

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
พระสุตตันตปิฎก
เล่ม ๑

ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

๑. พรหมชาลสูตร

เรื่องสุปปิยปริพาชกกับพรหมทัตตมานพ

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค เสด็จดำเนินทางไกลระหว่างกรุงราชคฤห์กับเมืองนาฬันทา พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป แม้สุปปิยปริพาชกก็ได้เดินทางไกลระหว่างกรุงราชคฤห์กับเมืองนาฬันทา พร้อมด้วยพรหมทัตตมานพผู้อื่นเตวาลิก. ได้ยินว่าในระหว่างทางนั้น. สุปปิยปริพาชก กล่าวติพระพุทธรเจ้า ติพระธรรม ติพระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย ส่วนพรหมทัตตมานพอื่นเตวาลิกของสุปปิยปริพาชก กล่าวชมพระพุทธรเจ้า ชมพระธรรม ชมพระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย อาจารย์และอื่นเตวาลิกทั้งสองนั้น มีถ้อยคำเป็นขาคีตักแกกันโดยตรง ฉะนั้น เสด็จตามพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ไปข้างหลังๆ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปประทับแรมราตรีนึง ณ พระตำหนักหลวง ในพระราชอุทยาน อัมพลัญญิกาพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ แม้สุปปิยปริพาชก ก็ได้เข้าพักแรมราตรีนึง ใกล้พระตำหนักหลวงในพระราชอุทยาน อัมพลัญญิกา กับพรหมทัตตมานพผู้อื่นเตวาลิก ได้ยินว่าแม่ ณ ที่นั้น สุปปิยปริพาชก ก็กล่าวติพระพุทธรเจ้า ติพระธรรม ติพระสงฆ์โดยอเนกปริยาย ส่วนพรหมทัตตมานพ อื่นเตวาลิกของสุปปิยปริพาชก กล่าวชมพระพุทธรเจ้า ชมพระธรรม ชมพระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย อาจารย์และอื่นเตวาลิกทั้งสองคนนั้น มีถ้อยคำเป็นขาคีตักแกกันโดยตรง ฉะนั้น (เสด็จตามพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ไปข้างหลังๆ) ๑- ครั้นนั้น ภิกษุหลายรูปลุกขึ้นในเวลาใกล้รุ่ง นั่งประชุมกันอยู่ ณ ศาลาหนึ่งเล่น เกิดสนทนากันว่า ท่านทั้งหลาย เท้าที่พระผู้มีพระภาคผู้รู้เห็นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงทราบความที่หมู่อริยาคัยต่างๆ กันได้เป็นอย่างดีนี้ นาคอัครยัยนิก ไม่เคยมีมา ความจริงสุปปิยปริพาชกผู้นี้ กล่าวติพระพุทธรเจ้า ติพระธรรม ติพระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย ส่วนพรหมทัตตมานพอื่นเตวาลิกของสุปปิยปริพาชก กล่าวชมพระพุทธรเจ้า ชมพระธรรม ชมพระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย อาจารย์และอื่นเตวาลิกทั้งสองนี้ มีถ้อยคำเป็นขาคีตักแกกันโดยตรง ฉะนั้น เสด็จตามพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ไปข้างหลังๆ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาค ทรงทราบคำสนทนาของภิกษุเหล่านั้นแล้วเสด็จไปยังศาลาหนึ่งเล่น ประทับ ณ อาสนะที่เขาจัดถวาย แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เธอทั้งหลายนั่งประชุมสนทนาอะไรกัน และเรื่องอะไรที่พวกเธอพูดค้างไว้ เมื่อตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุเหล่านั้น ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า พระพุทธรเจ้าข้า ณ ที่นี้ เมื่อพวกข้าพระพุทธเจ้าลุกขึ้น ณ เวลาใกล้รุ่ง นั่งประชุมกันอยู่ที่ศาลาหนึ่งเล่น เกิดสนทนากันขึ้นว่า ท่านทั้งหลาย เท้าที่พระผู้มีพระภาคผู้รู้เห็นเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ทรงทราบความที่หมู่อริยาคัยต่างๆ กันได้เป็นอย่างดีนี้ นาคอัครยัยนิก ไม่เคยมีมา ความจริงสุปปิยปริพาชกนี้ กล่าวติพระพุทธรเจ้า ติพระธรรม ติพระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย ส่วนพรหมทัตตมานพอื่นเตวาลิกของสุปปิยปริพาชก กล่าวชมพระพุทธรเจ้า ชมพระธรรม ชมพระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย อาจารย์และอื่นเตวาลิกทั้งสองนี้ มีถ้อยคำเป็นขาคีตักแกกันโดยตรง ฉะนั้น เสด็จตามพระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ไปข้างหลังๆ พระพุทธรเจ้าข้า เรื่องนี้แลที่พวกข้าพระพุทธเจ้าพูดค้างไว้ พอติพระองค์เสด็จมาถึง.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนพวกอื่นจะฟังกล่าวติเรา ติพระธรรม ติพระสงฆ์ ก็ตาม เธอทั้งหลายไม่ควรอาฆาต ไม่ควรโทมนัสน้อยใจ ไม่ควรแค้นใจในคนเหล่านั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนพวกอื่นจะฟังกล่าวติเรา ติพระธรรม ติพระสงฆ์ ถ้าเธอทั้งหลายจักขุ่นเคือง

๑๑. คำในวงเล็บนี้บาลีเดิมน่าจะเป็นคำติดปาก

หรือจักโทมนัสน้อยใจในคนเหล่านั้น อันตรายจะพึงมีแก่เธอทั้งหลาย เพราะเหตุนี้เป็นแน่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนพวกอื่นจะฟังกล่าวติเรา ติพระธรรม ติพระสงฆ์ ถ้าเธอทั้งหลายจักขุ่นเคืองหรือจักโทมนัสน้อยใจในคนเหล่านั้น เธอทั้งหลายจะพึงรู้คำที่เขาพูดถูก หรือคำที่เขาพูดผิดได้ละหรือ?

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ขอนั้นเป็นไปไม่ได้ทีเดียว พระพุทธรเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนพวกอื่นจะฟังกล่าวติเรา ติพระธรรม ติพระสงฆ์ ในคำที่เขาพูดตนั้น คำที่ไม่จริง เธอทั้งหลายควรแก้ไขให้เห็นโดยความ ไม่เป็นจริงว่านั่นไม่จริง แม้เพราะเหตุนี้ นั่นไม่แท้ แม้เพราะเหตุนี้ แม้นั่นก็ไม่มีในเราทั้งหลาย และคำนั้นจะหาไม่ได้ในเราทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนพวกอื่นจะฟังกล่าวชมเรา ชมพระธรรม ชมพระสงฆ์ เธอทั้งหลายไม่ควรเบิกบานใจ ไม่ควรดีใจ ไม่ควรกระเหิมใจในคำชมนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนพวกอื่นจะฟังกล่าวชมเรา ชมพระธรรม ชมพระสงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเธอทั้งหลายจักเบิกบานใจ จักดีใจ จักกระเหิมใจในคำชมนั้น อันตรายจะพึงมีแก่เธอทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เพราะเหตุนี้เป็นแน่ ดุริยภิกษุทั้งหลาย คนพวกอื่นจะฟังกล่าวชมเรา ชมพระธรรม หรือ
ชมพระสงฆ์ ในคำชมนั้น ถ้าที่จริง เธอทั้งหลายควรปฏิญาณให้เห็นโดยความเป็นจริงว่า นั่นจริง
แม้เพราะเหตุนี้ นั่นแท้ แม้เพราะเหตุนี้ แม้คำนั้นก็มีในเราทั้งหลาย และคำนั้นจะหาได้ใน
เราทั้งหลาย .

จุลศีล

[๒] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อปฤชณกล่าวชมตถาคต จะฟังกล่าวด้วยประการใด
นั้นมีประมาณน้อยนักแล ยังต่านัก เป็นเพียงศีล ดุริยภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ปฤชณกล่าวชมตถาคต
จะฟังกล่าวด้วยประการใด ซึ่งมีประมาณน้อย ยังต่านัก เป็นเพียงศีลนั้น เป็นไฉน?

[๓] ดุริยภิกษุทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปฤชณกล่าวชมตถาคต ฟังกล่าวเช่นนั้นว่า-

๑. พระสมณโคดม ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตรา
มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ .

๒. พระสมณโคดม ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้
ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤติตนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ .

๓. พระสมณโคดม ละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติ
ห่างไกล เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน .

[๔] ดุริยภิกษุทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปฤชณกล่าวชมตถาคต ฟังกล่าวเช่นนั้นว่า-

๔. พระสมณโคดม ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์
มีถ้อยคำเป็นหลักฐาน ควรเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก .

๕. พระสมณโคดม ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไป
บอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นั้นแตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้น แล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้
คนหมู่นั้นแตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง
ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน
กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน .

๖. พระสมณโคดม ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ
เพราะหู ชวนให้รัก จบใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ .

๗. พระสมณโคดม ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำ
ที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐานมีที่อ้าง มีที่กำหนด
ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร .

[๕] ๘. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการพรากพิชคาม และกุตคาม ๑-

[๖] ๙. พระสมณโคดม จันหนเดียว เว้นการจันในราตรึง จดจากการจันในเวลารีกาล .

๑๐. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่น
อันเป็นข้าศึกแก่กุศล .

๑๑. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการตัดทรงประดับและตกแต่งร่างกาย ด้วยดอกไม้
ของหอมและเครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นึ่ง ที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. พิชคาม ได้แก่พิชพรรณที่พรากจากที่แล้วยังเป็นได้อีก กุตคาม ได้แก่พิชพรรณที่ขึ้นอยู่กับที่ .

[๗] ๑๕. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับสตรีและกุมาร .

๑๗. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .

๑๙. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .

๒๐. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .

[๘] ๒๒. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการประกอบทุตกรรม และการรับใช้ .

๒๓. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการโกงด้วยตราขัง การโกงด้วยของปลอม
และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด .

๒๕. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวงและการตลบตะแลง .

๒๖. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีขัง การปล้น
และการกรรโชก .

จบจุลศีล .

มัชฌิมศีล

[๙] ดุริยภิกษุทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปฤชณกล่าวชมตถาคต ฟังกล่าวเช่นนั้นว่า-

๑. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการพรากพิชคามและกุตคาม เช่น อย่างที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากพืชคาม
และภุคคาม เห็นปานนี้ คือ พืชเกิดแต่เง่า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด
พืชเกิดแต่เมล็ด เป็นที่ครบห้า .

[๑๐] ๒. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้ เช่น อย่างที่
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของ
ที่ทำการสะสมไว้เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน
สะสมเครื่องประทีปผิ้ว สะสมของหอม สะสมอำมริช .

[๑๑] ๓. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่น อย่างที่
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคการเล่นอัน
เป็นข้าศึกแก่กุศลเห็นปานนี้ คือ การพ้อน การขับร้อง การประโคมมหรสพ มีการรำเป็นต้น
การเล่านิยาย การเล่นปรบมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง ฉากภาพบ้านเมืองที่สวงาม
การเล่นของคนฉันทาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าตพ ชนช้าง ชนม้า ชนกระบือ ชนโค
ชนแพะ ชนแกะ ชนไก่ รบนกกระพา รำกระบี่กระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล
การจัดกระบวนทัพ กองทัพ .

[๑๒] ๔. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการชวนชวายุคเล่นพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความ
ประมาท เช่นอย่างสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยัง
ชวนชวายุคเล่นการพนัน อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เห็นปานนี้ คือ เล่นหมากรุกแฉะและ
แปดตา แฉะและสิบตา เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบัว เล่นไม้หึ่ง
เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่นเป่าใบไม้ เล่นโกน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นดวงทราย
เล่นร่อนน้อยๆ เล่นร่อนน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ .

[๑๓] ๕. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่นอย่าง
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอัน
สูงใหญ่เห็นปานนี้ คือ เตี้ยมมีเท้าเกินประมาณ เตี้ยมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว
เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะหรือสัตว์ลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มี
สีฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะหรือสัตว์รูปสัตว์ร้ายมีสีหะและ
เสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงิน
แถมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจนางพ่อน ๑๖ คน เครื่องลาด
หลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์หรือชินะอันมีขน
อ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง .

[๑๔] ๖. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็น
ฐานแห่งการแต่งตัว เช่นอย่างสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา
แล้ว ยังชวนชวายุคประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เห็นปานนี้
คือ อบตัว ใคลอวัยวะ อาบน้ำหอมเนาว ส่องกระจก แต้มตา ทัดดอกไม้ ประทีปผิ้ว
ผัดหน้า ทาปาก ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กลักยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม
สวมรองเท้า ประดับวิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัศฉวาลิขณี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย .

ตริจฉานกถา

[๑๕] ๗. พระสมณโคดม เว้นขาดจากตริจฉานกถา เช่นอย่างสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบตริจฉานกถาเห็นปานนี้ คือ พุดเรื่อง
พระราช เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้า เรื่องน้ำ
เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม
เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ
เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม
ด้วยประการอื่นๆ .

[๑๖] ๘. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่าง
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน
เห็นปานนี้ เช่นว่า ท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจกัรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้
อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูกต้องถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็น
ประโยชน์ คำที่ควรจะกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับ
กล่าวก่อน ข้อที่ท่านเคยข้าของมาผ่นแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้า
ข่มท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาตะเสีย มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ .

[๑๗] ๙. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการประกอบทุฏกรรมและการรับใช้ เช่นอย่าง
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคประกอบทุฏกรรม
และการรับใช้เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทูตของพระราช ราชอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี
และกุมารว่า ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ใน
ที่โน้นมา ดังนี้ .

[๑๘] ๑๐. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง เช่น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูด
เลียบเคียง พูดหวานล่อม พูดและเลื่อม แสงวาลากด้วยลาก .

จบมัชฌิมคิล .

มหาศีล

ติริจจานวิชา

[๑๙] ดูกิริยาทั้งหลาย อีกอย่างหนึ่ง เมื่อปุถุชนกล่าวชมตถาคต ฟังกล่าวเช่นนั้นว่า-

๑. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจานวิชา เช่นอย่างที
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วย
ติริจจานวิชา ๑- เห็นปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิมิต ทายอุปบัต ๒- ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ
ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชัศตเกลบบบูชาไฟ ทำพิธีชัศตรา
บูชาไฟ ทำพิธีชัศตข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเปา
บูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บาน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอ
ปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็น
หมอแมลงปอง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทางเสียงกา เป็น
หมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ .

[๒๐] ๒. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจานวิชา เช่น
อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิด
ด้วยติริจจานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า
ทายลักษณะศาสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ
ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส
ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ
๔๑. หมายเอาวิชาที่ขวางทางสวรรค์ทางนิพพาน ซึ่งไม่เป็นประโยชน์แกธรรมปฏิบัติ .

๔๒. คือสิ่งที่ตกจากเบื้องบน เช่นอสณินาตเป็นต้น .

ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา
ทายลักษณะหมี ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค .

[๒๑] ๓. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจานวิชา เช่น
อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิด
ด้วยติริจจานวิชาเห็นปานนี้ คือ ดูกุศยาตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก
พระราชาภายในจักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด
พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอก
จักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย พระราชาพระองค์นี้จักปราชัย
เพราะเหตุนี้ๆ .

[๒๒] ๔. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจานวิชา เช่น
อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิด
ด้วยติริจจานวิชาเห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง
ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมีหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทร-
* คราสจักมีผลเป็นอย่างไร สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างไร นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร
ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร มีอุกกาบาต
จักมีผลเป็นอย่างไร มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างไร แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างไร ฟ้าร้องจักมีผล
เป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมองจักมีผลเป็น
อย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลเป็นอย่างไร .

[๒๓] ๕. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจานวิชา เช่น
อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิด
ด้วยติริจจานวิชาเห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย
จักมีภิกษาหาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือ
นับคะแนนคำนวณ นับประมวล แต่งกาพย์ โลกยตศาสตร์ ๑-

[๒๔] ๖. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจานวิชา เช่น
อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิด
ด้วยติริจจานวิชาเห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวาหมงคล ฤกษ์วิวาหมงคล ฤกษ์เรียงหมอน
ฤกษ์หย่าร้าง ฤกษ์เก็บทรัพย์ ฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้นายผดุงครรภ์
ร้ายมนต์ให้สิ้นกระต้าง ร้ายมนต์ให้กางเขน ร้ายมนต์ให้มือสั่น ร้ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวง
ท้าวมหาวรพรม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธีเชษฐวิญญู .

[๒๕] ๗. พระสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่น
อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิด
ด้วยติรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกัน
บ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธี
บวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมันต์ รดน้ำมันต์ ทำพิธีบูชาไฟ ประยาส้ารอก ประยาลาย ประยาลายโทษ
เบื่องบน ประยาลายโทษเบื่องล่าง ประยาลายแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาดตา ประยาดน้ตฤ
ประยาดากัด ประยาดาสมาน ป้ายาดตา ทำการผ่าตัดรักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่ภิกษุกล่าวขมตถาคต จะฟังกล่าวด้วยประการใด ซึ่งมีประมาณ
น้อย ยังต่ำนัก เป็นเพียงศีลนั้นเท่านั้นแล .

จบมหาศีล .

๔๑. ตำราว่าด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับโลกชวนให้ตื่นเต้นอันไม่น่าเชื่อ เป็นศาสตร์ฯ หนึ่งของเดียวิธีย์ ถ้าอาศัยตำรานี้แล้ว
๔๒ ก็ไม่ยังจิตคิดทำบุญให้เกิดขึ้น .

ทีฎฐิติ ๖๒

[๒๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ยังมีธรรมอย่างอื่นอีกแลที่ลึกซึ่งเห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก
สงบ ประณีต จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียดย รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญา
อันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวขมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิธรรมเหล่านั้นเป็นไฉน?

ก. ปุพพัตถกปิฎกาทิฎฐิติ ๑๘

[๒๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งกำหนดชั้นส่วนอดีต มีความเห็น
ไปตามชั้นส่วนอดีต ปราภวชั้นส่วนอดีต กล่าวคำแสดงทีฎฐิติหลายชนิดด้วยเหตุ ๑๘ ประการ
ก็สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น อาศัยอะไรปราภวะไร จึงกำหนดชั้นส่วนอดีต มีความเห็น
ไปตามชั้นส่วนอดีต ปราภวชั้นส่วนอดีต กล่าวคำแสดงทีฎฐิติหลายชนิดด้วยเหตุ ๑๘ ประการ .

สัสสตทีฎฐิติ ๔

ดูกรภิกษุทั้งหลาย มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีทีฎฐิตีว่าเที่ยง บัญญัติอดีตตาและโลก
ว่าเที่ยง ด้วยเหตุ ๔ ประการ ก็สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น อาศัยอะไร ปราภวะไร
จึงมีทีฎฐิตีว่าเที่ยง บัญญัติอดีตตาและโลกว่าเที่ยง ด้วยเหตุ ๔ ประการ?

ปุพเพนิวาสานุสสติ

๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ อาศัยความเพียรเครื่อง
เผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท อาศัย
มนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต ตามระลึกถึงชั้นที่เคยอาศัย
อยู่ในกาลก่อนได้หลายประการคือ ตามระลึกชาติได้ หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง
ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง หลายร้อยชาติบ้าง หลายพันชาติบ้าง หลายแสนชาติ
บ้าง ว่าในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพ
โน้น แมในภพนั้นเราก็กมีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้น แล้วได้มาบังเกิด
ในภพนี้ ย่อมตามระลึกถึงชั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้หลายประการ พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งอุเทศ ฉะนี้ เขากล่าวอย่างนี้ว่า อดีตตาและโลกเที่ยง คงที่ ตั้งอยู่มั่นคงยออดภูเข
ตั้งอยู่มั่นคงเสาระเนียด ส่วนเหล่าสัตว์นั้น ย่อมเล่นไป ย่อมท่องเที่ยวไป ย่อมจติ ย่อมเกิด
แต่สิ่งที่เที่ยงเสมอคงมีอยู่แท้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า ข้าพเจ้าอาศัยความเพียร
เครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท
อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต ตามระลึกถึงชั้น
ที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้หลายประการ คือ ตามระลึกชาติได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง
สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง
ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง หลายร้อยชาติบ้าง หลายพันชาติบ้าง
หลายแสนชาติบ้าง ว่าในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น
มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้น
แล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แมในภพนั้นเราก็กมีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น
มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้น
แล้วได้มาบังเกิดในภพนี้ ย่อมตามระลึกถึงชั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนได้หลายประการ
พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ฉะนี้ ด้วยการได้บรรลุคุณวิเศษนี้ ข้าพเจ้าจึงรู้ว่าการที่อดีตตา
และโลกเที่ยง คงที่ ตั้งอยู่มั่นคงยออดภูเข ตั้งอยู่มั่นคงเสาระเนียด ส่วนเหล่าสัตว์นั้น
ย่อมเล่นไป ย่อมท่องเที่ยวไป ย่อมจติ ย่อมเกิดแต่สิ่งที่เที่ยงเสมอคงมีอยู่แท้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค

[๒๘] ๒. อนึ่ง

[๒๘] ๒. อนึ่ง ในฐานะที่ ๒ สมณพราหมณ์ผู้เจริญอาศัยอะไร ประการอะไร จึงมีทิฏฐิ

[๒๙] ๓. อนึ่ง ในฐานะที่ ๓ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ปราศอะไร จึงมี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
[๓๐] ๔. อนึ่ง ในฐานะที่ ๔ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ปราศอะไร จึงมี
ทิวฏฐิว่าเที่ยง บัญญัติอิตตตาและโลกาว่าเที่ยง? ดุรริกษทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคน
ในโลกนี้ เป็นนักตริก เป็นนักคั่นคิด กล่าวแสดงปฏิภาณของตนตามที่ตริกได้ ตามที่คั่นคิด
ได้อย่างนี้ว่า อิตตตาและโลกาเที่ยง คงที่ตั้งอยู่มั่นคงยออดภูเขา ตั้งอยู่มั่นคงเสาระเนียด ส่วนเหล่า
สัตว์นั้นย่อมเล่น ไป ย่อมท่องเที่ยว ไป ย่อมจติ ย่อมเกิด แต่สิ่งที่เที่ยงเสมอคงมีอยู่แท้
ดุรริกษทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๔ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ปราศแล้ว จึงมี
ทิวฏฐิว่าเที่ยง ย่อมบัญญัติอิตตตาและโลกาว่าเที่ยง ดุรริกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกนั้น
มีทิวฏฐิว่าเที่ยง ย่อมบัญญัติอิตตตาและโลกาว่าเที่ยง ด้วยเหตุ ๔ ประการ นี้แล .

ดุรริกษทั้งหลาย ก็สมณพราหมณ์เหล่าใดเหล่านั้น ที่มีทิวฏฐิว่าเที่ยง จะบัญญัติอิตตตา
และโลกาว่าเที่ยง สมณพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมบัญญัติด้วยเหตุ ๔ ประการนี้เท่านั้น
หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ไม่มี .

ดุรริกษทั้งหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ชัดว่า ฐานะเป็นที่ตั้งแห่งทิวฏฐิเหล่านี้ อันบุคคลถือไว้
อย่างนั้นแล้ว ยึดไว้อย่างนั้นแล้ว ย่อมมีคติอย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อม
รู้เหตุนั้นชัด ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่น ความรู้ชัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่นก็ทราบความเกิดขึ้น
ความดับไป คุณและโทษของเวทนาทั้งหลาย กับอธิบายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนาเหล่านั้น
ตามความเป็นจริง จึงทราบความดับได้เฉพาะตน เพราะไม่ถือมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น .

ดุรริกษทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้แล ที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียด รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ .

จบภาณวารที่หนึ่ง .

เอกจจลัสสติกทิวฏฐิ ๔

[๓๑] ดุรริกษทั้งหลาย มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งมีทิวฏฐิว่าบางอย่างเที่ยง บางอย่าง
ไม่เที่ยง จึงบัญญัติอิตตตาและโลกา บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ด้วยเหตุ ๔ ประการ
ก็สมณพราหมณ์ผู้เจริญพวกนั้น อาศัยอะไร ปราศอะไร จึงมีทิวฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่าง
ไม่เที่ยง บัญญัติอิตตตาและโลกา บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ด้วยเหตุ ๔ ประการ?

๔. (๑) ดุรริกษทั้งหลาย มีสมัยบางครั้งบางคราว โดยระยะกาลยืดยาวช้านาน
ที่โลกนี้พินาศ เมื่อโลกกำลังพินาศอยู่ โดยมากเหล่าสัตว์ย่อมเกิดในชั้นอภิสสรพรหม สัตว์
เหล่านั้นได้สำเร็จทางใจ มีปิตีเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ
อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้น สิ้นกาลยืดยาวช้านาน ดุรริกษทั้งหลาย มีสมัยบางครั้ง
บางคราว โดยระยะกาลยืดยาวช้านาน ที่โลกนี้กลับเจริญ เมื่อโลกกำลังเจริญอยู่ วิมานของพรหม
ปรากฏว่าว่างเปล่า ครั้นนั้น สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งจติจากชั้นอภิสสรพรหม เพราะสิ้นอายุหรือเพราะ
สิ้นบุญ ย่อมเข้าถึงวิมานพรหมที่ว่างเปล่า แม้สัตว์ผู้หนึ่งก็ได้สำเร็จทางใจ มีปิตีเป็นอาหาร
มีรัศมีชานออกจากกายตนเอง สัญจรไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้น
สิ้นกาลยืดยาวช้านาน เพราะสัตว์ผู้หนึ่งอยู่ในวิมานนั้นแต่ผู้เดียวเป็นเวลานาน จึงเกิดความกระสัน
ความตั่นรอนขึ้นว่า โอหนอ แม้สัตว์เหล่าอื่นก็พึงมาเป็นอย่างนี้บ้าง ต่อมาสัตว์เหล่าอื่นก็จติจาก
ชั้นอภิสสรพรหม เพราะสิ้นอายุหรือเพราะสิ้นบุญ ย่อมเข้าถึงวิมานพรหม เป็นสหายของสัตว์
ผู้หนึ่ง แม้สัตว์พวกนั้นก็สำเร็จทางใจ มีปิตีเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากกายตนเองสัญจร
ไปได้ในอากาศ อยู่ในวิมานอันงาม สถิตอยู่ในภพนั้นสิ้นกาลยืดยาวช้านาน ดุรริกษทั้งหลาย
บรรดาสัตว์จำพวกนั้น ผู้ใดเกิดก่อน ผู้นั้นย่อมมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราเป็นพรหม เราเป็น
มหาพรหม เป็นใหญ่ ไม่มีใครข่มได้ เห็นทองแท้ เป็นผู้กุมอำนาจ เป็นอิสระ เป็นผู้สร้าง
เป็นผู้นิรมิต เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้บงการ เป็นผู้ทรงอำนาจ เป็นบิดาของหมู่มีสัตว์ผู้เป็นแล้ว
และกำลังเป็น สัตว์เหล่านั้นราชนิรมิต ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า เราได้มีความคิดอย่างนี้
ก่อนว่า โอหนอ แม้สัตว์เหล่าอื่นก็พึงมาเป็นอย่างนี้บ้าง ความตั้งใจของเราเป็นเช่นนี้ และ
สัตว์เหล่านั้นก็ได้มาเป็นอย่างนี้แล้ว แม้พวกสัตว์ที่เกิดภายหลัง ก็มีมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญนี้แลเป็นพรหม เป็นมหาพรหม เป็นใหญ่ ไม่มีใครข่มได้ เห็นทองแท้ เป็นผู้กุมอำนาจ
เป็นอิสระ เป็นผู้สร้าง เป็นผู้นิรมิต เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้บงการ เป็นผู้ทรงอำนาจ เป็นบิดา
ของหมู่มีสัตว์ผู้เป็นแล้วและกำลังเป็น พวกเราอันพระพรหมผู้เจริญนี้นิรมิตแล้ว ข้อนั้น เพราะ
เหตุไร เพราะเหตุว่า พวกเราได้เห็นพระพรหมผู้เจริญนี้เกิดในที่นี้ก่อน ส่วนพวกเราเกิดภายหลัง
ดุรริกษทั้งหลาย บรรดาสัตว์จำพวกนั้น ผู้ใดเกิดก่อน ผู้นั้นมีอายุยืนกว่า มีผิวพรรณกว่า
มีศักดิ์มากกว่า ส่วนผู้ที่เกิดภายหลังมีอายุน้อยกว่า มีผิวพรรณทรามกว่า มีศักดิ์น้อยกว่า
ดุรริกษทั้งหลาย ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล ที่สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่งจติจากชั้นนั้นแล้วมาเป็นอย่างนี้
เมื่อมาเป็นอย่างนี้แล้วก็ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว อาศัยความเพียรเป็น
เครื่องเผากเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท
อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต ตามระลึกถึงขั้นที่เคย
อาศัยอยู่ในกาลก่อนนั้นได้ หลังแต่นั้น ประสพไม่ได้ เขาจึงได้กล่าวอย่างนี้ว่า ท่านผู้ใดแลเป็น
พรหม เป็นมหาพรหม เป็นใหญ่ ไม่มีใครข่มได้ เห็นทองแท้ เป็นผู้กุมอำนาจ เป็นอิสระ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค เป็นผู้สร้าง เป็นผู้นิรมิต เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้บงการ เป็นผู้ทรงอำนาจ เป็นบิดาของหมู่สัตว์ ผู้เป็นแล้วและกำลังเป็น พระพรหมผู้เจริญใดที่นิรมิตพวกเรา พระพรหมผู้เจริญนั้นเป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน คงทน มีอันไม่แปรผันเป็นธรรมดา จักตั้งอยู่เที่ยงเสมอไปเช่นนั้นทีเดียว ส่วนพวกเรา ที่พระพรหมผู้เจริญนั้นนิรมิตแล้วนั้นเป็นผู้ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มีอายุน้อย ยังต้องจุติมาเป็นอย่างนี้ เช่นนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๑ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ปรารภแล้ว จึงมีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ย่อมบัญญัติอดีตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง .

[๓๒] ๖. (๒) อนึ่ง ในฐานะที่ ๒ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ปรารภอะไร จึงมีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง บัญญัติอดีตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่าง ไม่เที่ยง? ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเขาดำเนินชีวิตาชีพหาบโกลีกะมียอยู่ พวกนั้นพากันหมกมุ่นอยู่แต่ ในความรื่นรมย์ คือ การสรวลเสและการเล่นหัวจนเกินเวลา เมื่อพวกนั้นพากันหมกมุ่น อยู่แต่ในความรื่นรมย์ คือ การสรวลเสและการเล่นหัวจนเกินเวลา สติก็ย่อมหลงลืม เพราะสติ หลงลืม จึงพากันจติจากขั้นนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล ที่สัตว์ผู้ใดผู้หนึ่ง จติจากขั้นนั้นแล้วมาเป็นอย่างนี้ เมื่อมาเป็นอย่างนี้แล้ว จึงออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว อาศัยความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบ เนื่องๆ อาศัยความ ไม่ประมาท อาศัยมโนสิการโดยชอบ แล้วบรรลเจโตสมาธิอันเป็น เครื่องตั้งมั่นแห่งจิต ตามระลึกถึงขั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนนั้น ได้ หลังแต่นั้น ไประลึกไม่ได้ เขาจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านพวกเทวดาผู้มีไซเหลาชีพหาบโกลีกะ ย่อม ไม่พากันหมกมุ่นอยู่แต่ใน ความรื่นรมย์ คือ การสรวลเส และการเล่นหัวจนเกินเวลา เมื่อพวกนั้น ไม่พากันหมกมุ่นอยู่แต่ ในความรื่นรมย์ คือ การสรวลเส และการเล่นหัวจนเกินเวลา สติย่อม ไม่หลงลืม เพราะสติ ไม่หลงลืม พวกเหล่านั้นจึง ไม่จติจากขั้นนั้น เป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน คงทน มีอัน ไม่แปรผัน เป็นธรรมดา จักตั้งอยู่เที่ยงเสมอไปเช่นนั้นทีเดียว ส่วนพวกเราเหล่าชีพหาบโกลีกะ หมกมุ่น อยู่แต่ในความรื่นรมย์ คือ การสรวลเส และการเล่นหัวจนเกินเวลา เมื่อพวกเรานั้นพากันหมกมุ่น อยู่แต่ในความรื่นรมย์ คือ การสรวลเส และการเล่นหัวจนเกินเวลา สติย่อมหลงลืม เพราะสติ หลงลืม พวกเราจึงพากันจติจากขั้นนั้นเป็นผู้ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มีอายุน้อย ยังต้องจุติมาเป็นอย่างนี้ เช่นนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๒ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ปรารภแล้ว จึงมีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ย่อมบัญญัติอดีตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง .

[๓๓] ๗. (๓) อนึ่ง ในฐานะที่ ๓ สมณพราหมณ์ผู้เจริญอาศัยอะไร ปรารภอะไร จึงมีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง บัญญัติอดีตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่าง ไม่เที่ยง? ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเขาดำเนินชีวิตาชีพหาบโกลีกะมียอยู่ พวกนั้นมักเพ่งโทษกันและกัน กันเกินควร เมื่อมีเพ่งโทษกันเกินควร ย่อมคิดมุ่งร้ายกันและกัน เมื่อต่างคิดมุ่งร้ายกันและกัน จึงลำบากกายลำบากใจ พากันจติจากขั้นนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล ที่สัตว์ ผู้ใดผู้หนึ่งจติจากขั้นนั้นแล้วมาเป็นอย่างนี้ เมื่อมาเป็นอย่างนี้แล้ว ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว อาศัยความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบ เนื่องๆ อาศัยความ ไม่ประมาท อาศัยมโนสิการโดยชอบแล้วบรรลเจโตสมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่น แห่งจิต ตามระลึกถึงขั้นที่เคยอาศัยอยู่ในกาลก่อนนั้น ได้ หลังแต่นั้น ไประลึกไม่ได้ เขาจึงกล่าว อย่างนี้ว่า ท่านพวกเทวดาผู้มีไซเหลาชีพหาบโกลีกะ ย่อม ไม่มีเพ่งโทษกันและกันเกินควร เมื่อ ไม่มีเพ่งโทษกันและกันเกินควร ก็ไม่คิดมุ่งร้ายกันและกัน เมื่อต่าง ไม่คิดมุ่งร้ายกันและกัน แล้ว ก็ไม่ลำบากกาย ไม่ลำบากใจ พวกนั้นจึง ไม่จติจากขั้นนั้น เป็นผู้เที่ยง ยั่งยืน คงที่ มีอัน ไม่แปรผันเป็นธรรมดา จักตั้งอยู่เที่ยงเสมอไปเช่นนั้นทีเดียว ส่วนพวกเราได้เป็นพวก มโนปโกลีกะ มีเพ่งโทษกันและกันเกินควร เมื่อมีเพ่งโทษกันและกันเกินควร ก็คิดมุ่งร้าย กันและกัน เมื่อต่างคิดมุ่งร้ายกันและกัน ก็พากันลำบากกาย ลำบากใจ พวกเราจึงพากันจติจาก ขั้นนั้น เป็นผู้ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มีอายุน้อย ยังต้องจุติมาเป็นอย่างนี้ เช่นนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๓ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ปรารภแล้ว จึงมีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ย่อมบัญญัติอดีตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง .

[๓๔] ๘. (๔) อนึ่ง ในฐานะที่ ๔ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ปรารภอะไร จึงมีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง บัญญัติอดีตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่าง ไม่เที่ยง? ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เป็นนักตริค เป็นนักคั่นคิด กล่าวแสดงปฏิภาณของตนตามที่ตริคได้ ตามที่คั่นคิดได้ อย่างนี้ว่า สิ่งที่เราเรียกว่าจักขุกัถิ โสตะกัถิ ฆานะกัถิ ชิวหา กัถิ กายกัถิ นี้ได้ชื่อว่าอดีตตา เป็นของไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่คงทน มีอัน แปรผันเป็นธรรมดา ส่วนสิ่งที่เรียกว่าจิตหรือใจหรือวิญญาณ นี้ชื่อว่าอดีตตา เป็นของเที่ยง ยั่งยืน คงทน มีอัน ไม่แปรผันเป็นธรรมดา จักตั้งอยู่เที่ยงเสมอไปเช่นนั้นทีเดียว ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๔ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ปรารภแล้ว จึงมีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ย่อมบัญญัติอดีตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่านั้น มีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ย่อมบัญญัติอิตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ด้วยเหตุ ๔ ประการนี้แล .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งมีทิฐิว่า บางอย่างเที่ยง
บางอย่างไม่เที่ยง จะบัญญัติอิตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง สมณพราหมณ์
เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมบัญญัติด้วยเหตุ ๔ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้
นี้ไม่มี .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ชัดว่า ฐานะที่ตั้งแห่งทิฐิเหล่านี้ บุคคลถือไว้อย่างนั้น
แล้ว ยึดไว้อย่างนั้นแล้ว ย่อมมีคติอย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อมรู้เหตุนั้น
ชัด ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ชัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น ก็ทราบความเกิดขึ้น
ความดับ ไป คุณและโทษของเวทนาทั้งหลาย กับอุปายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนาเหล่านั้น
ตามความเป็นจริง จึงทราบความดับเฉพาะตน เพราะไม่ถือมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้แลที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียด รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ .

อันตานันติกทิฐิ ๔

[๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีทิฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุด
มิได้ บัญญัติว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ ด้วยเหตุ ๔ ประการ ก็สมณพราหมณ์ผู้เจริญพวกนั้น
อาศัยอะไร ประการอะไร จึงมีทิฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ บัญญัติว่า โลกมีที่สุดและ
หาที่สุดมิได้ ด้วยเหตุ ๔ ประการ .

๙. (๑) ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ อาศัยความเพียร
เป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท
อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต ย่อมมีความสำคัญ
ในโลกว่ามีที่สุด เขากล่าวอย่างนี้ว่า โลกนี้มีที่สุด กลมโดยรอบ ข้อนั้นเพราะเหตุไร? เพราะเหตุว่า
ข้าพเจ้าอาศัยความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ
อาศัยความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต
จึงมีความสำคัญในโลกว่ามีที่สุด . ด้วยการบรรลุคุณวิเศษนี้ ข้าพเจ้าจึงรู้อาการที่โลกนี้มีที่สุด กลม
โดยรอบ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๑ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ประการ
แล้ว มีทิฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ ย่อมบัญญัติว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ .

[๓๖] ๑๐. (๒) อนึ่ง ในฐานะที่ ๒ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ประการอะไร
จึงมีทิฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ บัญญัติว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ อาศัยความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น
อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโต
สมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต จึงมีความสำคัญในโลกว่าไม่มีที่สุด เขากล่าวอย่างนี้ว่า โลกนี้
ไม่มีที่สุด หาที่สุกรอบมิได้ สมณพราหมณ์พวกที่พูดว่า โลกนี้มีที่สุดกลมโดยรอบนั้นแท้
โลกนี้ไม่มีที่สุด หาที่สุกรอบมิได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า ข้าพเจ้าอาศัยความเพียร
เป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัยความไม่
ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต จึงมีความ
สำคัญในโลกว่าหาที่สุดมิได้ ด้วยการบรรลุคุณวิเศษนี้ ข้าพเจ้าจึงรู้อาการที่โลกนี้ไม่มีที่สุด หาที่
สุกรอบมิได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๒ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว
ประการแล้วมีทิฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ ย่อมบัญญัติว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ .

[๓๗] ๑๑. (๓) อนึ่ง ในฐานะที่ ๓ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ประการอะไร
จึงมีทิฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ บัญญัติว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ อาศัยความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น
อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโต
สมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต จึงมีความสำคัญในโลกว่า ด้านบนด้านล่างมีที่สุด ด้านขวาง
หาที่สุดมิได้ เขากล่าวอย่างนี้ว่า โลกนี้ทั้งมีที่สุดทั้งไม่มีที่สุด สมณพราหมณ์พวกที่กล่าวว่า
โลกนี้มีที่สุด กลมโดยรอบ นั้นแท้ ถึงสมณพราหมณ์พวกที่กล่าวว่า โลกนี้ไม่มีที่สุดหาที่สุด
รอบมิได้ นั้นก็แท้ โลกนี้ทั้งมีที่สุดทั้งไม่มีที่สุด ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า ข้าพเจ้า
อาศัยความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบเนื่องๆ อาศัย
ความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิ อันเป็นเครื่องตั้งมั่นแห่งจิต
ย่อมมีความสำคัญในโลกว่า ด้านบนด้านล่างมีที่สุด ด้านขวางไม่มีที่สุด ด้วยการบรรลุคุณวิเศษนี้
ข้าพเจ้าจึงรู้อาการที่โลกนี้ทั้งมีที่สุดทั้งไม่มีที่สุด ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๓ ซึ่งสมณ-

*พราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ประการแล้ว มีทิฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ ย่อมบัญญัติว่า
โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ .

[๓๘] ๑๒. (๔) อนึ่ง ในฐานะที่ ๔ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ประการอะไร
จึงมีทิฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ บัญญัติว่า โลกนี้มีที่สุดและหาที่สุดมิได้? ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เป็นนักตรึก เป็นนักคั่นคิด กล่าวแสดงปฏิกฐานของตน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค ตามที่ตรึกได้ ตามที่ค้นคิดได้อย่างนี้ว่า โลกนี้มีที่สุดก็มีไซ้ ไม่มีที่สุดก็มีไซ้ สมณพราหมณ์พวก ที่กล่าวว่า โลกนี้มีที่สุด กลมโดยรอบ นั้นเท็จ ถึงสมณพราหมณ์พวกที่กล่าวว่า โลกนี้ไม่มีที่สุด หาที่สุดรอบมิได้ นั้นก็เท็จ ทั้งสมณพราหมณ์พวกที่กล่าวว่า โลกนี้ทั้งมีที่สุดทั้งไม่มีที่สุด นั้นเท็จ โลกนี้มีที่สุดก็มีไซ้ ไม่มีที่สุดก็มีไซ้ ดุริยทัสนทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๔ ซึ่งสมณ พราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ปราศแล้ว มีทิวฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ ย่อมบัญญัติว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ .

ดุริยทัสนทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่านั้นมีทิวฐิว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ ย่อม บัญญัติว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ ด้วยเหตุ ๔ ประการนี้แล .

ดุริยทัสนทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง มีทิวฐิว่า โลกมีที่สุดและหา ที่สุดมิได้ จะบัญญัติว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ สมณพราหมณ์พวกนั้นทั้งหมด ย่อมบัญญัติ ด้วยเหตุ ๔ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ไม่มี .

ดุริยทัสนทั้งหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ชัดว่า ฐานะที่ตั้งแห่งทิวฐิเหล่านี้ บุคคลถือไว้อย่างนั้น แล้ว ยึดไว้อย่างนั้นแล้ว ย่อมมีคติอย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อมรู้เหตุที่นั้นชัด ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ชั้ดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่นก็ทราบความเกิดนั้น ความดับไป คุณและโทษของเวทนาทั้งหลาย กับทั้งอุปายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนาเหล่านั้น ตามความเป็นจริง จึงทราบความดับได้เฉพาะตน เพราะไม่ถือมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น .

ดุริยทัสนทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้แลที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียด รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ .

อมราวีกเขปิกทิวฐิ ๔

[๓๙] ดุริยทัสนทั้งหลาย สมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่ง มีทิวฐิ ดันได้ไม่ตายตัว เมื่อถูก งามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าววาทา ดันได้ไม่ตายตัวด้วยเหตุ ๔ ประการ ก็สมณพราหมณ์ ผู้เจริญพวกนั้น อาศัยอะไร ปราศอะไร จึงมีทิวฐิดันได้ไม่ตายตัว เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าววาทา ดันได้ไม่ตายตัวด้วยเหตุ ๔ ประการ?

๑๓. (๑) ดุริยทัสนทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ไม่รู้ชัดตามความเป็น จริว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นอกุศล เขามีความเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นอกุศล ก็ถ้าเราไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นอกุศล จะพึง พยากรณ์ว่า นี่เป็นกุศล หรือนี้เป็นอกุศล คำพยากรณ์นั้นของเราจะพึงเป็นคำเท็จ คำเท็จของ เรานั้นจะพึงเป็นความเดือดร้อนแก่เรา ความเดือดร้อนของเรานั้นจะพึงเป็นอันตรายแก่เรา เพราะฉะนั้น เขาจึงไม่กล้าพยากรณ์ว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นอกุศล เพราะกลัวแต่การกล่าวเท็จ เพราะเกลียดการกล่าวเท็จ เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ จึงกล่าววาทา ดันได้ไม่ตายตัวว่า ความเห็น ของเราว่า อย่างนี้ก็มีไซ้ อย่างนั้นก็มีไซ้ อย่างอื่นก็มีไซ้ ไม่ใช่ก็มีไซ้ มีไซ้ไม่ใช่ก็มีไซ้ ดุริยทัสนทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๑ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ปราศแล้ว มีทิวฐิ ดันได้ไม่ตายตัว เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าววาทา ดันได้ไม่ตายตัว .

[๔๐] ๑๔. (๒) อนึ่งในฐานะที่ ๒ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ปราศอะไร จึงมีทิวฐิ ดันได้ไม่ตายตัว เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าววาทา ดันได้ไม่ตายตัว? ดุริยทัสนทั้งหลาย สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็น อกุศล เขามีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นอกุศล ก็ถ้าเราไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นอกุศล จะพึงพยากรณ์ว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นอกุศล ความพอใจ ความติเตจใจ หรือความเคืองใจ ความขัดใจในข้อนั้น พึงมีแก่เรา ข้อที่มีความพอใจ ความติเตจใจหรือความเคืองใจ ความขัดใจนั้น จะพึงเป็นอุปาทานของเรา อุปาทานของเรานั้นจะพึงเป็นความเดือดร้อนแก่เรา ความเดือดร้อนของเรานั้นจะพึงเป็นอันตราย แก่เรา เพราะฉะนั้นเขาจึงไม่กล้าพยากรณ์ว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นอกุศล เพราะกลัวแต่อุปาทาน เพราะเกลียดอุปาทาน เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าววาทา ดันได้ไม่ตายตัวว่า ความเห็น ของเราว่า อย่างนี้ก็มีไซ้ อย่างนั้นก็มีไซ้ อย่างอื่นก็มีไซ้ ไม่ใช่ก็มีไซ้ มีไซ้ไม่ใช่ก็มีไซ้ ดุริยทัสนทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๒ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ปราศแล้ว มีทิวฐิ ดันได้ไม่ตายตัว เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าววาทา ดันได้ไม่ตายตัว .

[๔๑] ๑๕. (๓) อนึ่ง ในฐานะที่ ๓ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ปราศอะไร จึงมีทิวฐิดันได้ไม่ตายตัว เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าววาทา ดันได้ไม่ตายตัว? ดุริยทัสน ทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็น อกุศล เขามีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เราไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นอกุศล ก็ถ้าเราไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นกุศล จะพึงพยากรณ์ว่า นี่เป็นกุศล หรือนี้เป็นอกุศล ก็สมณพราหมณ์ผู้เป็นบัณฑิต มีปัญญาละเอียด ชำนาญการได้วาทะเป็นตจคนแม่นยำมออยู่แล แม้ว่าสมณพราหมณ์เหล่านั้นเที่ยวทำลายทิวฐิด้วยปัญญา เขาจะพึงชักใช้ไล่เลียงสอบสวนเราใน ข้อนั้น เราไม่อาจโต้ตอบเขาได้ การที่โต้ตอบเขาไม่ได้นั้น จะพึงเป็นความเดือดร้อนแก่เรา ความเดือดร้อนของเรานั้น จะพึงเป็นอันตรายแก่เรา เพราะฉะนั้นเขาจึงไม่กล้าพยากรณ์ว่า

[๔๒] ๑๖. (๔) อนึ่ง ในฐานะที่ ๔ สมณพราหมณ์ผู้เจริญ อาศัยอะไร ปรารถนาอะไร จึงมีทิฏฐิติดันได้ไม่ตายตัว เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าววาทาจิตันได้ไม่ตายตัว?

คุรุภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้เป็นคนเขลา งมงาย เพราะเขลา เพราะงมงาย เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ เขาจึงกล่าววาทาจิตันได้ไม่ตายตัว ถ้าท่านถามเราอย่างนี้ว่า โลกหน้ามีหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่า โลกหน้ามี เราจะพึงพยากรณ์ว่า โลกหน้ามี แต่ความเห็นของเรา อย่างนี้ก็มิใช่ อย่างนั้นก็มิใช่ อย่างอื่นก็มิใช่ ไม่ใช่ก็มิใช่ มิใช่ไม่ใช่ก็มิใช่ ถ้าท่านถามเราว่า โลกหน้าไม่มีหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่าไม่มี เราจะพึงพยากรณ์ว่าไม่มี . . . ถ้าท่านถามเราว่า โลกหน้ามีด้วย ไม่มีด้วยหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่ามีด้วย ไม่มีด้วย เราจะพึงพยากรณ์ว่า มีด้วย ไม่มีด้วย . . . ถ้าท่านถามเราว่า โลกหน้ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่หรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่า โลกหน้ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ เราจะพึงพยากรณ์ว่า มีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ . . . ถ้าท่านถามเราว่า สัตว์ผู้ผดเกิดขึ้นมีหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่ามี เราจะพึงพยากรณ์ว่า มี . . . ถ้าท่านถามเราว่า สัตว์ผู้ผดเกิดขึ้น ไม่มีหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่าไม่มี เราจะพึงพยากรณ์ว่า ไม่มี . . . ถ้าท่านถามเราว่า สัตว์ผู้ผดเกิดขึ้น มีด้วย ไม่มีด้วยหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่ามีด้วย ไม่มีด้วย เราจะพึงพยากรณ์ว่า มีด้วย ไม่มีด้วย . . . ถ้าท่านถามเราว่า สัตว์ผู้ผดเกิดขึ้นมีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่หรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ เราจะพึงพยากรณ์ว่า มีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ . . . ถ้าท่านถามเราว่า ผลวิบากแห่งกรรมที่ทาดิทำชั่วมีหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่ามี เราจะพึงพยากรณ์ว่า มี . . . ถ้าท่านถามเราว่า ผลวิบากแห่งกรรมที่ทาดิทำชั่ว ไม่มีหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่าไม่มี เราจะพึงพยากรณ์ว่า ไม่มี . . . ถ้าท่านถามเราว่า ผลวิบากแห่งกรรมที่ทาดิทำชั่ว มีด้วย ไม่มีด้วยหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่า มีด้วย ไม่มีด้วย เราจะพึงพยากรณ์ว่า มีด้วย ไม่มีด้วย . . . ถ้าท่านถามเราว่า ผลวิบากแห่งกรรมที่ทาดิทำชั่ว มีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่หรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ เราจะพึงพยากรณ์ว่า มีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ . . . ถ้าท่านถามเราว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายมีอยู่หรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่ามีอยู่ เราจะพึงพยากรณ์ว่า มีอยู่ . . . ถ้าท่านถามเราว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไม่มีอยู่หรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่าไม่มีอยู่ เราจะพึงพยากรณ์ว่า ไม่มีอยู่ . . . ถ้าท่านถามเราว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายมีอยู่ด้วย ไม่มีอยู่ด้วยหรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่า มีอยู่ด้วย ไม่มีอยู่ด้วย เราจะพึงพยากรณ์ว่า มีอยู่ด้วย ไม่มีอยู่ด้วย . . . ถ้าท่านถามเราว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายมีอยู่ก็มิใช่ ไม่มีอยู่ก็มิใช่หรือ ถ้าเรามีความเห็น ว่ามีอยู่ก็มิใช่ ไม่มีอยู่ก็มิใช่ เราจะพึงพยากรณ์ว่า มีอยู่ก็มิใช่ ไม่มีอยู่ก็มิใช่ แต่ความเห็นของเรา อย่างนี้ก็มิใช่ อย่างนั้นก็มิใช่ อย่างอื่นก็มิใช่ ไม่ใช่ก็มิใช่ มิใช่ไม่ใช่ก็มิใช่ คุรุภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๔ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่งอาศัยแล้ว ปรารถแล้ว มีทิฏฐิติดันได้ไม่ตายตัว เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าววาทาจิตันได้ไม่ตายตัว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรืองนี้ตถาคตรู้ชี้ว่า ฐานะที่ตั้งแห่งภิกขุเหล่านั้น บุคคลถืออย่างนั้น แล้ว ยึดอย่างนั้นแล้ว ย่อมมีคติอย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อมรู้เหตุในขั้นนี้ดี ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ชั้นนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น ก็ทราบความเกิดขึ้น ความดับไป คุณและโทษของเวทนาทั้งหลาย กับทั้งอธิบายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนาเหล่านั้นตามความเป็นจริง จึงทราบความดับได้เฉพาะตน เพราะไม่ยึดมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น .

อธิจฺสมปป็นนิกทิจฺ ๒

๑๗. (๑) ดุริยภิกขุทั้งหลาย พวกเทวดาชื่อว่าอัสสัมชิตามีอยู่ ก็และเทวดาเหล่านั้น ย่อมจิตใจจากขั้นนั้น เพราะความเกิดขึ้นแห่งสัญญา ดุริยภิกขุทั้งหลาย ก็เป็นฐานะที่จะมีได้แล ที่สัตว์ผู้ใดหนึ่งจิตใจจากขั้นนั้น แล้วมาเป็นอย่างนี้ เมื่อมาเป็นอย่างนี้แล้ว ออกบวชเป็นบรรพชิต

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เมื่อจบแล้ว อาศัยความเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส อาศัยความเพียรที่ตั้งมั่น อาศัยความประกอบ
เนื่องๆ อาศัยความไม่ประมาท อาศัยมนสิการโดยชอบ แล้วบรรลุเจโตสมาธิอันเป็นเครื่องตั้งมั่น
แห่งจิต ย่อมตามระลึกถึงเหตุแห่งการเกิดขึ้นแห่งสัญญาได้ เบื้องหน้าแต่เห็นไประลึกมิได้ เขากล่าว
อย่างนี้ว่า อัตตาและโลกเกิดขึ้นลอยๆ. ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะข้าพเจ้าเมื่อก่อนไม่ได้มีแล้ว
เดี๋ยวนี้ข้าพเจ้ามี. เพราะมิได้น้อมไปเพื่อความเป็นผู้สงบแล้ว. ดุริยภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นฐานะ
ที่ ๑ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่งอาศัยแล้ว ปราภวแล้ว มีทิฏฐิว่า อัตตาและโลกเกิดขึ้นลอยๆ
ย่อมบัญญัติอัตตาและโลกว่าเกิดขึ้นลอยๆ.

[๔๔] ๑๘. (๒) อนึ่ง ในฐานะที่ ๒ สมณพราหมณ์ผู้เจริญอาศัยอะไร ปราภวอะไร
จึงมีทิฏฐิว่า อัตตาและโลกเกิดขึ้นลอยๆ ย่อมบัญญัติอัตตาและโลกว่าเกิดขึ้นลอยๆ ดุริยภิกษุ-

* ทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เป็นนักตริค เป็นนักค้นคิด เขากล่าวแสดง
ปฏิภาณของตนตามที่ตริคได้ ตามที่ค้นคิดได้อย่างนี้ว่า อัตตาและโลกเกิดขึ้นลอยๆ. ดุริยภิกษุ-

* ทั้งหลาย นี่เป็นฐานะที่ ๒ ซึ่งสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง อาศัยแล้ว ปราภวแล้ว มีทิฏฐิว่า
อัตตาและโลกเกิดขึ้นลอยๆ ย่อมบัญญัติอัตตาและโลกว่าเกิดขึ้นลอยๆ.

ดุริยภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์มีทิฏฐิว่า อัตตาและโลกเกิดขึ้นลอยๆ ย่อมบัญญัติ
อัตตาและโลกว่าเกิดขึ้นลอยๆ ด้วยเหตุ ๒ ประการนี้แล. ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะหรือ
พราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง มีทิฏฐิว่า อัตตาและโลกเกิดขึ้นลอยๆ ย่อมบัญญัติอัตตาและโลก
ว่าเกิดขึ้นลอยๆ สมณพราหมณ์พวกนั้นทั้งหมดย่อมบัญญัติด้วยเหตุ ๒ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่
อย่างใดอย่างหนึ่งนอกจากนี้ไม่มี.

ดุริยภิกษุทั้งหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ชัดว่า ฐานะที่ตั้งแห่งทิฏฐิเหล่านี้ บุคคลถืออย่างนั้น
แล้ว ยึดอย่างนั้นแล้ว ย่อมยึดติดอย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อมรู้เหตุนี้ชัด
ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ชัณฺฑนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น ก็ทราบความเกิดขึ้น ความดับไป
คุณและโทษของเวทนาทั้งหลาย กับทั้งอุปายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนา เหล่านี้ตามความ
เป็นจริง จึงทราบความดับได้เฉพาะตน เพราะไม่ถือมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น.

ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้แลที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียด รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ.

ดุริยภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่านั้น กำหนดขันธส่วนอดีต มีความเห็นตามขันธ
ส่วนอดีต ปราภวขันธส่วนอดีต กล่าวคำแสดงทิฏฐิหลายชนิดด้วยเหตุทั้ง ๑๘ ประการนี้แล.
ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่านั้นกำหนดขันธส่วนอดีต มีความเห็น
ตามขันธส่วนอดีต ปราภวขันธส่วนอดีต กล่าวคำแสดงทิฏฐิหลายชนิด สมณะหรือพราหมณ์
เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมกล่าวยืนยัน ด้วยเหตุ ๑๘ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง
นอกจากนี้ไม่มี.

ดุริยภิกษุทั้งหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ชัดว่า ฐานะที่ตั้งแห่งทิฏฐิเหล่านี้ บุคคลถืออย่างนั้น
แล้ว ยึดอย่างนั้นแล้ว ย่อมยึดติดอย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อมรู้เหตุนี้ชัด
ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ชัณฺฑนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น ก็ทราบความเกิดขึ้น ความดับไป
คุณและโทษของเวทนาทั้งหลาย กับทั้งอุปายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนา เหล่านี้ตามความเป็นจริง
จึงทราบความดับได้เฉพาะตน ดุริยภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่ยึดมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น.

ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้แลที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียด รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ.

อปปรนตักปิฎกทิฏฐิ ๔๔

[๔๔] ดุริยภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งกำหนดขันธส่วนอนาคต มีความเห็น
ตามขันธส่วนอนาคต ปราภวขันธส่วนอนาคต กล่าวคำแสดงทิฏฐิหลายชนิดด้วยเหตุ ๔๔ ประการ
ก็สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น อาศัยอะไร ปราภวอะไร จึงกำหนดขันธส่วนอนาคต มีความ
เห็นตามขันธส่วนอนาคต ปราภวขันธส่วนอนาคต กล่าวคำแสดงทิฏฐิหลายชนิด ด้วยเหตุ ๔๔
ประการ?

สัญญาทิฏฐิ ๑๖

[๔๖] ดุริยภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่งมีทิฏฐิว่า อัตตาเหนือขึ้นไปจากการ
ตายมีสัญญา ย่อมบัญญัติว่า อัตตาเหนือขึ้นไปจากการตายมีสัญญา ด้วยเหตุ ๑๖ ประการ.
ก็สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น อาศัยอะไร ปราภวอะไร จึงมีทิฏฐิว่าอัตตาเหนือขึ้นไปจากการตาย
มีสัญญา ย่อมบัญญัติว่า อัตตาเหนือขึ้นไปจากการตายมีสัญญา ด้วยเหตุ ๑๖ ประการ?
สมณพราหมณ์เหล่านั้นย่อมบัญญัติว่า เบื้องหน้าแต่ตาย.

๑๙. (๑) อัตตาที่มีรูป ยั่งยืน มีสัญญา.
๒๐. (๒) อัตตาที่ไม่มีรูป ยั่งยืน มีสัญญา.
๒๑. (๓) อัตตาทั้งที่มีรูป ทั้งที่ไม่มีรูป ยั่งยืน มีสัญญา.
๒๒. (๔) อัตตาทั้งที่มีรูปก็มิใช่ ทั้งที่ไม่มีรูปก็มิใช่ ยั่งยืน มีสัญญา.

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค

๒๓. (๕) อตฺตาที่มีที่สุด ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๒๔. (๖) อตฺตาที่ไม่มีที่สุด ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๒๕. (๗) อตฺตาทั้งที่มีที่สุด ทั้งที่ไม่มีที่สุด ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๒๖. (๘) อตฺตาทั้งที่มีที่สุดก็มีไซ้ ทั้งที่ไม่มีที่สุดก็มีไซ้ ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๒๗. (๙) อตฺตาที่มีสฺสญฺญาอย่างเดียวกัน ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๒๘. (๑๐) อตฺตาที่มีสฺสญฺญาต่างกัน ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๒๙. (๑๑) อตฺตาที่มีสฺสญฺญาขอมเยา ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๓๐. (๑๒) อตฺตาที่มีสฺสญฺญาหาประมาณมิได้ ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๓๑. (๑๓) อตฺตาที่มีสุขอย่างเดียว ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๓๒. (๑๔) อตฺตาที่มีทุกขอย่างเดียว ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๓๓. (๑๕) อตฺตาที่มีทั้งสุขทั้งทุกข ยังยิณ มิสฺสญฺญา .
 ๓๔. (๑๖) อตฺตาที่มีทุกขก็มีไซ้ สุขก็มีไซ้ ยังยิณ มิสฺสญฺญา .

คุกริกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่านั้น มีทิวฏฐิว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตาย
 มิสฺสญฺญา ขอมบฺบญฺญติว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตายมิสฺสญฺญา ด้วยเหตุ ๑๖ ประการนี้แล .
 คุกริกษทั้งหลาย ก็สมณพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง มีทิวฏฐิว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตาย
 มิสฺสญฺญา ขอมบฺบญฺญติว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตายมิสฺสญฺญา สมณพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด
 ขอมบฺบญฺญติด้วยเหตุ ๑๖ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ไม่มี .

คุกริกษทั้งหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ชัดว่า ฐานะที่ตั้งแห่งทิวฏฐิเหล่านี้ บุคคลก็อย่างนั้น
 แล้ว ยึดอย่างนั้นแล้ว ขอมมิดคืออย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อมรู้ชัดยิ่งกว่านั้น
 ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ชัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่นก็ทราบความเกิดขึ้น ความดับไป คุณและโทษของ
 เวทนาทั้งหลาย กับทั้งอุปายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนาเหล่านั้น ตามความเป็นจริง จึงทราบ
 ความดับได้เฉพาะตน เพราะไม่ยึดมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น .

คุกริกษทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้แลลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
 จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียด รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
 แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ .

อัสสญฺญิทิวฏฐิ ๘

[๔๓] คุกริกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีทิวฏฐิว่าอตฺตาเหนือขึ้นไปจากการ
 ตายไม่มีสฺสญฺญา ขอมบฺบญฺญติว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตายไม่มีสฺสญฺญา ด้วยเหตุ ๘ ประการ
 ก็สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น อาศัยอะไร ปราภอะไร จึงมีทิวฏฐิว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจาก
 การตายไม่มีสฺสญฺญา ขอมบฺบญฺญติว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตายไม่มีสฺสญฺญา ด้วยเหตุ ๘ ประการ?
 สมณพราหมณ์เหล่านั้น ขอมบฺบญฺญติว่า เบื้องหน้าแต่ตาย

๓๕. (๑) อตฺตาที่มีรูป ยังยิณ ไม่มีสฺสญฺญา .
 ๓๖. (๒) อตฺตาที่ไม่มีรูป ยังยิณ ไม่มีสฺสญฺญา .
 ๓๗. (๓) อตฺตาทั้งที่มีรูป ทั้งที่ไม่มีรูป ยังยิณ ไม่มีสฺสญฺญา .
 ๓๘. (๔) อตฺตาทั้งที่มีรูปก็มีไซ้ ทั้งที่ไม่มีรูปก็มีไซ้ ยังยิณ ไม่มีสฺสญฺญา .
 ๓๙. (๕) อตฺตาที่มีที่สุด ยังยิณ ไม่มีสฺสญฺญา .
 ๔๐. (๖) อตฺตาที่ไม่มีที่สุด ยังยิณ ไม่มีสฺสญฺญา .
 ๔๑. (๗) อตฺตาทั้งที่มีที่สุด ทั้งที่ไม่มีที่สุด ยังยิณ ไม่มีสฺสญฺญา .
 ๔๒. (๘) อตฺตาทั้งที่มีที่สุดก็มีไซ้ ทั้งที่ไม่มีที่สุดก็มีไซ้ ยังยิณ ไม่มีสฺสญฺญา .

คุกริกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่านั้น มีทิวฏฐิว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตาย
 ไม่มีสฺสญฺญา ขอมบฺบญฺญติว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตายไม่มีสฺสญฺญาด้วยเหตุ ๘ ประการนี้แล
 คุกริกษทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง มีทิวฏฐิว่าอตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตาย
 ไม่มีสฺสญฺญา ขอมบฺบญฺญติว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตายไม่มีสฺสญฺญา สมณพราหมณ์เหล่านั้น
 ทั้งหมดขอมบฺบญฺญติด้วยเหตุ ๘ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ไม่มี .

คุกริกษทั้งหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ชัดว่า ฐานะที่ตั้งแห่งทิวฏฐิเหล่านี้ บุคคลก็อย่างนั้น
 แล้ว ยึดอย่างนั้นแล้ว ขอมมีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อมรู้เหตุนั้นชัด ทั้งรู้ชัดยิ่ง
 กว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ชัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่นก็ทราบความเกิดขึ้น ความดับไป คุณและ
 โทษของเวทนาทั้งหลายกับทั้งอุปายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนาเหล่านั้น ตามความเป็นจริงจึงทราบ
 ความดับได้เฉพาะตน เพราะไม่ยึดมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น .

คุกริกษทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้แลลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
 จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียด รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
 แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ .

เนวสฺสญฺญินาสฺสญฺญิทิวฏฐิ ๘

[๔๔] คุกริกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีทิวฏฐิว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจาก
 การตาย มีสฺสญฺญาก็มีไซ้ ไม่มีสฺสญฺญาก็มีไซ้ ขอมบฺบญฺญติว่า อตฺตาเหนือขึ้นไปจากการตาย
 มีสฺสญฺญาก็มีไซ้ ไม่มีสฺสญฺญาก็มีไซ้ ด้วยเหตุ ๘ ประการ ก็สมณพราหมณ์เหล่านั้น อาศัยอะไร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ปรารภอะไร จึงมีทฎฐิว่า อตฺตาเหโนชฺชํ ปรจกการตาย มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ
ยอมนัญญิตฺวาอตฺตาเหโนชฺชํ ปรจกการตาย มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ ด้วยเหตุ ๘
ประการ? สมณพราหมณเหล่านั้น ยอมนัญญิตฺวา เบื้องหน้าแต่ตาย

๔๓. (๑) อตฺตาที่มีรูป ยํยิณ มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ .
๔๔. (๒) อตฺตาที่ไม่มีรูป ยํยิณ มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ .
๔๕. (๓) อตฺตาทั้งที่มีรูป ทั้งที่ไม่มีรูป ยํยิณ มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ .
๔๖. (๔) อตฺตาทั้งที่มีรูปกิมิไซ ทั้งที่ไม่มีรูปกิมิไซ ยํยิณ มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ .
๔๗. (๕) อตฺตาที่มีที่สุด ยํยิณ มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ .
๔๘. (๖) อตฺตาที่ไม่มีที่สุด ยํยิณ มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ .
๔๙. (๗) อตฺตาทั้งที่มีที่สุด ทั้งที่ไม่มีที่สุด ยํยิณ มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ .
๕๐. (๘) อตฺตาทั้งที่มีที่สุดกิมิไซ ทั้งที่ไม่มีที่สุดกิมิไซ ยํยิณ มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ .

คฺการกัษทํหลาย สมณพราหมณเหล่านั้น มีทฎฐิว่า อตฺตาเหโนชฺชํ ปรจกการตาย
มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ ยอมนัญญิตฺวา อตฺตาเหโนชฺชํ ปรจกการตาย มิสฺสนุญากิมิไซ
มิมนิสฺสนุญากิมิไซ ด้วยเหตุ ๘ ประการนี้แล . คฺการกัษทํหลาย กิสมณะหรือพราหมณพวกใด
พวกหนึ่ง มีทฎฐิว่า อตฺตาเหโนชฺชํ ปรจกการตาย มิสฺสนุญากิมิไซ มิมนิสฺสนุญากิมิไซ ยอมนัญญิตฺวา
อตฺตาเหโนชฺชํ ปรจกการตาย มิสฺสนุญากิมิไซ สมณพราหมณเหล่านั้นทั้งหมด ยอมนัญญิตฺวา
ด้วยเหตุ ๘ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ไม่มี .

คฺการกัษทํหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ซัดว่า ฐานะที่ตั้งแห่งทฎฐิเหล่านี้ บุคคลถืออย่างนั้น
แล้ว ยึดอย่างนั้นแล้ว ยอมนึกถืออย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตรู้เหตุนี้ชัด
ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ซัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น ก็ทราบความเกิดขึ้น
ความดับไป คุณและโทษของเวทนาทั้งหลาย กับทั้งอุปายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนาเหล่านั้น
ตามความเป็นจริง จึงทราบความดับได้เฉพาะตน เพราะไม่ยึดมั่น ตถาคตรู้จึงหลุดพ้น .

คฺการกัษทํหลาย ธรรมเหล่านี้แลที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียด รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตรู้ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตรู้ตามความเป็นจริงโดยชอบ .

อุจเจททฎฐิ ๓

[๔๙] คฺการกัษทํหลาย สมณพราหมณพวกหนึ่ง มีทฎฐิว่าชาตสฺสญ ยอมนัญญิตฺวา
ชาตสฺสญ ความพินาศ ความเลิกละของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ ด้วยเหตุ ๓ ประการ กิสมณพราหมณ
ผู้เจริญเหล่านั้น อาทยอะไร ปรารภอะไร จึงมีทฎฐิว่า ชาตสฺสญยอมนัญญิตฺวาชาตสฺสญ ความ
พินาศ ความเลิกละ ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ด้วยเหตุ ๓ ประการ?

๕๑. (๑) คฺการกัษทํหลาย สมณะหรือพราหมณบางคนในโลกนี้ มีวาทะอย่างนี้
มีทฎฐิอย่างนี้ว่า ท่านผู้เจริญ เพราะอตฺตานี้มีรูป สำเร็จด้วยมหาภูตรูป ๔ มีมารดาบิดาเป็น
แดนเกิด เพราะกายแตก ย่อมชาตสฺสญ ย่อมพินาศ เบื้องหน้าแต่ตาย ย่อมเลิกละจะนั้น
อตฺตานี้จึงเป็นอันชาตสฺสญอย่างเด็ดขาด พวกหนึ่งยอมนัญญิตฺวาชาตสฺสญ ความพินาศ ความ
เลิกละ ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่อย่างนี้ .

๕๒. (๒) สมณะหรือพราหมณพวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณพวกนั้นอย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญ มีอยู่จริง อตฺตาที่ท่านกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ท่านผู้เจริญ แต่อตฺตานี้
ใช้จะชาตสฺสญอย่างเด็ดขาด ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นหาได้ ท่านผู้เจริญ ยังมีอตฺตาอย่างอื่นที่เป็นทิพย์
มีรูป เป็นกามาวจร บริโภคกาวฬิงการอาหาร ท่านยังไม่รู้ ท่านยังไม่เห็นอตฺตาใด ข้าพเจ้ารู้
ข้าพเจ้าเห็นอตฺตานี้ท่านผู้เจริญ เพราะกายแตก อตฺตานี้แลย่อมชาตสฺสญ ย่อมพินาศ เบื้องหน้า
แต่ตาย ย่อมเลิกละ อตฺตานี้จึงเป็นอันชาตสฺสญอย่างเด็ดขาด พวกหนึ่งยอมนัญญิตฺวาชาตสฺสญ
ความพินาศ ความเลิกละ ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ อย่างนี้ .

๕๓. (๓) สมณะหรือพราหมณพวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณพวกนั้น อย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญ มีอยู่จริง อตฺตาที่ท่านกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ท่านผู้เจริญ แต่อตฺตานี้
ใช้จะชาตสฺสญอย่างเด็ดขาด ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นหาได้ ท่านผู้เจริญ ยังมีอตฺตาอย่างอื่นอีกที่เป็น
ทิพย์ มีรูป สำเร็จด้วยใจ มีอวิยะใหญ่ น้อย ครบ ครัน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ท่านยังไม่รู้
ท่านยังไม่เห็นอตฺตาใด ข้าพเจ้ารู้ ข้าพเจ้าเห็นอตฺตานี้ ท่านผู้เจริญ เพราะกายแตก อตฺตานี้
จึงเป็นอันชาตสฺสญอย่างเด็ดขาด พวกหนึ่งยอมนัญญิตฺวาชาตสฺสญ ความพินาศ ความเลิกละ
ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่อย่างนี้ .

๕๔. (๔) สมณะหรือพราหมณพวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณพวกนั้น อย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญ มีอยู่จริง อตฺตาที่ท่านกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ท่านผู้เจริญ แต่อตฺตานี้
ใช้จะชาตสฺสญอย่างเด็ดขาด ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นหาได้ ท่านผู้เจริญ ยังมีอตฺตาอย่างอื่นที่เข้าถึง
ชั้นอากาศสามัญญายตนะ มีอารมณ์ว่า อากาศหาที่สุดมิได้ เพราะล่องรूपสัณญา เพราะดับปฏิกัมมสัณญา
เพราะไม่ใส่ใจในนานันตสัณญาโดยประการทั้งปวง ท่านยังไม่รู้ ท่านยังไม่เห็นอตฺตาใด ข้าพเจ้ารู้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ข้าพเจ้าเห็นอิตตานัน ทานผู้เจริญ เพราะกายแตก อิตตานันแล ย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ
เบื้องหน้าแต่ตาย ย่อมเล็กเกิด อิตตานัน จึงเป็นอันขาดสูญอย่างเด็ดขาด พวกหนึ่งย่อมบัญญัติ
ความขาดสูญ ความพินาศ ความเล็กเกิด ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ อย่างนี้ .

๕๕. (๕) สมณะหรือพราหมณ์พวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น อย่างนี้ว่า
ทานผู้เจริญ มียุจริง อิตตาที่ทานกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ทานผู้เจริญ แต่อิตตานัน
ໃးจะขาดสูญอย่างเด็ดขาด ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นหามีได้ ทานผู้เจริญ ยังมีอิตตาอย่างอื่นที่เข้าถึง
วิญญานัญญาตนะ มีอารมณ์ว่า วิญญานหาที่สุดมิได้ เพราะล่วงอาภานัญญาตนะ ได้โดยประการ
ทั้งปวง ทานยังมิรู้ ทานยังไม่เห็นอิตตาใด ข้าพเจ้ารู้ ข้าพเจ้าเห็นอิตตานัน ทานผู้เจริญ
เพราะกายแตก อิตตานันแล ย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ เบื้องหน้าแต่ตาย ย่อมเล็กเกิด
อิตตานัน จึงเป็นอันขาดสูญอย่างเด็ดขาด พวกหนึ่งย่อมบัญญัติความขาดสูญ ความพินาศ ความ
เล็กเกิด ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ อย่างนี้ .

๕๖. (๖) สมณะหรือพราหมณ์พวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น อย่างนี้ว่า
ทานผู้เจริญ มียุจริง อิตตาที่ทานกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ทานผู้เจริญ แต่อิตตานัน
ໃးจะขาดสูญอย่างเด็ดขาด ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นหามีได้ ทานผู้เจริญ ยังมีอิตตาอย่างอื่นที่เข้าถึง
ขันนากัญญาตนะ มีอารมณ์ว่า ไม่มีอะไร เพราะล่วงวิญญานัญญาตนะ ได้โดยประการทั้งปวง
ทานยังมิรู้ ทานยังไม่เห็นอิตตาใด ข้าพเจ้ารู้ ข้าพเจ้าเห็นอิตตานัน ทานผู้เจริญ เพราะกายแตก
อิตตานันแล ย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ เบื้องหน้าแต่ตาย ย่อมเล็กเกิด อิตตานัน จึงเป็น
อันขาดสูญอย่างเด็ดขาด พวกหนึ่ง ย่อมบัญญัติความขาดสูญ ความพินาศ ความเล็กเกิด
ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ อย่างนี้ .

๕๗. (๗) สมณะหรือพราหมณ์พวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น อย่างนี้ว่า
ทานผู้เจริญ มียุจริง อิตตาที่ทานกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ทานผู้เจริญ แต่อิตตานัน
ໃးจะขาดสูญอย่างเด็ดขาด ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นหามีได้ ทานผู้เจริญ ยังมีอิตตาอย่างอื่นที่เข้าถึง
ขันนากัญญาตนะ (มีอารมณ์ว่า นั้นละเอียดย นันประณีต ๑-) เพราะล่วงอาภานัญญา-
* ัญญาตนะ ได้โดยประการทั้งปวง ทานยังมิรู้ ทานยังไม่เห็นอิตตาใด ข้าพเจ้ารู้ ข้าพเจ้าเห็น
อิตตานัน ทานผู้เจริญ เพราะกายแตก อิตตานันแล ย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ เบื้องหน้า
แต่ตาย ย่อมเล็กเกิด อิตตานัน จึงเป็นอันขาดสูญอย่างเด็ดขาด พวกหนึ่งย่อมบัญญัติความขาดสูญ
ความพินาศ ความเล็กเกิด ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่อย่างนี้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น มีทฎฐิว่า ขาดสูญย่อมบัญญัติความ
ขาดสูญ ความพินาศ ความเล็กเกิด ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ ด้วยเหตุ ๗ ประการนี้แล ดูกรภิกษุ-
* ทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่งมีทฎฐิว่าขาดสูญ ย่อมบัญญัติความขาดสูญ
ความพินาศ ความเล็กเกิด ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ สมณพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมบัญญัติ
ด้วยเหตุ ๗ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ไม่มี?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ชัดว่า ฐานะที่ตั้งแห่งทฎฐิเหล่านี้ บุคคลถืออย่างนั้น
แล้ว ยึดอย่างนั้นแล้ว ย่อมมีคติอย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อมรู้เหตุนั้นชัด
ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ชั้้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่นก็ทราบความเกิดขึ้น ความดับไป

๑๑ คำในวงเล็บไม่มีในบาลี แต่เติมเข้ามาเพื่อให้เต็มตามรูปของฉาน ๖
คุณและโทษของเวทนาทั้งหลายกับทั้งอธิบายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนาเหล่านั้น ตามความเป็นจริง
จึงทราบความดับได้เฉพาะตน เพราะไม่ยึดมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านั้นแลที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียดย รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ .

ทฎฐธรรมนิพพานทฎฐิ ๕

[๕๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง มีทฎฐิว่า นิพพานในปัจจุบัน
ย่อมบัญญัติว่า นิพพานปัจจุบันเป็นธรรมอย่างยิ่งของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ ด้วยเหตุ ๕ ประการ
ก็สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น อาศัยอะไร ปราศอะไร จึงมีทฎฐิว่านิพพานในปัจจุบันบัญญัติว่า
นิพพานปัจจุบันเป็นธรรมอย่างยิ่งของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ด้วยเหตุ ๕ ประการ?

๕๘. (๑) ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ มีวาทะอย่างนี้
มีทฎฐิอย่างนี้ว่า ทานผู้เจริญ เพราะอิตตานัน เือบอิม พริงพริอม เพลิดเพลินอยู่ด้วยกามคุณห้า
ฉะนั้น จึงเป็นอันบรรลุนิพพานปัจจุบันอันเป็นธรรมอย่างยิ่ง . พวกหนึ่งย่อมบัญญัติว่า นิพพาน
ปัจจุบันเป็นธรรมอย่างยิ่งของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ อย่างนี้ .

๕๙. (๒) สมณะหรือพราหมณ์พวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น อย่างนี้ว่า
ทานผู้เจริญ มียุจริง อิตตาที่ทานกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ทานผู้เจริญ แต่อิตตานัน
ໃးจะบรรลุนิพพานปัจจุบันอันเป็นธรรมอย่างยิ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นหามีได้ . ข้อนั้นเพราะเหตุ
อะไร เพราะเหตุว่า กามทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา เพราะ
กามทั้งหลายแปรปรวนเป็นอย่างอื่น จึงเกิดความโศก ความรำไร ความทุกข์ โทมนัส และ
ความคับใจ ทานผู้เจริญ เพราะอิตตานันสังัดจากกาม สังัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐุมฉาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
มวิตก มิวจาร์ มิปิตีและสุขเกิดแต่ริเวกอยู่ ฉะนั้น จึงเป็นอันบรรลุนิพพานปัจจุบัน อันเป็น
ธรรมอย่างหนึ่ง พวกหนึ่งย่อมบัญญัติว่า นิพพานปัจจุบันเป็นธรรมอย่างหนึ่งของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่
อย่างนี้ .

๖๐. (๓) สมณะหรือพราหมณ์พวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น อย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญ มียุจริง อตตะที่ท่านกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ท่านผู้เจริญ แต่อตตะนี้
ใช่จะบรรลุนิพพานปัจจุบันอันเป็นธรรมอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้หาได้ ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร
เพราะเหตุว่าปฐมฌานนั้น ท่านกล่าวว่าหายาบ ด้วยยังมีวิตกและวิจาร์อยู่ ท่านผู้เจริญ เพราะ
อตตะนี้บรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน มีความเป็นธรรมเอกผุดขึ้นเพราะวิตก
วิจาร์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร์ มิปิตีและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ ฉะนั้น จึงเป็นอันบรรลุนิพพาน
ปัจจุบันอันเป็นธรรมอย่างหนึ่ง พวกหนึ่งย่อมบัญญัติว่า นิพพานปัจจุบันเป็นธรรมอย่างหนึ่งของสัตว์
ผู้ปรากฏอยู่ อย่างนี้ .

๖๑. (๔) สมณะหรือพราหมณ์พวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น อย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญ มียุจริง อตตะที่ท่านกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ท่านผู้เจริญ แต่อตตะนี้
ใช่จะบรรลุนิพพานปัจจุบันอันเป็นธรรมอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้หาได้ ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร
เพราะเหตุว่า ตติยฌานนั้น ท่านกล่าวว่าหายาบ ด้วยยังมีปิตีเป็นเหตุให้จิตกระเหิมอยู่ เพราะ
อตตะนี้มีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌาน
ที่พระอรหันต์ทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มียุเบกขา มีสติเสวยสุขอยู่ ฉะนั้น จึงเป็นอัน
บรรลุนิพพานปัจจุบันอันเป็นธรรมอย่างหนึ่ง พวกหนึ่งย่อมบัญญัติว่า นิพพานปัจจุบัน เป็นธรรม
อย่างหนึ่งของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ อย่างนี้ .

๖๒. (๕) สมณะหรือพราหมณ์พวกอื่น กล่าวกะสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น อย่างนี้ว่า
ท่านผู้เจริญ มียุจริง อตตะที่ท่านกล่าวถึงนั้น ข้าพเจ้ามิได้กล่าวว่าไม่มี ท่านผู้เจริญ แต่อตตะนี้
ใช่จะบรรลุนิพพานปัจจุบันอันเป็นธรรมอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านี้หาได้ ชื่อนั้นเพราะเหตุอะไร
เพราะเหตุว่า ตติยฌานนั้น ท่านกล่าวว่าหายาบ ด้วยจิตยังคำนึงถึงสุขอยู่ เพราะอตตะนี้บรรล
จตุตถฌาน ไม่มีทกข ไม่มีสข มียุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์ เพราะละสุข ละทุกข และ
ดับโสมนัส โทมนัสก่อนๆ ได้ ฉะนั้น จึงเป็นอันบรรลุนิพพานปัจจุบันอันเป็นธรรมอย่างหนึ่ง
พวกหนึ่งย่อมบัญญัติว่า นิพพานปัจจุบันเป็นธรรมอย่างหนึ่งของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ อย่างนี้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่านั้น มีทิฐิว่านิพพานในปัจจุบัน ย่อมบัญญัติว่า
นิพพานปัจจุบันเป็นธรรมอย่างหนึ่งของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ ด้วยเหตุ ๕ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง มีทิฐิว่า นิพพานในปัจจุบันเป็นธรรมอย่างหนึ่งของสัตว์
ผู้ปรากฏอยู่ สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมบัญญัติด้วยเหตุ ๕ ประการนี้เท่านั้น
หรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ไม่มี .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่านั้น กำหนดชั้นรสนอนาคต มีความเห็นตาม
ชั้นรสนอนาคต ปรารภชั้นรสนอนาคต กล่าวคำแสดงทิฐิหลายชนิด ด้วยเหตุ ๔๔ ประการ
นี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง กำหนดชั้นรสนอนาคต
มีความเห็นตามชั้นรสนอนาคต ปรารภชั้นรสนอนาคต กล่าวคำแสดงทิฐิหลายชนิด
สมณพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมกล่าวด้วยเหตุ ๔๔ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่อย่างใด
อย่างหนึ่ง นอกจากนี้ไม่มี . . . ?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่านั้น กำหนดชั้นรสนอดีตกิตติ กำหนดชั้น
รสนอนาคตกิตติ กำหนดชั้นทั้งส่วนอดีตทั้งส่วนอนาคตกิตติ มีความเห็นตามชั้นทั้งส่วนอดีต
ทั้งส่วนอนาคต ปรารภชั้นทั้งส่วนอดีตทั้งส่วนอนาคต กล่าวคำแสดงทิฐิหลายชนิด ด้วยเหตุ
๖๒ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง กำหนดชั้นรสน
อดีตกิตติ กำหนดชั้นรสนอนาคตกิตติ กำหนดชั้นทั้งส่วนอดีตทั้งส่วนอนาคตกิตติ มีความเห็น
ตามชั้นทั้งส่วนอดีตทั้งส่วนอนาคต ปรารภชั้นทั้งส่วนอดีตทั้งส่วนอนาคต กล่าวคำแสดงทิฐิ
หลายชนิด สมณพราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมด ย่อมกล่าวด้วยเหตุ ๖๒ ประการนี้เท่านั้น หรือแต่
อย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ไม่มี .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องนี้ตถาคตรู้ชัดว่า ฐานะที่ตั้งแห่งทิฐิเหล่านี้ บุคคลถืออย่าง
นั้นแล้ว ยึดอย่างนั้นแล้ว ย่อมมีคติอย่างนั้น มีภพเบื้องหน้าอย่างนั้น และตถาคตย่อมรู้เหตุ
นั้นชัด ทั้งรู้ชัดยิ่งกว่านั้น ทั้งไม่ยึดมั่นความรู้ชัดนั้นด้วย เมื่อไม่ยึดมั่น ก็ทราบความเกิดขึ้น
ความดับไป คุณและโทษของเวทนาทั้งหลาย กับทั้งอุปายเป็นเครื่องออกไปจากเวทนาเหล่านั้น
ตามความเป็นจริง จึงทราบความดับได้เฉพาะตน เพราะไม่ยึดมั่น ตถาคตจึงหลุดพ้น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้แลที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต
จะคาดคะเนเอาไม่ได้ ละเอียด รู้ได้เฉพาะบัณฑิต ซึ่งตถาคตทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
แล้วสอนผู้อื่นให้รู้แจ้ง ที่เป็นเหตุให้กล่าวชมตถาคตตามความเป็นจริงโดยชอบ .

จบทิฐิ ๖๒ .

ฐานะของผู้ถือทิฐิ

[๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์เหล่าใด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
มีทิวฏฐาเถียง ย่อมบัญญัติอิตตตาและโลกาเถียง ด้วยเหตุ ๔ ประการ ข้อนั้นเป็นความเข้าใจ
ของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความเสหา เป็นความดั้นรนของคนมีตัณหา
เท่านั้น .

[๕๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ย่อมบัญญัติตัดตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ด้วยเหตุ ๔ ประการ แม้ข้อนั้นก็เป็นการเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็นเป็นความสោះหาเป็นความดีนรณ ของคนมีตันทาเหมือนกัน .

[๕๓] ดุรภิกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิว่า โลกมีที่สุด และหาที่สุดมิได้ ย่อมบัญญัติว่า โลกมีที่สุดและหาที่สุดมิได้ ด้วยเหตุ ๔ ประการ แม้ข้อนั้นเป็นความเข้าใจของ สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความเสหา เป็นความดীনรน ของคนมี ตัณหาเหมือนกัน .

[๕๔] ดุริยภิกขทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิติดันได้ไม่ตายตัว เมื่อถูกถามปัญหาในข้อนั้นๆ ย่อมกล่าวว่าจาจันได้ไม่ตายตัว ด้วยเหตุ ๔ ประการ แม้ข้อนั้นก็เป็นการเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความสแลหา เป็นความตื้นร่นของคนมีตัณหาเหมือนกัน .

[๕๕] ดุกรกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิว่า อัตตาและโลกเกิดขึ้นลอยๆ ย่อมบัญญัติอัตตาและโลกว่าเกิดขึ้นลอยๆ ด้วยเหตุ ๒ ประการ แม้ข้อนั้นก็เป็นการเข้าใจของ สมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความเสหา เป็นความดีนรน ของคนมี ตัณหาเหมือนกัน .

[๕๖] ดุกรักษาทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดกำหนดชั้นนัสนัตติ มีความเห็นตามชั้นนัสนัตติ ปรรักษานัสนัตติ กล่าวคำแสดงทักขิหลายชนิด ด้วยเหตุ ๑๘ ประการ แม้ข้อนั้นก็เป็นการเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความแสบหา เป็นความดีนิน ของคนมีตัณหาเหมือนกัน .

[๕๗] ดุรภิกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิว่า อัตตาเหนือขึ้นไปจากการตาย มีสัญญา ย่อมบัญญัติว่า อัตตาเหนือขึ้นไปจากการตายมีสัญญา ด้วยเหตุ ๑๖ ประการ แม้ข้อนั้นก็เป็นการเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความเสหา เป็นความ ดินรน ของคนมีตัณหาเหมือนกัน .

[๔๘] ดุรภิกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิว่า อัตตาเหนือขึ้นไปจากการตาย ไม่มีสัญญา ย่อมบัญญัติว่า อัตตาเหนือขึ้นไปจากการตาย ไม่มีสัญญา ด้วยเหตุ ๘ ประการ แม้ข้อนั้นก็เป็นการเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความเสหา เป็นความดীনรน ของคนมีตณหาเหมือนกัน .

[๕๙] ดุรภิกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิว่า อัตตาเหนือขึ้นไปจากการตาย มีสัญญาที่มีชีพ ไม่มีสัญญาก็มีชีพ ย่อมบัญญัติว่า อัตตาเหนือขึ้นไปจากการตาย มีสัญญาก็มีชีพ ไม่มีสัญญาก็มีชีพ ด้วยเหตุ ๘ ประการ แม้เช่นนั้น ก็เป็นความเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความสับสน เป็นความตื้นเขิน ของคนมีตัณหาเหมือนกัน .

[๖๐] ดุรภิกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิว่า ขาดสูญ ย่อมบัญญัติความขาดสูญ ความพินาศ ความเลิกละทิ้ง ขอสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ ด้วยเหตุ ๗ ประการ แม้ข้อนั้น ก็เป็นความเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความแสหา เป็นความดิ้นรน ของคนมีตัณหาเหมือนกัน .

[๖๑] ดุรภิกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิว่า นิพพานในปัจจุบัน ย่อม
 บัญญัติว่า นิพพานปัจจุบันเป็นธรรมอย่างยิ่ง ของสัตว์ผู้ปรากฏอยู่ ด้วยเหตุ ๔ ประการ
 แม้ข้อนั้นก็เป็นการเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความแสบ
 เป็นความด้นรน ของคนมีตัณหาเหมือนกัน .

[๖๒] ดุริยภิกขทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดกำหนดชั้นรสส่วนอนาคต มีความเห็นตามชั้นรสส่วนอนาคต ปรารถนารสส่วนอนาคต กล่าวคำแสดงทิฏฐิหลายชนิด ด้วยเหตุ ๔๔ ประการ แม้ข้อนั้นก็เป็นการเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นความแสบหา เป็นความด้นรน ของคนมีตัณหาเหมือนกัน .

[๖๓] ดุรภิกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดกำหนดชั้นรศ่วนอดีตกิตติ กำหนดชั้นรศ่วนอนาคตกิตติ กำหนดชั้นรศ่วนอดีตทั้งรศ่วนอนาคตกิตติ มีความเห็นตามชั้นรศ่วนอดีตทั้งรศ่วนอนาคต ปรารภชั้นรศ่วนอดีตทั้งรศ่วนอนาคต กล่าวคำแสดงทวิภูติหลายชนิด ด้วยเหตุ ๖๒ ประการ แม้ข้อนั้นก็เป็นการเข้าใจของสมณพราหมณ์ผู้เจริญเหล่านั้น ผู้ไม่รู้ไม่เห็น เป็นการแสร้งหา เป็นการดิ้นรน ของคนมัตถนหา เหมือนกัน .

[๖๔] ดุริยทิพย์ทั้งหลาย บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านั้น สมณพราหมณ์เหล่าใดมีกฐิน
ว่าเที่ยง บัญญัติดีดัดตาและโลกว่าเที่ยง ด้วยเหตุ ๔ ประการ ชื่อนั้นเพราะผัสสะเป็นปัจจัย .

[๖๕] ดุกริกษทั้งหลาย สมณพราหมณ์เหล่าใดมีทิฏฐิว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง บัญญัติอดีตตาและโลกว่า บางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ด้วยเหตุ ๔ ประการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เพราะฉะนั้นแหละ อานนท์ เธอจงจำธรรมบรรยายนี้ว่า อรรถชาละก็ได้
ว่าธรรมชาละก็ได้ ว่าพรหมชาละก็ได้ ว่าทิวฐิชาละก็ได้ ว่าพิชัยสงครามอันยอดเยี่ยมก็ได้ .

ครั้นพระผู้มีพระภาค ตรัสพระสูตรนี้จบแล้ว ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น มีใจชื่นชม
ผลิตเพิลินภายิตของพระผู้มีพระภาค ก็และเมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสไวยากรณภายิตนี้อยู่ หมั่น
โลกธาตุได้หวั่นไหวแล้วแล .

จบพรหมชาลสูตรที่ ๑ .

๒. สามัญญผลสูตร

เรื่องพระเจ้าอชาตศัตรู

[๙๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ประทับ ณ สวนอัมพวันของหมอชีวกโกมารภัจจ์ ใกล้
พระนครราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๑๒๕๐ รูป วันนั้นเป็นวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ
เป็นวันครบ ๔ เดือน ถุดดอกโกมุทบาน ในราตรีเพ็ญพระจันทร์เต็มดวง พระเจ้าแผ่นดินมคธ
พระนามว่า อชาตศัตรูเวเทหิบุตร แวดล้อมด้วยราชอำมาตย์ประทับนั่ง ณ พระมหาปราสาทชั้นบน .
ขณะนั้น ท้าวเธอทรงเปล่งพระอุทานว่า ดูกรอำมาตย์ ราตรีมีดวงเดือนแจ่มกระจ่าง นำรื่นรมย์
หนอ ราตรีมีดวงเดือนแจ่มกระจ่าง ช่างงามจริงหนอ ราตรีมีดวงเดือนแจ่มกระจ่าง น่าชมจริงหนอ
ราตรีมีดวงเดือนแจ่มกระจ่าง นำเบิกบานจริงหนอ ราตรีมีดวงเดือนแจ่มกระจ่าง เข้าลักษณะ
จริงหนอ วันนีเราควรจะไปหาสมณะหรือพราหมณ์ผู้ใดดีหนอ ซึ่งจิตของเราเข้าไปหาฟัง
เลื่อมใสได้ . ครั้นท้าวเธอดำริสอย่างนี้แล้ว อำมาตย์ผู้หนึ่งจึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านปุระ
กัสสป ปรากฏว่าเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ
ชนส่วนมากยกย่องว่าดี เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ
เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านปุระกัสสปนั้นเกิด เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จ
เข้าไปหาท่านปุระกัสสป พระหฤทัยพึงเลื่อมใส . เมื่ออำมาตย์ผู้นั้น กราบทูลอย่างนี้แล้ว
ท้าวเธอก็ทรงนิ่งอยู่ .

อำมาตย์อีกคนหนึ่ง จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านมักขลิ โคศาล ปรากฏว่าเป็นเจ้าหมู่
เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี เป็นคน
เก่าแก่ บวชมานาน มีอายุล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่าน
มักขลิ โคศาลนั้นเกิด เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านมักขลิ โคศาล
พระหฤทัยพึงเลื่อมใส เมื่ออำมาตย์ผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวเธอก็ทรงนิ่งอยู่ .

อำมาตย์อีกคนหนึ่ง จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านอชิต เกสกัมพล ปรากฏว่าเป็น
เจ้าหมู่ เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี
เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหา
ท่านอชิต เกสกัมพล นั้นเกิด เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านอชิต เกสกัมพล
พระหฤทัยพึงเลื่อมใส เมื่ออำมาตย์ผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวเธอก็ทรงนิ่งอยู่ .

อำมาตย์อีกคนหนึ่ง จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านปฏะ กัจจายณะ ปรากฏว่าเป็นเจ้าหมู่
เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี เป็นคน
เก่าแก่ บวชมานาน มีอายุล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านปฏะ
กัจจายณะนั้นเกิด เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านปฏะ กัจจายณะ พระหฤทัย
พึงเลื่อมใส . เมื่ออำมาตย์ผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวเธอก็ทรงนิ่งอยู่ .

อำมาตย์อีกคนหนึ่ง จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านสญชัย เวลัฏฐบุตร ปรากฏว่าเป็น
เจ้าหมู่ เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี
เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหา
ท่านสญชัย เวลัฏฐบุตร นั้นเกิด เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านสญชัย
เวลัฏฐบุตร พระหฤทัยพึงเลื่อมใส . เมื่ออำมาตย์ผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวเธอก็ทรงนิ่งอยู่ .

อำมาตย์อีกคนหนึ่ง จึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร ปรากฏว่าเป็น
เจ้าหมู่ เจ้าคณะ เป็นคณาจารย์มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ เป็นเจ้าลัทธิ ชนส่วนมากยกย่องว่าดี
เป็นคนเก่าแก่ บวชมานาน มีอายุล่วงกาล ผ่านวัยมาโดยลำดับ เชิญพระองค์เสด็จเข้าไปหา
ท่านนิครนถ์ นาฏบุตร นั้นเกิด เห็นด้วยเกล้า ๆ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปหาท่านนิครนถ์
นาฏบุตร พระหฤทัยพึงเลื่อมใส . เมื่ออำมาตย์ผู้นั้นกราบทูลอย่างนี้แล้ว ท้าวเธอก็ทรงนิ่งอยู่ .

กถาปรารภพระพุทธคุณ

[๙๒] สมัยนั้น หมอชีวก โกมารภัจจ์ นั่งนิ่งอยู่ในที่ไม่ไกลพระเจ้าแผ่นดินมคธ
พระนามว่า อชาตศัตรู เวเทหิบุตร . ท้าวเธอจึงมีพระราชดำริสกะหมอชีวก โกมารภัจจ์ ว่า
ชีวกผู้สหาย เธอทำไมจึงนั่งเสียเล่า , หมอชีวก โกมารภัจจ์ กราบทูลว่า ขอเดชะ พระผู้มีพระภาค
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ สวนอัมพวันของข้าพระพุทธเจ้า พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
หมู่ใหญ่ประมาณ ๑๒๕๐ รูป พระเกียรติศัพท์อันงามของพระองค์จรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เพราะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชา
และจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดา
ของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรมดังนี้ เชิญพระองค์
เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เกิดเห็นด้วยเกล้า ฯ ว่า เมื่อพระองค์เสด็จเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาค พระฤทัยพึงเลื่อมใส ท้าวเธอจึงมีพระราชดำริว่า ชวกผู้สหาย ถ้าอย่างนั้น
ท่านจงสั่งให้เตรียมหัตถิยานไว้. หมอชวก โกมารกัจจ รับผิดชอบต่อพระราชโองการแล้ว สั่งให้
เตรียมช้างพังประมาณ ๕๐๐ เชือก และช้างพระที่นั่งเสร็จแล้วจึงกราบทูลว่า ขอเดชะ ข้า
พระพุทธเจ้าสั่งให้เตรียมหัตถิยานพร้อมแล้ว เชิญได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จได้พระเจ้าข้า.
ลำดับนั้น ท้าวเธอโปรดให้พวกสตรีขึ้นช้างพัง ๕๐๐ เชือกๆ ละนาง แล้วจึงทรงช้างพระที่นั่ง
มีผู้ถือคบเพลิง เสด็จออกจากพระนครราชคฤห์ ด้วยพระราชนิภาพอย่างยิ่งใหญ่ เสด็จไปสวน
อัมพวันของหมอชวก โกมารกัจจ. พอใกล้จะถึง ท้าวเธอเกิดทรงหวาดหวั่นครั่นคร้าม และ
ทรงมีความสยดสยองขึ้น ครั้นท้าวเธอทรงกลัว ทรงหวาดหวั่น มีพระโลมชาตชูขึ้นแล้ว จึงตรัส
กับหมอชวก โกมารกัจจว่า ชวกผู้สหาย ท่านไม่ได้ลงเราหรือ ชวกผู้สหาย ท่านไม่ได้
หลอกเราหรือ ชวกผู้สหาย ท่านไม่ได้ล่อเรามาให้ศัตรูหรือ เหตุไฉนเล่า ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่
ตั้ง ๑๒๕๐ รูป จึงไม่มีเสียงจาม เสียงกระแอม เสียงพึมพำเลย หมอชวก โกมารกัจจกราบทูล
ว่า ขอพระองค์อย่าได้ทรงหวาดหวั่นเกรงกลัวเลยพระเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้ลงพระองค์
ไม่ได้หลอกพระองค์ ไม่ได้ล่อพระองค์มาให้ศัตรูเลย พระเจ้าข้า ขอเดชะ เชิญพระองค์เสด็จ
เข้าไปเถิดๆ นั้นประทับที่โรงกลมยังตามอยู่. ลำดับนั้น ท้าวเธอเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวน
ช้างพระที่นั่งไปจนสุดทาง เสด็จลงทรงพระดำเนินเข้าประตูโรงกลม แล้วจึงรับสั่งกะหมอชวก
โกมารกัจจว่า ชวกผู้สหาย ไหนพระผู้มีพระภาค. หมอชวก โกมารกัจจ กราบทูลว่า ขอเดชะ
นั้นพระผู้มีพระภาค ประทับนั่งฟังเสากลาง ผืนพระพักตร์ไปทางทิศบูรพา ภิกษุสงฆ์แวดล้อมอยู่.
ลำดับนั้น ท้าวเธอเสด็จเข้าไปเฝ้า. พระผู้มีพระภาค ประทับยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว
ทรงรำลึกถึงเห็นภิกษุสงฆ์นั่งสงบเหมือนห้วงน้ำใส ทรงเปล่งพระอุทานว่า ขอให้อุทยภัทก์กุมาร
ของเรามีความสงบอย่างภิกษุสงฆ์เดี๋ยวนี้. พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาบพิตร พระองค์
เสด็จมาทั้งความรัก. แล้วท้าวเธอทูลรับว่า พระเจ้าข้า อุทยภัทก์กุมารเป็นที่รักของหม่อมฉัน
ขอให้อุทยภัทก์กุมารของหม่อมฉันจงมีความสงบอย่างภิกษุสงฆ์เดี๋ยวนี้เถิด.

[๓๓] ลำดับนั้น ท้าวเธอทรงอภิเษกกับพระผู้มีพระภาค แล้วทรงประนมอัญชลีแก่ภิกษุสงฆ์
ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง. ครั้นแล้ว ได้ตรัสพระดำริสัณเฑาะพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันจะขอทูลถามปัญหาบางเรื่องสักเล็กน้อย ถ้าพระองค์จะประทาน
พระวโรกาสพยากรณ์ปัญหาแก่หม่อมฉัน.

พ. เชิญถามเถิด มหาบพิตร ถ้าทรงพระประสงค์.

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือ พลช้าง พลม้า พลรถ
พลธนู พนักงานเชิฐธง พนักงานจัดกระบวนทัพ พนักงานจัดส่งเสบียง พวกอุคคราชบุตร
พลอาสา ขุนพล พลกล้า พลสวมเกราะหนัง พวกบุตรทาส ช่างทำขนม ช่างกลบคก พนักงาน
เครื่องสรง พวกพ่อครัว ช่างดอกไม้ ช่างย้อม ช่างหูก ช่างจักสาน ช่างหม้อ นักคำนวณ
พวกนักบะณะน (นักการบัญชี) หรือศิลปศาสตร์เป็นอันมาก แม้อย่างอื่นใดที่มีคติเหมือนอย่างนี้
คนเหล่านั้นย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลป-
* ศาสตร์นั้น เขาย่อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตรภริยา มิตรอำมาตย์ให้เป็นสุขอันหาสำราญ
บำเพ็ญทักษิณาทานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์
ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อาจบัญญัติสัจญ์ผลที่เห็น
ประจักษ์ในปัจจุบัน เหมือนอย่างนั้นได้บ้างหรือไม่?

พ. มหาบพิตร ทรงจำได้หรือไม่ว่า ปัญหาข้อนี้ มหาบพิตรได้ตรัสถามสมณพราหมณ์
พวกอื่นแล้ว.

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ จำได้อยู่ ปัญหาข้อนี้ หม่อมฉันได้ถามสมณพราหมณ์พวก
อื่นแล้ว.

พ. ดูกรมหาบพิตร สมณพราหมณ์เหล่านั้นพยากรณ์อย่างไร ถ้ามหาบพิตรไม่หนัก
พระทัย ก็ตรัสเถิด.

อ. ณ ที่ที่พระผู้มีพระภาคหรือท่านผู้เปรียบดังพระผู้มีพระภาค ประทับนั่งอยู่ หม่อมฉัน
ไม่หนักใจ พระเจ้าข้า.

พ. ถ้าอย่างนั้น มหาบพิตรตรัสเถิด.

วาทะของศาสดาปุณณะ กัสสป

[๓๔] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์นี้ หม่อมฉันเข้าไปหาครูปุณณะ
กัสสป ถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับปุณณะ กัสสป ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว
จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วหม่อมฉันได้กล่าวคำนี้กะปุณณะ กัสสปว่า ท่านกัสสป
ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือ พลช้าง พลม้า พลรถ พลธนู พนักงานเชิฐธง พนักงาน
จัดกระบวนทัพ พนักงานจัดส่งเสบียง พวกอุคคราชบุตร พลอาสา ขุนพล พลกล้า พลสวม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

เการะหนึ่ง พวกบุตรทาส ช่างทำขนม ช่างกัลบก พนักงานเครื่องสรง พวกพ่อครัว ช่างดอกไม้ ช่างย้อม ช่างทูก ช่างจักสาน ช่างหม้อ นักคำนวณ พวกนักคะแนน (นักการบัญชี) หรือศิลปศาสตร์เป็นอันมาก แม้อย่างอื่นใดที่มีคติเหมือนอย่างนี้ คนเหล่านั้น ย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลปศาสตร์นั้น เขาย่อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตรภริยา มิตร อำมาตย์ ให้เป็นสุขอิมหนาสำราญ บำเพ็ญทักษิณาทานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณฺ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย จันใด ท่านอาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เหมือนอย่างนั้นได้หรือไม่ เมื่อหม่อมฉันกล่าวอย่างนี้ ครุปรณะ กัสสป ได้กล่าวคำนี้กะหม่อมฉันว่า ดูกรมหาบพิตร เมื่อบุคคลทำเอง ใช้ให้ผู้อื่นทำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบียน ทำเขาให้เศร้าโศกเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้เศร้าโศก ทำเขาให้ลำบากเอง ใช้ผู้อื่นทำเขาให้ลำบาก ดั้นรนเอง ทำเขาให้ดั้นรน ชำสัตร ลักทริพฺย ตัดที่ต้อ ปล้นไม่ให้เหลือ ทำโจกรรมในเรือนหลังเดียว ชมอยู่ที่ทางเปลี่ยว ทำชู้ภริยาเขา พุดเท็จ ผู้ทำไม่เชื่อว่าทำบาป แม่หาผู้ใดจะใช้จักรซึ่งมีคมโดยรอบ เหมือนมดโกน สังหารเหล่าสัตว์ในปฐพีนี้ ให้เป็นลาน เป็นกองมั่งสะอันเดียวกัน บาปที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ ย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยังฝั่งขวาแห่งแม่น้ำคงคา ชำเอง ใช้ให้ผู้อื่นชำ ตัดเอง ใช้ให้ผู้อื่นตัด เบียดเบียนเอง ใช้ผู้อื่นให้เบียดเบียน บาปที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ ย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบาปมาถึงเขา แม้หากบุคคลจะไปยังฝั่งซ้ายแห่งแม่น้ำคงคา ให้เอง ใช้ให้ผู้อื่นให้ บุชาเอง ใช้ให้ผู้อื่นบูชา บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ ย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบุญมาถึงเขา ด้วยการให้ทาน การทรมาน อินทริย การสำรวมศีล การกล่าวคำสัตย์ บุญที่มีการทำเช่นนั้นเป็นเหตุ ย่อมไม่มีแก่เขา ไม่มีบุญมาถึงเขา ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุปรณะ กัสสป กลับตอบถึงการที่ทำแล้วไม่เป็นอันทำ ฉะนี้ (ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุปรณะ กัสสป กลับตอบถึงการที่ทำแล้วไม่เป็นอันทำ ฉะนี้) ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุปรณะ กัสสป กลับตอบถึงการที่ทำแล้วไม่เป็นอันทำ เปรียบเหมือนเขาถามถึงมะม่วง ตอบขุ่นส้มละออ หรือเขาถามถึงขุ่นส้มละออ ตอบมะม่วง ฉะนั้น หม่อมฉันมีความดำริว่า โฉน คนอย่างเรา จะพึงมุงรุกรานสมณะหรือพราหมณ์ผู้อยู่ในราชอาณาจักร ฉะนี้ แล้วไม่ยินดี ไม่คัดค้านภายิตของครุปรณะ กัสสป ไม่พอใจ แต่ก็มีได้ เปล่งวาจาแสดงความไม่พอใจ ไม่เชื่อถือ ไม่ใส่ใจถึงวาจานั้น ลุกจากที่นั่งหลีกไป .

วาทะของศาสตามักขลิ โคศาล

[๙๕] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์นี้ หม่อมฉันเข้าไปหาครุหมักขลิ โคศาลถึงที่อยู่ . . . ได้กล่าวว่า ท่านโคศาล ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือ พลช้าง . . . คนเหล่านั้น ย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์ เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลปศาสตร์นั้น เขาย่อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตรภริยา มิตร อำมาตย์ ให้เป็นสุขอิมหนาสำราญ บำเพ็ญทักษิณาทานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณฺ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย จันใด ท่านอาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เหมือนอย่างนั้นได้หรือไม่ เมื่อหม่อมฉันกล่าวอย่างนี้ ครุหมักขลิ โคศาล ได้กล่าวคำนี้กะหม่อมฉันว่า ดูกรมหาบพิตร ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย เพื่อความเศร้าหมองแห่งสัตว์ทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายหาสาเหตุมิได้ หาปัจจัยมิได้ ย่อมเศร้าหมอง ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย เพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายหาสาเหตุมิได้ หาปัจจัยมิได้ ย่อมบริสุทธิ์ ไม่มีการกระทำของตนเอง ไม่มีการกระทำของผู้อื่น ไม่มีการกระทำของบุรุษ ไม่มีการกระทำของสตรี ไม่มีความเพียร ไม่มีความบากบั่นของบุรุษ ไม่มีความบากบั่นของสตรี สัตว์ทั้งปวง ปาณะทั้งปวง กูตะทั้งปวง ชีวะทั้งปวง ล้วนไม่มีอำนาจ ไม่มีกำลัง ไม่มีความเพียร แปรไปตามเคราะห์ดีเคราะห์ร้าย ตามความประจวบตามความเป็นเอง ย่อมเสวยสุขเสวยทุกข์ในอภิชชาติทั้งหก ๑- เท่านั้น หนึ่ง กำเนิดที่เป็นประธาน ๑ , ๔๐๖ , ๖๐๐ กรรม ๑๐๐ กรรม ๕ กรรม ๓ กรรม ๑ กรรมถึง ปฏิปทา ๖๒ อันตรกัป ๖๒ อภิชชาติ ๖ ปริสภูมิ ๘ อาชวก ๔ , ๙๐๐ ปริพาชก ๔ , ๙๐๐ นาควาส ๔ , ๙๐๐ อินทริย ๒ , ๐๐๐ นรก ๓ , ๐๐๐ รโหระพา ๓๖ สัญญุครร ๗ อสัญญุครร ๗ นิคัณฐุครร ๗ เทวดา ๗ มนุษย์ ๗ ปีศาจ ๗ สระ ๗ ปวฺฐะ ๗ ปวฺฐะ ๗๐๐ เหาใหญ่ ๗ เหาเล็ก ๗๐๐ มหาสปีน ๗ สปีน ๗๐๐ จุลมหากัป ๘ , ๐๐๐ , ๐๐๐ เหล่านี้ ที่พาลและบัณฑิตเรวฺรณ ท่องเที่ยวไป แล้วจักทำที่สุดทุกข์ได้ ความสมหวังว่าเรจักอบรมกรรมที่ยังไม่อำนวยผล ให้อำนวยผล หรือเราสัมผัสถูกต้องกรรมที่อำนวยผลแล้ว จักทำให้สลดสิ้นด้วยศีล ด้วยพรต ด้วยตบะ หรือด้วยพรหมจรรย์นี้ ไม่มีในที่นั้น สุขทุกข์ที่ทำให้มีที่สิ้นสุดได้ เหมือนดวงของให้หมดด้วยทะนุถนอม ย่อมไม่มีในสังสารด้วยอาการอย่างนี้เลย ไม่มีความเสื่อมความเจริญ ไม่มีการเลื่อนขึ้นเลื่อนลง พาลและบัณฑิตเรวฺรณ ท่องเที่ยวไป จักทำที่สุดทุกข์ได้เอง เหมือนกลุ่มด้ายที่บุคคลขว้างไป ย่อมคลี่หมดไปเอง ฉะนั้น ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุหมักขลิ โคศาล กลับพยากรณ์ถึงความบริสุทธิ์ด้วยการเรียนว่า ฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุหมักขลิ โคศาล กลับพยากรณ์ ถึงความบริสุทธิ์ ด้วยการเรียนว่า เปรียบเหมือนเขาถามถึงมะม่วง ตอบขุ่นส้มละออ หรือเขาถามถึงขุ่นส้มละออ ตอบมะม่วง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ฉะนั้น หม่อมฉันมีความดำริว่า โฉน คนอย่างเรา จะพึงมุงรุกรานสมณะหรือพราหมณ์ผู้อยู่ใน
ราชอาณาจักร ดังนี้ แล้วไม่ยินดี ไม่คัดค้านภษิตของครุ มกขลิ โคศาล ไม่พอใจ แต่ก็มิได้
เปล่งวาจาแสดงความไม่พอใจ ไม่เชื่อถือ ไม่ใส่ใจถึงวาจานั้น ลุกจากที่นั่งหลีกไป .

วาทะของศาสดาอชิตะ เกสกัมพล

[๙๖] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์นี้ หม่อมฉันเข้าไปหาครุอชิตะ
เกสกัมพล ถึงที่อยู่ . . . ได้กล่าวว่า ท่านอชิตะ ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านั้น คือพลช้าง . . .
คนเหล่านั้น ย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์ เลี้ยงชีพในปัจจุบันด้วยผลแห่งศิลป-

* ศาสตร์นั้น เขาย่อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตรภริยา มิตร อำมาตย์ ให้เป็นสุขอิมหน้าสำราญ

@๑. อภิชาติ คือ กำเนิดทั้งหก ๑. กำเนิดดำ ๒. กำเนิดเขียว ๓. กำเนิดแดง ๔. กำเนิดเหลือง ๕. กำเนิด

@ขาว ๖. กำเนิดขาวจัด . อ.ป ๒๐๒ ฯ

บำเพ็ญทักษิณาทานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์
ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ฉันทใด ท่านอาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เหมือนอย่าง
นั้นได้หรือไม่ เมื่อหม่อมฉันกล่าวอย่างนี้ ครุอชิตะ เกสกัมพล ได้กล่าวคำนี้กะหม่อมฉันว่า
ดูกรมหาบพิตร ท่านไม่มีผล การบูชาไม่มีผล การเซ่นสรวง ไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำได้
ทำชั่ว ไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาบิดา ไม่มี สัตว์ผู้เกิดผุดขึ้น ไม่มี สมณพราหมณ์
ผู้ดำเนินชอบ ปฏิบัติชอบ ซึ่งกระทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่น
ให้รู้แจ้ง ไม่มีในโลก คนเรานี้ เป็นแต่ประชุมมหาภูตทั้งสี่ เมื่อทำกาลกิริยา ชาติดินไปตามชาติดิน
ชาติน้ำไปตามชาติน้ำ ชาติไฟไปตามชาติไฟ ชาติลมไปตามชาติลม อินทรีย์ทั้งหลายย่อมเลื่อนลอย
ไปในอากาศ คนทั้งหลายมีแต่เพียงเป็นที่ ๕ จะห้ามเขาไป ร่างกายปรากฏอยู่แค่ปาชา กลายเป็น
กระดูกมีสีดงสีนภพิลาบ การเซ่นสรวงมีแต่เป็นที่สุด ท่านนี้ คนเขลาบัญญัติไว้ คำของคนบางพวก
พูดว่า มีผลฯ ล้วนเป็นคำเปล่า คำเท็จ คำเพ้อ เพราะกายสลาย ทั้งพาลทั้งบัณฑิตย่อมขาดสูญ
พินาศสิ้น เบื้องหน้าแต่ตายย่อมไม่เกิด ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหม่อมฉันถามถึงสามัญผล
ที่เห็นประจักษ์ ครุอชิตะ เกสกัมพล กลับตอบถึงความขาดสูญ ฉะนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
หม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุอชิตะ เกสกัมพล กลับตอบถึงความขาดสูญ เปรียบ
เหมือนเขาถามถึงมะม่วง ตอบขุ่นสน้ำมะลอ หรือเขาถามถึงขุ่นสน้ำมะลอ ตอบมะม่วง ฉะนั้น
หม่อมฉันมีความดำริว่า โฉน คนอย่างเรา จะพึงมุงรุกรานสมณะหรือพราหมณ์ผู้อยู่ในราชอาณาจักร
ดังนี้ แล้วไม่ยินดี ไม่คัดค้านภษิตของครุอชิตะ เกสกัมพล ไม่พอใจ แต่ก็มิได้เปล่งวาจาแสดง
ความไม่พอใจ ไม่เชื่อถือ ไม่ใส่ใจถึงวาจานั้น ลุกจากที่นั่งหลีกไป .

วาทะของศาสดาปุกระ กัจจายนะ

[๙๗] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์นี้ หม่อมฉันเข้าไปหาครูปุกระ
กัจจายนะ ถึงที่อยู่ . . . ได้กล่าวว่า ท่านกัจจายนะ ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านั้น คือพลช้าง . . . คนเหล่านี้นั้น
ย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลปศาสตร์นั้น
เขาย่อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตรภริยา มิตร อำมาตย์ ให้เป็นสุขอิมหน้าสำราญ บำเพ็ญทักษิณาทาน
อันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ ในสมณพราหมณ์
ทั้งหลาย ฉันทใด ท่านอาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เหมือนอย่างนั้นได้หรือไม่
เมื่อหม่อมฉันกล่าวอย่างนี้ ครูปุกระ กัจจายนะ ได้กล่าวคำนี้กะหม่อมฉันว่า ดูกรมหาบพิตร
สภาวะ ๗ กองเหล่านี้ ไม่มีใครทำ ไม่มีแบบอย่างอันใครทำ ไม่มีใครนิรมิต ไม่มีใครให้นิรมิต
เป็นสภาพยั่งยืน ตั้งอยู่มั่นคงยอดเยี่ยม ตั้งอยู่มั่นคงเสาระเนียด สภาวะ ๗ กองเหล่านั้น
ไม่หวั่นไหว ไม่แปรปรวน ไม่เบียดเบียนกันและกัน ไม่อาจให้เกิดสุขหรือทุกข์ หรือทั้งสุข
และทุกข์แก่กันและกัน สภาวะ ๗ กอง เป็น โฉน คือกองดิน กองน้ำ กองไฟ กองลม
สุข ทกข์ ชีวะเป็นที่ ๗ สภาวะ ๗ กองนี้ ไม่มีใครทำ ไม่มีแบบอย่างอันใครทำ ไม่มีใครนิรมิต
ไม่มีใครให้นิรมิต เป็นสภาพยั่งยืน ตั้งอยู่มั่นคงยอดเยี่ยม ตั้งอยู่มั่นคงเสาระเนียด สภาวะ ๗ กอง
เหล่านั้น ไม่หวั่นไหว ไม่แปรปรวน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่อาจให้เกิดสุขหรือทุกข์ หรือทั้งสุข
ทั้งทุกข์ แก่กันและกัน ผู้เองก็ดี ผู้ใช้ให้มาก็ดี ผู้ไถ่ก็ดี ผู้กล่าวให้ไถ่ก็ดี ผู้เข้าใจความ
ก็ดี ผู้ทำให้เข้าใจความก็ดี ไม่มีในสภาวะ ๗ กองนั้น เพราะว่าบุคคลจะเอาศาสตราอย่างคมตัด
ศีรษะกัน ไม่เชื่อว่าใครๆ ปลงชีวิตใครๆ เป็นแต่ศาสตราสอดไปตามช่องแห่งสภาวะ ๗ กอง
เท่านั้น ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครูปุกระ
กัจจายนะ กลับเอาเรื่องอื่นมาพยากรณ์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็น
ประจักษ์ ครูปุกระ กัจจายนะ กลับเอาเรื่องอื่นมาพยากรณ์ เปรียบเหมือนเขาถามถึงมะม่วง
ตอบขุ่นสน้ำมะลอ หรือเขาถามถึงขุ่นสน้ำมะลอ ตอบมะม่วง ฉะนั้น หม่อมฉันมีความดำริว่า
โฉน คนอย่างเรา จะพึงมุงรุกรานสมณะหรือพราหมณ์ผู้อยู่ในราชอาณาจักร ดังนี้ แล้วไม่ยินดี
ไม่คัดค้านภษิตของครูปุกระ กัจจายนะ ไม่พอใจ แต่ก็มิได้เปล่งวาจา แสดงความไม่พอใจ
ไม่เชื่อถือ ไม่ใส่ใจถึงวาจานั้น ลุกจากที่นั่งหลีกไป .

วาทะของศาสดานิครนถ์ นาฏบุตร

[๙๘] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์นี้ หม่อมฉันเข้าไปหาครุนิครนถ์
นาฏบุตร ถึงที่อยู่ . . . ได้กล่าวว่า ท่านอัคริเวสณะ ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านั้น คือพลช้าง . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
 คนเหล่านั้น ย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลป-
 * ศาสตร์นั้น เขาย่อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตรภริยา มิตร อำมาตย์ ให้เป็นสุขอิมหน้าสำราญ
 บำเพ็ญทักษิณาทานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์
 ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย จันใด ท่านอาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เหมือน
 อย่างนั้นได้หรือไม่ เมื่อหม่อมฉันกล่าวอย่างนี้ ครุณิครนถ์ นาฏบุตร ได้กล่าวคำนี้กะหม่อมฉันว่า
 ดุกรรมหาบพิตร นิครนถ์ในโลกนี้ เป็นผู้สั่งวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการ นิครนถ์เป็นผู้สั่งวรแล้ว
 ด้วยสังวร ๔ ประการ เป็นไฉน? ดุกรรมหาบพิตร นิครนถ์ในโลกนี้เป็นผู้ห้ามหน้าทั้งปวง ๑ เป็น
 ผู้ประกอบด้วยน้ำทั้งปวง ๑ เป็นผู้กำจัดด้วยน้ำทั้งปวง ๑ เป็นผู้ประพรมด้วยน้ำทั้งปวง ๑
 นิครนถ์เป็นผู้สั่งวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการ อย่างนี้แล มหาบพิตร เพราะเหตุที่นิครนถ์เป็นผู้
 สั่งวรแล้วด้วยสังวร ๔ ประการอย่างนี้ บัณฑิตจึงเรียกว่า เป็นผู้มิตนถึงที่สุดแล้ว มิตนสำรวมแล้ว
 มิตนตั้งมั่นแล้ว ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหม่อมฉัน ถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์
 ครุณิครนถ์ นาฏบุตร กลับตอบถึงสังวร ๔ ประการ ฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉัน
 ถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครุณิครนถ์ นาฏบุตร กลับตอบถึงสังวร ๔ ประการ เปรียบเหมือน
 เขาถามถึงมะม่วง ตอบชนนสามะลอ หรือเขาถามถึงชนนสามะลอ ตอบมะม่วง ฉะนั้น
 หม่อมฉันมีความดำริว่า ไฉน คนอย่างเรา จะพึงมุงรุกรานสมณะหรือพราหมณ์ผู้อยู่ในราชอาณาเขต
 ดังนี้ แล้วไม่ยินดี ไม่คิดคำนายชิตของครุณิครนถ์ นาฏบุตร ไม่พอใจ แต่ก็มีได้เปล่งวาจา
 แสดงความไม่พอใจ ไม่เชื่อถือ ไม่ใส่ใจถึงวาจานั้น ลกจากที่นั่งหลีกไป .

วาทะของศาสตาสถูชัย เวลัฏฐบุตร

[๙๙] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ณ กรุงราชคฤห์นี้ หม่อมฉันเข้าไปหาครูสถูชัย
 เวลัฏฐบุตร ถึงที่อยู่ . . . ได้กล่าวว่า ท่านสถูชัย ศิลปศาสตร์เป็นอันมากเหล่านี้ คือ พลช้าง . . .
 คนเหล่านั้น ย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์เลี้ยงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลป-
 * ศาสตร์นั้น เขาย่อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตรภริยา มิตร อำมาตย์ ให้เป็นสุขอิมหน้าสำราญ
 บำเพ็ญทักษิณาทานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณ์ดี มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์
 ในสมณพราหมณ์ทั้งหลาย จันใด ท่านอาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบันเหมือน
 อย่างนั้นได้หรือไม่ เมื่อหม่อมฉันกล่าวอย่างนี้ ครูสถูชัย เวลัฏฐบุตร ได้กล่าวคำนี้กะหม่อมฉัน
 ว่า ถ้ามหาบพิตรตรัสถามาถามภาพว่า โลกหน้ามีอยู่หรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามี ก็พึง
 ทูลตอบว่ามี ความเห็นอาตมภาพว่าอย่างนี้ก็มีใช่ อย่างนั้นก็มีใช่ อย่างอื่นก็มีใช่ ไม่ใช่ก็มีใช่
 มีใช่ ไม่ใช่ก็มีใช่ ถ้ามหาบพิตรตรัสถามาถามภาพว่า โลกหน้าไม่มีหรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็น
 ว่าไม่มี ก็พึงทูลตอบว่าไม่มี . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า โลกหน้ามีด้วยไม่มีด้วยหรือ ถ้า
 อาตมภาพมีความเห็นว่ามี ด้วยไม่มีด้วย ก็พึงทูลตอบว่ามีด้วย ไม่มีด้วย . . . ถ้ามหาบพิตรตรัส
 ถามว่า โลกหน้ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่หรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ ก็พึง
 ทูลตอบว่ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า สัตว์ผู้เกิดผุดขึ้นมีหรือ ถ้าอาตมภาพ
 มีความเห็นว่ามี ก็พึงทูลตอบว่ามี . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า สัตว์ผู้เกิดผุดขึ้นไม่มีหรือ
 ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามี ก็พึงทูลตอบว่าไม่มี . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า สัตว์ผู้เกิด
 ผุดขึ้นมีด้วยไม่มีด้วยหรือ . . . ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามีด้วยไม่มีด้วย ก็พึงทูลตอบว่า
 มีด้วย ไม่มีด้วย . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า สัตว์ผู้เกิดผุดขึ้นมีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่หรือ ถ้าอาตมภาพ
 มีความเห็นว่ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ ก็พึงทูลตอบว่ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า
 ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำความชั่วมีอยู่หรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามี ก็พึงทูลตอบว่ามี . . .
 ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำความชั่วไม่มีหรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามี
 ก็พึงทูลตอบว่าไม่มี . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำความชั่วมีด้วยไม่มีด้วย
 หรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามีด้วยไม่มีด้วย ก็พึงทูลตอบว่ามีด้วย ไม่มีด้วย . . . ถ้ามหาบพิตร
 ตรัสถามว่า ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำความชั่วก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่หรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามี
 ก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ ก็พึงทูลตอบว่ามีก็มิใช่ ไม่มีก็มิใช่ . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า สัตว์เบื้องหน้า
 แต่ตายเกิดอีกหรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามีเกิดอีก ก็พึงทูลตอบว่าเกิดอีก . . . ถ้ามหาบพิตร
 ตรัสถามว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไม่เกิดหรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามีไม่เกิด ก็พึงทูลตอบว่า
 ไม่เกิด . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถามว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายเกิดด้วยไม่เกิดด้วยหรือ ถ้าอาตมภาพ
 มีความเห็นว่ามีเกิดด้วยไม่เกิดด้วย ก็พึงทูลตอบว่าเกิดด้วย ไม่เกิดด้วย . . . ถ้ามหาบพิตรตรัสถาม
 ว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายเกิดก็มิใช่ ไม่เกิดก็มิใช่หรือ ถ้าอาตมภาพมีความเห็นว่ามีเกิดก็มิใช่ ไม่เกิด
 ก็มิใช่ ก็พึงทูลตอบว่าเกิดก็มิใช่ ไม่เกิดก็มิใช่ . . . อาตมภาพมีความเห็นว่ามี อย่างนี้ก็มีใช่ อย่างนั้น
 ก็มีใช่ อย่างอื่นก็มีใช่ ไม่ใช่ก็มีใช่ มีใช่ ไม่ใช่ก็มีใช่ ฉะนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อหม่อมฉัน
 ถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครูสถูชัย เวลัฏฐบุตร กลับตอบส่ายไป ฉะนี้ ข้าแต่พระองค์
 ผู้เจริญ หม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ครูสถูชัย เวลัฏฐบุตร กลับตอบส่ายไป
 เปรียบเหมือนเขาถามถึงมะม่วง ตอบชนนสามะลอ หรือเขาถามถึงชนนสามะลอ ตอบมะม่วง
 ฉะนั้น หม่อมฉันมีความดำริว่า บรรดาสมณพราหมณ์เหล่านี้ ครูสถูชัย เวลัฏฐบุตร นี้ไฉนกว่า
 เขาทั้งหมด งามกว่าเขาทั้งหมด เพราะเมื่อหม่อมฉันถามถึงสามัญผลที่เห็นประจักษ์ อย่างไร
 จึงกลับตอบส่ายไป หม่อมฉันมีความดำริว่า ไฉน คนอย่างเรา จะพึงมุงรุกรานสมณะหรือพราหมณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ผู้อยู่ในราชอาณาจักร ดั่งนี้ แล้วไม่ยินดี ไม่คัดค้านภายีตของครุสญชัย เวลัฏฐบุตร ไม่พอใจ
แต่ก็มีได้เปล่งวาจา แสดงความไม่พอใจ ไม่เชื่อถือ ไม่ใส่ใจถึงวาจานั้น ลุกจากที่นั่งหลีกไป .

สันติฎฐิกสามัญญผลปัจฉา

[๑๐๐] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันขอทูลถามพระผู้มีพระภาคบ้างว่า ศิลปศาสตร์
เป็นอันมากเหล่านี้ คือพลช้าง พลม้า พลรถ พลธนู พนักงานเชิฐธง พนักงานจัดขบวนทัพ
พนักงานจัดส่งเสบียง พวกออกกราชบุตร พลอาสา ขุนพล พลกล้า พลสวมเกราะหนัง
พวกบุตรทาส ช่างทำขนม ช่างกลบกล พนักงานเครื่องสร้ง พวกพ่อครัว ช่างดอกไม้ ช่างย้อม
ช่างหูก ช่างจักสาน ช่างหม้อ นักคำนวณ นักนับกะแนน หรือศิลปศาสตร์เป็นอันมาก
แม้อย่างอื่นใดที่มีคติเหมือนอย่างนี้ คนเหล่านั้น ย่อมอาศัยผลแห่งศิลปศาสตร์ที่เห็นประจักษ์
เลียงชีพในปัจจุบัน ด้วยผลแห่งศิลปศาสตร์นั้น เขาย่อมบำรุงตน มารดาบิดา บุตรภริยา มิตร
อำมาตย์ ให้เป็นสุขอิมหน้าสำราญ บำเพ็ญทักษิณทานอันมีผลอย่างสูง เป็นไปเพื่อให้ได้อารมณได้
มีสุขเป็นผล ให้เกิดในสวรรค์ ในสมณเพราะหมณทั้งหลาย จันใด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์
อาจบัญญัติสามัญญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน เหมือนอย่างนั้นได้หรือไม่ พระเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า อาจอยู่ มหาบพิตร แต่ในข้อนี้ อาตมภาพจะขอย้อนถาม
มหาบพิตรก่อน โปรดตรัสตอบตามที่พอพระทัย มหาบพิตรจะทรงเข้าพระทัยความข้อนี้เป็นไฉน
สมมติว่า มหาบพิตรพึงมีบุรุษผู้เป็นทาสกรรมกรมีปกติตื่นก่อน นอนทีหลังคอยฟังพระบัญชาว่า
จะโปรดให้ทำอะไร ประพฤติถูกพระทัย กราบทูลไพบราจะ คอยเฝ้าสังเกตพระพักตร์ เขาจะมี
ความคิดเห็นอย่างนี้ว่า คติของบุญ วิกาภของบุญ นำอัครจริยนัก ไม่เคยมีมา ความจริง
พระเจ้าแผ่นดินมครพระนามว่าชาตศัตรู เวเทหิบุตรพระองค์นี้เป็นมนุษย์ แม้เราก็คือมนุษย์
แต่พระองค์ท่านทรงเฝ้าอิมพริ้งพร้อมบำเรออยู่ด้วยเบญจกามคุณดุจเทพเจ้า ส่วนเราสีเป็นทาส
รับใช้ของพระองค์ท่าน ต้องตื่นก่อนนอนทีหลัง ต้องคอยฟังพระบัญชาว่าโปรดให้ทำอะไร
ต้องประพฤติให้ถูกพระทัย ต้องกราบทูลไพบราจะ ต้องคอยเฝ้าสังเกตพระพักตร์ เราพึงทำบุญ
จะได้เป็นเหมือนพระองค์ท่าน ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬพัสตร์ออกบวช
เป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต
เมื่อบวชแล้ว เป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจอยู่ สันโดษด้วยความมีเพียงอาหารและ
ผ้าปิดกายเป็นอย่างยิ่ง ยินดียิ่งในความสงัด ถ้าพวกราชบุรุษพึงกราบทูลถึงพฤติการณ์ของเขา
อย่างนี้ว่า ขอเดชะ ขอพระองค์พึงทรงทราบเถิด บุรุษผู้เป็นทาสกรรมกรของพระองค์ผู้ตื่นก่อน
นอนทีหลัง คอยฟังพระบัญชาว่าจะโปรดให้ทำอะไร ประพฤติถูกพระทัย กราบทูลไพบราจะ
คอยเฝ้าสังเกตพระพักตร์อยู่นั้น เขาปลงผมและหนวดนุ่งห่มผ้ากาสาฬพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต
เมื่อบวชแล้ว เป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจอยู่ สันโดษด้วยความมีเพียงอาหาร
และผ้าปิดกายเป็นอย่างยิ่ง ยินดียิ่งในความสงัด มหาบพิตรจะพึงตรัสอย่างนี้เทียวหรือว่า เฮ้ย
คนนั้น จงมาสำหรับข้า จงมาเป็นทาสและกรรมกรของข้า จงตื่นก่อนนอนทีหลัง จงคอยฟังบัญชา
ว่าจะให้ทำอะไร ประพฤติให้ถูกใจ พุดไพบราจะ คอยเฝ้าสังเกตดูหน้าอีกตามเดิม .

พระเจ้าชาตศัตรูทูลว่า จะเป็นเช่นนั้นไม่ได้เลย พระเจ้าข้า อันที่จริงหม่อมฉันเสียอีก
ควรจะให้เขา ควรจะลูกรับเขา ควรจะเชื่อเชิญเขาให้หนึ่ง ควรจะบำรุงเขาด้วยจิวร บิณฑบาต
เสนาสนะ และกลานปัจจัยเภสัชบริขาร ควรจะจัดการรักษาป้องกันคุ้มครองเขาอย่างเป็นธรรม .

มหาบพิตร จะทรงเข้าพระทัยความข้อนี้เป็นไฉน ถ้าเมื่อเป็นเช่นนั้น สามัญญผลที่เห็น
ประจักษ์จะมีหรือไม่?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น สามัญญผลที่เห็นประจักษ์มีอยู่อย่างแน่แท้ .

คุกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน ซึ่งอาตมภาพบัญญัติถวาย
มหาบพิตรเป็นข้อแรก .

สันติฎฐิกสามัญญผลเทศนา

[๑๐๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อาจบัญญัติสามัญญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน
แม้ข้ออื่น ให้เหมือนอย่างนั้นได้หรือไม่?

อาจอยู่ มหาบพิตร แต่ในข้อนี้ อาตมภาพจะขอย้อนถามมหาบพิตรก่อน โปรดตรัส
ตอบตามที่พอพระทัย มหาบพิตรจะทรงเข้าพระทัยความข้อนี้เป็นไฉน สมมติว่า มหาบพิตรพึงมี
บุรุษเป็นชาวนา เป็นคหบดี ซึ่งเสียค่าอากรเพิ่มพูนพระราชทรัพย์อยู่คนหนึ่ง เขาจะมีความคิด
เห็นอย่างนี้ว่า คติของบุญ วิกาภของบุญ นำอัครจริยนัก ไม่เคยมีมา ความจริง พระเจ้าแผ่นดิน
มครพระนามว่าชาตศัตรู เวเทหิบุตรพระองค์นี้ เป็นมนุษย์ แม้เราก็คือมนุษย์ แต่พระองค์
ท่านทรงเฝ้าอิมพริ้งพร้อมบำเรออยู่ด้วยเบญจกามคุณดุจเทพเจ้า ส่วนเราสีเป็นชาวนา เป็นคหบดี
ต้องเสียค่าอากรเพิ่มพูนพระราชทรัพย์ เราพึงทำบุญ จะได้เป็นเหมือนพระองค์ท่าน ถ้ากระไร
เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาจะ
กองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องนุ่งห่มน้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬพัสตร์
ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว เป็นผู้สำรวมกาย สำรวมวาจา สำรวมใจ อยู่สันโดษ
ด้วยความมีเพียงอาหารและผ้าปิดกายเป็นอย่างยิ่ง ยินดียิ่งในความสงัด ถ้าพวกราชบุรุษพึงกราบทูล
พฤติการณ์ของเขาอย่างนี้ว่า ขอเดชะ ขอพระองค์พึงทรงทราบเถิด บุรุษผู้เป็นชาวนา เป็นคหบดี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ซึ่งเสียค่าอากรเพิ่มพูนพระราชทรัพย์ของพระองค์อยู่นั้น เขาปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้า
กาสาฬพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว เขาเป็นผู้ส่ำรวมกาย ส่ำรวมวาจา ส่ำรวม
ใจอยู่ สันโดษด้วยความมีเพียงอาหารและผ้าปิดกายเป็นอย่างยิ่ง ยินดียิ่งในความสงัด มหาบพิตร
จะพึงตรัสอย่างนี้เทียว หรือว่า เฮ้ย เจ้าคนนั้น เจ้าจงมา จงเป็นชวานา เป็นคหบดีเสียค่าอากร
เพิ่มพูนทรัพย์ตามเดิม .

จะเป็นเช่นนั้นไม่ได้เลย พระเจ้าข้า อันที่จริงหม่อมฉันเสียอีกควรจะให้เขา ควระจะลูก
รับเขา ควระจะเชื่อเชิญเขาให้หนึ่ง ควระจะบำรุงเขาด้วยจีวร บิณฑบาต เสนานะ และคิลาน—

* ปัจจยเภสัชบริหาร ควระจะจัดการรักษาป้องกันคุ้มครองเขาอย่างเป็นธรรม .

มหาบพิตร จะทรงเข้าพระทัยความข้อนั้นเป็นไหน ถ้าเมื่อเป็นเช่นนั้น สามัญผลที่เห็น
ประจักษ์ จะมีหรือไม่?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น สามัญผลที่เห็นประจักษ์มีอยู่อย่างแน่แท้ .

คุณกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน ซึ่งอาत्मภาพบัญญัติถวาย
มหาบพิตรเป็นข้อที่สอง .

[๑๐๒] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อาจบัญญัติสามัญผลที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน
แม้ข้ออื่น ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์เหล่านี้ได้หรือไม่?

อาจอยู่ มหาบพิตร ถ้าอย่างนั้น มหาบพิตรจงคอยสดับ จงตั้งพระทัยให้ดี อาत्मภาพ
จักแสดง .

ครั้นพระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาตัตถุ เวเทหิบุตร ทูลสนองพระพุทธพจน์แล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์ว่า คุณกรมหาบพิตร พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้
เป็นพระอรหันตตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้
เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก
มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่มสัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรม จามในเบื้องต้น จามในท่ามกลาง
จามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง
คฤหบดี บุตรคฤหบดี หรือผู้เกิดเฉพาะในตระกูลใดตระกูลหนึ่งย่อมพึงธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ได้
ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้ศรัทธาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักรู้ว่า ฆราวาสคับแคบเป็นทางมาแห่งอริ
บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ให้บริสุทธิ์
โดยส่วนเดียวคงสงสัยขัด ไขให้ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬพัสตร์
ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาละกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องาติน้อยใหญ่ ปลงผม
และหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว ส่ำรวมระวังในพระปาติ—

* โมกขอยู่ ถึงพร้อมด้วยมรรยาตและโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษา

อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วาจากรรมที่เป็นกศล มีอาชีวะบริสุทธิ์ ถึงพร้อม
ด้วยศีล คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ .

จุลศีล

[๑๐๓] คุณกรมหาบพิตร อย่างไร ภิกษุจึงถือว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล .

๑. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตรา
มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ข้อนี้เป็นศีลของ
เธอประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่
เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำ
เป็นหลักฐาน การเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตก
ร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อม
เพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะเหตุ หู ชวนให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิง
อรท พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์
โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นจากการพราุกพิชคามและภูกตคาม .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรีกิจจากการฉันในเวลาวิกาล .
๑๐. เธอเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรีและดูการเล่น อันเป็นข้าศึกแก่กุศล
๑๑. เธอเว้นขาดจากการทัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอมและ
เครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .
๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นึ่งที่นอนอันสูงใหญ่ .
๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .
๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .
๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .
๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .
๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .
๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .
๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .
๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .
๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .
๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบทុตกรรมและการรับใช้ .
๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .
๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่อง
ตวงวัด .
๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .
๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และการกรโชก
แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบจุลศีล .

มัชฌิมศีล

[๑๐๔] ๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพรากรพิชคามและภุตคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากรพิชคามและภุตคาม
เห็นปานนี้ คือ พืชเกิดแต่เงา พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ด
เป็นที่ครบห้า แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๐๕] ๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้
เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่อง
ประเทืองผิว สะสมของหอม สะสมอมิส แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๐๖] ๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่น อย่างทีสมณ-
*พราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุดูการเล่นอันเป็น
ข้าศึกแก่กุศล เห็นปานนี้คือ การฟ้อน การขับร้อง การประโคมมหรสพ มีการรำเป็นต้น การเล่า
นิยาย การเล่นปรมมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง จากภาพบ้านเมืองที่สวงาม การเล่น
ของคอนจันฑาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ขนช้าง ขนม้า ขนกระบือ ขนโค ขนแพะ
ขนแกะ ขนไก่ รบนกระทา รำกระบี่กระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล
การจัดกระบวนทัพ กองทัพ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๐๗] ๔. ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวายุเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุ
เล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากรุกแกละแปดตา แกละ
สิบตา เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา
เล่นเป่าใบไม้ เล่นโก้น้อยๆ เล่นหกดะเมน เล่นกั้งหัน เล่นดวงทราย เล่นรกน้อยๆ เล่น
รนน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

[๑๐๘] ๕. ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นึ่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่น อย่างที่
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นึ่งที่นอน
อันสูงใหญ่เห็นปานนี้ คือ เตียมมีเท้าเกินประมาณ เตียมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว
เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มี
สันฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและ
เสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและ
เงินแถมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจนางพ่อน ๑๖ คน เครื่องลาด
หลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื้ออชินะอันมีขน
อ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง
แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๐๙] ๖. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
แต่งตัว เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยัง
ชวนชวายุประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เห็นปานนี้ คือ อบตัว
โคลอวียะ อบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แต่งตา ทัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า
ทาปาก ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้หลักยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้า
ประดับวิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัดวาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้อ่อน
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๑๐] ๗. ภิกษุเว้นขาดจากตริจจณกถา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก
จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบตริจจณกถา เห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราชา
เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า
เรื่องที่ดิน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร
เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำนน้ำ เรื่องคนที่ลวงลับ
ไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ
แม้อ่อนก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๑๑] ๘. ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็น
ปานนี้ เช่น ว่าท่าน ไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านรู้จักทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร
ท่านปฏิบัติผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูกถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่าน ไม่เป็นประโยชน์
คำที่ควรจะกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน
ข้อที่ท่านเคยข้าของมาผืนแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว
ท่านจงถอนวาตะเสีย มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้อ่อนก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๑๒] ๙. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบทูตกรรมและการรับใช้ เช่นอย่างทีสมณ-
*พราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุประกอบทูตกรรมและ
การรับใช้เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทูตของพระราชา ราชมหาอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี
และภรรยา ท่านจง ไปในที่นี้ ท่านจง ไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้
ในที่โน้นมา ดังนี้ แม้อ่อนก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๑๓] ๑๐. ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวง และการพูดเลียบเคียง เช่นอย่างที
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูด
เลียบเคียง พูดหวานล่อม พูดและเล็ม แสวงหาลาภด้วยลาภ แม้อ่อนก็เป็นศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

จบมัชฌิมศีล .

มหาศีล

[๑๑๔] ๑. ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยตริจจณวิชา เช่นอย่าง
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วย
ตริจจณวิชา เห็นปานนี้ คือ ทายอวิยะ ทายนิมิต ทายอุปาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ
ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชัศตเกลบบบูชาไฟ ทำพิธีชัศต
ราบูชาไฟ ทำพิธีชัศตข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเปา
บูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวิยะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอ
ปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ
เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา
เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ แม้อ่อนก็เป็นศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

[๑๑๕] ๒. ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยตริจจณวิชา เช่นอย่างที
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว เลียงชีพโดยทางผิดด้วย
ตริจจณวิชา เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง
ทายลักษณะศาสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ
ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส
ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ
ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา
ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค แม้อ่อนก็เป็นศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

[๑๑๖] ๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยตริจจณวิชา เช่นอย่างที
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วย
ตริจจณวิชา เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราทัพว่า พระราชจักยกออก พระราชจัก ไม่ยกออก
พระราชกายในจักยกเข้าประชิด พระราชกายนอกจักถอย พระราชกายนอกจักยกเข้าประชิด
พระราชกายในจักถอย พระราชกายในจักมีชัย พระราชกายนอกจักปราชัย พระราชกายนอก
จักมีชัย พระราชกายในจักปราชัย พระราชองค์นั้นจักมีชัย พระราชองค์นั้นจักปราชัย เพราะเหตุ

พระเจ้าไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
นี้ๆ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลขของเธอประการหนึ่ง .

[๑๑๗] ๔. ภิภษณ์ชาตจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยดีจริจนาวิชา เช่นอย่างนี้ สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉัน โภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดีจริจนาวิชา เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอภายาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจักมีหมอมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มือกอบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมอมองจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลเป็นอย่างนี้ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๔๘] ๕. ิกษุวันขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยดีริจนาจานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกจันโภษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดีริจนาจานวิชา เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนนคำนวณ นับประมาลแต่งกายพย โลกยาศาสตร แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๑๙] ๖. ภิภษวันชาตจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยดีรจนาวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดีรจนาวิชา เห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อวามงคล ให้ฤกษ์วิวามงคล ดูกุณฺหริยมหอน ดูกุณฺหยาร้าง ดูกุณฺหเกิบทรัพย์ ดูกุณฺหจ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลั่นกระด้าง ร่ายมนต์ให้กางเขง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์ฟันไฟ ทำพิธีเชิขอวัญ แม้ข้อนี้ก็เป้นศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๒๐] ๗. ภิกษุวันชาติจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างตีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกจนโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พนน้ำมันต์ รดน้ำมันต์ ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสำรอก ประยาส่าย ประยาส่งถ่ายโทษเบื้องบน ประยาส่งถ่ายโทษเบื้องล่าง ประยาส่งแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาสวด ประยาศันต์ฤๅ ประยาศากัด ประยาศาสมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล แม้ข้อนี้ก็เป็ยศีลของเธอประการหนึ่ง .

[๑๒๑] ดุกรมหาบพิตร ภิกษุสมบุรณด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เลย เพราะศีลสังวรนั้นเปรียบเหมือนกษัตริย์ผู้ได้มรธาภิเษก ก่าจัตราชศัตรูได้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะราชศัตรูนั้น ดุกรมหาบพิตร ภิกษุภิกษุณีนั่น สมบุรณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุสมบุรณด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุข อันปราศจากโทษในภายใน ดุกรมหาบพิตร ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล .

จอมมหาศาล .

อินทรียสังวร

[๑๒๒] ดุกรมหาบพิตร อย่างไร ภิภษชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย?
 ดุกรมหาบพิตร ภิภษในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออณพยัญชนะ
 เธอยอมปฏิบัติเพื่อสํารวมจักขุทรีย์ ที่เมื่อไม่สํารวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก
 คืออกิษณาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาจักขุทรีย์ ชื่อว่าถึงความสํารวมในจักขุทรีย์
 ภิภษฟังเสียงด้วยโสต . . . ดมกลิ่นด้วยฆานะ . . . ลิ้มรสด้วยชีวาหา . . . ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย . . .
 รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออณพยัญชนะ เธอยอมปฏิบัติเพื่อสํารวมมโนทรีย์
 ที่เมื่อไม่สํารวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามกคืออกิษณาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่า
 รักษา มโนทรีย์ ชื่อว่าถึงความสํารวมในมโนทรีย์ ภิภษประกอบด้วยอินทรียสังวรอันเป็นอริยะ
 เช่นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน ดุกรมหาบพิตร ด้วยประการดังกล่าวมานี้
 แล ภิภษชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย .

สถิติสัมพัทธ์

[๑๒๓] ดกรมหาบพิตร อย่างไร ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ? ดกร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
มหาบท พุทธภาษิตในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการเลี้ยว
ในการเหยียดขา ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาฏิ บาตรและจีวร ในการฉัน
การดื่ม การเคี้ยว การล้มน ในการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน
การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง ดูกรมหาบท พุทธภาษิตด้วยประการดังกล่าวมานี้แล
ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ .

สันโดษ

[๑๒๔] ดูกรมหาบท พุทธภาษิตอย่างไร ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้สันโดษ? ดูกรมหาบท พุทธภาษิตใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง
เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดูกรมหาบท พุทธภาษิตในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่อง
บริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง
ดูกรมหาบท พุทธภาษิตด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้สันโดษ .

[๑๒๕] ภิกษุนั้นประกอบด้วยศีลขันธ์ อินทริยสังวร สติสัมปชัญญะและสันโดษอัน
เป็นอริยะเช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะ อันสัจ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ
ป่าช้า ป่าชุกชี ที่แจ้ง ลอมฟาง ในกาลภายหลังกัฏฐะ เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์
ตั้งกายตรง ดำรงสติเฉพาะหน้า เธอละความเพ่งเล็งในโลก มีใจปราศจากความเพ่งเล็งอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้ ละความประทุษร้ายคือพยาบาท ไม่คิดพยาบาท
มีความกรุณาหวั่นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้ายคือ
พยาบาทได้ ละกิเลสแล้ว เป็นผู้ปราศจากกิเลส มีกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง
มีสติสัมปชัญญะอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกิเลสได้ ละอหังการจะกุกกักจะแล้ว เป็นผู้ไม่
ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ ณ ภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอหังการจะกุกกักจะแล้ว ละวิจิกิจฉาแล้ว
เป็นผู้ข้ามวิจิกิจฉา ไม่มีความคลงแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จาก
วิจิกิจฉาได้ .

อุปमानิวรณ์

[๑๒๖] ดูกรมหาบท พุทธภาษิตเปรียบเทียบบุรุษจะพึงกำหนดไปประกอบการงาน การงาน
ของเขาจะพึงสำเร็จผล เขาจะพึงใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้น และทรัพย์ที่เป็นกำไรของเขา
จะพึงมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา เขาพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรากำหนดไปประกอบการ
การงาน บัดนี้ การงานของเราสำเร็จผลแล้ว เราได้ใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้นแล้ว และ
ทรัพย์ที่เป็นกำไรของเรายังมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความ
โสมนัส มีความไม่มีหนี้เป็นเหตุ จันใด .

ดูกรมหาบท พุทธภาษิตเปรียบเทียบบุรุษจะพึงเป็นผู้มีอาพาธถึงความลำบาก เจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย สมัยต่อมา เขาพึงหายจากอาพาธนั้น บริโภคอาหารได้
และมีกำลังกาย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นผู้มีอาพาธถึงความลำบาก เจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย บัดนี้ เราหายจากอาพาธนั้นแล้ว บริโภคอาหารได้
และมีกำลังกายเป็นปกติ ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความไม่มีโรคเป็น
เหตุ จันใด .

ดูกรมหาบท พุทธภาษิตเปรียบเทียบบุรุษจะพึงถูกจำอยู่ในเรือนจำ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจาก
เรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรเลย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน
เราถูกจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้ เราพ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัยแล้ว และเราไม่ต้อง
เสียทรัพย์อะไรเลย ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีการพ้นจากเรือนจำ
นั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรมหาบท พุทธภาษิตเปรียบเทียบบุรุษจะพึงเป็นทาส ไม่ได้พึ่งตัวเอง พึ่งผู้อื่น ไปไหน
ตามความพอใจไม่ได้ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจากความเป็นทาสนั้น พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น
เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นทาส
พึ่งตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่น ไปไหนตามความพอใจไม่ได้ บัดนี้ เราพ้นจากความเป็นทาสนั้น
แล้ว พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ ดังนี้ เขาจะพึงได้
ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความเป็นไทยแก่ตัวนั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรมหาบท พุทธภาษิตเปรียบเทียบบุรุษ มีโรคสมบัตติ พึ่งเดินทางไกลกันดาร
หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า สมัยต่อมา เขาพึงข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ บรรลุถึงหมู่บ้าน
อันเกษมปลอดภัยโดยสวัสดิ์ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีโรคสมบัตติ
เดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า บัดนี้ เราข้ามพ้นทางกันดารนั้น
บรรลุถึงหมู่บ้านอันเกษม ปลอดภัยโดยสวัสดิ์แล้ว ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความ
โสมนัส มีภูมิลานอันเกษมเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรมหาบท พุทธภาษิตพิจารณาเห็นนิราศ ๕ ประการเหล่านี้ที่ยังละไม่ได้ในตนเหมือนหนึ่ง
เหมือนโรค เหมือนเรือนจำ เหมือนความเป็นทาส เหมือนทางไกลกันดาร และเธอพิจารณา
เห็นนิราศ ๕ ประการที่ละได้แล้วในตน เหมือนความไม่มีหนี้ เหมือนความไม่มีโรค เหมือน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
การพันจากเรือนจำ เหมือนความเป็นไทยเกตุณ เหมือนภูมิสถานอันเกษม จันนั้นแล .

รูปมาณ ๔

[๑๒๓] เมื่อเธอพิจารณาเห็นนิรณ ๕ เหล่านี้ ที่ละได้แล้วในตน ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์แล้วย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้วย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น . เธอสังคจากาม สังคจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมมาณ มีวิตก มีวิจารณ์ปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เธอทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยปีติและสุขเกิดแต่วิเวก ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่วิเวกจะไม่ถูกต้อง คุกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนพนักงานสร่งสนาน หรือลูกมือพนักงานสร่งสนานผู้ฉลาด จะพึงใส่สร่งสีตัวลงในภาชนะสำริด แล้วพรมด้วยน้ำ หมักไว้ ตกเวลาเย็นก่อนจรดสีตัวซึ่งยางซึมไปจับติดกันทั่วทั้งหมัด ย่อมไม่กระจ่ายออก จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยปีติและสุขเกิดแต่วิเวก ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่วิเวกจะไม่ถูกต้อง คุกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้อก่อนๆ .

[๑๒๔] คุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตติยมาณมีความผ่องใสแห่งจิต ในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตก วิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ เธอทำกายนี้แหละ ให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชาน ด้วยปีติและสุขเกิดแต่สมาธิ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่สมาธิจะไม่ถูกต้อง . คุกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนห้วงน้ำลึกมีน้ำป่วน ไม่มีทางที่น้ำจะไหลมาได้ ทั้งในด้านตะวันออก ด้านใต้ ด้านตะวันตก ด้านเหนือ ทั้งฝั่งก็ไม่ตกเพิ่มตามฤดูกาล แต่สายน้ำเย็นพุขึ้นจากห้วง น้ำนั้นแล้ว จะพึงทำห้วงน้ำนั้นแหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยน้ำเย็น ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งห้วงน้ำนั้นทั้งหมด ที่น้ำเย็นจะไม่พึงถูกต้องจันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ย่อมทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยปีติและสุขเกิดแต่สมาธิ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่สมาธิจะไม่ถูกต้อง คุกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้อก่อนๆ .

[๑๒๕] คุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง ภิกษุมือเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุข ด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยมาณ ที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่าผู้ได้มานนี้ เป็นผู้มือเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข เธอทำกายนี้ให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยสุขอันปราศจากปีติ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัวที่สุขปราศจากปีติจะไม่ถูกต้อง คุกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนในกอบัวชาบ ในกอบัวหลวง หรือในกอบัวขาว ดอกบัวชาบ ดอกบัวหลวง หรือดอกบัวขาว บางเหล่าซึ่งเกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ น้ำหล่อเลี้ยงไว้ ดอกบัวเหล่านั้น ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยน้ำเย็นตลอดยอด ตลอดเง้า ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งดอกบัวชาบ ดอกบัวหลวง หรือดอกบัวขาว ทั่วทุกส่วน ที่น้ำเย็นจะไม่พึงถูกต้อง จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ย่อมทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยสุขปราศจากปีติ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่สุขปราศจากปีติจะไม่ถูกต้อง คุกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้อก่อนๆ .

[๑๓๐] คุกรมหาบพิตร อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลจตตถกณ ไม่มีทกข์ ไม่มีสุข เพราะละสขละทกข์ และดับโสมนัสโหมนัสก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิอยู่ เธอเนืองแผ่ไปทั่วกายนี้แหละ ด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจะไม่ถูกต้อง คุกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงนั่งคลุมตัวตลอดศีรษะด้วยผ้าขาว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายทกๆ ส่วนของเขาที่ผ้าขาวจะไม่ถูกต้อง จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล เธอเนืองแผ่ไปทั่วกายนี้แหละด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจะไม่ถูกต้อง คุกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้อก่อนๆ .

วิชา ๘

วิปัสสนาญาณ

[๑๓๑] ภิกษุนั้นเมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสนะ ๑- เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรานั้นแล มีรูปประกอบด้วยมหาภูต ๒- ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสูกและขมนมสดไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพิน มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดาและวิญญานของเรานี้ ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนิ่งอยู่ในกายนี้ คุกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนแก้วไพฑูรย์อันงาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรไนดีแล้ว สุกใสแวววาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียวเหลืองแดงขาวหรือนวลร้อยอยู่ในนั้น บุรุษมีจักหุจะพึงหยิบแก้วไพฑูรย์นั้นวางไว้ในมือแล้วพิจารณาเห็นว่า แก้วไพฑูรย์นั้นงาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรไนดีแล้ว สุกใสแวววาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียวเหลืองแดงขาวหรือนวลร้อยอยู่ในแก้วไพฑูรย์นั้นจันใด ภิกษุก็จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้ม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
น้อมจิตไปเพื่อญาณทัสสะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเราไม่แลมีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔
เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตด้วยข้าวสูกและขมนมสด ไม่เพียง ต้องอบ ต้องนวดพิน มีอันทำลาย
กระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญานของเราที่อาศัยอยู่ในกายนี้ เนิ่องอยู่ในกายนี้
ดูกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็น
ประจักษ์ช้อยก่อนๆ .

มโนมยิทธิญาณ

[๑๓๒] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อนิรมิต รูปอันเกิด
แต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง
ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักไส้ออกจากหญาปถ่อง เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า
นี้หญาปถ่อง นี้ไส หญาปถ่องอย่างหนึ่ง ไส้อย่างหนึ่ง ก็แต่ไสชักออกจากหญาปถ่องนั่นเอง
อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักดาบออกจากฝัก เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่ดาบ นี่ฝัก

๑๑. ญาณทัสสะ เป็นชื่อของญาณชั้นสูง คือมรรคญาณ ผลญาณ สัพพัญญุตญาณ ปัจจ-

๑. เวกขณญาณ และวิปัสสนาญาณ ฯ

๑๒. ได้แก่ธาตุ ๔ คือ ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม ฯ

ดาบอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง ก็แต่ดาบชักออกจากฝักนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษ
จะพึงชักงูออกจากคราบ เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่งูนี้คราบ งูอย่างหนึ่ง คราบอย่างหนึ่ง
ก็แต่งูชักออกจากคราบนั่นเอง ฉะนั้นใด ภิกษุก็ฉันทันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ เธอย่อม
โน้มน้อมจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะ
ใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ดูกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์
ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้อยก่อนๆ .

อิทธิวิริยญาณ

[๑๓๓] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่ออิทธิวิริย เธอบรรลุ
อิทธิวิริยหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏ
ก็ได้ ทำให้หายก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพงเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลง
เหมือนแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศ
เหมือนนกก็ได้ ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจ
ทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนช่างหม้อหรือลูกมือของช่างหม้อ
ผู้ฉลาด เมื่อนวดดินดีแล้ว ต้องการภาชนะชนิดใดๆ พึงทำภาชนะชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้
อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างงาหรือลูกมือของช่างงาผู้ฉลาด เมื่อแต่งงาดีแล้ว ต้องการเครื่องงา
ชนิดใดๆ พึงทำเครื่องงาชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือ
ของช่างทองผู้ฉลาด เมื่อหลอมทองดีแล้ว ต้องการทองรูปพรรณชนิดใดๆ พึงทำทองรูปพรรณ
ชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ ฉะนั้นใด ภิกษุก็ฉันทันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไป
เพื่ออิทธิวิริย เธอบรรลุอิทธิวิริยหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียว
ก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปได้ ทะลุฝ่ากำแพงเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้
ผุดขึ้นต่ำลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไป
ในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ ซึ่งมฤทธิมีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้
ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดูกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดี
ยิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้อยก่อนๆ .

ทิพยโสตญาณ

[๑๓๔] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อทิพยโสตธาตุ เธอย่อม
ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตธาตุ อัน
บริสุทธิ์ล่วงโสตของมนุษย์ ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษเดินทางไกล เขาจะพึงได้ยินเสียง
กลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง เสียงสังข์บ้าง เสียงบัณเฑาะว์บ้าง เสียงเปิงมางบ้าง เขาจะพึง
เข้าใจว่า เสียงกลองดังนี้บ้าง เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงสังข์ดังนี้บ้าง เสียงบัณเฑาะว์ดังนี้บ้าง
เสียงเปิงมางดังนี้บ้าง ฉะนั้นใด ภิกษุก็ฉันทันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไป
เพื่อทิพยโสตธาตุ เธอย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกล
และใกล้ด้วยทิพยโสตธาตุอันบริสุทธิ์ล่วงโสตของมนุษย์ ดูกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่
เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้อยก่อนๆ .

เจโตปริยญาณ

[๑๓๕] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
 อ่อน การแก่การงาน ตังมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ
 เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ คือจิตมีราคะ ก็รู้วาทิตมีราคะ หรือจิต
 ปราศจากราคะ ก็รู้วาทิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้วาทิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ
 ก็รู้วาทิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้วาทิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้วาทิตปราศจาก
 โมหะ จิตหตฺถุ ก็รู้วาทิตหตฺถุ หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้วาทิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหรหรรค ก็รู้วาทิตเป็น
 มหรหรรค หรือจิตไม่เป็นมหรหรรค จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้วาทิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่น
 ยิ่งกว่า ก็รู้วาทิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้วาทิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ
 ก็รู้วาทิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้วาทิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้วาทิตไม่หลุดพ้น
 ดุกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนหญิงสาวชายหนุ่มที่ชอบการแต่งตัว เมื่อส่องดูเงาหน้าของตน
 ในกระจกอันบริสุทธิ์สะอาด หรือในภาชนะน้ำอันใส หนามีไฟ ก็จะพึงรู้ว่าหนามีไฟ หรือหน้า
 ไม่มีไฟ ก็จะพึงรู้ว่าหน้าไม่มีไฟ ฉะนั้น ภิคุชก็ฉินนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
 ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตังมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อม
 จิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือจิตมีราคะ
 ก็รู้วาทิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้วาทิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้วาทิตมีโทสะ
 หรือจิตปราศจากโทสะ ก็รู้วาทิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้วาทิตมีโมหะ หรือจิตปราศจาก
 โมหะ ก็รู้วาทิตปราศจากโมหะ จิตหตฺถุ ก็รู้วาทิตหตฺถุ หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้วาทิตฟุ้งซ่าน
 จิตเป็นมหรหรรค ก็รู้วาทิตเป็นมหรหรรค หรือจิตไม่เป็นมหรหรรค ก็รู้วาทิตไม่เป็นมหรหรรค จิตมีจิตอื่น
 ยิ่งกว่า ก็รู้วาทิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้วาทิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ
 ก็รู้วาทิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ ก็รู้วาทิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้วาทิตหลุดพ้น
 หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้วาทิตไม่หลุดพ้น ดุกรมหาบพิตร นี้แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์
 ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ชอก่อนๆ .

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ

[๑๓๖] ภิคุชนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
 อ่อน การแก่การงาน ตังมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติญาณ
 เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
 สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบ
 ชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอด
 วิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น
 มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนด
 อายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แม้อันภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น
 มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนด
 อายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก
 พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดุกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงจาก
 บ้านตนไปบ้านอื่น แล้วจากบ้านนั้นไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้นกลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม
 เขาจะพึงระลึกได้อย่างนี้ว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านนั้น เราได้ยोनอย่างนั้น
 ได้น้อยอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้น้อยอย่างนั้น เราได้จากบ้านแม้นั้นไปยังบ้านโน้น แม้อันบ้าน
 นั้นเราก็ได้ยोनอย่างนั้น ได้น้อยอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้น้อยอย่างนั้น แล้วเรากลับจากบ้านนั้น
 มาสู่บ้านของตนตามเดิม ดังนี้ ฉะนั้น ภิคุชก็ฉินนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
 ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตังมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อม
 จิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติญาณ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้
 หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง
 สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง
 ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมาก
 บ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
 เสวยสุขทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น
 แม้อันภพนั้นเราก็มีชื่อนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุข
 ทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อม
 ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดุกรมหาบพิตร
 นี้แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ชอก่อนๆ .

จุตูปาตญาณ

[๑๓๗] ภิคุชนั้นเมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
 อ่อน การแก่การงาน ตังมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จติและอุปบัติของ
 สัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณ
 ทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขณันบริสุทธิ์ ล่วง จักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์
 ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วาจิตฺต มโนทุจริต ตีเตียนพระอรียเจ้า
 เป็นมิถิลาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิถิลาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาท นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วิจสุจริต มโนสุจริต
ไม่ติดเบียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ
แล้ว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ
ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ เปรียบเหมือนปราสาท
ตั้งอยู่ ณ ทาง ๓ แพร่งท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่มชน
กำลังเข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง
๓ แพร่งท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านั้นเข้าไปสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน
เหล่านี้สัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่งท่ามกลางพระนคร จันใด ภิกษุ
ก็จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่
การทำงานตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้ชัดและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย
เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติแล้ว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี
ตกยากด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า
สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วิจสุจริต มโนสุจริต ติดเบียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกติ วินิบาท นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วิจสุจริต มโนสุจริต ไม่ติดเบียน
พระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ
กายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ
แล้ว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ
ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดูกรมหาบพิตร นี่แหละ
สามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้อก่อนๆ .

อาสวักขยญาณ

[๑๓๘] ภิกษุหนึ่งเมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การทำงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ
ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้
อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อม
หลุดพ้นแม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่า
หลุดพ้นแล้ว . รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี . ดูกรมหาบพิตร เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขาใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว
บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนขอบสระนั้น จะพึงเห็นหอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวดและ
ก้อนหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง กำลังว่ายอยู่บ้าง หายตอยู่บ้าง ในสระน้ำ เขาจะพึงคิดอย่างนี้ว่า
สระน้ำนี้ใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว หอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวดและก้อนหินบ้าง
ฝูงปลาบ้าง เหล่านี้กำลังว่ายอยู่บ้าง กำลังหายตอยู่บ้าง ในสระน้ำนั้น ดังนี้ จันใด ภิกษุก็จันนั้น
แล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การทำงาน
ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า
นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้ อาสวะ นี้อาสวสมุทัย
นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้นแม้จากกามาสวะ
แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติ
สิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี
ดูกรมหาบพิตร นี่แหละสามัญผลที่เห็นประจักษ์ ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่าสามัญผลที่เห็น
ประจักษ์ช้อก่อนๆ ดูกรมหาบพิตร ก็สามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้ออื่น ทั้งดียิ่งกว่า ทั้งประณีตกว่า
สามัญผลที่เห็นประจักษ์ช้อนี้ ย่อมไม่มี .

พระเจ้าอชาตศัตรูแสดงพระองค์เป็นอุบาสก

[๑๓๙] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พระเจ้าแผ่นดินมคธ พระนามว่า
อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ได้กราบทูลพระดำรัสนี้กะพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ภายิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก เปรียบ
เหมือนนายของท้าว เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า
ผู้มีจักขุจักเห็นรูป ดังนี้ จันใด พระผู้มีพระภาคทรงประกาศพระธรรมโดยอเนกปริยาย จันนั้น
เหมือนกัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันนี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรมและพระสงฆ์ว่า
เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำหม่อมฉันว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่
วันนี้เป็นต้นไป โทษได้ครอบงำหม่อมฉัน ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง ไม่ฉลาด หม่อมฉัน
ได้ปลงพระชนมชีพ พระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชบิดาโดยธรรมเพราะเหตุแห่งความเป็นใหญ่
ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรับทราบความผิดของหม่อมฉันโดยเป็นความผิดจริง เพื่อสำรวมต่อไป .
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า จริง จริง ความผิดได้ครอบงำมหาบพิตรซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง
ไม่ฉลาด มหาบพิตรได้ปลงพระชนมชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชบิดาโดยธรรม เพราะเหตุ
แห่งความเป็นใหญ่ แต่เพราะมหาบพิตรทรงเห็นความผิดโดยเป็นความผิดจริงแล้ว ทรงสารภาพ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ตามเป็นจริง ฉะนั้น อาตมภาพ ขอรับทราบความผิดของมหาปติตร ก็การที่บุคคลเห็นความผิด
โดยเป็นความผิดจริง แล้วสารภาพตามเป็นจริงรับสั่งวรต่อไป นี่เป็นความชอบในวินัยของ
พระอริยเจ้าแล .

[๑๔๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท้าวเธอได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ถ้าเช่นนั้นหม่อมฉันขอทูลลาไปในบัดนี้ หม่อมฉันมีกิจมาก มีกรณีะมาก พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ขอมหาปติตรทรงสำคัญเวลา ณ บัดนี้เถิด . ครั้นนั้นแล พระเจ้าแผ่นดินนครพระนามว่า
อชาตศัตรู เวเทหิบุตร ทรงผลิตเพลินินดีภาสิตของพระผู้มีพระภาคแล้ว เสด็จออกจากอาสนะ
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงกระทำประทักษิณแล้วเสด็จไป . เมื่อท้าวเธอเสด็จไปไม่นาน
พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย พระราชาพระองค์นี้ถูกขุดเสียแล้ว
พระราชาพระองค์นี้ถูกขุดเสียแล้ว หากท้าวเธอจักไม่ปลงพระชนมชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็น
พระราชาโดยธรรมไซ้ ธรรมจักบุ ปราศจากธูสิ ปราศจากมลทิน จักเกิดขึ้นแก่ท้าวเธอ ณ ที่
ประทับนี้ทีเดียว . พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคำเป็นไวยากรณ์แล้ว . ภิกษุเหล่านั้นชื่นชมยินดีภาสิต
ของพระผู้มีพระภาคแล้วแล .

จบสามัญญผลสูตร ที่ ๒ .

-----

๓. อัมพัญญสูตร

[๑๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุหมู่ใหญ่ประมาณ
๕๐๐ รูป บรรลถึงพราหมณคาม แห่งชาวโกศล ชื่ออิจฉานังคคาม . ได้ยินว่า สมัยนั้นพระองค์
ประทับอยู่ ณ ราวป่าอิจฉานังควัน เขตอิจฉานังคคาม .

[๑๔๒] ก็สมัยนั้น พราหมณ์ไปกขรสาติอยู่ครองนครออกกัฏฐะ ซึ่งคับคั่งด้วยประชาชน
และหมูสัตว์ อุดมด้วยหญ้า ด้วยไม้ ด้วยน้ำ สมบูรณ์ด้วยธัญญาหาร ซึ่งเป็นราชสมบัติ
อันพระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชทานปันบำเหน็จให้เป็นส่วนพรหมไทย .

พราหมณ์ไปกขรสาติได้สดับข่าวว่า พระสมณโคตมศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุล
แล้ว เสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ถึงอิจฉานัง-

* คคามโดยลำดับ ประทับอยู่ ณ ราวป่าอิจฉานังควัน เขตอิจฉานังคคาม ก็เกียรติศัพท์
อันงามของท่านพระโคตมพระองค์นั้นแล ขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า

แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันตตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้วทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่น
ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วย
พระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมูสัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์
ให้รู้ตามพระองค์ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศ
พรหมจรรย์ พร้อมทั้งธรรมาพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การได้เห็นพระอรหันต์
ทั้งหลาย เห็นปานนั้น ย่อมเป็นการดีแล .

เรื่องอัมพัญญมาณพ

[๑๔๓] สมัยนั้นแล อัมพัญญมาณพ ศิษย์ของพราหมณ์ไปกขรสาติ เป็นผู้เล่าเรียน
ทรงจำนต รือบไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์นิฆณท ๑- คัมภีร์เกตุกะ ๒- พร้อมทั้งประเภทอักษร มีคัมภีร์
อิติहाสเป็นที่ ๕ ๓- เป็นผู้เข้าใจตัวบท เป็นผู้เข้าใจไวยากรณ์ ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะ ๔- และ
มหาปรีสลักษณะ อันอาจารย์ยกย่องและรับรองในลัทธิปาพจน์ คือ ไตรวิทยา อันเป็นของอาจารย์
ของตนว่า ฉันรู้สิ่งใด เธอรู้สิ่งนั้น เธอรู้สิ่งใด ฉันรู้สิ่งนั้น .

ครั้นนั้นแล พราหมณ์ไปกขรสาติ เรียกอัมพัญญมาณพมาแล้วว่า พ่ออัมพัญญะ พระสมณะ
โคตมศากยบุตร พระองค์นี้ทรงผนวชจากศากยสกุล แล้วเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วย
ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ถึงอิจฉานังคคาม โดยลำดับ ประทับอยู่ ณ ราวป่า
อิจฉานังควันใกล้อิจฉานังคคาม ก็เกียรติศัพท์อันงามของท่านพระโคตมพระองค์นั้นแล ขจรไป
อย่างนี้ว่า

แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันตตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้วทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่น
ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วย
พระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง แล้วทรงสอนหมูสัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์
ให้รู้ตาม พระองค์ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศ
พรหมจรรย์ พร้อมทั้งธรรมาพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การได้เห็นพระอรหันต์
ทั้งหลาย เห็นปานนั้น ย่อมเป็นการดีแล .

๑๑. เป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยชื่อของสิ่งต่างๆ มีต้นไม้เป็นต้น

๑๒. เป็นคัมภีร์ที่ว่าด้วยกิริยา เป็นประโยชน์แก่กวี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค

๑๓. เป็นคัมภีร์ที่กล่าวถึงพงศาวดารมีการดยุทธเป็นต้น ซึ่งประพันธ์ไว้แต่โบราณกาลนับเป็นคัมภีร์ที่ ๕ คือนับ

๑ คัมภีร์อิฐพเพทเป็นที่ ๑ คัมภีร์ยชพเพทเป็นที่ ๒ คัมภีร์สามเพทเป็นที่ ๓ คัมภีร์อาถรรพณเพทเป็นที่ ๔

๑ คัมภีร์อิติหาสนีเป็นที่ ๕

๑๔. เป็นคัมภีร์ที่วาดด้วยเรื่องไม่น่าเชื่อถือต่างๆ

พ่ออัมพัฏฐะ พ่อจงเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมถึงที่ประทับ แล้วจงรู้ว่าเกียรติศัพท์ของท่านพระโคตมพระองค์นั้นที่ซอร์ไป จริงตามนั้นหรือไม่ ท่านพระโคตมพระองค์นั้น ทรงคุณเช่นนั้นจริงหรือไม่ เราทั้งหลายจะได้รู้จักท่านพระโคตมพระองค์นั้นไว้ โดยประการนั้น .

อัมพัฏฐะมานพถามว่า ท่าน ก็โง่นเล่า ข้าพเจ้าจึงได้รู้ว่าเกียรติศัพท์ของท่านพระโคตมพระองค์นั้นที่ซอร์ไป จริงอย่างนั้นหรือไม่ ท่านพระโคตมพระองค์นั้นทรงคุณเช่นนั้นจริงหรือไม่?

พราหมณ์ไปกขรสาธิตตอบว่า พ่ออัมพัฏฐะ มหาปรัสถักษณะ ๓๒ ประการมาแล้วในมนต์ของเรา ซึ่งพระมหาบุรุษประกอบแล้วย่อมมีคติเป็นสองเท่านั้น ไม่เป็นอย่างอื่น ถ้าครองเรือนจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ผู้ทรงธรรม เป็นพระราชบิดาโดยธรรม เป็นใหญ่ในแผ่นดิน มีมหาสมุทร ๔ เป็นขอบเขต ทรงชนะแล้ว มีราชอาณาจักรมั่นคง สมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการ คือ จักรแก้ว ข้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว ฤดูหบดีแก้ว ปริณายกแก้ว เป็นที่ ๗ พระราชบุตรของพระองค์มีกาฬิน ล้วนกล้าหาญ มีรูปทรงสมเป็นวิรกษัตริย์ สามารถย้ายเสนาของข้าศึกได้ พระองค์ทรงชนะโดยธรรม มีต้องใช้อาญา มีต้องใช้ศาสตรา ครบครองแผ่นดินมีสาครเป็นขอบเขต ถ้าเสด็จออกผนวชเป็นบรรพชิต จะได้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีหลังคาคือกิเลสอันเปิดแล้วในโลก

พ่ออัมพัฏฐะ เราเป็นผู้สอนมนต์ พ่อเป็นผู้เรียนมนต์ .

อัมพัฏฐะมานพรับคำพราหมณ์ไปกขรสาธิตแล้ว ลุกจากที่นั่ง ไหวพราหมณ์ไปกขรสาธิตกระทำประทักษิณ แล้วขึ้นรถม้าพร้อมด้วยมาณพหลายคน ขับตรงไปยังราวป่าอิจฉานังคลวัน ตลอดภูมิประเทศเท่าที่รถจะไปได้ ลงจากรถเดินตรงไปยังพระอาราม .

[๑๔๔] สมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปกำลังจงกรมอยู่กลางแจ้ง .

ลำดับนั้น อัมพัฏฐะมานพเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่จงกรม ครั้นแล้วได้กล่าวคำนี้แก่ภิกษุเหล่านั้นว่า ท่านผู้เจริญ เวลานี้ท่านพระโคตมพระองค์นั้นประทับอยู่ที่ไหน พวกข้าพเจ้าพากันเข้ามาที่นี่ เพื่อจะเฝ้าพระองค์ท่าน .

ครั้งนั้นแล ภิกษุเหล่านั้นคิดเห็นร่วมกันเช่นนั้นว่า อัมพัฏฐะมานพผู้นี้เป็นคนเกิดในสกุลที่มีชื่อเสียง ทั้งเป็นศิษย์ของพราหมณ์ไปกขรสาธิตผู้มีชื่อเสียงอันการสนทนาปราศรัยกับพวกกุลบุตร เห็นปานนี้ ย่อมไม่เป็นการหนักพระทัยแก่พระผู้มีพระภาคเลย ดังนี้แล้วจึงตอบอัมพัฏฐะ-

*มานพว่า อัมพัฏฐะ นั้นพระวิหารมีประตูปิดอยู่ ท่านจงสงบเสียงเข้าไปทางพระวิหารนั้นค่อยๆ เข้าไปที่เฉลียง กระแอมไอแล้ว เคาะบานประตูเถิด พระผู้มีพระภาคจักทรงเปิดประตูรับท่าน .

ลำดับนั้น อัมพัฏฐะมานพสงบเสียง เข้าไปทางพระวิหารซึ่งมีประตูปิดอยู่นั้น ค่อยๆ เข้าไปยังเฉลียง กระแอมไอแล้ว เคาะบานประตู พระผู้มีพระภาคทรงเปิดประตู อัมพัฏฐะมานพเข้าไปแล้ว แม้พวกมาณพก็พากันเข้าไปปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

[๑๔๕] ฝ่ายอัมพัฏฐะมานพ เดินปราศรัยบ้าง ยืนปราศรัยบ้าง กับพระผู้มีพระภาค ผู้ประทับนั่งอยู่ พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า อัมพัฏฐะ เธอเคยสนทนาปราศรัยกับพวกพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ผู้เป็นอาจารย์และอาจารย์เหมือนดังเธอ เดินบ้างยืนบ้าง สนทนาปราศรัยกับเราผู้นั่งอยู่เช่นนี้หรือ?

อ. ข้อนี้น่ามิได้ พระโคตมผู้เจริญ เพราะว่าพราหมณ์ผู้เดินก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้เดิน พราหมณ์ผู้ยืนก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้ยืน พราหมณ์ผู้หนึ่งก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้หนึ่ง พราหมณ์ผู้หนึ่งก็ควรเจรจากับพราหมณ์ผู้หนึ่ง .

ข้าแต่พระ โคตมผู้เจริญ แต่ผู้ใดเป็นสมณะโง่น เป็นคฤหบดีเชื้อสายกัณโศตร เกิดจากพระบาทของท้าวมหาพรหม ข้าพเจ้าย่อมสนทนาปราศรัยกับผู้นั้น เหมือนกับที่สนทนาปราศรัยกับพระโคตมผู้เจริญนี้ .

อัมพัฏฐะ ก็เธอมีธระจึงได้มานี้ ก็พวกเธอมาเพื่อประโยชน์อันใดแล ฟังใส่ใจถึงประโยชน์นั้นแหละไว้ให้ดี ก็อัมพัฏฐะมานพ ยังไม่ได้รับการศึกษาเลย สำคัญได้ว่าได้รับการศึกษาดีแล้ว จะมีอะไรอีกเล่า นอกจากไม่ได้รับการศึกษา .

ลำดับนั้น อัมพัฏฐะมานพถูกพระผู้มีพระภาคตรัสตำหนิด้วยพระวาจาว่า เป็นคนไม่ได้รับการศึกษา โกรธ ขัดใจ เมื่อจะตำหนิว่ากล่าวพระผู้มีพระภาค คิดว่าเราจักต้องให้พระสมณโคดมได้รับความเสียหาย ได้กล่าวคำนี้แก่พระผู้มีพระภาคว่า

ท่านโคตม พวกชาติตักกะยะดูร้าย หยาบข้า มีใจเบา พุดพลาม เป็นแต่พวกคฤหบดีแท้ๆ ยังไม่สักการะพวกพราหมณ์ ไม่เคารพพวกพราหมณ์ ไม่นับถือพวกพราหมณ์ ไม่บูชาพวกพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมพวกพราหมณ์

ท่านโคตม การที่พวกตักกะยะเป็นแต่พวกคฤหบดีแท้ๆ แต่ไม่สักการะพวกพราหมณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ไม่เคารพพวกพราหมณ์ ไม่นับถือพวกพราหมณ์ ไม่บูชาพวกพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมพวกพราหมณ์
นี้ไม่เหมาะ ไม่สมควรเลย .

อัมพัญญุมาณพทตพวกศากยะว่า เป็นแต่พวกคฤหบดีแท้ๆ นี่เป็นครั้งแรกด้วยประการ
ฉะนี้ .

[๑๔๖] อัมพัญญุ ก็พวกศากยะได้ทำผิดต่อเธออย่างไร? .

ท่านโคดม ครึ่งหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ไปยังนครกบิลพัสดุ์ ด้วยกรณียกิจบางอย่างของ
พราหมณ์ไปขอขรสาติผู้อาจารย์ ได้เดินเข้าไปยังสัณฐานการของพวกศากยะ เวลานั้นพวกศากยะ
และศากยกุมารมากด้วยกัน นั่งเหนืออาสนะสูงๆ ในสัณฐานการเอนหัวมือสะกิดกันและกันเฮฮาอยู่
เห็นที่จะหัวเราะเยาะข้าพเจ้าเป็นแน่ ไม่มีใครเชื่อเชิญให้ข้าพเจ้านั่งเลย .

ท่านโคดม ข้อที่พวกศากยะเป็นแต่พวกคฤหบดีแท้ๆ แต่ไม่สักการะพวกพราหมณ์
ไม่เคารพพวกพราหมณ์ ไม่นับถือพวกพราหมณ์ ไม่บูชาพวกพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมพวกพราหมณ์
นี้ไม่เหมาะ ไม่สมควรเลย .

อัมพัญญุมาณพทตพวกศากยะว่า เป็นแต่พวกคฤหบดีแท้ๆ นี่เป็นครั้งที่สอง ด้วยประการ
ฉะนี้ .

[๑๔๗] อัมพัญญุ แม้นางนกลัก็ยังงเป็นสัตว์พูดได้ตามความปรารถนาในรังของตน
ก็พระนครกบิลพัสดุ์เป็นถิ่นของพวกศากยะ อัมพัญญุไม่ควรจะข้องใจ เพราะการหัวเราะเยาะ
เพียงเล็กน้อยนี้เลย .

ท่านโคดม วรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ เวสส์ ศูทร บรรด้าวรรณะ
๔ เหล่านี้ ๓ วรรณะ คือ กษัตริย์ เวสส์ ศูทร เป็นคนบำเรอของพราหมณ์พวกเดียวโดยแท้ .

ท่านโคดม ข้อที่พวกศากยะเป็นแต่พวกคฤหบดีแท้ๆ แต่ไม่สักการะพวกพราหมณ์
ไม่เคารพพวกพราหมณ์ ไม่นับถือพวกพราหมณ์ ไม่บูชาพวกพราหมณ์ ไม่อ่อนน้อมพวกพราหมณ์
นี้ไม่เหมาะ ไม่สมควรเลย .

อัมพัญญุมาณพทตพวกศากยะว่า เป็นแต่พวกคฤหบดีแท้ๆ นี่เป็นครั้งที่สาม ด้วยประการ
ฉะนี้ .

[๑๔๘] ครึ่งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงพระดำริเช่นนี้ว่า อัมพัญญุมาณพผู้นี้ กล่าว
เหยียบย่ำพวกศากยะอย่างหนัก โดยเรียกว่า เป็นแต่พวกคฤหบดีแท้ๆ ถ้ากระไร เราจะพึง
ถามถึงโคตรเธอดูบ้าง

แล้วพระผู้มีพระภาค ได้ตรัสพระพุทพจน์นี้กับอัมพัญญุมาณพว่า

อัมพัญญุ เธอมีโคตรว่าอย่างไร?

กัณหาณโคตร ท่านโคดม .

อัมพัญญุ ก็เธอระลึกถึงโคตรเก่าแก่อันเป็นของมารดาบิดาเกิด พวกศากยะเป็นลูกเจ้า
เธอเป็นลูกนางทาสีของพวกศากยะ ก็พวกศากยะเขาพากันอ้างถึงพระเจ้าอุกกากราชว่าเป็น
บรรพบุรุษ .

ว่าด้วยศากยวงศ์

[๑๔๙] อัมพัญญุ เรื่องเคยมีมาแล้ว พระเจ้าอุกกากราชทรงพระประสงค์จะพระราชทาน
สมบัติให้แก่พระโอรสของพระมเหสีผู้ทรงรักใคร่โปรดปราน จึงทรงรับสั่งให้พระเชษฐกุมาร
คือพระอุกกาภราชกุมาร พระกัณหาชราชกุมาร พระหัตถินิกราชกุมาร และพระสินีประราชกุมาร
ออกจากพระราชอาณาจักร เขต พระกุมารเหล่านั้น เสด็จออกจากพระราชอาณาจักรแล้ว จึงไปตั้งสำนัก
อาศัยอยู่ ณ ราวป่าไม้สาละใหญ่ริมฝั่งสระโปกขรณิข้างภูเขาหิมพานต์ พระราชกุมารเหล่านั้น
ทรงสำเร็จการอยู่ร่วมกับพวกพระภคินีของพระองค์เอง เพราะกลัวพระชาติจะระคนปนกัน .

อัมพัญญุ ต่อมาพระเจ้าอุกกากราชตรัสถามหม่อมาตย์ราชบริพารว่า บัดนี้พวกกุมาร
อยู่กัน ณ ที่ไหน? .

พวกอำมาตย์กราบทูลว่า ขอเดชะ มีราวป่าไม้สาละใหญ่อยู่ริมฝั่งสระโปกขรณิข้างภูเขา
หิมพานต์ บัดนี้ พระราชกุมารทั้งหลายอยู่ ณ ที่นั้น พระราชกุมารเหล่านั้นทรงสำเร็จการอยู่
ร่วมกับพวกพระภคินีของพระองค์เอง เพราะกลัวพระชาติจะระคนปนกัน .

อัมพัญญุ ที่นั้นพระเจ้าอุกกากราชทรงเปล่งพระอุทานว่า ท่านทั้งหลาย พวกกุมาร
สามารถหนอ พวกกุมารสามารถหยอดเยียมหนอ .

อัมพัญญุ ก็พวกที่ชื่อว่าศากยะปรากฏตั้งแต่กาลครั้งนั้นเป็นต้นมา และพระเจ้าอุกกากราช
พระองค์นั้น เป็นบรรพบุรุษของพวกศากยะ

และพระเจ้าอุกกากราชมีนางทาสีคนหนึ่งชื่อทิสา นางคลอดบุตรคนหนึ่ง ชื่อกัณหา
กัณหาพอเกิดมาก็พูดได้ว่า แม่จงชำระฉัน จงให้ฉันอาบน้ำ แม่เจ้า ขอแม่จงปลดปล่อยฉัน
จากสิ่งโสโครกนี้ ฉันเกิดมาเพื่อประโยชน์แก่แม่ .

อัมพัญญุ มนุษย์สมัยนี้เรียกปีศาจว่า ปีศาจ ฉันใด มนุษย์สมัยนั้นก็ฉันนั้น เรียกปีศาจ
ว่า คนดำ มนุษย์เหล่านั้นจึงกล่าวกันเช่นนั้นว่า ทารกนี้พอเกิดมาก็พูดได้ คนดำเกิดแล้ว
ปีศาจเกิดแล้ว . อัมพัญญุ ก็พวกที่ชื่อว่ากัณหาณะ ปรากฏตั้งแต่กาลครั้งนั้นเป็นต้นมา และ
กัณหาณะนั้นเป็นบรรพบุรุษของพวกกัณหาณะ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
อัมพภูริสเถระระลึกถึงโคตรเก่าแก่อันเป็นของมารดาบิดาเกิด พวกศากยะเป็นลูกเจ้า
เธอเป็นลูกทาสีของพวกศากยะ ด้วยประการฉะนี้แล .

ว่าด้วยวงศ์ของอัมพภูริมาณพ

[๑๕๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว มาณพเหล่านั้นได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
พระโคตมผู้เจริญ ขอพระองค์อย่าทรงเหยียดหยามอัมพภูริมาณพด้วยพระวาจาว่าเป็นลูกทาสีให้
หนักนักเลย

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อัมพภูริมาณพมีชาติดี เป็นบุตรผู้มีสกุล เป็นพหูสูต เจริญ
ไพเราะ เป็นบัณฑิต และเธอสามารถจะโต้ตอบในคำนี้กับพระโคตมผู้เจริญ ได้ .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะมาณพเหล่านั้นว่า ถ้าพวกเธอคิดเช่นนั้นว่า อัมพภูริ-
*มาณพมีชาติทราม มีใชบุตรผู้มีสกุล มีสตะน้อย เจริญไม่ไพเราะ มีปัญญาทราม และไม่สามารถ
จะโต้ตอบในคำนี้กับพระสมณโคตม ได้ อัมพภูริมาณพจงหยุดเสียเถิด พวกเธอจงโต้ตอบกับเรา
ในคำนี้

ก็ถ้าพวกเธอคิดเช่นนั้นว่า อัมพภูริมาณพมีชาติดี เป็นบุตรผู้มีสกุล เป็นพหูสูต เจริญ
ไพเราะ เป็นบัณฑิต และสามารถจะโต้ตอบในคำนี้กับพระสมณโคตมได้ พวกเธอจงหยุดเสียเถิด
อัมพภูริมาณพจงโต้ตอบกับเราในคำนี้ .

มาณพเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อัมพภูริมาณพมีชาติดี เป็นบุตรผู้มีสกุล
เป็นพหูสูต เจริญไพเราะ เป็นบัณฑิต และสามารถจะโต้ตอบในคำนี้กับพระโคตมได้ พวก
ข้าพเจ้าจักนิ่งละ อัมพภูริมาณพจงโต้ตอบกับพระโคตมในคำนี้เถิด .

[๑๕๑] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกะอัมพภูริมาณพว่า อัมพภูริส เณร ปัญหา ประกอบด้วย
ด้วยเหตุนี้แล มาถึงเธอเข้าแล้ว ถึงแม้จะไม่ปรารถนา เธอก็ต้องแก้ ถ้าเธอจักไม่แก้ก็ตี
จิกกลบเกลื่อนด้วยคำอันเสียเกียรติ จักนิ่งเสียก็ตี หรือจิกหลักไปเสียก็ตี ศีรษะของเธอจักแตก
เป็นเจ็ดเสี่ยง ณ ที่นี้แหละ

อัมพภูริส เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอได้ยินพวกพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ผู้เป็น
อาจารย์และปราชญ์เล่ากันมาว่าอย่างไร พวกกัณหาณะเกิดมาจากใครก่อน และใครเป็นบรรพบุรุษ
ของพวกกัณหาณะ .

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว อัมพภูริมาณพได้นิ่งเสีย . พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถาม
อัมพภูริมาณพแม่เป็นครั้งที่สองว่า อัมพภูริส เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอได้ยิน
พวกพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ผู้เป็นอาจารย์และเป็นปราชญ์เล่ากันมาว่าอย่างไร พวกกัณหาณะเกิดมา
จากใครก่อน และใครเป็นบรรพบุรุษของพวกกัณหาณะ .

แม่ครั้งที่สอง อัมพภูริมาณพก็ได้นิ่งเสีย .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกะอัมพภูริมาณพว่า อัมพภูริส เธอจงแก้เดี๋ยวนี้ บัดนี้
ไม่ใช่เวลาของเธอจะนิ่ง อัมพภูริส เพราะผู้ใดถูกตถาคตถามปัญหาอันประกอบด้วยเหตุถึงสามครั้ง
แล้วไม่แก้ ศีรษะของผู้นั้นจะแตกเป็นเจ็ดเสี่ยง ณ ที่นี้แหละ .

[๑๕๒] สมัยนั้น ยักษ์ชวชิรปาณถือค้อนเหล็กใหญ่ลูกโพลงโซดชวชยินอยู่ในอากาศ
เบื่องบนอัมพภูริมาณพ คิดว่า ถ้าอัมพภูริมาณพนั้นถูกพระผู้มีพระภาคตรัสถามปัญหาที่ประกอบด้วย
เหตุถึงสามครั้งแล้ว แต่ไม่แก้ เราจักตอยศีรษะของเขาให้แตกเป็นเจ็ดเสี่ยง ณ ที่นี้แหละ .

พระผู้มีพระภาคและอัมพภูริมาณพเท่านั้นเห็นยักษ์ชวชิรปาณนั้น .

ครั้งนั้นอัมพภูริมาณพตกใจกลัวขนพองสยองเกล้า ทูลขอให้พระผู้มีพระภาคนั้นเองเป็น
ที่ต้านทาน ทูลขอให้พระผู้มีพระภาคนั้นเองเป็นที่เร้น ทูลขอให้พระผู้มีพระภาคนั้นเองเป็นที่พึง
กระเถิบเข้าไปนั่งใกล้ๆ แล้วกราบทูลว่า

พระโคตมผู้เจริญ ได้ตรัสคำอะไรนั้น ขอพระโคตมผู้เจริญ โปรดตรัสอีกครั้งเถิด .

อัมพภูริส เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอได้ยินพวกพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ผู้เป็น
อาจารย์และปราชญ์เล่ากันมาว่าอย่างไร พวกกัณหาณะเกิดมาจากใครก่อน และใครเป็นบรรพบุรุษ
ของพวกกัณหาณะ? .

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้ยินมาเหมือนอย่างที่คุณโคตมผู้เจริญตรัสนั้นแหละ
พวกกัณหาณะเกิดมาจากกัณหาณะนั้นก่อน และกัณหาณะนั้นเป็นบรรพบุรุษของพวกกัณหาณะ .

[๑๕๓] เมื่ออัมพภูริมาณพกล่าวเช่นนั้นแล้ว มาณพเหล่านั้นส่งเสียงอื้ออึงเกรียวกราวว่า
ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่าอัมพภูริมาณพมีชาติทราม มีใชบุตรผู้มีสกุล เป็นลูกทาสีของพวกศากยะ
ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่าพวกศากยะเป็นโอรสของเจ้านายอัมพภูริมาณพ พวกเราไปสำคัญเสียว่า
พระสมณโคตม ผู้ธรรมมาที่พระองค์เดียว ควรจะถูกกรรณเสียได้ .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำหนิเช่นนั้นว่า มาณพเหล่านั้นพากันเหยียดหยามอัมพภูริ-
*มาณพด้วยวาจาว่าเป็นลูกทาสีหนักนัก ถ้ากระไรเราพึงช่วยปลดปล่อยให้ .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทโธพจน์นี้กะมาณพเหล่านั้นว่า ดูกรมาณพ
พวกเธออย่าเหยียดหยามอัมพภูริมาณพด้วยวาจาว่าเป็นลูกทาสีให้หนักนัก เพราะกัณหาณะนั้น
ได้เป็นฤาษีคนสำคัญ เธอไปยังที่กัณหาณชนบทเรียนมนต์อันประเสริฐ แล้วเข้าไปเฝ้าพระอุกกากราช
ทูลขอพระราชธิดาพระนามว่ามัททรี พระเจ้าอุกกากราชทรงพระพิโรธขัดพระทัยแก่พระฤาษีนั้นว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
บังอาจอย่างนี้เจียวหนอ ฤาษีเป็นลูกทาสของเราแท้ๆ ยังมาขอธิดาชื่อว่ามัทรีปิ แล้วทรงขึ้น
พระแสงศร ท้าวเธอไม่อาจจะทรงเพลง และ ไม่อาจจะทรงลดลง .

[๑๕๔] ดุรมาณพ ครั้งนั้น หมูอำมาตย์ราชบริพารพากันเข้าไปหาภักทฤาษีแล้วได้กล่าว
คำนี้กะภักทฤาษีว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอความสวัสดีจงมีแด่พระราชา ขอความสวัสดีจงมี
แด่พระราชา ฤาษีตอบว่า ความสวัสดีจักมีแด่พระราชา แต่ว่าท้าวเธอจักทรงเพลงพระแสงศร
ลงไปเบื้องต่ำ แผ่นดินจักทรุดตลอดพระราชอาณาเขต อำมาตย์กล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ขอความสวัสดีจงมีแด่พระราชา ขอความสวัสดีจงมีแก่ชนบท ฤาษีตอบว่า ความสวัสดีจักมีแด่
พระราชา ความสวัสดีจักมีแก่ชนบท แต่ถ้าท้าวเธอจักทรงเพลงพระแสงศรขึ้น ไปเบื้องบน
ฝนจักไม่ตกทั่วพระราชอาณาเขตถึงเจ็ดปี อำมาตย์กล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอความสวัสดี
จงมีแด่พระราชา ขอความสวัสดีจงมีแก่ชนบท ขอฝนจงตกเกิด ฤาษีตอบว่า ความสวัสดี
จักมีแด่พระราชา ความสวัสดีจักมีแก่ชนบท ฝนจักตก แต่พระราชาต้องทรงวางพระแสงศรไว้ที่
พระราชกุมารพระองค์ใหญ่ ด้วยทรงพระดำริว่า พระราชกุมารจักเป็นผู้มีความสวัสดี หายสยด
สยองดังนี้ .

ดุรมาณพ ลำดับนั้นพระเจ้าอุกกากราช ได้ทรงวางพระแสงศรไว้ที่พระราชกุมาร
พระองค์ใหญ่ ด้วยทรงพระดำริว่า พระราชกุมารจักเป็นผู้มีความสวัสดี หายสยดสยอง ดังนี้
ครั้นท้าวเธอทรงวางพระแสงศรไว้ที่พระราชกุมารพระองค์ใหญ่แล้ว พระราชกุมารก็เป็นผู้มีความ
สวัสดี หายสยดสยอง พระเจ้าอุกกากราชทรงกลัวถูกขู่ด้วยพรหมทัณฑ์ จึง ได้พระราชทาน
พระนามมัทรีปิธิดาแก่ฤาษีนั้น .

ดุรมาณพ พวกเธออย่าเหยียดหยามอัมพัฏฐมาณพด้วยวาตะว่า เป็นลูกทาสีให้หนัก
นักเลย ก็เหะนั้นได้เป็นฤาษีสำคัญแล้ว .

[๑๕๕] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะอัมพัฏฐมาณพว่า ดุรอัมพัฏฐะ เธอจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ชุตติยกุมารในโลกนี้พึงสำเร็จการอยู่ร่วมกับนางพราหมณกัญญา เพราะ
อาศัยการอยู่ร่วมกันของคนทั้งสองนั้น พึงเกิดบุตรขึ้น บุตรผู้เกิดแต่นางพราหมณกัญญา กับ
ชุตติยกุมารนั้น จะควรได้ที่นั่งหรือน้ำในหมู่พราหมณ์บ้างหรือไม่?

ควรได้ พระโคตมผู้เจริญ .

พวกพราหมณ์จะควรเชิญเขาให้บริโศกในการเลี้ยงเพื่อผู้ตาย ในการเลี้ยงเพื่อการมงคล
ในการเลี้ยงเพื่อยัญญพิธี หรือในการเลี้ยงเพื่อแขกบ้างหรือไม่?

ควรเชิญเขาให้บริโศกได้ พระโคตมผู้เจริญ .

พวกพราหมณ์จะควรบอกมนต์ให้เขาหรือไม่?

ควรบอกให้ พระโคตมผู้เจริญ .

เขาควรจะถูกห้ามในหญิงทั้งหลายหรือไม่?

เขาไม่ควรถูกห้ามเลย พระโคตมผู้เจริญ .

เขาควรจะได้รับอภิเษกเป็นกษัตริย์ได้บ้างหรือไม่?

ข้อนี้ไม่ควรเลย พระโคตมผู้เจริญ .

เพราะเหตุอะไร?

เพราะเขาไม่บริสุทธิ์ข้างฝ่ายมารดา .

[๑๕๖] ดุรอัมพัฏฐะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน พราหมณกุมารในโลกนี้
พึงสำเร็จการอยู่ร่วมกับนางชุตติยกัญญา เพราะอาศัยการอยู่ร่วมของคนทั้งสองนั้น พึงเกิดบุตรขึ้น
บุตรผู้เกิดแต่ชุตติยกัญญา กับพราหมณกุมาร จะควรได้ที่นั่งหรือน้ำในหมู่พราหมณ์บ้างหรือไม่?

ควรได้ พระโคตมผู้เจริญ .

พวกพราหมณ์จะควรเชิญเขาให้บริโศกในการเลี้ยงเพื่อผู้ตาย ในการเลี้ยงเพื่อการมงคล
ในการเลี้ยงเพื่อยัญญพิธี หรือในการเลี้ยงเพื่อแขกได้บ้างหรือไม่?

ควรเชิญเขาให้บริโศกได้ พระโคตมผู้เจริญ .

พวกพราหมณ์ควรบอกมนต์ให้เขาหรือไม่?

ควรบอกให้ พระโคตมผู้เจริญ .

เขาควรถูกห้ามในหญิงทั้งหลายหรือไม่?

เขาไม่ควรถูกห้ามเลย พระโคตมผู้เจริญ .

เขาควรจะได้รับอภิเษกเป็นกษัตริย์ได้บ้างหรือไม่?

ข้อนี้ไม่ควรเลย พระโคตมผู้เจริญ .

เพราะเหตุอะไร?

เพราะเขาไม่บริสุทธิ์ฝ่ายบิดา .

[๑๕๗] ดุรอัมพัฏฐะ เมื่อเทียบหญิงกับหญิงกัถิ เมื่อเทียบชายกับชายกัถิ กษัตริย์
พวกเดียวประเสริฐ พวกพราหมณ์แล้ว ดุรอัมพัฏฐะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
พราหมณ์ทั้งหลาย ในโลกนี้ พึงไภษะพราหมณ์คนหนึ่ง มอมด้วยเถา เนรเทศเสียจาก
แคว้นแคว้นหรือจากเมืองเพราะโทษบางอย่าง เขาจะควรได้ที่นั่งหรือน้ำในหมู่พราหมณ์บ้างหรือไม่?

ไม่ควรได้เลย พระโคตมผู้เจริญ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
พวกพราหมณ์เคารพบูชาให้บริโศกในการเลี้ยงเพื่อผู้ตาย ในการเลี้ยงเพื่อการมงคล
ในการเลี้ยงเพื่อยัญญพิธี หรือในการเลี้ยงเพื่อแขกได้บ้างหรือไม่?

ไม่ควรเคารพบูชาให้บริโศกเลย พระโคตมผู้เจริญ .

พวกพราหมณ์เคารพบอมนต์ให้เขาหรือไม่?

ไม่ควรบอมนต์ให้เลย พระโคตมผู้เจริญ .

เขาควรถูกห้ามในหญิงทั้งหลายหรือไม่?

เขาควรถูกห้ามทีเดียว พระโคตมผู้เจริญ .

[๑๕๔] อัมพปัฏฐะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน กษัตริย์ทั้งหลาย ในโลกนี้
พึงปลงเกศากษัตริย์องค์หนึ่ง มอมด้วยเถา แล้วเนรเทศเสียจากแว่นแคว้นหรือจากเมืองเพราะ
โทษบางอย่าง เขาจะควรได้ที่นั่งหรือน้ำในหมู่พราหมณ์บ้างหรือไม่?

ควรได้ พระโคตมผู้เจริญ .

พวกพราหมณ์เคารพบูชาให้บริโศกในการเลี้ยงเพื่อผู้ตาย ในการเลี้ยงเพื่อการมงคล
ในการเลี้ยงเพื่อยัญญพิธี หรือในการเลี้ยงเพื่อแขกได้บ้างหรือไม่?

ควรบูชาให้เขาบริโศกได้ พระโคตมผู้เจริญ .

พวกพราหมณ์เคารพบอมนต์ให้เขาหรือไม่?

ควรบอมนต์ให้ พระโคตมผู้เจริญ .

เขาควรถูกห้ามในหญิงทั้งหลายหรือไม่?

เขาไม่ควรถูกห้ามเลย พระโคตมผู้เจริญ .

ดูกรอัมพปัฏฐะ กษัตริย์ยอมถึงความเป็นผู้เลวอย่างยิ่ง เพราะเหตุที่ถูกกษัตริย์ด้วยกัน
ปลงพระเกศา มอมด้วยเถา แล้วเนรเทศเสียจากแว่นแคว้นหรือจากเมือง ดูกรอัมพปัฏฐะ
แม้ในเมื่อกษัตริย์ถึงความเป็นคนเลวอย่างยิ่งเช่นนี้ พวกกษัตริย์ก็ยังประเสริฐ พวกพราหมณ์แล้ว
ด้วยประการฉะนี้ .

สมจริงดังคำที่สนิงกุมารพรหมได้ภาษิตไว้ ดังนี้

คำภาษิตนิงกุมารพรหม

[๑๕๕] กษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐที่สุด

ในหมู่ชนผู้รังเกียจด้วยโคตร

ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยาเป็นผู้ประเสริฐที่สุด

ในหมู่เทวดาและมนุษย์ .

[๑๖๐] ดูกรอัมพปัฏฐะ ก็ภาษิตนั้น สนิงกุมารพรหมขับถูกไม่ผิด ภาษิตไว้ถูก ไม่ผิด
ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ใช่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ เราเห็นด้วย ดูกรอัมพปัฏฐะ ถึงเรา
ก็กล่าวเช่นนั้นว่า

[๑๖๑] กษัตริย์เป็นผู้ประเสริฐที่สุด

ในหมู่ชนผู้รังเกียจด้วยโคตร

ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยาเป็นผู้ประเสริฐที่สุด

ในหมู่เทวดาและมนุษย์ .

จบ ภาณวารที่หนึ่ง

วิชาจรรยาสัมปทา

[๑๖๒] อัมพปัฏฐะถามพทลถามว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็รณะนั้นเป็นไฉน วิชา
นั้นเป็นไฉน .

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรอัมพปัฏฐะ ในวิชาสมบัติและจรรยาสมบัติอันเป็นคุณ
ยอดเยี่ยม เขาไม่พูดอ้างชาติอ้างโคตรหรืออ้างมานะว่า ท่านควรแก่เรา หรือท่านไม่ควรแก่เรา
อาวาหรงคผล วิวาหรงคผล หรืออาวาหวิวาหรงคผล มีในที่ใด ในที่นั้นเขาจึงจะพูดอ้างชาติบ้าง
อ้างโคตรบ้าง หรืออ้างมานะบ้างว่า ท่านควรแก่เรา หรือท่านไม่ควรแก่เรา ชนเหล่าใดยัง
เกี่ยวข้องด้วยการอ้างชาติ ยังเกี่ยวข้องด้วยการอ้างโคตร ยังเกี่ยวข้องด้วยการอ้างมานะ หรือยัง
เกี่ยวข้องด้วยอาวาหวิวาหรงคผล ชนเหล่านั้น ชื่อว่ายังห่างไกลจากวิชาสมบัติ และจรรยาสมบัติ
อันเป็นคุณยอดเยี่ยม การทำให้แจ้งซึ่งวิชาสมบัติและจรรยาสมบัติ อันเป็นคุณยอดเยี่ยมย่อมมิได้
เพราะละการเกี่ยวข้องด้วยการอ้างชาติ ความเกี่ยวข้องด้วยการอ้างโคตร ความเกี่ยวข้องด้วยการ
อ้างมานะ และความเกี่ยวข้องด้วยอาวาหวิวาหรงคผล .

[๑๖๓] ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ จรณะนั้นเป็นไฉน วิชานั้นเป็นไฉนเล่า .

ดูกรอัมพปัฏฐะ พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรรยา เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลกเป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่น
ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วย
พระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์
ให้รู้ตามทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง คฤหบดี บุตรคฤหบดี หรือผู้เกิด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เฉพาะในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมพึงธรรมนั้น ครั้นฟังแล้วได้ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้
ศรัทธาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักรู้ว่า ขรรวาสลัมภ์แค้น เป็นทางมาแห่งอริ บรรพชาเป็นทาง
ปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ให้บริสุทธิ์ โดยส่วนเดียว
ดุจสังข์ขี้ด ไม่ใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์
ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมาเขาจะกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครือญาติน้อยใหญ่
ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้วสำรวมระวังใน
พระปาติโมกข์อยู่ ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรมวจีกรรมที่เป็นกุศล มีอาชีพรบริสุทธิ์
ถึงพร้อมด้วยศีลคัมภีรกรรมในอนัตตปริยายทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สิ้นโดย .

จุลศีล

ดูกรอัมพฤษะ อย่างไร ภิกษุจึงถือว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล?

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ
วางศตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ข้อนี้
เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของ
ที่เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์มีถ้อยคำ
เป็นหลักฐานควรเชื่อถือ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้าง
กัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียง
กัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คน
พร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบกล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะเหตุ ขวนให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง
พูดอิงอรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วย
ประโยชน์ โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นขาดจากการพรากรพิชคามและภุคคาม .

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่น อันเป็นข้าศึก
แก่กุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการตัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกาย ด้วยดอกไม้ของหอมและ
เครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .

๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสกร .

๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .

๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบหุตกรรมและการรับใช้ .

๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วย
เครื่องตวงวัด .

๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .

๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีขังการปล้น และกรรโชก
แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบจุลศีล .

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพรากรพิชคามและภุคคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
บางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากพืชคามและภุตคาม เห็นปานนี้
คือพืชเกิดแต่เหง้า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ด เป็นที่ครบบำ
แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้ เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้ปานนี้
คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่องประทีปผิว
สะสมของหอม สะสมอมิส แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายนดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เห็น
ปานนี้ คือ การพ้อน การขับร้อง การประโคมมหรสพ มีการรำเป็นต้น การเล่านิยาย การเล่น
ปรบมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง ฉากภาพบ้านเมืองที่สวยงาม การเล่นของคนจันทาล
การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าตพ ขนช้าง ขนม้า ขนกระบือ ขนโค ขนแพะ ขนแกะ ขนไก่
รบนกกระพา รำกระบือกระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัดกระบวนทัพ
กองทัพ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวายนเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น
อย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายน
การพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เห็นปานนี้ คือ เล่นหมากกรุก แถวละแปดตา แถวละสิบตา
เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา
เล่นเป่าใบไม้ เล่นโก๋น้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นตางทราย เล่นร่อนน้อยๆ เล่นร่อน
น้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเรียนคนพิการ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เห็น
ปานนี้ คือ เติงมีเท้าเกินประมาณ เติงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาวขนยาว เครื่องลาด
ที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีสัณฐานเป็น
ช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น
เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมใหม่
เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางพ่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง
เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่อชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม
เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังขมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีล
ของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว
เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายน
ประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวเห็นปานนี้ คือ อบตัว ไคลอวัยวะ
อาบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แต้มตา ตัดดอกไม้ ประทีปผิว ผัดหน้า ทาปาก
ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กล้วยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้าประดับ
วิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัศดาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีล
ของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากติรัจฉานกถา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะ
ที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบติรัจฉานกถา เห็นปานนี้ คือ พุดเรื่องพระราชา เรื่องมหา-
*อำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้
เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ
เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องทำนน้ำ เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่อง
ทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญบาง
จำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เห็นปานนี้ เช่นว่า ท่าน
ไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด
ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่ควรจะกล่าว
ก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อที่ท่านเคยซ้ำของ
มาผันแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาตะ
เสีย มิฉะนั้นจะแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๙. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบพฤติกรรมและการรับใช้ เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายนประกอบพฤติกรรมและการรับใช้
เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทาสของพระราชา ราชมหอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี และกุมารว่า
ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ในที่โน้นมา ดังนี้
แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๑๐. ภิกษุเว้นขาดจากการพุดหลอกลวงและการพุดเลียบเคียง เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูดหวาน
ล่อม พูดและเล็ม แสวงหาลาภด้วยลาภ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบมัชฌิมนิคา .

มหาศีล

๑ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิมิต ทายอุปบาศ ทานายผืน ทานายลักษณะ ทานายหนูกัดผ้า
ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชัตรีบูชาไฟ ทำพิธีชัตรีข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธี
เติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน
ดูลักษณะที่นา เป็นหมอดูปลุกเสก เป็นหมอดูผี เป็นหมอดูเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมอดู
เป็นหมอดูยาพิษ เป็นหมอดูแมลงป่อง เป็นหมอดูรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอดูทายเสียงนก เป็นหมอดู
ทายเสียงกา เป็นหมอดูทายอายุ เป็นหมอดูเสกกันลูกศร เป็นหมอดูทายเสียงสัตว์ แม้ข้อนี้ก็เป็
ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะศาสตรา ทายลักษณะดาบ
ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะ
กุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า
ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ
ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า
ทายลักษณะมฤค แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจัก
ยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจัก
ถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชา
ภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ๆ แม้ข้อนี้ก็เป็
ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่าจักมีอันตราย จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตรจัก
เดินผิดทาง จักมีอกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และ
ดาวนักษัตรจักมีหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระเจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็น
อย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตร
เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีอกกาบาตจักมีผลเป็น
อย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตร
ตกจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมองจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระเจ่างจักมีผลเป็นอย่างนี้ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือพยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก
จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวณ
นับประมวลแต่งกายพิโลกายตศาตร์ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือให้ฤกษ์อาวามงคล ฤกษ์วิฆนมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์
จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้สิ้นกระดังงา ร่ายมนต์ให้กางเขน
ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอดูทรงกระเจก เป็นหมอดูทรงหญิงสาว
เป็นหมอดูทรงเจ้าบวสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์ฝนไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ
แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีรับบาป ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกระเทย
ให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พนน้ำมนต์
รดน้ำมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสารอก ประยาศายไทยเบื้องบน ประยาศายไทยเบื้องล่าง ประยา
แก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาศา ประยานัตถ์ ประยาศากัด ประยาศาสมาน ป้ายยาตา
ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล แม่ชื่อนี้ก็เป็นชื่อของเธอประการหนึ่ง .

คุณอัมพัญญะ ภิษสมบุรณด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวร
นั้น เปรียบเหมือนกษัตริย์ผู้ได้มรรคาภิษกกำจัดราชศัตรูได้แล้วย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะ
ราชศัตรูนั้น คุณอัมพัญญะ ภิษกก็นั่นสมบุรณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ
เพราะศีลสังวรนั้น ภิษสมบุรณด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันปราศจากโทษในภายใน
คุณอัมพัญญะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิษชื่อว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
จบมหาศีล .

อินทริยสังวร

คุณอัมพัญญะ อย่างไร ภิษชื่อว่า เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย? คุณอัมพัญญะ
ภิษในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือินมิต ไม่ถืออนพยุญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อ
สำรวมจักขุอินทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามกคืออกิษณา และ
โทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาจักขุอินทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุอินทริย ภิษพึงเสี่ยงด้วย
โสธ . . . ตมกลินด้วยฆานะ . . . ลีเนธด้วยชีวหา . . . ถูกต้องโณฏฐัพพะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณ
ด้วยใจแล้ว ไม่ถือินมิต ไม่ถืออนพยุญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนอินทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว
จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คืออกิษณาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษามโนอินทริย
ชื่อว่าถึงความสำรวมในมโนอินทริย ภิษประกอบด้วยอินทริยสังวรอันเป็นอริยะเช่นนี้ ย่อมได้
เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน คุณอัมพัญญะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิษชื่อว่า
เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย .

คุณอัมพัญญะ อย่างไร ภิษชื่อว่า เป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ? คุณอัมพัญญะ
ภิษในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการเล ในการเหลียว
ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาภิษบาตรและจีวร ในการฉัน การดื่ม การเคี้ยว
การลิ้ม ในการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ
การตื่น การพูด การนิ่ง คุณอัมพัญญะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิษชื่อว่า เป็นผู้ประกอบ
ด้วยสติสัมปชัญญะ .

คุณอัมพัญญะ อย่างไร ภิษชื่อว่า เป็นผู้สันโดษ? คุณอัมพัญญะ ภิษในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทาง
ทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง คุณอัมพัญญะ นกมีปีกจะบินไปทางทิศภาคใดๆ ก็มีแต่ปีกของตัว
เป็นการะบินไป ฉนใด ภิษก็ฉนนั่นแล เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วย
บิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง คุณอัมพัญญะ
ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิษชื่อว่า เป็นผู้สันโดษ .

ภิษนั้นประกอบด้วยศีลชั้น อินทริยสังวร สติสัมปชัญญะและสันโดษ อันเป็นอริยะ
เช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ
ที่แจ้ง ลอมฟาง ในกาลภายหลังกัต เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง
ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอละความเพ่งเล็งในโลก มีใจปราศจากความเพ่งเล็งอยู่ ย่อมชำระจิต
ให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้ ละความประทุษร้าย คือพยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา
หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้าย คือ พยาบาทได้
ละกัณมิทระแล้ว เป็นผู้ปราศจากกัณมิทระ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกัณมิทระได้ ละอุทธัจจกุกกจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ ณ
ภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจกุกกจะได้ ละวิจิกิจฉาแล้ว เป็นผู้ข้ามวิจิกิจฉา
ไม่มีความคลางแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉาได้ .

ว่าด้วยอุปมานิเวรณ ๕

คุณอัมพัญญะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงกัณฑ์ไปประกอบภารงาน การงานของเขาจะพึง
สำเร็จผล เขาจะพึงใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้น และทรัพย์ที่เป็นกำไรของเขา จะพึงมี
เหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา เขาพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรากัณฑ์ไปประกอบภารงาน
บัดนี้ การงานของเราสำเร็จผลแล้ว เราได้ใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้นแล้ว และทรัพย์
ที่เป็นกำไรของเราจะมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความ
โสมนัส มีความไม่มีหนี้เป็นเหตุ ฉนใด .

คุณอัมพัญญะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นผู้มีอาพาธ ถึงความลำบาก เจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้และไม่มีกำลังกาย สมัยต่อมา เขาพึงหายจากอาพาธนั้น บริโภคอาหารได้ และ
มีกำลังกาย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นผู้มีอาพาธ ถึงความลำบาก เจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้และไม่มีกำลังกาย บัดนี้เราหายจากอาพาธนั้นแล้ว บริโภคอาหารได้ และมี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
กำลังกายเป็นปรกติ ดังนั้นเขาจะพึงได้รับความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความไม่มีโรคนี้เป็นเหตุ
จันใด .

ดูรัมพัญญู เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงถูกจำอยู่ในเรือนจำ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจาก
เรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรเลย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน
เราถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้ เราพ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ ไม่มีภัยแล้ว และเราไม่ต้อง
เสียทรัพย์อะไรเลย ดังนี้ เขาจะพึงได้รับความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีการพ้นจาก
เรือนจำนั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูรัมพัญญู เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นทาส ไม่ได้พึงตัวเอง พึ่งผู้อื่น ไปไหน
ตามความพอใจไม่ได้ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจากความเป็นทาสนั้น พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น
เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ เขาจะพึงมีความพอใจ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า
เมื่อก่อนเราเป็นทาส พึ่งตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่น ไปไหนตามความพอใจไม่ได้ บัดนี้ เราพ้น
จากความเป็นทาสนั้นแล้ว พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ
ดังนี้ เขาจะพึงได้รับความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความเป็นไทยแก่ตัวนั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูรัมพัญญู เปรียบเหมือนบุรุษ มีทรัพย์ มีโภคสมบัติ พึ่งเดินทางไกลกันดาร
หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า สมัยต่อมา เขาพึงข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ บรรลู่ถึงหมู่บ้าน
อันเกษมปลอดภัยโดยสวัสดิ์ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีทรัพย์ มีโภคสมบัติ
เดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า บัดนี้ เราข้ามพ้นทางกันดารนั้น บรรลู่
ถึงหมู่บ้านอันเกษมปลอดภัยโดยสวัสดิ์แล้ว ดังนี้ เขาจะพึงได้รับความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส
มีภูมิลำเนาอันเกษมนั้นเป็นเหตุ จันใด .

รูปฌาน ๔

ดูรัมพัญญู ภิกษุพิจารณาเห็นนิรโรค ๕ ประการเหล่านี้ที่ยังละไม่ได้ในตน เหมือนหน้
เหมือนโรค เหมือนเรือนจำ เหมือนความเป็นทาส เหมือนทางไกลกันดาร และเธอพิจารณา
เห็นนิรโรค ๕ ประการที่ละได้แล้วในตน เหมือนความไม่มีหน้ เหมือนความไม่มีโรค เหมือน
การพ้นจากเรือนจำ เหมือนความเป็นไทยแก่ตน เหมือนภูมิลำเนาอันเกษม จันนั้นแล .

เมื่อเธอพิจารณาเห็นนิรโรค ๕ เหล่านี้ ที่ละได้แล้วในตนย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์
แล้วย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้วย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข
จิตย่อมตั้งมั่น เธอสดจากกาม สดจากอกุศลธรรม บรรลู่ปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติ
และสุขเกิดแต่ริเวกอยู่ แม้ข้อนี้ก็ประจักษ์ของเธอประการหนึ่ง .

ดูรัมพัญญู อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่
แม้ข้อนี้ก็ประจักษ์ของเธอประการหนึ่ง .

ดูรัมพัญญู อีกประการหนึ่ง ภิกษุมือเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย
เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌาน ที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มือเบกขา
มีสติอยู่เป็นสุข แม้ข้อนี้ก็ประจักษ์ของเธอประการหนึ่ง .

ดูรัมพัญญู อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตตตฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุข
ละทุกข์และดับโสมนัสโหม่นสก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ แม้ข้อนี้ก็ประ
จักษ์ของเธอประการหนึ่ง ดูรัมพัญญู แม่นี่แลคือภิกษุเหล่านั้น .

วิชา ๘

วิปัสสนาญาณ

ภิกษุนั้นย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเราเนิ่น
มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสุกและขมนมสด ไม่เที่ยง
ต้องอบ ต้องนวดพื้น มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญาณของเราเนิ่นก็อาศัย
อยู่ในกายนี้ เนื่องจากอยู่ในกายนี้ ดูรัมพัญญู เปรียบเหมือนแก้วไพฑูรย์อันงาม เกิดเองอย่าง
บริสุทธิ์แปดเหลี่ยม นายช่างเจียรไนดีแล้ว สกใส แฉวาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียว
เหลือง แดง ขาว หรือนวลร้อยอยู่ในนั้น บุรุษมีจักจะพึงหยิบแก้วไพฑูรย์นั้น วางไว้ในมือ
แล้วพิจารณาเห็นว่าแก้วไพฑูรย์นี้งาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์ แปดเหลี่ยม นายช่างเจียรไนดีแล้ว
สกใส แฉวาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียวเหลือง แดง ขาวหรือนวลร้อยอยู่ในแก้วไพฑูรย์นั้น
จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรา
เนิ่น มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิด แต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสุกและขมนมสด
ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพื้น มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญาณของเรา
เนิ่นก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องจากอยู่ในกายนี้ แม้ข้อนี้ก็ประจักษ์ของเธอประการหนึ่ง .

มโนยิทธิญาณ

ภิกษุนั้น ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้
มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ดูรัมพัญญู เปรียบเหมือน
บุรุษจะพึงชักไส้ออกจากหญาปล้อง เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี้นญาปล้อง นี้ไส้หญาปล้อง
อย่างหนึ่ง ไส้อย่างหนึ่ง ก็แต่ไส้ชักออกจากหญาปล้องนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
จะพึงชักดาบออกจากฝัก เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นีดาบ นีฝัก ดาบอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง
ก็แต่ดาบชักออกจากฝักนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักงูออกจากคราบ เขาจะพึง
คิดเห็นอย่างนี้ว่า นิงู นีคราบ งูอย่างหนึ่ง คราบอย่างหนึ่ง ก็แต่งูชักออกจากคราบนั่นเอง
ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล ย่อมโหม่น้อมจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจาก
กายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง แม้ข้อนี้ก็ป็นวิชา
ของเธอประการหนึ่ง .

อิทธิวิริยญาณ

ภิกษุนี้ย่อมโหม่น้อมจิตไปเพื่ออิทธิวิริ เรอบรรลอิทธิวิริหลายประการ คือ คนเดียว
เป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพง
ภูเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบน
น้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลุบลำพระจันทร์
พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้
ดูกรอัมพฤษฐะ เปรียบเหมือนช่างหม้อหรือลูกมือของช่างหม้อผู้ฉลาด เมื่อนวดดินดีแล้ว
ต้องการภาชนะชนิดใดๆ พึงทำภาชนะชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างงา
หรือลูกมือของช่างงาผู้ฉลาด เมื่อแต่งงาดีแล้ว ต้องการเครื่องงาชนิดใดๆ พึงทำเครื่องงาชนิด
นั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือของช่างทองผู้ฉลาด เมื่อ
หลอมทองดีแล้ว ต้องการทองรูปพรรณชนิดใดๆ พึงทำทองรูปพรรณชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้
ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล ย่อมโหม่น้อมจิตไปเพื่ออิทธิวิริ เรอบรรลอิทธิวิริหลายประการ คือ
คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้
ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้
เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลุบลำพระจันทร์
พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้
แม้ข้อนี้ก็ป็นวิชาของเธอประการหนึ่ง .

ทิพยโสตรญาณ

ภิกษุนี้ย่อมโหม่น้อมจิตไปเพื่อทิพยโสตราต เรื่อย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียง
ทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตรอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตรของมนุษย์ ดูกร
อัมพฤษฐะ เปรียบเหมือนบุรุษเดินทางไกล เขาจะพึงได้ยินเสียงกลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง
เสียงสังข์บ้าง เสียงบัณเฑาะว์บ้าง เสียงเปิงมางบ้าง เขาพึงเข้าใจว่าเสียงกลองดังนี้บ้าง
เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงสังข์ดังนี้บ้าง เสียงบัณเฑาะว์ดังนี้บ้าง เสียงเปิงมางดังนี้บ้าง ฉันใด
ภิกษุก็ฉันนั้นแล ย่อมโหม่น้อมจิตไปเพื่อทิพยโสตราต เรื่อย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ
เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตรอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตรของมนุษย์
แม้ข้อนี้ก็ป็นวิชาของเธอประการหนึ่ง .

เจโตปริยญาณ

ภิกษุนี้ย่อมโหม่น้อมจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เรื่อย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของ
บุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมี
โทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิตมีโมหะ
หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ก็รู้ว่าจิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่าจิต
ฟุ้งซ่าน จิตเป็นนหรรคก็รู้ว่าจิตเป็นนหรรค หรือจิตไม่เป็นนหรรคก็รู้ว่าจิตไม่เป็นนหรรค
จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิต
หลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดูกรอัมพฤษฐะ เปรียบเหมือนหญิงสาวชายหนุ่ม
ที่ชอบการแต่งตัว เมื่อส่องดูเงาหน้าของตนในกระจกอันบริสุทธิ์สะอาด หรือในภาชนะน้ำอันใส
หน้ามีไผ่ก็จะพึงรู้ว่าหน้ามีไผ่ หรือหน้าไม่มีไผ่ก็จะพึงรู้ว่าหน้าไม่มีไผ่ ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล
ย่อมโหม่น้อมจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เรื่อย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ
คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิต
มีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิต
ปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ก็รู้ว่าจิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน
จิตเป็นนหรรคก็รู้ว่าจิตเป็นนหรรค หรือจิตไม่เป็นนหรรคก็รู้ว่าจิตไม่เป็นนหรรค จิตมีจิตอื่น
ยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ
ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น
หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น แม้ข้อนี้ก็ป็นวิชาของเธอประการหนึ่ง .

ปพเพนิวาสานุสสติญาณ

ภิกษุนี้ย่อมโหม่น้อมจิตไปเพื่อปพเพนิวาสานุสสติญาณ เรื่อย่อมระลึกชาติก่อนได้
เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง
สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง
พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณ
อย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติ
จากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม่ในภพนั้น เราก็ดำมีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เรื่อย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรอัมพพิณฺธุระ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงจากบ้านตนไปบ้านอื่น
แล้วจากบ้านนั้นไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้นกลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม เขาจะพึงระลึกได้
อย่างนี้ว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านนั้นเราได้ยินอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น
ได้พูดอย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น เราได้จากบ้านนั้นไปยังบ้านโน้น แม่ในบ้านนั้น เราก็ดำมี
อย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น แล้วเรากลับจากบ้านนั้นมาสู่บ้าน
ของตนตามเดิม ดังนี้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออุปเพนิวาสานุสสติญาณ
เรื่อย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติ
บ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัป
เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตร
อย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียง
เท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม่ในภพนั้น เราก็ดำมีชื่ออย่างนั้น
มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกขอย่างนั้นๆ มีกำหนด
อายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เรื่อย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็น
อันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ แม่ชื่อนี้ก็เป็นวิชาของเธอสัการหนึ่ง .

จตุปปาตญาณ

ภิกษุนี้ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จติและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมูสัตว์
ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักข
อันบริสุทธิ์ ล่วงจักขของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมูสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบ
ด้วยกายทุจริต วิจจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้าเป็นมิจฉาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วย
อำนาจมิจฉาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก
ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วิสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็น
สัมมาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อม
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมูสัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขของมนุษย์
ย่อมรู้ชัดซึ่งหมูสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ เปรียบเหมือนปราสาทตั้งอยู่ ณ ทาง
๓ แพร่งท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่ชนกำลังเข้าไปสู่เรือน
บ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่งท่ามกลาง
พระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านี้เข้าไปสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน เหล่านี้สัญจรเป็นแถว
ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่งท่ามกลางพระนคร ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล ย่อมโน้ม
โน้มจิตไปเพื่อรู้จติและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมูสัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว
ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักข อันบริสุทธิ์ ล่วงจักข
ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมูสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วิจจริต
มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ เบื้องหน้า
แต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย
กายสุจริต วิสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วย
อำนาจสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้
เธอย่อมเห็นหมูสัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักข อันบริสุทธิ์ ล่วงจักขของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมูสัตว์ผู้เป็นไป
ตามกรรมด้วยประการฉะนี้ แม่ชื่อนี้ก็เป็นวิชาของเธอสัการหนึ่ง .

อัสวักขญาณ

ภิกษุนี้ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออัสวักขญาณ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์
นี่ทกขสมุทัย นี่ทกขนิโรธ นี่ทกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ
นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ
แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกรอัมพพิณฺธุระ เปรียบ
เหมือนสระน้ำบนยอดเขาใสสะอาดไม่ขุ่นมัว บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนขอบสระนั้น จะพึงเห็น
หอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวดและก้อนหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง กำลังว่ายอยู่บ้าง
หยุดอยู่บ้างในสระน้ำนั้น เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า สระน้ำนี้ใสสะอาดไม่ขุ่นมัว หอยโข่งและ
หอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวดและก้อนหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง เหล่านี้กำลังว่ายอยู่บ้าง กำลังหยุด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
อยู่บ้าง ในสระนั้น ดังนี้ จันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล ย่อมไม่หมั่นจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณ
ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา
เหล่านี้อัสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้
จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว
ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี แม้ข้อนี้ก็เป็นที่วิเศษของเธอประการหนึ่ง ดูกรอัมพฤษะ นี่แล
คือวิชชาหนึ่ง .

ดูกรอัมพฤษะ ภิกษุผู้ปฏิบัติเช่นนี้เรียกว่าผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาบ้าง ผู้ถึงพร้อมด้วยจรณะ
บ้าง ผู้ถึงพร้อมด้วยทั้งวิชาและจรณะบ้าง อันวิชาสมบัติและจรณสมบัติอย่างอื่น ซึ่งดียิ่งกว่า
หรือประณีตกว่านี้ไม่มี .

ทางเสื่อมวิชาและจรณะ ๔

ดูกรอัมพฤษะ วิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้แล มีทางเสื่อมอยู่
๔ ประการ ๔ ประการเป็นไฉน?

๑. ดูกรอัมพฤษะ สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เมื่อไม่บรรลุวิชาสมบัติ และ
จรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ หาบบริขารดาบสเข้าไปสู่ราวป่าด้วยตั้งใจว่า จักบริโภคน้ำ
ที่หล่น สมณพราหมณ์นั้นต้องเป็นคนบ้ำเรอท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้ นี่เป็น
ทางเสื่อมข้อที่หนึ่ง .

[๑๖๔] ๒. ดูกรอัมพฤษะ อีกข้อหนึ่ง สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เมื่อไม่บรรล
วิชาสมบัติ และจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ ไม่สามารถจะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคนได้
ก็ถือเสียมและตะกร้าเข้าไปสู่ราวป่าด้วยตั้งใจว่า จักบริโภคน้ำที่หล่นบริโภคน้ำผลไม้และผลไม้ สมณพราหมณ์
นั้นต้องเป็นคนบ้ำเรอท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้ นี่เป็นทางเสื่อมข้อที่สอง .

[๑๖๕] ๓. ดูกรอัมพฤษะ อีกข้อหนึ่ง สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เมื่อไม่บรรล
วิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ ไม่สามารถที่จะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคนได้ และ
ไม่สามารถจะหาหญ้า ไม้ราก ไม้และผลไม้บริโภคนได้ จึงสร้างเรือนไฟไว้ใกล้บ้าน หรือนิคมแล้ว
บ้ำเรอไฟอยู่ สมณพราหมณ์นั้น ต้องเป็นคนบ้ำเรอท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้
นี่เป็นทางเสื่อมข้อที่สาม .

[๑๖๖] ๔. ดูกรอัมพฤษะ อีกข้อหนึ่ง สมณพราหมณ์บางคนในโลกนี้ เมื่อไม่บรรล
วิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ ไม่สามารถจะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคนได้
ไม่สามารถจะหาหญ้า ไม้ราก ไม้และผลไม้บริโภคนได้ และไม่สามารถจะบ้ำเรอไฟได้ จึงสร้างเรือน
มีประตูสี่ด้านไว้ที่หนทางใหญ่สี่แพร่ง แล้วสำนักอยู่ด้วยตั้งใจว่าผู้ใดที่มาจากทิศทั้ง ๔ นี้ จะเป็น
สมณะหรือพราหมณ์ก็ตาม เราจักบูชาท่านผู้นั้นตามสติกาลัง สมณพราหมณ์นั้นต้องเป็นคนบ้ำเรอ
ท่านที่ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะโดยแท้ นี่เป็นทางเสื่อมข้อที่สี่ .

ดูกรอัมพฤษะ ทางเสื่อมแห่งวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้มีอยู่
๔ ประการดังนี้ .

[๑๖๗] ดูกรอัมพฤษะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอกับอาจารย์ย่อมปรากฏ
ในวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้บ้างหรือไม่?

ข้อนี้ไม่มีเลย พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้ากับอาจารย์เป็นอะไร วิชาสมบัติและจรณสมบัติ
อันเป็นคุณยอดเยี่ยมเป็นอะไร ข้าพเจ้ากับอาจารย์ ยังห่างไกลจากวิชาสมบัติและจรณสมบัติ
อันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ .

ดูกรอัมพฤษะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอกับอาจารย์เมื่อไม่บรรลุวิชาสมบัติ
และจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้แหละ หาบบริขารดาบสเข้าไปสู่ราวป่าด้วยตั้งใจว่า จัก
บริโภคน้ำที่หล่น บ้างหรือไม่?

ข้อนี้ไม่มีเลย พระโคตมผู้เจริญ .

ดูกรอัมพฤษะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอกับอาจารย์เมื่อไม่บรรลุวิชาสมบัติ
และจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ และไม่สามารถจะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคนได้ จึงถือเสียม
และตะกร้าเข้าไปสู่ราวป่า ด้วยตั้งใจว่า จักบริโภคน้ำที่หล่นบริโภคน้ำผลไม้บ้างหรือไม่?

ข้อนี้ไม่มีเลย พระโคตมผู้เจริญ .

ดูกรอัมพฤษะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอกับอาจารย์เมื่อไม่บรรลุวิชาสมบัติ
และจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ ไม่สามารถจะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคนได้ และไม่สามารถ
จะหาหญ้า ไม้ราก ไม้และผลไม้บริโภคนได้ จึงสร้างเรือนไฟไว้ใกล้ๆ บ้านหรือนิคม แล้วบ้ำเรอไฟ
อยู่ บ้างหรือไม่?

ข้อนี้ไม่มีเลย พระโคตมผู้เจริญ .

ดูกรอัมพฤษะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอกับอาจารย์เมื่อไม่บรรลุวิชาสมบัติ
และจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยมนี้ ไม่สามารถจะหาผลไม้ที่หล่นบริโภคนได้ ไม่สามารถจะหา
หญ้า ไม้ราก ไม้และผลไม้บริโภคนได้ และไม่สามารถจะบ้ำเรอไฟได้ จึงสร้างเรือนไฟที่มีประตู
สี่ด้านไว้ที่หนทางใหญ่สี่แพร่ง แล้วสำนักอยู่ด้วยตั้งใจว่า ผู้ใดที่มาจากทิศทั้ง ๔ นี้ จะเป็นสมณะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
หรือพราหมณ์ก็ตาม เราจักบูชาท่านผู้นั้นตามสติกำลัง บ้างหรือไม่?

ข้อนี้ไม่มีเลย พระโคตมผู้เจริญ .

คุรอุหมัพภุสฺส เธอก็บอจารย์เสื่อมจากวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยม
นี้ด้วย และกล่าจากทางเสื่อมของวิชาสมบัติและจรณสมบัติอันเป็นคุณยอดเยี่ยม ๔ ประการ
นี้ด้วย .

[๑๖๘] คุรอุหมัพภุสฺส ก็พราหมณ์ไปขอสรสาดิอาจารย์ของเธอได้พูดว่า สมณะโธ
บางเหล่าเป็นเชื้อสายคฤหบดี กิเลสโคตร เกิดแต่บาทของพรหม ประโยชน์อะไรที่พวกพราหมณ์
ผู้ทรงไตรวิชาจะสนทนากับฉัน ดังนี้ แม่แต่ทางเสื่อม ตนก็ยังไม่ได้บำเพ็ญ คุรอุหมัพภุสฺส
ความผิดของพราหมณ์ไปขอสรสาดิอาจารย์ของเธอนี้เพียงใด ถึงพราหมณ์ไปขอสรสาดิในเมืองที่
พระเจ้าปเสนทิโกศลพระราชทาน พระองค์ยังไม่ทรงพระราชทานพระวโรกาสให้เข้าเฝ้าหน้าพระ-
* ที่นั่ง เวลาจะทรงปรึกษาด้วย ก็ทรงปรึกษานอกพระวิสูตร คุรอุหมัพภุสฺส โฉนเล่าจึงไม่
พระราชทานการเข้าเฝ้าต่อหน้าพระที่นั่งแก่เขาผู้รับภิกษาที่ขอบรรพณ ซึ่งพระราชทานให้ ดูเกิด
อุหมัพภุสฺส ความคิดของพราหมณ์ไปขอสรสาดิอาจารย์ของเธอนี้เพียงใด .

[๑๖๙] คุรอุหมัพภุสฺส เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงช้าง
พระที่นั่งหรือรถพระที่นั่ง จะทรงปรึกษาราชกิจบางเรื่องกับมหาอำมาตย์ หรือพระราชวงศานุวงศ์
แล้วเสด็จไปประทับอยู่ ณ ที่แห่งหนึ่งจากที่นั้น ภายหลังคนขึ้นศูทรหรือทาสของศูทรพึงมา ณ
ที่นั้นแล้วพูดอ้างว่า พระเจ้าปเสนทิโกศล ตรัสอย่างนี้ๆ เพียงเขาพูดได้เหมือนพระราชดำรัส
หรือปรึกษาได้เหมือนพระราชดำรัสปรึกษา จะจัดว่าเป็นพระราชหรือราชมหาอำมาตย์ได้หรือไม่?

ข้อนี้เป็นไม่ได้ พระโคตมผู้เจริญ .

บรรพชา ๙ ตน

คุรอุหมัพภุสฺส เธอก็เช่นนั้นเหมือนกัน บรรดาภิกษุผู้เป็นบรรพจารย์ของพวกพราหมณ์
คือฤาษีอัฐฤกะ ฤาษีวามกะ ฤาษีวามเทวะ ฤาษีเวสสามิตร ฤาษีมัตตคิ ฤาษีอังคิรส
ฤาษีการทวชะ ฤาษีวาเสฏฐะ ฤาษีกัสสปะ ฤาษีภค ซึ่งเป็นผู้ภกมนต์ บอภกมนต์ ในปัจจุบันนี้
พวกพราหมณ์ขับตาม กล่าวตาม ซึ่งบทมนต์ของเก่าที่ท่านขับแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว
กล่าวได้ถูกต้อง บอกได้ถูกต้อง ตามที่ท่านกล่าวไว้ บอกไว้ เพียงคิดว่าเรากับอาจารย์เรียนมนต์
ของท่านเหล่านั้น เธอจึงเป็นฤาษีหรือปฏิบัติเพื่อเป็นฤาษีได้ ดังนี้ นั้นไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ .

คุรอุหมัพภุสฺส เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอได้ฟังพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้เป็น
อาจารย์และเป็นอาจารย์เล่ากันว่าอย่างไร บรรดาภิกษุผู้เป็นบรรพจารย์ของพวกพราหมณ์คือฤาษี
อัฐฤกะ ฤาษีวามกะ ฤาษีวามเทวะ ฤาษีเวสสามิตร ฤาษีมัตตคิ ฤาษีอังคิรส ฤาษีการทวชะ
ฤาษีวาเสฏฐะ ฤาษีกัสสปะ ฤาษีภค ซึ่งเป็นผู้ภกมนต์ บอภกมนต์ ในปัจจุบันนี้ พวกพราหมณ์
ขับตาม กล่าวตาม ซึ่งบทมนต์ของเก่าที่ท่านขับแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว กล่าวได้
ถูกต้อง บอกได้ถูกต้อง ตามที่ท่านกล่าวไว้ บอกไว้ ฤาษีเหล่านั้นอาบน้ำ ทาตัวเรียบร้อย
แต่งผม แต่งหนวด สวมพวงดอกไม้และเครื่องอาภรณ์ นุ่งผ้าขาว อัมเอบ พริ่งพริ้ว
บำเรออยู่ด้วยกามคุณห้า เหมือนเธอกับอาจารย์ในบัดนี้หรือไม่?

ไม่เหมือน พระโคตมผู้เจริญ . . .

คุรอุหมัพภุสฺส เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ฤาษีเหล่านั้นบริโภคน้ำ ข้าวสาสีที่เก็บ
กากแล้ว มีแกงและกับหลายอย่าง เหมือนเธอกับอาจารย์ในบัดนี้หรือไม่?

ไม่เหมือน พระโคตมผู้เจริญ . . .

คุรอุหมัพภุสฺส . . . ฤาษีเหล่านั้นบำเรออยู่ด้วยเหล่านารีผู้มีรางกระชดกระช้อย เหมือนเธอ
กับอาจารย์ในบัดนี้หรือไม่?

ไม่เหมือน พระโคตมผู้เจริญ . . .

คุรอุหมัพภุสฺส . . . ฤาษีเหล่านั้นใช้รถเทียมม้าหางตัด แหงด้วยปลักด้ามยาวเหมือนเธอ
กับอาจารย์ในบัดนี้หรือไม่?

ไม่เหมือน พระโคตมผู้เจริญ . . .

ฤาษีเหล่านั้นใช้บุรุษชดกระบี่ให้รักษาเชิงเทินแห่งนคร ที่มีคูล้อมรอบลงลิ้ม เหมือนเธอ
กับอาจารย์ในบัดนี้หรือไม่?

ไม่เหมือน พระโคตมผู้เจริญ . . .

คุรอุหมัพภุสฺส เธอกับอาจารย์มิได้เป็นฤาษีเลย ทั้งมิได้ปฏิบัติเพื่อเป็นฤาษีด้วยประการ
ฉะนั้น คุรอุหมัพภุสฺส ผู้ใดมีความเคลือบแคลงสงสัยในเรา ผู้นั้นจงถามเราด้วยปัญหา
เราจักชำระให้ด้วยการพยากรณ์ .

[๑๗๐] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากพระวิหารจกรมแล้ว . แม่อุหมัพภุสฺสมาณพ
ก็ออกจากพระวิหารเดินจงกรมแล้ว . ขณะที่อุหมัพภุสฺสมาณพเดินจงกรมตามพระผู้มีพระภาคอยู่นั้น
ได้พิจารณาตามหาปรัลลักษณะ ๓๒ ประการในพระกายของพระผู้มีพระภาคก็ให้เห็นหาปรัลลักษณะ
๓๒ ประการโดยมาก เว้นอยู่ ๒ ประการ คือพระคฤหะเรณอยู่ในฝัก ๑ พระชีวหาใหญ่ ๑ จึงยัง
เคลือบแคลงสงสัย ไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใสอยู่ ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า อุหมัพภุสฺสมาณพ
นี้เห็นหาปรัลลักษณะ ๓๒ ประการของเราโดยมาก เว้นอยู่ ๒ ประการ คือ คฤหะเรณอยู่ในฝัก ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ชีวหาใหญ่ ๑ จึงยังเคลือบแคลงสงสัย ไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใสอยู่ ทันใดนั้น จึงทรงบันดาล
อิทธิภัสสขาร ให้อัมพภูมามาพบได้เห็นพระคฤหะเรือนอยู่ในฝัก และทรงเลบพระชีวหาสอด
เข้าช่องพระกรรณทั้ง ๒ กลับไปมา สอดเข้าช่องพระนาสิกทั้ง ๒ กลับไปมา แผลปิดจนมิดมณฑล
พระนลาต .

[๑๓๑] ครั้นนั้น อัมพภูมามาพคิดว่า พระสมณโคตมประกอบด้วยมหาปรีติลักษณะ
๓๒ ประการบริบูรณ์ไม่บกพร่อง ดังนี้แล้วจึงได้ทูลลาพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
ข้าพเจ้าขอทูลลาไป ณ บัดนี้ ข้าพเจ้ามีกิจมาก มีธุระมาก .

คุกรอัมพภูมามิได้ เธอจงสำคัญกาลอันควรบัดนี้ แล้วอัมพภูมามิได้กลับเข้าไป .

ไปกขรสาติพราหมณ์

[๑๓๒] สมัยนั้น พราหมณ์ไปกขรสาติลออกมาถึงคอยรับอัมพภูมามาพอยู่ ณ อาราม
ของตน พร้อมด้วยพราหมณ์หมู่ใหญ่ ฝ่ายอัมพภูมามาพขึ้นรถไปอารามของตนจนสุดทางที่รถ
ไปได้ แล้วลงเดินเข้าไปหาพราหมณ์ไปกขรสาติ ไหว้แล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

พราหมณ์ไปกขรสาติถามว่า พ่ออัมพภูมามิได้ เห็นพระโคตมผู้เจริญพระองค์นั้นแล้วหรือ?

ได้เห็นแล้ว ท่าน .

ก็เกียรติศัพท์ของท่านพระโคตมพระองค์นั้นที่ขจรไป จจริงตามนั้น ไม่เป็นอย่างอื่นหรือ

ท่านพระโคตมพระองค์นั้นทรงคุณเช่นนั้นจริง ไม่เป็นอย่างอื่นหรือ .

เกียรติศัพท์ของท่านพระโคตมพระองค์นั้นที่ขจรไป จจริงตามนั้น ไม่เป็นอย่างอื่นเลย

ท่านพระโคตมพระองค์นั้นทรงคุณเช่นนั้นจริง ไม่เป็นอย่างอื่นเลย และประกอบด้วยมหาปรีส-

*ลักษณะ ๓๒ ประการ บริบูรณ์ไม่บกพร่อง .

พ่อได้สนทนาปราศรัยอะไร ด้วยหรือไม่?

ได้สนทนาปราศรัยด้วยทีเดียว .

พ่อได้สนทนาปราศรัยอย่างไรบ้าง?

ทันใดนั้นอัมพภูมามาพได้เล่าเรื่องเท่าที่ตนได้สนทนาปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ให้

พราหมณ์ไปกขรสาติทราบทุกประการ .

[๑๓๓] เมื่ออัมพภูมามาพกล่าวอย่างนี้ พราหมณ์ไปกขรสาติได้กล่าวว่า พุทโธเอย
พ่อบัณฑิตของเรา พุทโธเอย พ่อพหูสูตรของเรา พุทโธเอย พ่อทรงไตรวิชาของเรา ได้ยินว่า
คนเบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จะพึงเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกเสีย เพราะท่าน
ผู้ประพฤติประโยชน์เช่นนี้ เจ้าได้พูดกระแทกกระเทียบพระโคตมอย่างนี้ๆ แต่พระโคตมกลับ
ยกเอาพวกเราขึ้นเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบอย่างนี้ๆ พุทโธเอย พ่อบัณฑิตของเรา พุทโธเอย
พ่อพหูสูตรของเรา พุทโธเอย พ่อทรงไตรวิชาของเรา ได้ยินว่า คนเบื้องหน้าแต่ตายเพราะ
กายแตก จะพึงเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกเสีย เพราะท่านผู้ประพฤติประโยชน์เช่นนี้ .

พราหมณ์ไปกขรสาติโกรธ ชัดใจ เอาเท้าปิดอัมพภูมามาพให้ล้มลงแล้ว ใครจะไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคเสียในขณะที่นี้เสีย . พวกพราหมณ์เหล่านั้นได้พูดห้ามว่า ท่าน วันนี้เป็นเวลา
ที่จะไปเฝ้าพระสมณโคตมเสียแล้ว พรุ่งนี้ค่อยไปเถิด .

[๑๓๔] ครั้นนั้น พราหมณ์ไปกขรสาติให้จัดแจงของเคี้ยวของบริโภคอย่างประณีตใน
นิเวศของตนแล้วเอาใส่รถ เมื่อคบบเพลิงยังตามอยู่ ได้ออกจากอกกัฏฐนคร ขับรถตรงไปยัง
ราวป่าอิจฉานังควัน ครั้นไปสุดทางรถ ลงเดินเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัย
กับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
แล้วได้ทูลถามว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อัมพภูมามาพศิษย์ของข้าพเจ้าได้มาที่นี่หรือ?

ได้มา พราหมณ์ .

พระองค์ได้สนทนาปราศรัยอะไรๆ กับเขาหรือไม่?

ได้สนทนา พราหมณ์

พระองค์ได้สนทนาปราศรัยกับเขา อย่างไร?

ทันใดนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเล่าเรื่องเท่าที่พระองค์ได้สนทนาปราศรัยกับอัมพภูม-

*มาพ ให้พราหมณ์ไปกขรสาติทราบทุกประการ .

[๑๓๕] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว พราหมณ์ไปกขรสาติได้ทูลว่า ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ อัมพภูมามาพเป็นคนโง่ ได้โปรดอดโทษให้เขาเถิด .

ภ. อัมพภูมามาพจะมีความสขเกิด พราหมณ์ .

ครั้นนั้น พราหมณ์ไปกขรสาติได้พิจารณาอัมพภูมามาพปรีติลักษณะ ๓๒ ประการในพระกายของ
พระผู้มีพระภาคก็ได้เห็นมหาปรีติลักษณะ ๓๒ ประการ โดยมากเว้นอยู่ ๒ ประการ คือ พระ-

*คฤหะเรือนอยู่ในฝัก ๑ พระชีวหาใหญ่ ๑ จึงยังเคลือบแคลงสงสัยอยู่ ไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใสอยู่
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า พราหมณ์ไปกขรสาตินี้เห็นมหาปรีติลักษณะ ๓๒ ประการ
ของเราโดยมาก เว้นอยู่ ๒ ประการ คือ คฤหะเรือนอยู่ในฝัก ๑ ชิวหาใหญ่ ๑ จึงยังเคลือบแคลง
สงสัย ไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใสอยู่ ทันใดนั้น จึงทรงบันดาลอิทธิภัสสขารให้พราหมณ์ไปกขรสาติ
ได้เห็นพระคฤหะเรือนอยู่ในฝัก และทรงเลบพระชีวหาสอดเข้าช่องพระกรรณทั้ง ๒ กลับไปมา
สอดเข้าช่องพระนาสิกทั้ง ๒ กลับไปมา แผลปิดจนมิดมณฑลพระนลาต พราหมณ์ไปกขรสาติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
คิดว่า พระสมณโคตมประกอบด้วยมหาปรีสติคุณะ ๓๒ ประการบริบูรณ์ ไม่บกพร่อง ดังนี้
แล้วทูลพระผู้มีพระภาคว่า ขอพระโคตมผู้เจริญพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์จงรับภัตตาหารในวันนี้
พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์ด้วยอาการนิ่งอยู่ พราหมณ์ไปกขรสาติทราบวว่า พระผู้มีพระภาค
ทรงรับนิมนต์แล้ว จึงทูลกตัตถกถาว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญได้เวลาแล้ว ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

[๑๓๖] ครั้นนั้น เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรจีวร เสด็จเข้าไป
ยังนิเวศน์ของพราหมณ์ไปกขรสาติพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ ประทับนั่งบนอาสนะที่จัดถวาย .
พราหมณ์ไปกขรสาติได้อังคาสพระผู้มีพระภาค ให้ทรงอิมหนาเพียงพอด้วยของเกี้ยวของจีนอัน
ประณีต ด้วยมือของตน และพวกมาณพก็ได้อังคาสพระภิกษุสงฆ์ . ครั้นพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จ
วางพระหัตถ์จากบาตรแล้ว พราหมณ์ไปกขรสาติถืออาสนะตั่งนั้งเฝ้าอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสอนุเบรพพิกาแก่พราหมณ์ไปกขรสาติ คือ ทรงประกาศทานกถา สิลกถา
ลักคกถา โทษของกามที่ต่ำช้า เกร้าหมอง และอาณิสสในการออกจากกาม เมื่อทรงทราบวว่า
พราหมณ์ไปกขรสาติ มีจิตคล่อง มีจิตอ่อน มีจิตปราศจากนิวรณ์ มีจิตสูง มีจิตผ่องใสแล้ว
จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข
สมุทัย นิโรธ มรรค โปรดพราหมณ์ไปกขรสาติ ดวงตาเห็นธรรมอันปราศจากอุลลิส ปราศจากมลทิน
ได้เกิดขึ้นแล้วแก่พราหมณ์ไปกขรสาติว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวล
มีความดับไปเป็นธรรมดา ณ ที่นั้นนั้นแล เหมือนผ้าที่สะอาด ปราศจากมลทินควรรับน่าย้อม
ด้วยดี ฉะนั้น .

พราหมณ์ไปกขรสาติแสดงตนเป็นอุบาสก

[๑๓๗] ลำดับนั้น พราหมณ์ไปกขรสาติ เห็นธรรม ถึงธรรม รู้แจ้งธรรม หยั่งทราบ
ธรรม ข้ามความสงสัย ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความแก่กล้าแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นใน
สัตตสุตนา ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย
เปรียบเหมือนนายของทีคว่า เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด
ด้วยคิดว่า ผู้มีจักษุเห็นรูป ดังนี้ ฉันทิ พระโคตมผู้เจริญ ทรงประกาศ พระธรรมโดยอเนก
ปริยาย ฉันทินั้นเหมือนกัน ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้พร้อมทั้งบุตรภริยา บริษัทและ
อำมาตย์ ขอถึงพระองค์ และพระธรรม และพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระสมณโคตมผู้เจริญ
จงทรงจำข้าพระองค์ ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิตตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป และขอพระองค์
จงเสด็จเข้าไปสู่สกลไปกขรสาติ เหมือนเข้าไปสู่สกลแห่งอุบาสกอื่นๆ ในนครอุกกัฐะ เหล่า-
*มาณพมาณวิกาในสกลไปกขรสาตินั้น จักไหว จักถูกรับ จักถวายอาสนะ หรือนำ จักเลื่อมใส
ในพระองค์ ชื่อนั้น จักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่มาณพมาณวิกาเหล่านั้นสิ้นกาลนาน
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรพราหมณ์ ทานกล่าวชอบ ดังนี้แล .

จบอัมพภูตสูตร ที่ ๓ .

๔ . โสณทัณฑสูตร

[๑๓๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในอังคชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่
ประมาณ ๕๐๐ รูป เสด็จถึงนครจัมปา ได้ยินว่า สมัยนั้นพระองค์ประทับอยู่ใกล้ขอบสระโบกขรณ
คัคครา ในนครจัมปา .

ว่าด้วยพทธคุณ

[๑๓๙] สมัยนั้น พราหมณ์โสณทัณฑะ ครองนครจัมปาซึ่งคับคั่งด้วยประชาชนและหมู่
สัตว์ อุดมด้วยหญ้า ด้วยไม้ ด้วยน้ำ สมบูรณ์ด้วยธัญญาหารซึ่งเป็นราชสมบัติอันพระเจ้าแผ่นดิน
มครจอมเสนา พระนามว่าพิมพิสาร พระราชทานปันบำเหน็จให้เป็นส่วนพรหมไทย พราหมณ์
และภฤพดีชวานครจัมปาได้สดับข่าวว่าพระสมณโคตมศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุล เสด็จ
จาริกไปในอังคชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป เสด็จถึงนครจัมปา ประทับ
อยู่ใกล้ขอบสระโบกขรณคัคครา ในนครจัมปา เกียรติศัพท์อันงามของท่านพระโคตมพระองค์นั้น
ขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม่เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาค พระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เอง
โดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก
ไม่มีผู้ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนก
พระธรรม พระองค์ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญา
อันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม
ทรงแสดงธรรมามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ
พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การเห็นพระอรหันต์ทั้งหลาย เห็นปานนั้น ย่อมเป็น
การดีเลา ดังนี้ ครั้นนั้นพราหมณ์และภฤพดีชวานครจัมปา ออกจากนครจัมปา รวมกันเป็นหมู่ๆ
พากันไปยังสระโบกขรณคัคครา .

ว่าด้วยคุณของโสณทัณฑพราหมณ์

[๑๔๐] สมัยนั้น พราหมณ์โสณทัณฑะพักผ่อนกลางวันอยู่ ณ ปราสาทชั้นบน ได้เห็น
พราหมณ์และภฤพดีชวานครจัมปา ออกจากนครจัมปา รวมกันเป็นหมู่ๆ พากันไปยังสระโบก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ชนนัตถคชา จึงเรียกนักการมาถามว่า พ่อนักการ พราหมณ์และคฤหบดีชาวนครจัมปาออกจาก
นครจัมปา รวมกันเป็นหมู่ๆ พวกมัน ไปยังสระโบกขรณัตถคชาทำไมกัน .

นักการ . มีเรื่องอยู่ ท่านผู้เจริญ พระสมณโคดมศากยบุตรทรงผนวชจากศากยสกุล
เสด็จจาริก ไปในอังคชนบทพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป เสด็จถึงนครจัมปา
ประทับอยู่ใกล้ขอบสระโบกขรณัตถคชา ในนครจัมปา เกียรติศัพท์อันงามของพระองค์จรไปแล้ว
อย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่น
ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นพากัน ไปเฝ้าท่านพระโคตมองค์นั้น .

โสณทัณฑะ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงไปหาเขาแล้ว บอกเขาอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายจงรอก่อน
ท่านพราหมณ์โสณทัณฑะจะ ไปเฝ้าสมณโคตมด้วย .

นักการรับคำ แล้ว ไปหาพราหมณ์และคฤหบดีชาวนครจัมปา แล้วบอกตามคำสั่งว่า ท่าน
ทั้งหลาย พราหมณ์โสณทัณฑะสั่งว่า ขอท่านทั้งหลายจงรอก่อนท่านพราหมณ์โสณทัณฑะจะ ไปเฝ้า
ด้วย .

[๑๘๑] สมัยนั้น พวกพราหมณ์ต่างเมืองประมาณ ๕๐๐ คน มาพักอยู่ในนครจัมปาด้วย
กรณียกิจบางอย่าง เขาได้ทราบว่ พราหมณ์โสณทัณฑะจะ ไปเฝ้าพระสมณโคตม จึงพากันเข้าไป
หาแล้วถามว่า ได้ทราบว่ท่านจะ ไปเฝ้าพระสมณโคตมจริงหรือ?

โสณทัณฑะ เราคิดว่าจะไป .

พวกพราหมณ์ . อายาเลยท่านโสณทัณฑะ ท่านไม่ควรไปเฝ้าพระสมณโคตม ถ้าท่านไป
ท่านจะเสียเกียรติยศ เกียรติยศของพระสมณโคตมจักรุ่งเรืองด้วยเหตุนี้แหละ ท่านจึงไม่ควรไป
พระสมณโคตมต่างหากควรจะเสด็จมาหาท่าน อนึ่งท่านเป็นอุกโตสชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา
มีกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิมดจตติลล ๗ ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียน ได้ด้วยอ้างถึง
ชาติเพราะเหตุนี้ ท่านจึงไม่ควรไปเฝ้าพระสมณโคตม พระสมณโคตมต่างหากควรจะเสด็จมาหา
ท่าน อนึ่งท่านเป็นคนหนึ่งคั่ง มีทรัพย์มากมีโภคสมบัติมาก . . . อนึ่งท่านเป็นผู้เล่าเรียน ทรงจำนต
รู้จบ ไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์นิฆนฑ คัมภีร์เกตุกะพร้อมทั้งประเภทอักษรมีคัมภีร์อิติหาส เป็นที่ ๕
เป็นผู้เข้าใจดับท เป็นผู้เข้าใจไวยากรณ์ ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะ และมหาปริสลักษณะ . . .
อนึ่งท่านมีรูปงาม นาดูน่าเลื่อมใส กอปรด้วยผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก มีพรรณคล้ายพรม มีรูปร่าง
คล้ายพรมนวดนุชมน้อย . . . อนึ่งท่านเป็นผู้มีศีล มีศีลยั่งยืน ประกอบด้วยศีลยั่งยืน . . . อนึ่ง
ท่านเป็นผู้มีวาจาไพเราะ มีสำเนียงไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองสละสลวยหาโทษมิได้
ให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความได้ชัด . . . อนึ่งท่านเป็นอาจารย์และอาจารย์ของชนหมู่มาก สอนมนต์มาจน
ถึง ๓๐๐ คน มาจนเป็นผู้มีอันมาก ต่างทิศต่างชนบทผู้ต้องการมนต์ ใครจะมาเรียนมนต์ในสำนัก
ของท่านพากันมา . . . อนึ่งท่านเป็นคนแก่เฒ่า เป็นผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ ส่วน
พระสมณโคตมเป็นคนหนุ่ม และบวชแต่ยังหนุ่ม . . . อนึ่งท่านเป็นผู้อันพระเจ้าแผ่นดินนคร จอม
เสนา พระนามว่าพิมพิสาร ทรงสักการะเคารพนับถือบูชาขอบน้อม . . . อนึ่งท่านเป็นผู้อันพราหมณ์
ไปกษตราตสักการะเคารพนับถือบูชาขอบน้อม . . . อนึ่งท่านครองนครจัมปา ซึ่งคับคั่งด้วยประชาชน
และหมู่สัตว์ อุดมด้วยหย้า ด้วยไม้ ด้วยน้ำ สมบูรณ์ด้วยธัญญาหาร ซึ่งเป็นราชสมบัติอันพระเจ้า
แผ่นดินนคร จอมเสนา พระนามว่าพิมพิสาร พระราชทานปันบำเหน็จให้เป็นส่วนพรหมไทย
เพราะเหตุนี้แหละ ท่านจึงไม่ควรไปเฝ้าพระสมณโคตม พระสมณโคตมต่างหากควรจะเสด็จมาหา
ท่านดังนี้ .

ว่าด้วยพุทธคุณ

[๑๘๒] เมื่อพวกพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์โสณทัณฑะได้กล่าวว่า ท่านทั้งหลาย
ถ้าอย่างนั้น ขอพวกท่านจงฟังข้าพเจ้าบ้าง เราทั้งหลายควรไปเฝ้าท่านพระโคตมพระองค์นั้น ท่าน
พระโคตมไม่ควรจะเสด็จมาหา ได้ยินว่พระสมณโคตมเป็นอุกโตสชาติทั้งฝ่ายมารดาและ
มีพระกรรม เป็นที่ทรงถือปฏิสนธิมดจตติลล ๗ ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียน
ได้ด้วยอ้างถึงพระชาติ เพราะเหตุนี้แหละ ท่านพระโคตมจึงไม่ควรจะเสด็จมาหาเรา ที่ถูกเรา
นี้แหละควรไปเฝ้าพระองค์ท่าน ได้ยินว่พระสมณโคตมทรงละพระญาติหมู่ใหญ่ออกทรงผนวช . . .
ทรงสละเงินทองเป็นอันมาก ทั้งที่อยู่ในพื้นดิน ทั้งที่อยู่ในอากาศ ออกทรงผนวช . . . พระองค์
กำลังหนุ่มแน่น มีพระเกศาดำสนิท ทรงพระเจริญด้วยปฐมวัย เสด็จออกทรงผนวชเป็นบรรพชิต . . .
เมื่อพระมารดาและพระบิดาไม่ทรงปรารถนาให้ทรงผนวช มีพระพักตร์อาบด้วยน้ำพระเนตรทรง
กันแสงอยู่ พระองค์ทรงปลงพระเกศาและพระมัสสุ ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์ เสด็จออกทรง
ผนวชเป็นบรรพชิต . . . พระองค์มีพระรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส กอปรด้วยพระฉวีวรรณผุดผ่อง
ยิ่งนัก มีพระพรรณคล้ายพรม มีพระรูปคล้ายพรม นาดูน่าชมไม่น้อย . . . พระองค์เป็นผู้มีศีล
มีศีลประเสริฐ มีศีลเป็นกุศล ประกอบด้วยศีลเป็นกุศล . . . พระองค์มีพระวาจาไพเราะ มีพระ
สำเนียงไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของเมืองสละสลวยหาโทษมิได้ ให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความได้ชัด . . .
พระองค์เป็นอาจารย์และอาจารย์ของชนหมู่มาก . . . พระองค์สิ้นกามราคะแล้ว เลิกประดับตกแต่ง
แล้ว . . . พระองค์เป็นกรรมาวาที เป็นกิริยาวาที ไม่ทรงมุ่งร้ายแก่พวกพราหมณ์ . . . พระองค์ทรง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
 ผนวชจากสกุลสูง คือสกุลกษัตริย์อื่น ไม่เจือปน . . . พระองค์ทรงผนวชจากสกุลมั่งคั่ง มีทรัพย์
 มาก มีโภคสมบัติมาก . . . คนต่างรัฐต่างชนบทพากันมาทูลถามปัญหาพระองค์ . . . เทวดาหลายพัน
 มอบชีวิตถึงพระองค์เป็นสรณะ . . . พระเกียรติศัพท์อันงามของพระองค์ขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้
 เพราะเหตุนี้ฯ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วย
 วิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้วทรงรู้แจ้งโลกเป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็น
 ศาสตาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม ดังนี้ . . .
 พระองค์ประกอบด้วยมหาปริสลักษณะ ๓๒ ประการ . . . พระองค์มีปรกติกล่าวเชื้อเชิญ เจริญ
 ผูกไมตรีช่างปราศรัย พระพักตร์ไม่สยิว เบิกบาน มีปรกติตรัสก่อน . . . พระองค์เป็นผู้
 บริสุทธิ์ ๔ สักการะเคารพนับถือบูชาอนุโมทนา . . . เทวดาและมนุษย์เป็นอันมากเลื่อมใสพระองค์
 ยิ่งนัก . . . พระองค์ทรงพำนักอยู่ในบ้านหรือนิคมใด ในบ้านหรือนิคมนั้น อมนุษย์ไม่เบียดเบียน
 มนุษย์ . . . พระองค์ทรงเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ และทรงเป็นคณาจารย์ได้รับยกย่องว่า เป็นยอดของ
 เจ้าลัทธิเป็นอันมาก สมณพราหมณ์เหล่านั้นรุ่งเรืองยศด้วยประการใดๆ แต่พระสมณโคดม
 ไม่อย่างนั้นที่แท้พระสมณโคดมรุ่งเรืองพระยศด้วยวิชาและจรณสมบัติอันยอดเยี่ยม . . . พระเจ้า
 แผ่นดินนคร จอมเสนา พระนามว่าพิมพิสาร พร้อมทั้งพระโอรสและพระมเหสี ทั้งราชบริพาร
 และอำมาตย์ ทรงมอบชีวิตถึงพระองค์เป็นสรณะ . . . พระเจ้าปเสนทิโกศล พร้อมทั้งพระโอรส
 และพระมเหสี ทั้งราชบริพารและอำมาตย์ ทรงมอบชีวิตถึงพระองค์เป็นสรณะ . . . พราหมณ์
 ไปกขรลาคีพร้อมทั้งบุตรและภริยา ทั้งบริษัทและอำมาตย์ มอบชีวิตถึงพระองค์เป็นสรณะ . . .
 พระองค์เป็นผู้มีพระเจ้าแผ่นดินนคร จอมเสนา พระนามว่าพิมพิสาร ทรงสักการะเคารพนับถือ
 บูชาอนุโมทนา . . . พระองค์เป็นผู้มีพระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงสักการะเคารพนับถือบูชาอนุโมทนา . . .
 พระองค์เป็นผู้มีพราหมณ์ไปกขรลาคี สักการะเคารพนับถือบูชาอนุโมทนา . . . พระองค์เสด็จถึง
 นครจัมปา ประทับอยู่ ณ ขอบสระโบกขรณคัคคราในนครจัมปา ท่านทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์
 เหล่าใดเหล่าหนึ่งมาสู่เขตบ้านของเรา ท่านเหล่านั้นจัดว่าเป็นแขกของเรา และเป็นแขกอันเรา
 ควรสักการะเคารพนับถือบูชาอนุโมทนา พระสมณโคดมเสด็จถึงนครจัมปา ประทับอยู่ ณ ขอบสระ
 โบกขรณคัคคราในนครจัมปา พระองค์ก็ทรงเป็นแขกของพวกเรา และเป็นแขกที่พวกเราควร
 สักการะเคารพนับถือบูชาอนุโมทนา เพราะเหตุนี้แหละ พระองค์จึงไม่ควรเสด็จมาหาเรา ที่ถูก
 เราต่างหากควรจะไปเฝ้าพระองค์ท่าน ข้าพเจ้าทราบพระคุณของท่านพระโคดมเพียงเท่านี้ แต่ท่าน
 พระโคดมไม่ใช้มีพระคุณเพียงเท่านี้ ความจริงพระองค์ท่านมีพระคุณหาประมาณมิได้ .

[๑๘๓] เมื่อพราหมณ์โสณทัณฑะกล่าวอย่างนี้แล้ว พวกพราหมณ์เหล่านั้นได้กล่าวว่า
 ท่านโสณทัณฑะกล่าวชมพระสมณโคดมถึงเพียงนี้ ถึงหากท่านพระโคดมพระองค์นั้นจะประทับ
 อยู่ไกลจากที่นี้ตั้งร้อยโยชน์ ก็ควรแท้ที่กุลบุตรผู้มีศรัทธาจะไปเฝ้า แม้จะต้องนำเสบียงไปก็ควร
 พราหมณ์โสณทัณฑะกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เราทั้งหมดจักไปเฝ้าพระสมณโคดม
 ลำดับนั้นพราหมณ์โสณทัณฑะพร้อมด้วยคณะพราหมณ์หมู่ใหญ่ ไปถึงสระโบกขรณคัคครา เมื่อ
 ผ่านพื้นราบป่าไปแล้ว ได้เกิดปริวิตกขึ้นอย่างนี้ว่า ถ้าเราจะถามปัญหาพระสมณโคดม หาก
 พระองค์จะพึงตรัสกะเราอย่างนี้ว่า พราหมณ์ ปัญหาข้อนี้ท่านไม่ควรถามอย่างนั้น ที่ถูกควรจะถาม
 อย่างนี้ ดังนี้ บริษัทนี้จะพึงดูหมิ่นเราได้ด้วยเหตุนี้ว่า พราหมณ์โสณทัณฑะเป็นคนขลาด
 ไม่ฉลาด ไม่อาจถามปัญหาโดยแยบคายกะพระสมณโคดมได้ ผู้ที่ถูกบริษัทดูหมิ่นพึงเสื่อมยศ
 ผู้เสื่อมยศก็พึงเสื่อมโภคสมบัติ เพราะได้ยศเราจึงมีโภคสมบัติ ถ้าพระสมณโคดมจะพึงตรัสถาม
 ปัญหาเรา และเราแก้ไม่ถูกพระทัย ถ้าพระองค์จะพึงตรัสกะเราอย่างนี้ว่า พราหมณ์ ปัญหาข้อนี้
 ท่านไม่ควรถามอย่างนั้น ที่ถูกควรจะถามอย่างนี้ ดังนี้ บริษัทนี้จะพึงดูหมิ่นเราได้ด้วยเหตุนี้ว่า
 พราหมณ์โสณทัณฑะเป็นคนขลาด ไม่ฉลาด ไม่อาจแก้ปัญหาให้ถูกพระทัยพระสมณโคดมได้
 ผู้ที่ถูกบริษัทดูหมิ่นพึงเสื่อมยศ ผู้เสื่อมยศก็พึงเสื่อมโภคสมบัติ เพราะได้ยศเราจึงมีโภคสมบัติ
 อนึ่ง เราเข้ามาใกล้ถึงเพียงนี้แล้วยังมิได้เฝ้าพระสมณโคดมจะกลับเสีย บริษัทนี้จะพึงดูหมิ่นเรา
 ได้ด้วยเหตุนี้ว่า พราหมณ์โสณทัณฑะเป็นคนขลาด ไม่ฉลาด กระด้างด้วยมานะ เป็นคนขลาด
 ไม่อาจเข้าเฝ้าพระสมณโคดมได้ เข้ามาใกล้ถึงเพียงนี้แล้ว ยังไม่ทันเฝ้าพระสมณโคดม ใจจึง
 กลับเสีย ผู้ที่ถูกบริษัทดูหมิ่นพึงเสื่อมยศ ผู้เสื่อมยศก็พึงเสื่อมโภคสมบัติ เพราะได้ยศเราจึงมี
 โภคสมบัติ .

[๑๘๔] ลำดับนั้น พราหมณ์โสณทัณฑะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัย
 กับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
 ฝ่ายพราหมณ์และคฤหบดีชาวนครจัมปา บางพวกก็ถวายอภิวาท บางพวกก็ปราศรัย บางพวกก็
 ประนมอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาค บางพวกก็ประกาศชื่อและโคตร บางพวกก็นิ่งอยู่ แล้วต่าง
 กันนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งๆ ได้ยินว่า ในขณะนั้น พราหมณ์โสณทัณฑะนั่งครุ่นคิดถึงแต่เรื่อง
 นั้นว่า ถ้าเราจะพึงถามปัญหาพระสมณโคดม หากพระองค์จะพึงตรัสกะเราอย่างนี้ว่า พราหมณ์
 ปัญหาข้อนี้ท่านไม่ควรถามอย่างนั้น ที่ถูกควรจะถามอย่างนี้ ดังนี้ บริษัทนี้จะพึงดูหมิ่นเราได้ด้วย
 เหตุนี้ว่า พราหมณ์โสณทัณฑะเป็นคนขลาด ไม่ฉลาด ไม่อาจถามปัญหาโดยแยบคายกะพระ-
 *สมณโคดมได้ ผู้ที่ถูกบริษัทดูหมิ่นพึงเสื่อมยศ ผู้เสื่อมยศ ก็พึงเสื่อมโภคสมบัติ เพราะได้ยศ
 เราจึงมีโภคสมบัติ ถ้าพระสมณโคดมจะพึงตรัสถามปัญหาเรา ถ้าเราแก้ไม่ถูกพระทัย ถ้าพระองค์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
จะฟังตรัสกะเราอย่างนี้ว่า พราหมณ์ ปัญหาข้อนี้ท่านไม่ควรแก้เช่นนั้น ที่ถูกควรจะแก้แบบนี้
ดังนี้ บริษัทนี้จะฟังดูหมิ่นเราได้ด้วยเหตุนี้ว่า พราหมณ์โสณทัณฑะเป็นคนเขลา ไม่ฉลาด
ไม่อาจแก้ปัญหาให้ถูกพระทัยพระสมณโคดมได้ ผู้ที่ถูกบริษัทดูหมิ่นพึงเสื่อมยศ ผู้เสื่อมยศก็พึง
เสื่อมโภคสมบัติ เพราะได้ยศเราจึงมีโภคสมบัติ ถ้ากระไร ขอพระสมณโคดมฟังตรัสถามปัญหา
เราในเรื่องไตรวิชาอันเป็นของอาจารย์เรา เราจะฟังแก้ให้ถูกพระทัยของพระองค์ได้เป็นแน่ .

[๑๔๕] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความคิดในใจของพราหมณ์โสณทัณฑะด้วย
พระหฤทัย แล้วทรงดำริว่า พราหมณ์โสณทัณฑะนี้ลำบากใจตัวเองอยู่ ถ้ากระไร เราพึงถาม
ปัญหาเขาในเรื่องไตรวิชาอันเป็นของอาจารย์เขา ต่อแต่นั้น จึงได้ตรัสถามพราหมณ์โสณทัณฑะว่า
ดูกรพราหมณ์ บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์เท่าไร พวกพราหมณ์จึงบัญญัติว่าเป็นพราหมณ์ และเมื่อ
เขาจะกล่าวว่าเราเป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ ทั้งไม่ต้องถึงมุลาวาทด้วย พราหมณ์
โสณทัณฑะดำริว่า เราได้ประสงคจํานงหมายปรารถนาไว้แล้วว่า ถ้ากระไร ขอพระสมณโคดม
ฟังตรัสถามปัญหาเรา ในเรื่อง ไตรวิชาอันเป็นของอาจารย์เรา เราจะฟังแก้ให้ถูกพระทัยของพระองค์
ได้เป็นแน่แน้น เพื่อยุติพระองค์ก็ตรัสถามปัญหาเรา ในเรื่องไตรวิชาอันเป็นของอาจารย์เรา เราจัก
แก้ปัญหาให้ถูกพระทัยได้เป็นแน่ทีเดียว .

พราหมณ์บัญญัติ

[๑๔๖] ลำดับนั้น พราหมณ์โสณทัณฑะจึงเผยกายขึ้นเหยียดอุบบริษัท แล้วกราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ บุคคลประกอบด้วยองค์ ๕ ประการ พวกพราหมณ์
ยอมบัญญัติว่าเป็นพราหมณ์ และเมื่อเขาจะกล่าวว่า เราเป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ
ทั้งไม่ต้องถึงมุลาวาทด้วย ๕ ประการเป็นไฉน? ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ บุคคลผู้เป็นพราหมณ์
ในโลกนี้

๑. เป็นอุกโทสชาติ ทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิมตจตติตลอด
๗ ขั้วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนได้ด้วยอ้างถึงชาติ .

๒. เป็นผู้เล่าเรียน ทรงจํานนตรี รุจิรไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์นิฆนฺต คัมภีร์เกตุกะ
พร้อมทั้งประเภทอักษร มีคัมภีร์อิติहाสเป็นที่ ๕ เป็นผู้เข้าใจฉะฉาน เป็นผู้เข้าใจไวยากรณ์ ชำนาญ
ในคัมภีร์โลกายตะ และมหาปรัสลักษณะ .

๓. เป็นผู้มั่งมีงาม นาคูณาเลื่อมใส กอปรด้วยผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก มีพรรณคล้าย
พรหม มีรูปร่างคล้ายพรหม นาคูณาชมไม่น้อย .

๔. เป็นผู้มั่งคิล มีศีลยังยืน ประกอบด้วยศีลยังยืน .

๕. เป็นบัณฑิต มีปัญญาเป็นที่ ๑ หรือที่ ๒ ของพวกปฏิคาหกผู้รับบูชาด้วยกัน .

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ บุคคลประกอบด้วยองค์ ๕ เหล่านี้แล พวกพราหมณ์ยอมบัญญัติ
ว่าเป็นพราหมณ์ และเมื่อเขาจะกล่าวว่า เราเป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ ทั้งไม่ต้องถึง
มุลาวาทด้วย .

[๑๔๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ บรรดาองค์ทั้ง ๕ เหล่านี้ ยกเสียองค์
หนึ่งแล้ว บุคคลประกอบด้วยองค์เพียง ๔ อาจบัญญัติว่าเป็นพราหมณ์ได้หรือไม่ และเมื่อเขา
จะกล่าวว่า เราเป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ ทั้งไม่ต้องถึงมุลาวาทด้วย? พราหมณ์
โสณทัณฑะทูลว่า ได้ พระโคดมผู้เจริญ บรรดาองค์ทั้ง ๕ เหล่านี้ ยกวรรณะเสียก็ได้ เพราะ
วรรณะจักทำอะไรได้ ด้วยเหตุว่าบุคคลผู้เป็นพราหมณ์

๑. เป็นอุกโทสชาติ ทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิ มตจตติตลอด
๗ ขั้วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนได้ด้วยอ้างถึงชาติ .

๒. เป็นผู้เล่าเรียน ทรงจํานนตรี รุจิรไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์นิฆนฺต คัมภีร์เกตุกะ
พร้อมทั้งประเภทอักษร มีคัมภีร์อิติहाสเป็นที่ ๕ เป็นผู้เข้าใจฉะฉาน เป็นผู้เข้าใจไวยากรณ์ ชำนาญ
ในคัมภีร์ โลกายตะ และมหาปรัสลักษณะ .

๓. เป็นผู้มั่งคิล มีศีลยังยืน ประกอบด้วยศีลยังยืน .

๔. เป็นบัณฑิต มีปัญญาเป็นที่ ๑ หรือที่ ๒ ของพวกปฏิคาหก ผู้รับบูชาด้วยกัน .

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ บุคคลประกอบด้วยองค์ ๔ เหล่านี้แล พวกพราหมณ์ยอมบัญญัติ
ว่าเป็นพราหมณ์ และเมื่อเขาจะกล่าวว่า เป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ ทั้งไม่ต้อง
มุลาวาทด้วย .

[๑๔๘] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ บรรดาองค์ ๔ เหล่านี้ ยกเสียองค์หนึ่ง
แล้ว บุคคลประกอบด้วยองค์เพียง ๓ อาจบัญญัติว่าเป็นพราหมณ์ได้หรือไม่ และเมื่อเขาจะ
กล่าวว่า เราเป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ ทั้งไม่ต้องถึงมุลาวาทด้วย? พราหมณ์โสณทัณฑะ
ทูลว่า ได้ พระโคดมผู้เจริญ บรรดาองค์ ๔ เหล่านี้ จะยกมนต์เสียก็ได้ เพราะมนต์จักทำอะไรได้
ด้วยเหตุว่า บุคคลผู้เป็นพราหมณ์ .

๑. เป็นอุกโทสชาติ ทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิ มตจตติตลอด
๗ ขั้วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนได้ด้วยอ้างถึงชาติ .

๒. เป็นผู้มั่งคิล มีศีลยังยืน ประกอบด้วยศีลยังยืน .

๓. เป็นบัณฑิต มีปัญญา เป็นที่ ๑ หรือที่ ๒ ของพวกปฏิคาหกผู้รับบูชาด้วยกัน .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์ ๓ เหล่านี้แล พวกพราหมณ์ย่อม
บัญญัติว่าเป็นพราหมณ์ และเมื่อเขาจะกล่าวว่า เราเป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ
ทั้งไม่ต้องถึงมสาวาทด้วย .

[๑๘๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ บรรดาองค์ ๓ เหล่านี้ ยกเสียองค์หนึ่ง
แล้ว บุคคลประกอบด้วยองค์เพียง ๒ อาจจะบัญญัติว่าเป็นพราหมณ์ได้หรือไม่ และเมื่อเขาจะ
กล่าวว่าเราเป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ ทั้งไม่ต้องถึงมสาวาทด้วย? พราหมณ์โสณทัณฑะ
ทูลว่า ได้ พระโคตมผู้เจริญ บรรดาองค์ ๓ เหล่านี้ ยกชาติเสียก็ได้ เพราะชาติจักทำอะไรได้
ด้วยเหตุว่าบุคคลผู้เป็นพราหมณ์ .

๑. เป็นผู้มีสติ มีศีลยังยืน ประกอบด้วยศีลยังยืน .

๒. เป็นบัณฑิต มีปัญญา เป็นที่ ๑ หรือที่ ๒ ของพวกปฏิภาหผู้รับบูชาด้วยกัน .

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ บุคคลประกอบด้วยองค์ ๒ เหล่านี้แล พวกพราหมณ์ย่อม
บัญญัติว่าเป็นพราหมณ์ และเมื่อเขาจะกล่าวว่า เราเป็นพราหมณ์ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ ทั้งไม่ต้อง
ถึงมสาวาทด้วย .

[๑๙๐] เมื่อพราหมณ์โสณทัณฑะทูลอย่างนี้แล้ว พราหมณ์เหล่านั้นได้กล่าวว่า ท่าน
โสณทัณฑะอย่าได้กล่าวอย่างนั้นเลย ท่านโสณทัณฑะอย่าได้กล่าวอย่างนั้นเลย ท่านโสณทัณฑะ
กล่าวลบหลู่วรรณะ กล่าวลบหลู่มนต์ กล่าวลบหลู่ชาติ กล่าวคล้อยตามวาทะของพระสมณโคตม
เถยเดียวเท่านั้น . ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะพราหมณ์เหล่านั้นว่า ถ้าพวกท่านคิด
อย่างนี้ว่า พราหมณ์โสณทัณฑะอ่อนการศึกษา พุดไม่ดี มีปัญญาทึบ และ ไม่สามารถจะ
โต้ตอบกับพระสมณโคตมในเรื่องนี้ได้ พราหมณ์โสณทัณฑะก็จงหยุดเสีย พวกท่านจงพูดกับเรา
เถิด แต่ถ้าพวกท่านคิดอย่างนี้ว่า พราหมณ์โสณทัณฑะเป็นผู้พหุสูต พุดดีเป็นบัณฑิต และ
สามารถจะโต้ตอบกับพระสมณโคตมในเรื่องนี้ได้ พวกท่านจงหยุดเสีย พราหมณ์โสณทัณฑะ
จงโต้ตอบกับเรา .

[๑๙๑] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์โสณทัณฑะได้กราบทูลว่า ขอ
พระโคตมผู้เจริญทรงหยุดเถิด ขอพระโคตมผู้เจริญทรงนิ่งเสียเถิด ข้าพระองค์เองจักโต้ตอบเขา
โดยชอบเถิด แล้วจึงกล่าวกะพราหมณ์พวกนั้นว่า ท่านทั้งหลาย อย่าได้กล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านพราหมณ์โสณทัณฑะ กล่าวลบหลู่วรรณะ กล่าวลบหลู่มนต์ กล่าวลบหลู่ชาติ กล่าวคล้อยตาม
วาทะของพระสมณโคตมเถยอย่างนี้เลย ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าไม่ได้กล่าวลบหลู่วรรณะ
หรือมนต์หรือชาติเลย .

ว่าด้วยคุณของมาณพอังกะ

[๑๙๒] สมัยนั้น อังคกะมาณพหลานของพราหมณ์โสณทัณฑะ นังอยู่ในบริษัทนั้นด้วย
พราหมณ์โสณทัณฑะได้กล่าวกะพราหมณ์พวกนั้นว่า ท่านทั้งหลาย นี้อังคกะมาณพหลานของ
ข้าพเจ้า พวกท่านเห็นหรือไม่ พราหมณ์เหล่านั้นตอบว่า เห็นแล้วท่าน พราหมณ์โสณทัณฑะ
กล่าวต่อไปว่า อังคกะมาณพเป็นคนมีรูปร่าง น่าดูน่าเลื่อมใส กอปรด้วยผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก
มีพรรณคล้ายพรหม มีรูปร่างคล้ายพรหม น่าดูน่าชม ไม่น้อย ในบริษัทนี้ยกพระสมณโคตมเสีย
ไม่มีใครมีวรรณะเสมอ อังคกะมาณพเลย อังคกะมาณพเป็นผู้เล่าเรียน ทรงจำนต รุจบไตรเพท
พร้อมทั้งคัมภีร์นิฆมณู คัมภีร์เกตุกะ พร้อมทั้งประเภทอักษร มีคัมภีร์อิติहाสเป็นที่ ๕ เป็นผู้เข้าใจ
ตัวบท เป็นผู้เข้าใจไวยากรณ์ ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะ และมหาปริสัลลักษณะ ข้าพเจ้าเป็นผู้
บอกมนต์แก่เธอ เธอเป็นเอกโสดุชาติ ทั้งฝ่ายมารดาบิดามีกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิหมจดติ
ตลอด ๓ ขั้วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านได้ ด้วยอ้างถึงชาติ ข้าพเจ้ารู้จักมารดาบิดา
ของเธอ ถึงอังคกะมาณพจะฟังฆ่าสัตว์บ้าง จะฟังถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้บ้าง จะฟัง
คบหาภริยาของบุคคลอื่นบ้าง จะฟังกล่าวเท็จบ้าง จะฟังดื่มน้ำเมาบ้าง ในเวลานี้ ในฐานะเช่นนี้
วรรณะจักทำอะไรได้ มนต์จักทำอะไรได้ และชาติจักทำอะไรได้ ด้วยเหตุว่าบุคคลผู้เป็นพราหมณ์
เป็นผู้มีสติ มีศีลยังยืน ประกอบด้วยศีลยังยืน และเป็นบัณฑิต มีปัญญา เป็นที่ ๑ หรือที่ ๒
ของปฏิภาหผู้รับบูชาด้วยกัน บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์ ๒ เหล่านี้แล พวกพราหมณ์จะบัญญัติว่า
เป็นพราหมณ์ก็ได้ และเมื่อเขาจะกล่าวว่าเราเป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ ทั้งไม่ต้องถึง
มสาวาทด้วย .

[๑๙๓] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ บรรดาองค์ ๒ นี้ ยกเสียองค์หนึ่งแล้ว
บุคคลผู้ประกอบด้วยองค์เพียง ๑ อาจจะบัญญัติว่าเป็นพราหมณ์ได้หรือไม่ และเมื่อเขาจะกล่าวว่า
เราเป็นพราหมณ์ ก็พึงกล่าวได้โดยชอบ ทั้งไม่ต้องถึงมสาวาทด้วย พราหมณ์โสณทัณฑะทูลว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้อนี้ไม่ได้ เพราะว่าปัญญาอันศีลชำระให้บริสุทธิ์ และศีลอันปัญญา
ชำระให้บริสุทธิ์ ศีลมีในบุคคลใด ปัญญาก็มีในบุคคลนั้น ปัญญามีในบุคคลใด ศีลก็มีในบุคคลนั้น
ปัญญาเป็นของบุคคลผู้มีสติ ศีลเป็นของบุคคลผู้มีปัญญา และนักปราชญ์ย่อมกล่าวศีลกับปัญญาวา
เป็นยอดในโลก เหมือนบุคคลล้างมือด้วยมือ หรือล้างเท้าด้วยเท้าฉะนั้น .

[๑๙๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น ข้อนี้เป็นอย่างนั้น
ปัญญาอันศีลชำระให้บริสุทธิ์ ศีลอันปัญญาชำระให้บริสุทธิ์ ศีลมีในบุคคลใด ปัญญาก็มีใน
บุคคลนั้น ปัญญามีในบุคคลใด ศีลก็มีในบุคคลนั้น ปัญญาเป็นของบุคคลผู้มีสติ ศีลเป็นของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
บุคคลผู้มีปัญญา และนักปราชญ์ย่อมกล่าวถึงกับปัญญาว่าเป็นยอดในโลก เหมือนบุคคลล้างมือ
ด้วยมือ หรือล้างเท้าด้วยเท้าฉะนั้น ดูกุรพราหมณ์ คือนั้นเป็น โจน ปัญญานั้นเป็น โจน
พราหมณ์โสมนัสทันทะทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พวกข้าพระองค์มีความรู้เท่านี้เอง เมื่อ
เนื้อความมีเช่นไร ขอเนื้อความแห่งภชาณีนี้ จงแจ่มแจ้งแด่พระโคตมผู้เจริญเองเถิด .

[๑๙๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุรพราหมณ์ ถ้าอย่างนั้นท่านจงฟัง จงตั้งใจให้ดี
เราจักกล่าว พราหมณ์โสมนัสทันทะรับสนองพระพุทธรูปแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธรูป—

* พอนี้กะพราหมณ์โสมนัสทันทะนั้นว่า ดูกุรพราหมณ์ พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็น
พระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชา และจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้
เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก
มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญานันของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่มสัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์
สิ้นเชิง ถกฺกหบดี บุตรถกฺกหบดี หรือผู้เกิดเฉพาะในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น
ครั้นฟังแล้ว ได้ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้ศรัทธาแล้วย่อมเห็นตระหนักรู้ว่า ขรवासลับแคบ
เป็นทางมาแห่งอริ บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์
ให้บริบูรณ์ บริสุทธิ์โดยส่วนเดียวดุจสังข์ขัด ไม่ใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและ
หนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาละกองโกศสมบัติน้อยใหญ่
ละเครื่องยานน้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต
เมื่อบวชแล้วสำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่ถึงพร้อมด้วยมรยาตและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษ
เพียงเล็กน้อยสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วย กายกรรม วาจากรรม ที่เป็นกุศล
มีอาชีพรวิสุทธิ ถึงพร้อมด้วยศีล คัมภีรทวารในอินทรีทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ
เป็นผู้สันโดษ .

จุลศีล

ดูกุรพราหมณ์ อย่างไร ก็ขงจึงชื่อว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล?

๑. ก็ขงในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตรา
มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ข้อนี้เป็นศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่
เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นขาดจากเมถุนอันเป็น
กิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็น
หลักฐานการเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างโน้นแล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นั้นแตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้ว ไม่มาบอกมาข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นั้น
แตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคน
ผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่
ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขวนให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ
พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์โดยกาล
อันควร แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นขาดจากการพรากรพิชคามและภุตคาม .

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึก
แก่กุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการตัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอมและ
เครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .
  ๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .
  ๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .
  ๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .
  ๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .
  ๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบทុตกรรมและการรับใช้ .
  ๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .
  ๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด .
  ๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .
  ๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และการลักขโมย
- แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .
- จบจุลศีล .

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพรากพืชคามและภุตคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญ บางจำพวกจันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากพืชคามและภุตคาม เห็นปานนี้ คือ พืชเกิดแต่เง้า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ด เป็นที่ครบห้า แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของทีทำการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญ บางจำพวกจันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของทีทำการสะสมไว้ เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่องประเทืองผิว สะสมของหอม สะสมอมิส แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญ บางจำพวกจันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายน ดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เห็นปานนี้ คือ การฟ้อน การขับร้อง การประโคมมหรสพการรำเป็นต้น การเล่านิยาย การเล่นปรบมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง ฉากภาพบ้านเมืองทีสวยงาม การเล่นของคน จันทาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ชนผ้า ชนช้าง ชนกระบือ ชนโค ชนแพะ ชนแกะ ชนไก่ รบนกกระทา รำกระบือกระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัดกระบวนทัพ กองทัพ แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวายนเล่นการพนันอันเป็นทีตั้งแห่งความประมาท เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายนเล่นการพนัน อันเป็นทีตั้งแห่งความประมาท เห็นปานนี้ คือ เล่นหมากกรุกแกละแปดตา แกละสิบตา เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบัว เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่นเป่าใบไม้ เล่นโกน่อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นตวงทราย เล่นร่น่อยๆ เล่นร่นน้อย เล่นเขียน ทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งนอนอันสูงใหญ่ เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งนอนอันสูงใหญ่ เห็นปานนี้ คือ เตียมมีเท้าเกนประมาณ เตียมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว เครื่องลาดทีทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดทีทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดทีมีสีฐานเป็นช่อ ดอกไม้ เครื่องลาดทียัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้าย มีสีหะและเสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแถมใหม่ เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจนางพ่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดทีทำด้วยหนังสัตว์ ขื่อชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดี ทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีพदान เครื่องลาดมีหมอนข้าง แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายน ประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เห็นปานนี้ คืออบตัว ไคลอวัยวะ อาบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แต่งตา ทัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า ทาปาก ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กลักยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้าประดับวิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พิศดาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากติรัจฉานกถา เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบติรัจฉานกถาเห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราช เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้า เรื่องคนทีลวงลับไปแล้ว เรื่อง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ แม้ข้อนี้ก็
เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘ . ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เห็นปานนี้ เช่นว่า ท่าน
ไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านรู้จักทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด
ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ ถ้าที่ควรจะกล่าว
ก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง ถ้าที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อนี้ท่านเคยข้าของมา
ผันแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาตะเสีย
มิฉะนั้น จงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๙ . ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบพฤติกรรมและการรับใช้ เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนช่วยประกอบพฤติกรรมและการรับใช้
เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทูตของพระราชา ราชมหาอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี
และกमारว่า ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้
ในที่โน้นมา ดังนี้ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๑๐ . ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูดหวานล่อม
พูดและเลื่อม แสวงหาลาภด้วยลาภ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบมัชฌิมศีล

มหาศีล

๑ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ หายอวัยวะ หายนิมิต หายอุปาท ห่านายฝัน ห่านายลักษณะ ห่านายหนุ่กัดผ้า
ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่น เวียนเทียน ทำพิธีชั้ดเกลบบบูชาไฟ ทำพิธีชั้ดราบูชาไฟ ทำพิธี
ชั้ดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำ
พิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปดลกเสก เป็น
หมอดูผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง
เป็นหมอรักษาแผลหนุ่กัด เป็นหมอหายเสียงนก เป็นหมอหายเสียงกา เป็นหมอหายอายุ
เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอหายเสียงสัตว์ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ หายลักษณะแก้วมณี หายลักษณะไม้พลอง หายลักษณะผ้า หายลักษณะศาสตรา
หายลักษณะดาบ หายลักษณะคร หายลักษณะธนู หายลักษณะอาวุธ หายลักษณะสตรี
หายลักษณะบุรุษ หายลักษณะกุมาร หายลักษณะกุมารี หายลักษณะกระบือ หายลักษณะโคอุสละ
หายลักษณะโค หายลักษณะแพะ หายลักษณะแกะ หายลักษณะไก่ หายลักษณะนกกระทา
หายลักษณะเหี้ย หายลักษณะตุ่น หายลักษณะเต่า หายลักษณะมฤค แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

๓ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายใน
จักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชา
ภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ๆ แม้ข้อนี้
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาว
นักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมัวหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทร-
* คราสจักมีผลเป็นอย่างไร สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างไร นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร
ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร มีอุกกาบาต
จักมีผลเป็นอย่างไร มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างไร แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างไร ฟ้าร้องจักมีผล
เป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค และดาวนักร้องตลกจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักร้องมัวมองจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักร้องกระจางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืลของเธอประการหนึ่ง .

๕ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยดีริจจนวิชา เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกจันโกชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยดีริจจนวิชา เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน จำนวน นับประมาล แต่งกายพย โลกยตศาสตร์ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืลของเธอประการหนึ่ง .

๖ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยดีริจจนวิชา เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกจันโกชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยดีริจจนวิชา เห็นปานนี้ คือ ให้ภุชอวามหมกล ภุชวิวามหมกล ดุภุชเรียงหมอน ดุภุชหยาร้าง ดุภุชเก็บทรัพย์ ดุภุชจ่ายทรัพย์ ดุชคตติ ดุเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลั่นกระด้าง ร่ายมนต์ให้คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั้น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์ พนไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืลของเธอประการหนึ่ง .

๗ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยดีริจจนวิชา เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกจันโกชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยดีริจจนวิชา เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พนมมนต์ รตนมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสาธอก ประยาถาย ประยาถายโทษเบื้องบน ประยาถายโทษเบื้องล่าง ประยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาตา ประยานัตถ์ ประยาทาเกด ประยาทาสมาน ปายาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล แม้ข้อนี้ ก็เป็นที่ลืลของเธออีกประการหนึ่ง .

ดูกรพราหมณ์ ภิกษุสมบุรณด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสบกัยแต่ไหนๆ เลย เพราะ ศีลสังวรนั้น เปรียบเหมือนนักษัตรผู้ได้มรธาภิเษก กัจจตราชัตตรได้แล้ว ย่อมไม่ประสบกัย แต่ไหนๆ เพราะราชัตตรนั้น จันใด ดูกรพราหมณ์ ภิกษุก็จันนั้น สมบุรณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว ย่อม ไม่ประสบกัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุสมบุรณด้วยอริยศีลขันธนี้ ย่อมได้ เสวยสุขอันปราศจากโทษในภายใน ดูกรพราหมณ์ ด้วยประการดังกล่าวดังนี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ ถึงพร้อมด้วยศีล แม้นี้แหละ คือศีลนั้น .

จบมหาศีล

วิชา ๘ วิปัสสนาญาณ

ภิกษุบรรลุปฐมฌาน . . . บรรลุตติยฌาน . . . บรรลุตติยฌาน . . . บรรลุตตถฌานอยู่ เธอเน้งแผ่ไปทั่วกายนี้แหละ ด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจะไม่ถูกต้อง ดูกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงนั่งกลมตัวตลอด ศีระด้วยผ้าขาว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายทุกๆ ส่วนของเขาที่ผ้าขาวจะไม่ถูกต้อง จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล เธอเน้งแผ่ไปทั่วกายนี้แหละด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจะไม่ถูกต้อง ดูกรพราหมณ์ ภิกษุนั้นเมื่อจิต เป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตังมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธออย่างนี้ว่า กายของเราเน้งแล มีรูปประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสุกและขมมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพื้น มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญานของเราเน้งก็อาศัย เนืองอยู่ในกายนี้ ดูกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนแก้วไพฑูรย์อันงาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์ เปดเหลี่ยม นายช่างเจียรระไนดีแล้ว สุกใส แฉวาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียวเหลืองแดง ขาวหรือนวลร้อยอยู่ในเน้ง บุรุษผู้มีจักจะพึงหยิบแก้วไพฑูรย์นั้นวางไว้ในมือแล้วพิจารณาเห็นว่า แก้วไพฑูรย์นี้งาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์ เปดเหลี่ยม นายช่างเจียรระไนดีแล้ว สุกใส แฉวาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียวเหลืองแดงขาวหรือนวลร้อยอยู่ในแก้วไพฑูรย์นั้น จันใด ภิกษุก็ จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่ การงาน ตังมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธออย่างนี้ว่า กายของเราเน้งแล มีรูปประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วย ข้าวสุกและขมมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพื้น มีอันทำลาย และกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญานของเราเน้งก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนืองอยู่ในกายนี้ ดูกรพราหมณ์ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืลของเธอประการหนึ่ง .

มโนเมยทธิญาณ

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตังมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง
ดุจพรหมณ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักไส้ออกจากหญาปล้อง เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า
นี้หญาปล้อง นี้ไส้ หญาปล้องอย่างหนึ่ง ไส้อย่างหนึ่ง ก็แต่ไส้ออกจากหญาปล้องนั่นเอง
อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักดาบออกจากฝัก เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่ดาบ นี่ฝัก
ดาบอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง ก็แต่ดาบชักออกจากฝักนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษ
จะพึงชักงูออกจากคราบ เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่งู นี่คราบ งูอย่างหนึ่ง คราบอย่างหนึ่ง
ก็แต่งูชักออกจากคราบนั่นเอง ฉะนั้น ภิกษุก็ฉันทันแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ เธอย่อม
โน้มน้อมจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอื่นเกิดแต่ใจ คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะ
น้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ดุจพรหมณ์ แม้ข้อนี้ก็ปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

อิทธิวิธีญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่ออิทธิวิธี เธอบรรลุอิทธิวิธี
หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้
ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงแมลงใน
แผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศ
เหมือนนกก็ได้ ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจ
ทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดุจพรหมณ์ เปรียบเหมือนช่างหม้อหรือลูกมือของช่างหม้อ
ผู้ฉลาด เมื่อนวดดินดีแล้วต้องการภาชนะชนิดใดๆ พึงทำภาชนะชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้
อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างงาหรือลูกมือของช่างงาผู้ฉลาด เมื่อแต่งงาดีแล้ว ต้องการเครื่องงา
ชนิดใดๆ พึงทำเครื่องงาชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือ
ของช่างทองผู้ฉลาด เมื่อหลอมทองดีแล้วต้องการทองรูปพรรณชนิดใดๆ พึงทำทองรูปพรรณ
ชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ ฉะนั้น ภิกษุก็ฉันทันแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อม
โน้มน้อมจิตไปเพื่ออิทธิวิธี เธอบรรลุอิทธิวิธีหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้
หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัด
เหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงแมลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตก
เหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์
ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดุจพรหมณ์
แม้ข้อนี้ก็ปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

ทิพยโสตญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อทิพยโสตธาตุ เธอย่อม
ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตอันบริสุทธิ์
ล่วงโสตของมนุษย์ ดุจพรหมณ์ เปรียบเหมือนบุรุษเดินทางไกล เขาจะได้ยินเสียงกลองบ้าง
เสียงตะโพนบ้าง เสียงสังข์บ้าง เสียงบันฑฑะว้างบ้าง เสียงเปิงมางบ้าง เขาจะพึงเข้าใจว่าเสียง
กลองดังนี้บ้าง เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงสังข์ดังนี้บ้าง เสียงบันฑฑะว้างดังนี้บ้าง เสียงเปิงมาง
ดังนี้บ้าง ฉะนั้น ภิกษุก็ฉันทันแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจาก
อุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อทิพยโสตธาตุ
เธอย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสต
อันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ ดุจพรหมณ์ แม้ข้อนี้ก็ปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

เจโตปริยญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อม
กำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะ ก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจาก
ราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจาก
โทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหลุดรู้
จิตหลุดรู้ หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมรรคก็รู้ว่าจิตเป็นมรรค หรือจิตไม่เป็น
มรรคก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมรรค จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่เป็น
สมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดุจพรหมณ์
เปรียบเหมือนหญิงสาวชายหนุ่มที่ชอบการแต่งตัว เมื่อส่องดูเงาหน้าของตนในกระจกอันบริสุทธิ์
สะอาด หรือในภาชนะน้ำอันใส หน้ามีไฟ ก็จะพึงรู้ว่าหน้ามีไฟ หรือหน้าไม่มีไฟ ก็จะพึงว่า
หน้าไม่มีไฟ ฉะนั้น ภิกษุก็ฉันทันแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจาก
อุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อเจโต-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

*ปริยญาณ เธอยอมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ก็รู้ว่าจิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหรตก็รู้ว่าจิตเป็นมหรต หรือจิตไม่เป็นมหรตก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมหรต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดูกรพราหมณ์ แม้ข้อนี้ก็ปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติญาณ เธอยอมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้นเราก็คงมีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอยอมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมากพร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงจากบ้านของตนไปบ้านอื่น แล้วจากบ้านนั้นไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้นกลับมาบ้านของตนตามเดิม เขาจะพึงระลึกได้โดยนัยว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านนั้นเราได้ยินอย่างนั้น ได้เห็นอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น เราได้จากบ้านนั้นไปยังบ้านโน้น แม้ในบ้านนั้นเราก็คงได้ยินอย่างนั้น ได้เห็นอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น แล้วเรากลับจากบ้านนั้น มาสู่บ้านของตนตามเดิม ดังนี้ ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติญาณ เธอยอมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้นเราก็คงมีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอยอมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรพราหมณ์ แม้ข้อนี้ก็ปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

จุตูปปาตญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผุดผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จิตและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยะเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิเบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยะเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอยอมเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้ เปรียบเหมือนปราสาทตั้งอยู่ ณ ทาง ๓ แพร่งท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักษุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่มชนกำลังเข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่งท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านี้เข้าไปสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน เหล่านี้สัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่งท่ามกลางพระนคร ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จิตและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัด ซึ่งหมู่มสัตว์ ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยะเจ้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค เป็นมัจฉาทิฎฐิ ยัตถิการกระทำด้วยอำนาจมัจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง อบาย ทุกติ วินิบาต นรท ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วสิสุจริต ไม่ติเตียนพระอริยะเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยัตถิการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อม เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปปัตติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดูกรพราหมณ์ แม้ข้อนี้ก็ปัญญาของเธอประการหนึ่ง

อัสสวัชชญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออัสสวัชชญาณ ย่อมรู้ชัดตาม ความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้น แล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ เป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขาใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว บุรุษผู้มีจักขุ ยืนอยู่บนขอบสระนั้น จะพึงเห็นหอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก่อนกรวดและก่อนหินบ้าง ฟุ้งปลาบ้าง กำลังว่ายอยู่บ้าง หยดย้อยบ้าง ในสระน้ำนั้น เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า สระน้ำนี้ ไสสะอาด ไม่ขุ่นมัว หอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก่อนกรวดและก่อนหินบ้าง ฟุ้งปลาบ้าง เหล่านี้ กำลังว่ายอยู่บ้าง กำลังหยดย้อยบ้าง ในสระนั้น ดังนี้ จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล เมื่อจิต เป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออัสสวัชชญาณย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธ คามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จาก อวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่ จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกรพราหมณ์ แม้ข้อนี้ก็ปัญญาของเธอประการหนึ่ง ดูกรพราหมณ์ นี่แลคือปัญญานั้น .

โสณทัณฑพราหมณ์แสดงตนเป็นอุบาสก

[๑๙๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์โสณทัณฑะได้กราบทูลคำนี้ กะพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระโคตม ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก เปรียบเหมือนนายของทีคว่า เปิดช่องที่ปิด บอทาง แก่คนหลงทาง หรือสองประตูในที่มืดด้วยคิดว่าผู้มีจักขุจักเห็นรูป ดังนี้ จันใด พระผู้มีพระภาค ทรงประกาศพระธรรมโดยอนเอกปริยาย จันนั้นเหมือนกัน ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญข้าพระองค์ ขอถึงพระโคตมผู้เจริญทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง ขอพระโคตมผู้เจริญจงจำข้าพระองค์ ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิตตั้งแต่นั้นนี้เป็นต้นไป และขอพระโคตมผู้เจริญทรงรับภัตตาหาร ของข้าพระองค์เพื่อเสวยในวันพรุ่งนี้ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยคุณภาพ แล้ว ลำดับนั้น พราหมณ์โสณทัณฑะทราบบว่า พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์แล้ว ลุกจากอาสนะ ถวายอภิวาท กระทำประทักษิณ แล้วกลับไป .

อธิบายของโสณทัณฑพราหมณ์

[๑๙๗] ครั้นล่วงราตรีนั้นแล้ว พราหมณ์โสณทัณฑะให้ตกแต่งของเคี้ยวของฉันอัน- * ประณีตในนิเวศน์ของตนเสร็จแล้ว ให้คนไปกราบทูลภัตตกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่ พระโคตมผู้เจริญ ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารเสร็จแล้ว ครั้งนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่ง แล้วทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของพราหมณ์โสณทัณฑะพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์แล้ว ประทับนั่ง ณ อาสนะที่เขาจัดไว้ จึงพราหมณ์โสณทัณฑะได้อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็น ประมุข ด้วยของเคี้ยว ของฉันอันประณีตให้อิ่มหน้าด้วยมือของตนเสร็จแล้ว .

[๑๙๘] ครั้งนั้น พราหมณ์โสณทัณฑะทราบบว่าพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จแล้ว วาง พระหัตถ์จากบาตรแล้ว จึงถือเอาอาสนะต่ำกว่า นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ถ้าข้าพระองค์กำลังอยู่ในท่ามกลางบริษัทจะพึงลุกจากอาสนะถวายอภิวาท พระโคตมผู้เจริญ บริษัทนั้นจะพึงดูหมิ่นข้าพระองค์ด้วยเหตุนี้ได้ ผู้ที่ถูกบริษัทดูหมิ่นพึง เสื่อมยศ ผู้เสื่อมยศพึงเสื่อมโภคสมบัติ เพราะได้ยศ ข้าพระองค์จึงมีโภคสมบัติ ข้าแต่พระ โคตมผู้เจริญ ถ้าข้าพระองค์กำลังอยู่ในท่ามกลางบริษัทจะพึงประคองอัญชลี ขอพระโคตม ผู้เจริญจงข้าพระทัยว่า แทนการลุกจากอาสนะ ถ้าข้าพระองค์กำลังอยู่ในท่ามกลางบริษัทจะพึง เปลื้องผ้าโพกอก ขอพระโคตมผู้เจริญจงข้าพระทัยว่า แทนการอภิวาทด้วยเศียร ถ้าข้าพระองค์ กำลังไปในยานจะพึงลงจากยานแล้วถวายอภิวาทพระโคตม บริษัทนั้นจะพึงดูหมิ่นข้าพระองค์ ด้วยเหตุนี้ได้ ผู้ที่ถูกบริษัทดูหมิ่นพึงเสื่อมยศ ผู้เสื่อมยศ พึงเสื่อมโภคสมบัติ เพราะได้ยศ ข้าพระองค์จึงมีโภคสมบัติ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ถ้าข้าพระองค์กำลังไปในยานจะพึงยกปฏิภาณขึ้น ขอพระโคตมผู้เจริญจงทรงข้าพระทัยว่า แทนการลงจากยานของข้าพระองค์ ถ้าข้าพระองค์กำลังไป ในยานจะพึงลดร่มขอพระโคตมผู้เจริญจงทรงข้าพระทัยว่า แทนการอภิวาทด้วยเศียรของข้าพระองค์

ดังนี้.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงยังพราหมณ์โสณทัณฑะให้เห็นแจ้ง ให้สมาทานให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมมิกถาแล้ว เสด็จลุกจากอาสนะเสด็จกลับ ดังนี้แล.

จบโสณทัณฑสูตร ที่ ๔.

๕. กุฏทันทสูตร

[๑๙๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในนครชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ได้เสด็จถึงพราหมณ์คามของชาวมครชื่อขานมัตต ได้ยินว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จประทับอยู่ในสวนอัมพลัฏฐิกา ใกล้บ้านขานมัตต. สมัยนั้น พราหมณ์กุฏทันทะอยู่ครองบ้านขานมัตต อันค้ำคั่งด้วยประชาชนและหมู่มืดัว อุดมด้วยหญ้า ด้วยไม้ ด้วยน้ำ สมบูรณ์ด้วยธัญญาหาร ซึ่งเป็นราชสมบัติ อันพระเจ้าแผ่นดินมคร จอมเสนา พระนามว่า พิมพิสาร พระราชทานปูนบำเหน็จให้เป็นส่วนพรหมไทย.

มหาอัยยของกุฏทันทะพราหมณ์

[๒๐๐] ก็สมัยนั้น พราหมณ์กุฏทันทะ ได้เตรียมมหาอัยยโคผู้ ๓๐๐ ลูกโคผู้ ๓๐๐ ลูกโคเมีย ๓๐๐ แพะ ๓๐๐ และแกะ ๓๐๐ ถู้นำเข้าไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบุชายัญ. พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านขานมัตต ได้สดับว่า พระสมณโคดม ศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุล เสด็จจาริกไปในนครชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป เสด็จถึงบ้านขานมัตต ประทับอยู่ในสวนอัมพลัฏฐิกา ใกล้บ้านขานมัตต เกียรติศัพท์อันงามของท่านพระสมณโคดม พระองค์นั้นจรไปแล้วอย่างนี้ว่า

ว่าด้วยพระพุทฺธคุณ

แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้นทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่มืดัวพร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ให้รู้ตาม ทรงสอนธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การเห็นพระอรหันต์ทั้งหลาย เห็นปานนั้น ย่อมเป็นการดีเลิศ ดังนี้. ครั้นนั้น พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านขานมัตตออกจากบ้าน ขานมัตตเป็นหมู่ๆ พวกกันไปยังสวนอัมพลัฏฐิกา.

[๒๐๑] สมัยนั้น พราหมณ์กุฏทันทะ ขึ้นพักกลางวันในปราสาทชั้นบน ได้เห็นพราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านขานมัตตออกจากบ้านขานมัตตรวมกันเป็นหมู่ๆ พวกกันไปสวนอัมพลัฏฐิกา จึงเรียกนักการมาถามว่า ดูกนักการ พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านขานมัตต ออกจากบ้าน ขานมัตตรวมกันเป็นหมู่ๆ พวกกันไปยังสวนอัมพลัฏฐิกาทำไมกัน?

นักการ. มีเรื่องอยู่ท่านผู้เจริญ พระสมณโคดม ศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุล เสด็จจาริกไปในนครชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป เสด็จถึงบ้านขานมัตต ประทับอยู่ในสวนอัมพลัฏฐิกา ใกล้บ้านขานมัตต เกียรติศัพท์อันงามของพระองค์จรไปแล้วอย่างนี้ว่า

แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้น พวกกันเข้าไปเฝ้าท่านพระโคดมพระองค์นั้น.

ลำดับนั้น พราหมณ์กุฏทันทะได้เกิดความคิดเช่นนั้นว่า ก็เราได้สดับข่าวนี้มาว่า พระ-

* สมณโคดมทรงทราบอัยยสมบัติ ๓ ประการซึ่งมีบริวาร ๑๖ แต่เราไม่ทราบ และเราก็ปรารถนาจะบูชามหาอัยย ฝัคนั้น เราควรเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดม ทูลถามอัยยสมบัติ ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ ลำดับนั้น พราหมณ์กุฏทันทะได้เรียกนักการมาสั่งว่า ดูกนักการ ถ้าเช่นนั้น ท่านจงไปหาพราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านขานมัตต แล้วบอกเขาอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย พราหมณ์กุฏทันทะสั่งมาว่า ขอให้ท่านทั้งหลายจงรอก่อน แม้พราหมณ์กุฏทันทะ ก็จักไปเฝ้าพระสมณโคดมด้วย.

นักการรับคำแล้วไปหาพราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านขานมัตต แล้วบอกว่าท่านทั้งหลาย พราหมณ์กุฏทันทะสั่งมาว่า ขอให้ท่านทั้งหลายจงรอก่อน แม้พราหมณ์กุฏทันทะ ก็จักไปเฝ้าพระสมณโคดมด้วย.

[๒๐๒] สมัยนั้น พราหมณ์หลายร้อยคนพักอยู่ในบ้านขานมัตต ด้วยหวังว่าพวกเรา จักบริโภคมหาอัยยของพราหมณ์กุฏทันทะ พราหมณ์เหล่านั้นได้ทราบว่าพราหมณ์กุฏทันทะ จักไปเฝ้าพระสมณโคดม จึงพากันไปหาพราหมณ์กุฏทันทะแล้วถามว่า ได้ทราบว่า ท่านจักไปเฝ้า

พระสมณโคดม จริงหรือ?

ภูกุณฑะ . เราคิดว่าจักไปเฝ้าพระสมณโคดม จริง .

พราหมณ์ . อย่าเลย ท่านภูกุณฑะ ท่านไม่ควรไปเฝ้าพระสมณโคดม ถ้าท่านไปเฝ้า ท่านจักเสียเกียรติยศ เกียรติยศของพระสมณโคดมจักรุ่งเรือง ด้วยเหตุนี้แหละ ท่านจึงไม่ควรไปเฝ้าพระสมณโคดม พระสมณโคดมต่างหากควรจะมาหาท่าน อนึ่ง ท่านเป็นอกุโธสชาติ ทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีกรรมที่เป็นที่ถือปฏิสนธิมดจตติตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านได้โดยอ้างถึงชาติได้ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงไม่ควรไปเฝ้าพระสมณโคดม พระสมณโคดมต่างหากควรจะมาหาท่าน อนึ่ง ท่านเป็นคนมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก มีเครื่องใช้สอย อันน่าปลื้มใจมาก มีทองและเงินมาก . . . อนึ่ง ท่านเป็นผู้เล่าเรียน ทรงจำนต รุจบไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์นี้หมดๆ คัมภีร์เกตุชะ พร้อมทั้งประเภทอักษรมีคัมภีร์อิติหาสเป็นที่ ๕ เป็นผู้เข้าใจ ด้วยท เป็นผู้เข้าใจ ไวยากรณ์ ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะและมหาปรัสลักษณะ . . . อนึ่ง ท่านมีรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส กอปรด้วยผิวพรรณผุดผ่องยิ่งนัก มีพรรณคล้ายพรม มีรูปร่างคล้ายพรม นาดู น่าชม ไม่น้อย . . . อนึ่ง ท่านเป็นผู้มีศีล มีศีลยั่งยืน ประกอบด้วยศีลยั่งยืน . . . อนึ่ง ท่านเป็นผู้มีวาจาไพเราะ มีสำเนียงไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองสละสลวย หาโทษมิได้ ให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความได้ชัด . . . อนึ่ง ท่านเป็นอาจารย์และอาจารย์ของชนหมู่มาก สอนมนต์มาจนถึง ๓๐๐ พวก มาณพเป็นอันมาก ต่างทิศต่างชนบท ผู้ต้องการมนต์ ใครจะเรียนมนต์ในสำนักท่านพากันมา . . . อนึ่ง ท่านเป็นผู้แก่เฒ่า เป็นผู้ใหญ่ล่งกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ ส่วนพระสมณโคดมเป็นคนหนุ่มและบวชแต่ยังหนุ่ม . . . อนึ่ง ท่านเป็นผู้ขึ้นพระเจ้าแผ่นดิน มครจอมเสนา พระนามว่าพิมพิสาร ทรงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา นอบน้อม . . . อนึ่ง ท่านเป็นผู้ขึ้นพราหมณ์ไปกษัตริย์สักการะ เคารพ นับถือ บูชา นอบน้อม . . . อนึ่ง ท่านครองบ้านขามัตต์ อันคับคั่งด้วยประชาชนและหมู่สัตว์ อุดมด้วยหญ้า ด้วยไม้ ด้วยน้ำ สมบูรณ์ด้วยธัญญาหาร ซึ่งเป็นราชสมบัติอันพระเจ้าแผ่นดินมครจอมเสนา พระนามว่าพิมพิสาร พระราชทานปันบำเหน็จให้เป็นส่วนพรมไทย เพราะเหตุนี้แหละ ท่านจึงไม่ควรไปเฝ้าพระสมณ-
*โคดม พระสมณโคดมต่างหากควรจะมาหาท่าน .

[๒๐๓] เมื่อพวกพราหมณ์กล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ภูกุณฑะจึงได้กล่าวว่า ท่านทั้งหลาย ถ้อยคำนั้นของฟังข้าพเจ้าบ้าง เราทั้งหลาย ควรไปเฝ้าท่านพระสมณโคดมพระองค์นั้น ท่านพระโคดมไม่ควรจะเสด็จมาหาเรา เพราะได้ยินว่า ท่านเป็นอกุโธสชาติทั้งฝ่ายพระมารดาและพระบิดา มีพระกรรมที่เป็นที่ถือปฏิสนธิมดจตติตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครคัดค้านได้โดยอ้างถึงพระชาติได้ เพราะเหตุนี้แหละ ท่านพระโคดมจึงไม่ควรเสด็จมาหาเรา ที่ถูกเราทั้งหลาย ควรไปเฝ้าพระองค์ท่าน ได้ยินว่า พระสมณโคดมทรงจะพระญาติหมู่ใหญ่ออกผนวชแล้ว . . . พระองค์ท่านทรงสละเงินและทองเป็นอันมาก ทั้งที่อยู่ในพื้นดิน ทั้งที่อยู่ในอากาศออกผนวช . . . พระองค์ท่านกำลังรณ มีพระเกศาตาสันนิท ยังหนุ่มแน่นอยู่ในปฐมวัย เสด็จออกผนวชเป็นบรรพชิต . . . เมื่อพระมารดาและพระบิดาไม่ทรงปรารถนาให้ผนวช มีพระพักตร์อาบด้วยน้ำพระเนตร ทรงกันแสงอยู่ พระองค์ท่านได้ปลงพระเกศาและพระมัสสุ ทรงครองผ้ากาสาวพัสตร์ เสด็จออกทรงผนวชเป็นบรรพชิต . . . พระองค์ท่านมีพระรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส กอปรด้วยพระจรวรรณ ผุดผ่องยิ่งนัก . . . มีพระพรรณคล้ายพรม มีพระสีริระคล้ายพรม นาดูน่าชมมิใช่น้อย . . . พระองค์ท่านเป็นผู้มีศีล มีศีลประเสริฐ มีศีลเป็นกุศล ประกอบด้วยศีลเป็นกุศล . . . พระองค์ท่านมีพระวาจาไพเราะ มีพระสำเนียงไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมือง สละสลวย หาโทษมิได้ ให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความได้ชัด . . . พระองค์ท่านเป็นอาจารย์และอาจารย์ของคนหมู่มาก . . . พระองค์ท่านสิ้นกามราคะแล้ว เลิกประดับตกแต่ง . . . พระองค์ท่านเป็นกรรมวาที เป็นกิริยาวัที ไม่ทรงมุ่งร้ายแก่พวกพราหมณ์ . . . พระองค์ท่านทรงผนวชจากสกุลสูง คือสกุลกษัตริย์อันไม่เจือปน . . . พระองค์ท่านทรงผนวชจากสกุลมั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก . . . ชนต่างรัฐต่างชนบทพากันมาทูลถามปัญหาพระองค์ท่าน . . . เทวดาหลายพันมอบชีวิตถึงพระองค์ท่านเป็นสรณะ . . . เกียรติศัพท์อันงามของท่านขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า

แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิเศษและจรรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม . . . พระองค์ท่านทรงประกอบด้วยมหาปรัสลักษณะ ๓๒ ประการ . . . พระองค์ท่านมีปรกติกาล่าเชื้อเชิญ เจริญผุกไมตรี ข้างปราศรัย มีพระพักตร์ไม่สยิว เบิกบาน มีปรกติตรัสก่อน . . . พระองค์ท่านเป็นผู้อนันตริย์ ๔ สักการะ เคารพ นับถือ บูชา นอบน้อม . . . เทวดาและมนุษย์เป็นอันมากเลื่อมใสพระองค์ท่านยิ่งนัก . . . พระองค์ท่านทรงพำนักอยู่ในบ้านหรือนิคมใด บ้านหรือนิคมนั้น อมนุษย์ไม่เบียดเบียนมนุษย์ . . . พระองค์ท่านเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะ และเป็นคณาจารย์ ได้รับยกย่องว่าเป็นยอดของเจ้าลัทธิเป็นอันมาก สมณพราหมณ์เหล่านี้เรื่องยศด้วยประการใดๆ แต่พระสมณโคดมไม่อย่างนั้น ที่แท้ พระสมณโคดมเรื่องยศด้วยวิเศษ และจรรณสมบัติอันยอดเยี่ยม . . . พระเจ้าแผ่นดินมคร จอมเสนา พระนามว่าพิมพิสาร พร้อมทั้งพระโอรสและพระมเหสี ทั้งราชบริพารและอำมาตย์ ทรงมอบชีวิตถึงพระองค์ท่านเป็นสรณะ . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
พระเจ้าปเสนทิโกศลพร้อมทั้งพระเจ้าโอรสและพระมเหสี ทั้งราชบริพารและอำมาตย์ ทรงมอบชีวิต
ถึงพระองค์ท่านเป็นสรณะ . . . พรหมณ์ไปขอขรสาดี พร้อมทั้งบุตรและภรรยา ทั้งบริษัทและอำมาตย์
มอบชีวิตถึงพระองค์ท่านเป็นสรณะ . . . พระองค์ท่านเป็นผู้อื่นพระเจ้าแผ่นดินนคร จอมเสนา
พระนามว่าพิมพิสาร ทรงสักการะ เคารพ นบถือ บูชา นอบน้อม . . . พระองค์ท่านเป็นผู้อื่น
พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสักการะ เคารพ นบถือ บูชา นอบน้อม . . . พระองค์ท่านเป็นผู้
อื่นพรหมณ์ไปขอขรสาดีสักการะ เคารพ นบถือ บูชา นอบน้อม . . . พระองค์ท่านเสด็จถึงบ้าน
ขานมัตต ประทับอยู่ที่สวนอัมพลัญญิกา ใกล้บ้านขานมัตต ท่านสมณะหรือพรหมณ์เหล่าใด
เหล่าหนึ่งมาสู่เขตบ้านของเรา ท่านเหล่านั้นจัดว่าเป็นแขกของเรา และเป็นแขกซึ่งเราควรสักการะ
เคารพ นบถือ บูชา นอบน้อม . . . เพราะเหตุที่ท่านพระสมณโคดมเสด็จถึงบ้านขานมัตต
ประทับอยู่ที่สวนอัมพลัญญิกา ใกล้บ้านขานมัตต จัดว่าเป็นแขกของเรา และเป็นแขกที่เราควร
สักการะ เคารพ นบถือ บูชา นอบน้อม นี่แหละ พระองค์ท่านจึงไม่ควรจะเสด็จมาหาเรา
ที่ถูก เราต่างหากควรไปเฝ้าพระองค์ท่าน ข้าพเจ้าทราบพระคุณของท่านพระโคดมเพียงเท่านี้
แต่ท่านพระโคดมมิใช่มีพระคุณเพียงเท่านี้ ความจริงพระองค์ท่านมีพระคุณหาประมาณมิได้ .

[๒๐๔] เมื่อพรหมณ์ถูกทันทะกล่าวอย่างนี้แล้ว พวกพรหมณ์เหล่านั้นได้กล่าวว่า ท่าน
ถูกทันทะกล่าวชมท่านพระสมณโคดมถึงเพียงนี้ ถึงหากพระองค์ท่านจะประทับอยู่ไกลจากที่นี่ตั้ง
๑๐๐ โยชน์ ก็ควรแท้ที่กลบุตรผู้มีศรัทธาจะไปเฝ้า แม้จะต้องนำเสบียงไปก็ควร พรหมณ์
ถูกทันทะกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เราทั้งหมดจักเข้าไปเฝ้าท่านพระสมณโคดม .

ลำดับนั้น พรหมณ์ถูกทันทะพร้อมด้วยคณะพรหมณ์หมู่ใหญ่ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-
* พระภาคที่สวนอัมพลัญญิกา ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว ได้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฝ่ายพรหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านขานมัตตบางพวกก็ถวาย
บังคม บางพวกก็ปราศรัย บางพวกก็ประณมอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาค บางพวกก็ประกาศชื่อ
และโคตร บางพวกก็นั่งอยู่ แล้วต่างพากันนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งๆ พรหมณ์ถูกทันทะ
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์
ได้สดับมาว่า พระสมณโคดมทรงทราบยัญสมบัตินี้ ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ ส่วนข้าพระองค์
ไม่ทราบ แต่ปรารถนาจะบูชามหาภัย ขอประทานพระวโรกาส ขอพระโคตมผู้เจริญโปรดแสดง
ยัญสมบัตินี้ ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ แก่ข้าพระองค์ พระเจ้าข้า .

ว่าด้วยยัญของพระเจ้ามหาวิชิตราช

[๒๐๕] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพรหมณ์ ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงตั้งใจให้ดี
เราจักบอก เมื่อพรหมณ์ถูกทันทะทูลรับแล้ว จึงตรัสว่า ดูกรพรหมณ์ เรื่องเคยมีมาแล้ว
พระเจ้ามหาวิชิตราช เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่อง
ใช้สอยอันน่าปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก มีทองพระคลังและนางบริวาร ดูกร
พรหมณ์ ครั้นนั้น พระเจ้ามหาวิชิตราช ได้เสด็จเข้าไปสู่ที่ลับเร้นอยู่ ได้เกิดพระปริวิตกอย่างนี้
ว่า เราได้ครอบครองสมบัติมณเฑียรอย่างไพบูลย์แล้ว ได้ขำระปกครองดินแดนมากมาย ถ้ากระไร
เราพึงบูชามหาภัย จะเป็นประโยชน์และความสุขแก่เราตลอดกาลนาน ดูกรพรหมณ์ พระเจ้า
มหาวิชิตราชรับสั่งให้เรียกพรหมณ์ไปโรหิตมาแล้วตรัสว่า วันนี้เราได้เข้าสู่ที่ลับเร้นอยู่ ได้เกิด
ปริวิตกอย่างนี้ว่า เราได้ครอบครองสมบัติมณเฑียรอย่างไพบูลย์แล้ว ได้ขำระปกครองดินแดน
มากมาย ถ้ากระไร เราพึงบูชามหาภัยจะเป็นประโยชน์และความสุขแก่เราตลอดกาลนาน
ดูกรพรหมณ์ เราปรารถนาจะบูชามหาภัย ขอท่านจงชี้แจงวิธีบูชามหาภัย จะเป็นประโยชน์
และความสุขแก่เราตลอดกาลนาน .

[๒๐๖] ดูกรพรหมณ์ เมื่อพระเจ้ามหาวิชิตราชรับสั่งอย่างนี้แล้ว พรหมณ์ไปโรหิต
กราบทูลว่า ชนบทของพระองค์ยังมีเสี้ยนหนาม ยังมีการเบียดเบียนกัน ไจรปลันบ้านกิติ ปลัน
นิคมกิติ ปลันเมืองกิติ ทำร้ายในหนทางเปลี่ยวกิติ ยังปรากฏอยู่ พระองค์จะโปรดฟื้นฟูพลีกรรม
ในเมื่อบ้านเมืองยังมีเสี้ยนหนาม ยังมีการเบียดเบียนกันอยู่ ด้วยเหตุที่ทรงฟื้นฟูพลีกรรมนั้น
จะพึงชื่อว่าทรงกระทำการมีสมควร บางคราวพระองค์จะทรงพระดำริอย่างนี้ว่า เราจักปราบปราม
เสี้ยนหนาม คือไจร ด้วยการประหาร ด้วยการจองจำ ด้วยการปรับไหม ด้วยการดำเนินโทษ
หรือเนรเทศ อันการปราบปรามด้วยวิธีเช่นนี้ ไม่เชื่อว่าเป็นการปราบปรามโดยชอบ เพราะว่าไจร
บางพวกที่หนีออกจากถูกจำกัดก็ยังมิอยู่ ภายหลัง มันก็จักเบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ แต่ว่า
การปราบปรามเสี้ยนหนามคือไจรนั้น จะเชื่อว่าเป็นการปราบปรามโดยชอบ เพราะอาศัยวิธีการ
ดังต่อไปนี้

๑. พลเมืองเหล่าใด ในบ้านเมืองของพระองค์ ชะมักเขม้นในกสิกรรม และโคธกรรม
ขอพระองค์จงเพิ่มข้าวปลูกและข้าวกินให้แก่พลเมืองเหล่านั้นในโอกาสอันสมควร .

๒. พลเมืองเหล่าใด ในบ้านเมืองของพระองค์ ชะมักเขม้นในพาณิชย์กรรม ขอพระองค์
จงเพิ่มทุนให้แก่พลเมืองเหล่านั้น ในโอกาสอันสมควร .

๓. ข้าราชการเหล่าใด ในบ้านเมืองของพระองค์ขยัน ขอพระองค์จงพระราชทาน
เบี้ยเลี้ยงและเงินเดือนแก่ข้าราชการเหล่านั้นในโอกาสอันสมควร .

พลเมืองเหล่านั้นนั้นแหละ จักเป็นผู้ชวนชวายในการงานของตนๆ จักไม่เบียดเบียน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
บ้านเมืองของพระองค์ อนึ่ง กองพระราชทรัพย์มีจำนวนมาก จักเกิดแก่พระองค์ บ้านเมือง
ก็จะตั้งมั่นอยู่ในความเกษม หาเสียหนามมิได้ ไม่มีการเบียดเบียนกัน พลเมืองจักชื่นชมยินดี
ต่อกัน ยังบุตรให้พื่อนอยู่นอก จักไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่ ดุกรพราหมณ์ พระเจ้ามหาวิชิตราช
ทรงรับคำพราหมณ์ไปโรหิตแล้ว ก็ได้พระราชทานข้าวปลูกและข้าวกินแก่พลเมืองในบ้านเมืองของ
พระองค์ ที่เข้หมักเข้หม่นในกสิกรรมและโครักษากรรม พระราชทานทุนแก่พลเมืองในบ้านเมือง
ของพระองค์ ที่เข้หมักเข้หม่นในพาณิชย์กรรม พระราชทานเบี้ยเลี้ยงและเงินเดือนแก่ข้าราชการ
ในบ้านเมืองของพระองค์ที่ยืน พลเมืองเหล่านั้นนั้นแหละ ได้เป็นผู้ชวนช่วยในการงานตาม
หน้าที่ของตนๆ ไม่ได้เบียดเบียนบ้านเมืองของพระองค์ อนึ่ง กองพระราชทรัพย์มีจำนวนมาก
ได้เกิดมีแล้วแก่พระองค์ บ้านเมืองได้ดำรงอยู่ในความเกษม หาเสียหนามมิได้ ไม่มีการ
เบียดเบียนกัน พลเมืองชื่นชมยินดีต่อกัน ยังบุตรให้พื่อนอยู่นอก ไม่ต้องปิดประตูเรือน
อยู่แล้ว .

[๒๐๓] ดุกรพราหมณ์ ครั้นนั้นแล พระเจ้ามหาวิชิตราชได้ทรงรับสั่งให้พราหมณ์ไปโรหิต
มาเฝ้าแล้วตรัสว่า ท่านผู้เจริญ โจรที่เป็นเสียหนามนั้น เราได้ปราบปรามดีแล้ว เพราะอาศัย
วิธีการของท่าน และกองพระราชทรัพย์ใหญ่ก็ได้บังเกิดแก่เรา บ้านเมืองก็ได้ดำรงอยู่ในความเกษม
หาเสียหนามมิได้ ไม่มีการเบียดเบียนกัน พลเมืองชื่นชมยินดีต่อกัน ยังบุตรให้พื่อนอยู่นอก
ไม่ต้องปิดประตูเรือนอยู่ ดุกรพราหมณ์ เราปรารถนาจะบูชามหาภัย ขอท่านจงชี้แจงวิบุชา
มหาภัยที่จะเป็นประโยชน์และความสุขแก่เราตลอดกาลนาน .

พราหมณ์ไปโรหิตกราบทูลว่า ขอเดชะ ถ้าเช่นนั้น อนนตกษัตริย์เหล่าใด ซึ่งเป็นชาว
นิคมและชาวชนบทในพระราชอาณาเขตของพระองค์ ขอพระองค์จงเรียกอนนตกษัตริย์เหล่านั้น
มาปรึกษาว่า ท่านทั้งหลาย เราปรารถนาจะบูชามหาภัย ขอท่านจงร่วมมือกับเรา เพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขแก่เราตลอดกาลนาน อำมาตย์ราชบริพารเหล่าใด ซึ่งเป็นชาวนิคมนและชาวชนบท
ในพระราชอาณาเขตของพระองค์ ขอพระองค์จงเรียกอำมาตย์ราชบริพารเหล่านั้นมาปรึกษาว่า ท่าน
ทั้งหลาย เราปรารถนาจะบูชามหาภัย ขอท่านจงร่วมมือกับเรา เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข
แก่เราตลอดกาลนาน พราหมณ์มหาศาลเหล่าใด ซึ่งเป็นชาวนิคมนและชาวชนบทในพระราช-

* อาณาเขตของพระองค์ ขอพระองค์จงเรียกพราหมณ์มหาศาลเหล่านั้นมาปรึกษาว่า ท่านทั้งหลาย
เราปรารถนาจะบูชามหาภัย ขอท่านจงร่วมมือกับเรา เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่เราตลอด
กาลนาน กฤหบดีผู้มั่งคั่งเหล่าใด ซึ่งเป็นชาวนิคมนและชาวชนบทในพระราชอาณาเขตของพระองค์
ขอพระองค์จงเรียกกฤหบดีผู้มั่งคั่งเหล่านั้นมาปรึกษาว่า ท่านทั้งหลาย เราปรารถนาจะบูชามหาภัย
ขอท่านจงร่วมมือกับเรา เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่เราตลอดกาลนาน ดุกรพราหมณ์
พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงรับคำพราหมณ์ไปโรหิตแล้ว ทรงเรียกอนนตกษัตริย์ ซึ่งเป็นชาวนิคมน
และชาวชนบทในพระราชอาณาเขตของพระองค์มาปรึกษาว่า ท่านทั้งหลาย เราปรารถนาจะบูชา
มหาภัย ขอท่านจงร่วมมือกับเรา เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่เราตลอดกาลนาน . อนนตกษัตริย์
เหล่านั้นกราบทูลว่า ขอพระองค์จงบูชาภัยเกิด ขอเดชะ บัดนี้เป็นการสมควรที่จะบูชาภัย
ทรงเรียกอำมาตย์ราชบริพาร ซึ่งเป็นชาวนิคมนและชาวชนบทในพระราชอาณาเขตของพระองค์
มาปรึกษาว่า ท่านทั้งหลาย เราปรารถนาจะบูชามหาภัย ขอท่านจงร่วมมือกับเรา เพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขแก่เราตลอดกาลนาน อำมาตย์ราชบริพารเหล่านั้นกราบทูลว่า ขอพระองค์จงทรงบูชา
ภัยเกิด ขอเดชะ บัดนี้เป็นการสมควรที่จะบูชาภัย ทรงเรียกพราหมณ์มหาศาล ซึ่งเป็นชาวนิคมน
และชาวชนบทในพระราชอาณาเขตของพระองค์มาปรึกษาว่า ท่านทั้งหลาย เราปรารถนาจะบูชา
มหาภัย ขอท่านจงร่วมมือกับเรา เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่เราตลอดกาลนาน พราหมณ์
มหาศาลเหล่านั้นกราบทูลว่า ขอพระองค์จงทรงบูชาภัยเกิด ขอเดชะ บัดนี้ เป็นการสมควร
ที่จะบูชาภัย ทรงเรียกกฤหบดีผู้มั่งคั่ง ซึ่งเป็นชาวนิคมนและชาวชนบทในพระราชอาณาเขตของ
พระองค์มาปรึกษาว่า ท่านทั้งหลาย เราปรารถนาจะบูชามหาภัย ขอท่านจงร่วมมือกับเรา
เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่เราตลอดกาลนาน กฤหบดีผู้มั่งคั่งเหล่านั้นกราบทูลว่า ขอพระองค์
จงทรงบูชาภัยเกิด ขอเดชะ บัดนี้ เป็นการสมควรที่จะบูชาภัย ชนผู้เห็นชอบตามพระราชดำริ
๔ เหล่านี้ จัดเป็นบริวารของภัยนั้น ดังนี้แล .

[๒๐๔] พระเจ้ามหาวิชิตราช ทรงประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ .

๑. ทรงเป็นอุกโตสุชาติ ทั้งฝ่ายพระมารดาและพระบิดา มีพระครุฑเป็นที่ทรงถือ
ปฏิสนธิหมดจดติดตลอด ๗ ขั้วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียน ด้วยอ้างถึงพระชาติได้ .

๒. ทรงมีพระรูปงาม นาดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก
มีพระพรรณคล้ายพรหม มีพระรูปคล้ายพรหม นาดู น่าชมไม่น้อย .

๓. ทรงมีกำลัง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้สอย
อันน่าปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก มีท้องพระคลังและฉางเต็มบริบูรณ์ .

๔. ทรงมีกำลัง ทรงสมบูรณ์ด้วยเสนามืองค์ ๔ ซึ่งอยู่ในวัยนัย คอยปฏิบัติตามพระราช
บัญชา มีพระบรมเดชานุภาพดังว่าจะเผ่าผลาญราชศัตรูได้ด้วยพระราชอิสริยยศ .

๕. ทรงพระราชศรัทธา เป็นทนาย เป็นทนายบติ มิได้ปิดประตู เป็นดุษฎีที่ลงดื่ม
ของสมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทาง วณิก และยาก ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

๖. ได้ทรงศึกษาทรงสดับเรื่องนั้นๆ มาก.

๗. ทรงทราบอรรถแห่งข้อที่ทรงศึกษาและภาษิตนั้นๆ ว่า นี้อรรถแห่งภาษิตนี้ นี้อรรถแห่งภาษิตนี้.

๘. ทรงเป็นบัณฑิต เจียบแหลม ทรงพระปรีชาสามารถ ทรงพระราชดำริอรรถอันเป็นอดีต อนาคต และปัจจุบันได้.

พระเจ้ามหาราชิตราช ทรงประกอบด้วยองค์ ๘ ประการดังกล่าวนี้องค์ ๘ ประการแม่เหล่านี้ จัดเป็นบริวารแห่งยัญนั้นโดยแท้ ด้วยประการดังนี้

[๒๐๙] พราหมณ์บุโรหิตประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ

๑. เป็นอุกโตสชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิหมดจดตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้าน ตีเตียน ด้วยอ้างถึงชาติได้.

๒. เป็นผู้เล่าเรียน ทรงจำนต รุ้จบไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์นิฆนทุ คัมภีร์เกตกะ พร้อมทั้งประเภทอักษร มีคัมภีร์อิติहाสเป็นที่ ๕ เป็นผู้เข้าใจตัวบท เป็นผู้เข้าใจไวยากรณ์ ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะ และมหาปรัลลักษณะ.

๓. เป็นผู้มั่งคั่ง มีศีลยังยืน ประกอบด้วยศีลยังยืน.

๔. เป็นบัณฑิต เจียบแหลม มีปัญญา เป็นที่ ๑ หรือที่ ๒ ของพวกปฏิกาคหผู้รับบูชาด้วยกัน.

พราหมณ์บุโรหิตประกอบด้วยองค์ ๔ ดังแสดงมานี้ องค์ ๔ ประการ แม่เหล่านี้ จัดเป็นบริวารแห่งยัญนั้นโดยแท้ ด้วยประการดังนี้.

ยัญญสัมปทา ๓ มีบริวาร ๑๖

[๒๑๐] ดุรพราหมณ์ ลำดับนั้นแล พราหมณ์บุโรหิตได้แสดงยัญวิธี ๓ ประการถวายพระเจ้ามหาราชิตราชก่อนทรงบูชายัญว่า.

๑. เมื่อพระองค์ทรงบูชามหายัญญอยู่ ความวิปฏิสารบางอย่างพึงมีว่า กองโภคสมบัติใหญ่ของเราจักหมดเปลือง ดังนี้ พระองค์ไม่ควรทรงทำความวิปฏิสารเช่นนั้น.

๒. เมื่อพระองค์ทรงบูชามหายัญญอยู่ ความวิปฏิสารบางอย่างพึงมีว่า กองโภคสมบัติใหญ่ของเรากำลังหมดเปลืองไปอยู่ ดังนี้ พระองค์ไม่ควรทรงทำความวิปฏิสารเช่นนั้น.

๓. เมื่อพระองค์ทรงบูชามหายัญญอยู่ ความวิปฏิสารบางอย่างพึงมีว่า กองโภคสมบัติใหญ่ของเราได้หมดเปลืองไปแล้ว ดังนี้ พระองค์ไม่ควรทรงทำความวิปฏิสารเช่นนั้น.

ดุรพราหมณ์ พราหมณ์บุโรหิตได้แสดงยัญวิธี ๓ ประการ ดังแสดงมานี้ถวายพระเจ้า-

*มหาราชิตราชก่อนทรงบูชายัญนั้นเทียว.

[๒๑๑] ดุรพราหมณ์ ลำดับนั้น พราหมณ์บุโรหิตได้กำจัดความวิปฏิสารของพระเจ้า-

*มหาราชิตราชเพราะพวกปฏิกาคห โดยอาการ ๑๐ ประการก่อนทรงบูชายัญ

๑. พวกคนทำปาณาติบาตกิตี พวกที่งดเว้นจากปาณาติบาตกิตี ต่างก็จักมาสู่ยัญพิธีของพระองค์. ในชนเหล่านั้น จำพวกที่ทำปาณาติบาต จักได้รับผลเพราะกรรมของเขาเอง ขอพระองค์ทรงปรารภเฉพาะพวกที่งดเว้นจากปาณาติบาตเท่านั้น แล้วทรงบูชา ทรงบริจาด ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด.

[๒๑๒] ๒. พวกคนที่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้กิตี พวกที่งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้กิตี ต่างก็จักมาสู่ยัญพิธีของพระองค์. ในชนเหล่านั้น จำพวกที่ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ จักได้รับผลเพราะกรรมของเขาเอง ขอพระองค์ทรงปรารภเฉพาะพวกที่งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้เท่านั้น แล้วทรงบูชา ทรงบริจาด ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด.

[๒๑๓] ๓. พวกคนที่ประพฤติผิดในกามทั้งหลายกิตี พวกที่งดเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลายกิตี ต่างก็จักมาสู่ยัญพิธีของพระองค์. ในชนเหล่านั้น จำพวกที่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย จักได้รับผลเพราะกรรมของเขาเอง ขอพระองค์ทรงปรารภเฉพาะพวกที่งดเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลายเหล่านั้น แล้วทรงบูชา ทรงบริจาด ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด.

[๒๑๔] ๔. พวกที่กล่าวคำเท็จกิตี พวกที่งดเว้นจากการกล่าวคำเท็จกิตี ต่างก็จักมาสู่ยัญพิธีของพระองค์. ในชนเหล่านั้น จำพวกที่กล่าวคำเท็จ จักได้รับผลเพราะกรรมของเขาเอง ขอพระองค์ทรงปรารภเฉพาะพวกที่งดเว้นจากการกล่าวคำเท็จเท่านั้น แล้วทรงบูชา ทรงบริจาด ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด.

[๒๑๕] ๕. พวกที่กล่าวคำส่อเสียดกิตี พวกที่งดเว้นจากการกล่าวคำส่อเสียดกิตี ต่างก็จักมาสู่ยัญพิธีของพระองค์. ในชนเหล่านั้น จำพวกที่กล่าวคำส่อเสียด จักได้รับผลเพราะกรรมของเขาเอง. ขอพระองค์ทรงปรารภเฉพาะพวกที่งดเว้นจากการกล่าวคำส่อเสียดเท่านั้น แล้วทรงบูชา ทรงบริจาด ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด.

[๒๑๖] ๖. พวกที่กล่าวคำหยาบกิตี พวกที่งดเว้นจากการกล่าวคำหยาบกิตี ต่างก็จักมาสู่ยัญพิธีของพระองค์. ในชนเหล่านั้น จำพวกที่กล่าวคำหยาบ จักได้รับผลเพราะกรรมของเขาเอง ขอพระองค์ทรงปรารภเฉพาะพวกที่งดเว้นจากการกล่าวคำหยาบเท่านั้น แล้วทรงบูชา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

[๒๑๓] ๗. พวกที่กล่าวคำเพื่อเจ้าก็ดี พวกที่งดเว้นจากการกล่าวคำเพื่อเจ้าก็ดี ต่างก็
จักมาสู่บุญพิธีของพระองค์ . ในชนเหล่านั้น จำพวกที่กล่าวคำเพื่อเจ้า จักได้รับผลเพราะกรรม
ของเขาเอง ขอพระองค์จงทรงปรารภเฉพาะพวกที่งดเว้นจากการกล่าวคำเพื่อเจ้าเท่านั้น แล้ว
ทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

[๒๑๔] ๘. พวกที่โลภอยากได้ของของผู้อื่นก็ดี พวกที่ไม่โลภอยากได้ของของผู้อื่นก็ดี
ต่างก็จักมาสู่บุญพิธีของพระองค์ . ในชนเหล่านั้น จำพวกที่โลภอยากได้ของของผู้อื่น จักได้รับผล
เพราะกรรมของเขาเอง ขอพระองค์จงทรงปรารภเฉพาะพวกที่ไม่โลภอยากได้ของของผู้อื่นเท่านั้น
แล้วทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

[๒๑๕] ๙. พวกที่มีจิตพยาบาทก็ดี พวกที่ไม่มีจิตพยาบาทก็ดี ต่างก็จักมาสู่บุญพิธี
ของพระองค์ ในชนเหล่านั้น จำพวกที่มีจิตพยาบาท จักได้รับผลเพราะกรรมของเขาเอง
ขอพระองค์จงทรงปรารภเฉพาะพวกที่มีจิตไม่พยาบาทเท่านั้นแล้ว ทรงบูชา ทรงบริจาต ทรง
อนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

[๒๑๖] ๑๐. พวกที่เป็นมิจฉาทิฎฐิก็ดี พวกที่เป็นสัมมาทิฎฐิก็ดี ต่างก็จักมาสู่บุญพิธี
ของพระองค์ ในชนเหล่านั้น จำพวกที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ จักได้รับผลเพราะกรรมของเขาเอง .
ขอพระองค์จงทรงปรารภเฉพาะพวกที่เป็นสัมมาทิฎฐิเท่านั้น แล้วทรงบูชา ทรงบริจาต ทรง
อนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

ดูกรพราหมณ์ พราหมณ์ปุโรหิตได้กำจัดความวิปถิหารของพระเจ้ามหาวิชิตราช เพราะ
พวกปฏิคาหก โดยอาหาร ๑๐ ประการ ดังแสดงมานี้แล ก่อนทรงบูชาญันนั้นเทียว .

[๒๑๗] ดูกรพราหมณ์ ลำดับนั้น พราหมณ์ปุโรหิต ได้ยังพระหฤทัยของพระเจ้า
มหาวิชิตราช ซึ่งทรงบูชามหาญญอยู่ ให้ทรงเห็นแจ้ง ให้ทรงสมาทน ให้ทรงอาจหาญ
ให้ทรงสำเร็จ โดยอาการ ๑๖ ประการ

๑. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาญญอยู่ ใครๆ จะพึงกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาญญ แต่พระองค์ไม่ได้ทรงชักชวนเหล่าอนุยตกษัตริย์ ซึ่งเป็นขวานิคม
และชาวชนบท พระองค์ทรงบูชามหาญญเห็นปานนั้นแต่เฉพาะพระองค์ . แม้ด้วยประการเช่นนี้
ก็มีได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม . เพราะพระองค์ได้ทรงเรียกเหล่าอนุยตกษัตริย์ ซึ่งเป็น
ขวานิคมและชาวชนบทมาทรงปรึกษาแล้ว แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด
ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

[๒๑๘] ๒. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาญญอยู่ ใครๆ จะพึงกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาญญ แต่พระองค์ไม่ได้ทรงชักชวนเหล่าอำมาตย์ราชบริพาร ซึ่งเป็น
ขวานิคมและชาวชนบท พระองค์ทรงบูชามหาญญเห็นปานนั้น แต่เฉพาะพระองค์ แม้ด้วย
ประการเช่นนี้ ก็มีได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ได้ทรงเรียกเหล่าอำมาตย์
ราชบริพาร ซึ่งเป็นขวานิคมและชาวชนบทมาทรงปรึกษาแล้ว แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์
จงทรงทราบเกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใส
ในภายในเกิด .

๓. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาญญอยู่ ใครๆ จะพึงกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาญญ แต่พระองค์ไม่ได้ทรงชักชวนเหล่าพราหมณ์มหาศาล ซึ่งเป็น
ขวานิคมและชาวชนบท พระองค์ทรงบูชามหาญญ เห็นปานนั้นแต่เฉพาะพระองค์ แม้ด้วยประการ
เช่นนี้ ก็มีได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ได้ทรงเรียกเหล่าพราหมณ์มหาศาล
ซึ่งเป็นขวานิคมและชาวชนบทมาทรงปรึกษาแล้ว . แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบ
เกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายใน
เกิด .

๔. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาญญอยู่ ใครๆ จะพึงกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาญญ แต่พระองค์ไม่ได้ทรงชักชวนเหล่าคฤหบดีผู้มั่งคั่ง ซึ่งเป็นขวานิคม
และชาวชนบท พระองค์ทรงบูชามหาญญ เห็นปานนั้น แต่เฉพาะพระองค์ . แม้ด้วยประการเช่นนี้
ก็มีได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ได้ทรงเรียกเหล่าคฤหบดีผู้มั่งคั่ง ซึ่งเป็น
ขวานิคมและชาวชนบทมาทรงปรึกษาแล้ว แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด
ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

[๒๑๙] ๕. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาญญอยู่ ใครๆ จะพึงกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาญญ แต่พระองค์มิได้ทรงเป็นกษัตริย์ผู้อภิเษกทั้งฝ่ายพระมารดาและ
พระบิดา มิได้มีพระครุภักเป็นที่ทรงถือปฏิสนธิมดจอตี ตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ เป็นผู้อันใครๆ
คัดค้านติเตียนด้วยอ้างถึงพระชาติได้ และเมื่อเป็นเช่นนี้ พระองค์ก็ทรงบูชามหาญญเห็นปานนั้น .
แม้ด้วยประการเช่นนี้ ก็มีได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม . เพราะพระองค์ทรงเป็นอภิเษก
ทั้งฝ่ายพระมารดาและพระบิดา มีพระครุภักเป็นที่ทรงถือปฏิสนธิมดจอตีตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ
ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนด้วยอ้างถึงพระชาติได้ . แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบ
เกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

เกิด .

[๒๒๔] ๖. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาชัยอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาชัย แต่พระองค์ทรงมีพระรูปไม่งาม ไม่น่าดู ไม่น่าเลื่อมใส ไม่ทรงประกอบด้วยพระฉวีวรรณอันผุดผ่อง มิได้ทรงมีพระพรรณคล้ายพรหม มิได้ทรงมีพระรูปคล้ายพรหม ไม่น่าดู ไม่น่าชมเสียเลย และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาชัยเห็นปานนั้น แม้ด้วยประการเช่นนี้ ก็มิได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ทรงมีพระรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส ทรงกอบปรีย์ด้วยพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก ทรงมีพระพรรณคล้ายพรหม ทรงมีพระรูปคล้ายพรหม น่าดู น่าชมมิใช่น้อย แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบ เกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระกุศลให้ผ่องใสในภายใน

เกิด .

๗. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาชัยอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาชัย แต่พระองค์มิได้ทรงเป็นกษัตริย์ที่มั่งคั่ง มีพระราชทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้สอยน่าปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก มีทองพระคลังและนางเต็มบริบูรณ์ และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาชัยเห็นปานนั้น . แม้ด้วยประการเช่นนี้ ก็มิได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ผู้มั่งคั่ง มีพระราชทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้สอยน่าปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก มีทองพระคลังและนางเต็มบริบูรณ์ แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระกุศลให้ผ่องใสในภายในเกิด .

๘. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาชัยอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาชัย แต่พระองค์มิได้ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีกำลัง มิได้ทรงสมบูรณ์ด้วยเสนา มืองค์ ๔ ซึ่งอยู่ในวินัย คอยปฏิบัติตามพระราชบัญชา มิได้ทรงมีพระบรมเดชานุภาพดังว่าจะเผาผลาญราชศัตรูได้ด้วยพระราชอิสริยยศ และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาชัยเห็นปานนั้น แม้ด้วยประการเช่นนี้ ก็มิได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีกำลัง ทรงสมบูรณ์ด้วยเสนาเมือง ๔ ซึ่งอยู่ในวินัยคอยปฏิบัติตามพระราชบัญชา ทรงมีพระบรมเดชานุภาพดังว่าจะเผาผลาญราชศัตรูได้ด้วยพระราชอิสริยยศ แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระกุศลให้ผ่องใสในภายในเกิด .

๙. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาชัยอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาชัย แต่พระองค์มิได้ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีพระราชศรัทธา มิได้ทรงเป็นทายก มิได้ทรงเป็นทานบดี มีประตูปิด มิได้เป็นจุดบ่อที่ลงดื่มของสมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทาง วณิก ยาก มิได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาชัยเห็นปานนั้น แม้ด้วยประการเช่นนี้ ก็มิได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีพระราชศรัทธา ทรงเป็นทายก เป็นทานบดี มิได้ทรงปิดประตู เป็นจุดบ่อที่ลงดื่มของสมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทาง วณิก ยาก . แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระกุศลให้ผ่องใสในภายในเกิด .

๑๐. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาชัยอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาชัย แต่พระองค์มิได้ทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรงศึกษา ทรงสดับเรื่องนั้นๆ มาก และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาชัย เห็นปานนั้น แม้ด้วยประการเช่นนี้ ก็มิได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ได้ทรงศึกษา ทรงสดับเรื่องนั้นๆ มาก แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระกุศลให้ผ่องใสในภายในเกิด .

๑๑. เมื่อพระองค์กำลังทรงบูชามหาชัยอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้า-

*มหาวิชิตราชทรงบูชามหาชัย แต่พระองค์มิได้ทรงทราบอรรถแห่งข้อที่ทรงศึกษาและภาษิตนั้นๆ ว่า นี้อรรถแห่งภาษิตนี้ นี้อรรถแห่งภาษิตนี้ และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาชัยเห็นปานนั้น แม้ด้วยประการเช่นนี้ ก็มิได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ทรงทราบอรรถแห่งข้อที่ทรงศึกษาและภาษิตนั้นๆ ว่า นี้อรรถแห่งภาษิตนี้ นี้อรรถแห่งภาษิตนี้ แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงอนุโมทนา ทรงทำพระกุศลให้ผ่องใสในภายในเกิด .

๑๒. เมื่อพระองค์ทรงบูชามหาชัยอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้ามหาวิชิตราช

ทรงบูชามหาชัย แต่พระองค์มิได้ทรงเป็นบัณฑิต มิได้ทรงเฉียบแหลม มิได้ทรงมีพระปรีชา มิได้สามารถจะทรงพระราชดำริอรรถอันเป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน ได้ และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาชัย เห็นปานนั้น แม้ด้วยประการเช่นนี้ ก็มิได้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพระองค์ทรงเป็นบัณฑิต ทรงเฉียบแหลม ทรงมีพระปรีชาสามารถที่จะทรงพระราชดำริอรรถอันเป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงบิณฑัง ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายใน
เกิด .

[๒๒๕] ๑๓. เมื่อพระองค์ทรงบูชามหาหัยญอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้ามหา-

*วิชิตราชทรงบูชามหาหัยญ แต่พราหมณ์โปรหิตของพระองค์มิได้เป็นอกโตสชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา
มิได้มีกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิหมจดติตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ เป็นผู้อื่นใครๆ กล่าวคัดค้าน
ติเตียนได้ด้วยอ้างถึงชาติ และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาหัยญเห็นปานนั้น แม้ด้วย
ประการเช่นนี้ ก็มีผู้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพราหมณ์โปรหิตของพระองค์เป็น
อกโตสชาติทั้งฝ่ายมารดาและบิดา มีกรรมเป็นที่ถือปฏิสนธิหมจดติตลอด ๗ ชั่วบรรพบุรุษ ไม่มี
ใครจะคัดค้านติเตียนได้ด้วยอ้างถึงชาติ แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด
ขอพระองค์จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงบิณฑัง ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

[๒๒๖] ๑๔. เมื่อพระองค์ทรงบูชามหาหัยญอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้ามหาวิชิตราช
ทรงบูชามหาหัยญ แต่พราหมณ์โปรหิตของพระองค์มิได้เป็นผู้เล่าเรียน มิได้ทรงจำนต มิได้รู้จบ
ไตรเพทพร้อมทั้งคัมภีร์นิมิต্ত คัมภีร์เกตุกะ พร้อมทั้งประเภทอักษรมีคัมภีร์อิติहाสเป็นที่ ๕
มิได้เป็นผู้เข้าใจตัวบท มิได้เป็นผู้เข้าใจไวยากรณ์ มิได้ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะ และมหาปรีส
ลักษณะ และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาหัยญเห็นปานนั้น แม้ด้วยประการ
เช่นนี้ ก็มีผู้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพราหมณ์โปรหิตของพระองค์ เป็นผู้เล่าเรียน
ทรงจำนต รู้จบไตรเพท พร้อมทั้งคัมภีร์นิมิต্ত คัมภีร์เกตุกะ พร้อมทั้งประเภทอักษร
มีคัมภีร์อิติहाสเป็นที่ ๕ เป็นผู้เข้าใจตัวบท เป็นผู้เข้าใจไวยากรณ์ ชำนาญในคัมภีร์โลกายตะ
และมหาปรีสลักษณะ แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา
ทรงบริจาต ทรงบิณฑัง ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

๑๕. เมื่อพระองค์ทรงบูชามหาหัยญอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้ามหาวิชิตราชทรง
บูชามหาหัยญ แต่พราหมณ์โปรหิตของพระองค์มิได้เป็นผู้มีศีล มิได้มีศีลยั่งยืน มิได้ประกอบศีล
ยั่งยืน และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรงบูชามหาหัยญเห็นปานนั้น แม้ด้วยประการเช่นนี้
ก็มีผู้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะพราหมณ์โปรหิตของพระองค์เป็นผู้มีศีล มีศีลยั่งยืน
ประกอบด้วยศีลยั่งยืน แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด ขอพระองค์จงทรงบูชา
ทรงบริจาต ทรงบิณฑัง ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

๑๖. เมื่อพระองค์ทรงบูชามหาหัยญอยู่ ใครๆ จะฟังกล่าวว่า พระเจ้ามหาวิชิตราชทรง
บูชามหาหัยญ แต่พราหมณ์โปรหิตของพระองค์มิได้เป็นบัณฑิต มิได้เป็นผู้เลียบแหลม มิได้มีปัญญา
มิได้เป็นที่ ๑ หรือที่ ๒ ในพวกปฤคาหผู้รับบูชาด้วยกัน และเมื่อเป็นเช่นนั้น พระองค์ก็ยังทรง
บูชามหาหัยญเห็นปานนั้น แม้ด้วยประการเช่นนี้ ก็มีผู้มีผู้ว่ากล่าวพระองค์ได้โดยธรรม เพราะ
พราหมณ์โปรหิตของพระองค์เป็นบัณฑิต เลียบแหลม มีปัญญา เป็นที่ ๑ หรือที่ ๒ ในพวก
ปฤคาหผู้รับบูชาด้วยกัน แม้ด้วยประการเช่นนี้ ขอพระองค์จงทรงทราบเกิด ขอพระองค์
จงทรงบูชา ทรงบริจาต ทรงบิณฑัง ทรงทำพระหฤทัยให้ผ่องใสในภายในเกิด .

ดูกรพราหมณ์ พราหมณ์โปรหิต ได้ยังพระหฤทัยของพระเจ้ามหาวิชิตราชผู้ทรงบูชา
มหาหัยญอยู่ ให้ทรงเห็นแจ้ง ให้ทรงสมทาน ให้ทรงอาจหาญ ให้ทรงร่าเริง โดยอาการ ๑๖ ประการ
ดังแสดงมานี้แล .

[๒๒๗] ดูกรพราหมณ์ ในยัญนั้น ไม่ต้องฆ่าโค แพะ แกะ ไก่ สุนัข และสัตว์
นานาชนิด ไม่ต้องตัดต้นไม้ทำเป็นหลักยัญ ไม่ต้องเกี้ยวพราญคามเพื่อเบียดเบียนสัตว์อื่น .

แม้ชนเหล่าใด ที่เป็นทาส เป็นคนใช้ เป็นกรรมกรของพระเจ้ามหาวิชิตรานั้น
ชนเหล่านั้นก็ได้ถูกอาชญาทุกคาม มิได้ถูกภัยทุกคาม มิได้มีหนานองด้วยน้ำตา ร้องให้กระทำ
การงาน ที่จริงคนที่ปรารถนาจะกระทำจึงกระทำ ที่ไม่ปรารถนาไม่ต้องกระทำ ปรารถนาจะกระทำ
การงานใด ก็กระทำการงานนั้น ไม่ปรารถนาจะกระทำการงานใด ก็ไม่ต้องกระทำการงานนั้น
และยัญนั้นได้สำเร็จแล้วด้วยลำพังเนยใส น้ำมัน เนยข้น เปரிய น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เท่านั้น .

[๒๒๘] ดูกรพราหมณ์ ลำดับนั้นแล พวกอนุยตกษัตริย์ซึ่งเป็นขวานิคมและชาว
ชนบท พวกอำมาตย์ราชบริพารซึ่งเป็นขวานิคมและชาวชนบท พวกพราหมณ์มหาศาลซึ่งเป็นชาว
นิคมและชาวชนบท พวกคฤหบดีผู้มั่งคั่งซึ่งเป็นขวานิคมและชาวชนบท ต่างก็พากันนำทรัพย์
มากมาย เข้าไปเฝ้าพระเจ้ามหาวิชิตราชทราบทูลว่า ขอเดชะ พวกข้าพระพุทธเจ้าได้นำทรัพย์
มากมายนี้มาเฉพาะพระองค์ ขอพระองค์จงทรงรับเกิด . พระเจ้ามหาวิชิตราชตรัสว่า อย่าเลยพ่อ
แม่ทรัพย์เป็นอันมากนี้ของข้าพเจ้าก็ได้รวบรวมมาแล้วจากภยาธิการที่เป็นธรรม ทรัพย์ที่ท่านนำ
มานั้นจะเป็นของพวกท่านเกิด ก็และท่านจงนำทรัพย์จากที่นี่เพิ่มไปอีก อนุยตกษัตริย์เป็นต้น
เหล่านั้นถูกพระราชาปฏิเสศ ต่างพากันหลีกไป ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง คิดร่วมกันอย่างนี้ว่า
การที่พวกเราได้รับทรัพย์เหล่านี้เกินไปบ้านเรือนของตนๆ อีกนั้นไม่เป็นการสมควรแก่พวกเราเลย
พระเจ้ามหาวิชิตราชกำลังทรงบูชามหาหัยญอยู่ เอาเถอะ พวกเรามาบูชาตามเสด็จพระองค์บ้าง .

[๒๒๙] ดูกรพราหมณ์ ลำดับนั้น พวกอนุยตกษัตริย์ซึ่งเป็นขวานิคมและชาวชนบท
ได้เริ่มบำเพ็ญทานทางด้านบูรพาแห่งหลุมยัญ พวกอำมาตย์ราชบริพาร ซึ่งเป็นขวานิคมและชาว
ชนบท ได้เริ่มบำเพ็ญทานทางด้านทักษิณแห่งหลุมยัญ พวกพราหมณ์มหาศาลซึ่งเป็นขวานิคม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค และชาวชนบทได้เริ่มบำเพ็ญทานทางด้านปัจฉิมแห่งหลุมยัญ พวกคฤหบดีผู้มั่งคั่งซึ่งเป็นขานนิคมและชาวชนบท ได้เริ่มบำเพ็ญทานทางด้านอตรแห่งหลุมยัญ .

ดูกรพราหมณ์ แม้นในยัญของอนนตกษัตริย์เป็นต้นแม่เหล่านั้น ไม่ต้องฆ่าโค แพะ แกะ ไก่ สุนัข และสัตว์นานาชนิด ไม่ต้องตัดต้นไม้มาทำเป็นหลักยัญ ไม่ต้องเกี่ยวหญ้าคามมา เพื่อเบียดเบียนสัตว์อื่น คนเหล่าใดที่เป็นทาส เป็นคนใช้ เป็นกรรมกรของพวกอนนตกษัตริย์ เป็นต้นเหล่านั้น แม้นคนเหล่านั้นก็ได้ถูกอาชญาคุกคาม มิได้ถูกภัยคุกคาม มิได้มีหนานองด้วยน้ำตา ร้องให้ทำงาน ที่จริงคนที่ปรารถนาจะกระทำจึงกระทำ ที่ไม่ปรารถนาก็ไม่ต้องกระทำ ปรารถนาจะกระทำการงานใด ก็กระทำการงานนั้น ไม่ปรารถนาจะกระทำการงานใด ก็ไม่ต้องกระทำการงานนั้น ยัญนั้นได้สำเร็จแล้วด้วยลำพังเนยใส น้ำมัน เนยข้น เปรียง น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เท่านั้น .

ชนผู้เห็นชอบตามพระราชดำริ ๔ จำพวก ๑ พระเจ้ามหาวิชิตราชทรงประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ๑ พราหมณ์โปรหิตประกอบด้วยองค์ ๔ ประการ ๑ ดังกล่าวนั้น รวมเป็น ๓ อย่าง ดูกรพราหมณ์ ทั้ง ๓ ประการ รวมเรียกยัญญสัมปทา ๓ อย่าง มีบริวาร ๑๖ .

[๒๓๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว พราหมณ์เหล่านั้นสงสัยอื้ออึงเกรียวกราวว่า โอ ยัญ โอ ยัญสมบัติ ส่วนพราหมณ์กฏทันตะ นั่งนิ่งอยู่ ต่อนั้น พราหมณ์เหล่านั้น ได้ถามว่า เพราะเหตุไรเล่า ท่านกฏทันตะจึงไม่ขึ้นชมคำสาธิตของพระสมณโคดมโดยเป็นคำสาธิต พราหมณ์กฏทันตะกล่าวว่า ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะไม่ขึ้นชมคำสาธิตของพระสมณ-

* โคดมโดยเป็นคำสาธิตก็หามิได้ เพราะว่าผู้ที่ไม่ขึ้นชมคำสาธิตของพระสมณโคดมโดยเป็นคำสาธิตนั้น ศีรษะจะต้องแตกออก ท่านทั้งหลาย ก็แต่ข้าพเจ้าได้คิดอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมได้ตรัสอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ หรือตรัสอย่างนี้ว่า เหตุอย่างนี้ควรจะมีได้ อีกอย่างหนึ่ง พระสมณโคดมย่อมตรัสว่า เหตุอย่างนี้ได้มีแล้วในกาลนั้น เรื่องเช่นนี้ได้มีแล้วในกาลนั้น ดังนี้ทีเดียว ท่านทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้คิดอย่างนี้ว่า สมัยนั้น พระสมณโคดมคงทรงเป็นพระเจ้ามหาวิชิตราชผู้เป็นเจ้าแห่งยัญ หรือทรงเป็นพราหมณ์โปรหิตผู้อำนวยการบูชายัญของพระเจ้ามหาวิชิตรานั้นแน่นอน ดังนี้ แล้วจึงได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ก็พระโคดมผู้เจริญ ย่อมทรงทราบโดยแจ้งชัดหรือว่า ผู้บูชายัญเห็นปานนั้น หรือผู้อำนวยการบูชายัญเห็นปานนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ เราย่อมทราบโดยแจ้งชัดว่า ผู้บูชายัญเห็นปานนั้น และผู้อำนวยการบูชายัญเห็นปานนั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดูกรพราหมณ์ สมัยนั้น เราได้เป็นพราหมณ์โปรหิต ผู้อำนวยการบูชายัญของพระเจ้ามหาวิชิตรานั้น .

ว่าด้วยพุทธยัญ นิตยทาน

[๒๓๑] พราหมณ์กฏทันตะทูลถามว่า ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ก็ยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ มีอยู่หรือ?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ มีอยู่ ยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติ ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ .

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ก็ยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ เป็นไหน?

ดูกรพราหมณ์ นิตยทาน อันเป็นอนุกุลยัญอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลถวายเจาะจงพวกบรรพชิตผู้มีศีล ก็ยัญนี้แลเป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ .

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ อะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นปัจจัยให้นิตยทานอันเป็นอนุกุลยัญนั้น ซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้?

ดูกรพราหมณ์ พระอรหันต์กิต্তิ ท่านที่บรรลอรหัตตมกิตติ ย่อมไม่เข้าไปสู่ยัญเช่นนั้น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะในยัญนั้นปรากฏว่า มีการประหารด้วยท่อนไม้บ้าง จับไสคอกันบ้าง ฉะนั้น พระอรหันต์กิตติ ท่านที่บรรลอรหัตตมกิตติ ย่อมไม่เข้าไปสู่ยัญเช่นนั้น ดูกรพราหมณ์ ส่วนนิตยทานอันเป็นอนุกุลยัญอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลถวายเจาะจงพวกบรรพชิตผู้มีศีล พระ-

* อรหันต์กิตติ ท่านที่บรรลอรหัตตมกิตติ ย่อมไม่เข้าไปสู่ยัญเช่นนั้นโดยแท้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะในยัญนั้น ไม่ปรากฏว่ามีการประหารด้วยท่อนไม้ การจับไสคอกันเลย ฉะนั้น พระอรหันต์กิตติ ท่านที่บรรลอรหัตตมกิตติ ย่อมไม่เข้าไปสู่ยัญเช่นนั้น ดูกรพราหมณ์ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้นิตยทานอันเป็นอนุกุลยัญนั้น ซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ .

การสร้างวิหารแด่พระสงฆ์ผู้มาแต่ทิศ ๔

[๒๓๒] ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ก็ยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
และกฏานัตยทานอันเป็นอนุกุลยัญนี้ ยังมีอยู่หรือ?

คุกรพราหมณ์ ยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์สินน้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผล
มากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ และกฏานัตยทาน
อันเป็นอนุกุลยัญนี้ มีอยู่.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ยัญนั้นเป็นไหน?

คุกรพราหมณ์ ยัญของบุคคลที่สร้างวิหารอุทิศพระสงฆ์ผู้มาแต่ทิศทั้ง ๔ นี้แหละเป็นยัญ
ซึ่งใช้ทรัพย์สินน้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญ
สมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ และกฏานัตยทานอันเป็นอนุกุลยัญนี้.

สรณคมนี

[๒๓๓] ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์สินน้อยกว่า มีการเตรียม
น้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้
กฏานัตยทานอันเป็นอนุกุลยัญ และกฏานัตยทานนี้ยังมีอยู่หรือ?

มีอยู่ พราหมณ์.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ยัญนั้นเป็นไหน?

คุกรพราหมณ์ ยัญของบุคคลที่มีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์
เป็นสรณะ คุกรพราหมณ์ นี้แหละเป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์สินน้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า
และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ กฏา
นัตยทานอันเป็นอนุกุลยัญ และกฏานัตยทานนี้.

การสมาทานศีล ๕

[๒๓๔] ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์สินน้อยกว่า มีการเตรียม
น้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติ ทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้
กฏานัตยทานอันเป็นอนุกุลยัญ กฏานัตยทานและกฏานัตยทานเหล่านี้ยังมีอยู่หรือ?

มีอยู่ พราหมณ์.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ยัญนั้นเป็นไหน?

คุกรพราหมณ์ การที่บุคคลเป็นผู้มีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบททั้งหลาย คือ งดเว้นจาก
ปาณาติบาต งดเว้นจากกามเมถุน งดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร งดเว้นจากมสวาท งดเว้น
จากการดื่มสุราเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นฐานแห่งความประมาท คุกรพราหมณ์ นี้แหละเป็นยัญ
ซึ่งใช้ทรัพย์สินน้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่าและมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติ
ทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ กฏานัตยทานอันเป็นอนุกุลยัญ กฏานัตยทาน และกฏา
นัตยทานนี้.

[๒๓๕] ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์สินน้อยกว่า มีการเตรียม
น้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้
กฏานัตยทาน อันเป็นอนุกุลยัญ กฏานัตยทาน กฏานัตยทาน และกฏานัตยทานเหล่านี้
ยังมีอยู่หรือ?

ยังมีอยู่ พราหมณ์ ยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์สินน้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า และ
มีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ กฏานัตยทาน
อันเป็นอนุกุลยัญ กฏานัตยทาน กฏานัตยทาน และกฏานัตยทานเหล่านี้.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ยัญอย่างอื่นซึ่งใช้ทรัพย์สินน้อยกว่า มีการเตรียมน้อยกว่า
และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว้ายัญสมบัติทั้ง ๓ ประการ ซึ่งมีบริวาร ๑๖ นี้ กฏานัตยทาน
อันเป็นอนุกุลยัญ กฏานัตยทาน กฏานัตยทาน และกฏานัตยทานเหล่านี้เป็นไหน?

คุกรพราหมณ์ พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่น
ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วย
พระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์
ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง คฤหบดี บัณฑิตคฤหบดี หรือ
ผู้เกิดเฉพาะในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ได้ศรัทธาในพระตถาคต
เมื่อได้ศรัทธาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักรู้ว่าขราวาสคับแคบเป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทาง
ปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์ให้บริบูรณ์โดยส่วนเดียว
ดุจสังข์ขัดไม้ไผ่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวช
เป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาจะกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องประดับน้อยใหญ่ ปลงผมและ
หนวดนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว สำรวมระวังในพระปาติโมกข์
อยู่ ถึงพร้อมด้วยมรยาตและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรมวาจกรรมที่เป็นกุศล มีอาชีพรักษะ ถึงพร้อมด้วยศีล
คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สิ้นโทษ.

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค

จุลศีล

ดูกรพราหมณ์ อย่างไร ภิกษุจึงถือว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล?

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศาสตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤติตนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลักฐาน ควารถือได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างโน้นแล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวคำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขวานให้รัก จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงธรรม พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุคคาม .

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี จดจากการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการตัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอม และเครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .

๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .

๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .

๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบพุตกรรมและการรับใช้ .

๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราขี้ การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด .

๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .

๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีขัง การปล้น และการรโชก แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบจุลศีล

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุผู้เว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุคคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ บางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากพิชคามและภุคคาม เห็นปานนี้ คือ พืชเกิดแต่เงา พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นที่ครบบ้าง แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ บางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้ เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่องประเทืองผิว สะสมของหอม สะสมอำมิส แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล

๔. ทัศนคติของนักเรียนจากการชวนชวนเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังชวนชวนเล่น การพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากกรุก แถวละแปดตา แถวละสิบตา เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบัว เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่นเป่าใบไม้ เล่นโกน่อยๆ เล่นหกดะเมน เล่นกั้งหัน เล่นตวงทราย เล่นร่น่อยๆ เล่นร่นุ่อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอ ประการหนึ่ง .

๖. ศึกษารูปร่างหน้าตาจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เช่นอย่าง ที่สมณเพราภรณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉ้นโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนขาย ประกอบการประดับการตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวเห็นปานนี้ คือ อบตัว ใคโลวียะ ออบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แต้มตา ทัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า ทาปาก ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กลัทยา ใช้ฉาบ ใช้ขรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้าประดับ วิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัดาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้ก็เป็นศีล ของเธอประการหนึ่ง .

๘. ทัศนคติของนักศึกษาจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างที่ผมถามพรหมณ์ผู้เจริญ บางจำพวก ฉันโทษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนเขายกกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้ เช่นว่าท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติ ผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่ควรกล่าว ก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อที่ท่านเคยซ้ำของ มาผันแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาตะ เสีย มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง .

๑๐. ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวก จันโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูดหวานล่อม พูดและเลื้ม แสวงหาลาภด้วยลาภ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

มหาศาล

Page 74

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชั้ดเกลบบูชาไฟ ทำพิธีชั้ดราบูชาไฟ ทำพิธี
ชั้ดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ
ทำพลีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอบลุกเสก
เป็นหมอดู เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอมะเร็งป้องกัน
เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอหายเสียงนก เป็นหมอหายเสียงกา เป็นหมอหายอายุ
เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอหายเสียงสัตว์ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จินโทษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ หายลักษณะแก้วมณี หายลักษณะไม้พลอง หายลักษณะผ้า หายลักษณะศาสตรา
หายลักษณะดาบ หายลักษณะศร หายลักษณะธนู หายลักษณะอาวุธ หายลักษณะสตรี
หายลักษณะบุรุษ หายลักษณะกุมาร หายลักษณะกุมารี หายลักษณะทาส หายลักษณะทาสี
หายลักษณะช้าง หายลักษณะม้า หายลักษณะกระบือ หายลักษณะโคอุสภะ หายลักษณะโค
หายลักษณะแพะ หายลักษณะแกะ หายลักษณะไก่ หายลักษณะนกกระทา หายลักษณะเหี้ย
หายลักษณะตุ่น หายลักษณะเต่า หายลักษณะมฤค แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จินโทษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ดูกุชยาตราที่พบว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายใน
จักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย
พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้
แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จินโทษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา
คือ พยากรณ์ว่า จักมีจักรพรรด จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตรจักเดิน
ผิดทาง จักมีอกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และ
ดาวนักษัตรจักเสริ้หมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระเจ่าง จันทรคราสจักมีผล
เป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตร
เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ อกกาบาตจักมีผล
เป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผล
เป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมองจักมีผล
เป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระเจ่างจักมีผลเป็นอย่างนี้ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีล
ของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จินโทษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก
จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญ หาโรคมิได้ หรือนับคะแนน ถำนวน
นับประมวล แต่งกาพย์โลกยตคศาสตร์ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จินโทษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวาทมงคล ฤกษ์วิวาห์มงคล ฤกษ์เรียงหมอน ฤกษ์หย่าร้าง
ฤกษ์จ่ายทรัพย์ ฤกษ์คดี ฤกษ์ระหับร้าง ให้นายมดจรรพ์ ร่ายมนต์ให้สิ้นกระดังงา ร่ายมนต์ให้
คางเขน ร่ายมนต์ให้มื่อสัน ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรง
หญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ
ทำพิธีเชิญขวัญ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จินโทษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีรับบาป ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน
ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่
พ่นน้ำมัน รดน้ำมัน ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสาธอก ประยาธาย ประยาธายโทษเบื้องบน
ประยาธายโทษเบื้องล่าง ประยาธายแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาธายตา ประยานัตถ์
ประยาธากัด ประยาธาสมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ไล่ยา ชะแผล แม่ชื่อนี้
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค

ดูกรพราหมณ์ ภิกษุสมบูรณด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เลย เพราะศีลสังวรนั้น เปรียบเหมือนกษัตริย์ผู้ได้มูรธาภิเษกกำจัดราชศัตรูได้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะราชศัตรูนั้น จันใด ดูกรพราหมณ์ ภิกษุก็จันนั้น สมบูรณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว . ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุสมบูรณด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันปราศจากโทษในภายใน ดูกรพราหมณ์ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่า ถึงพร้อมด้วยศีล .

จบมหาศีล

ภิกษุบรรลุปฐมฌานอยู่ ดูกรพราหมณ์ นี่แหละ เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

ภิกษุบรรลุตติยฌานอยู่ ดูกรพราหมณ์ แม่นี่ก็เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

ภิกษุบรรลุตติยฌานอยู่ ดูกรพราหมณ์ แม่นี่ก็เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

ภิกษุบรรลุตตตฌานอยู่ ดูกรพราหมณ์ แม่นี่ก็เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

วิชา ๘ วิปัสสนาญาณ

ภิกษุนั้นย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเราแน่แล มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสูกและขมนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพิน มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญานของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องจากอยู่ในกายนี้ ดูกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนแก้วไพฑูรย์อันงาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรระไนดีแล้ว สุกใส แฉวแวว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียว เหลือง แดง ขาว หรือนวล ร้อยอยู่ในนั้น บุรุษมีจิตจะพึงหยิบแก้วไพฑูรย์นั้นวางไว้ในมือ แล้วพิจารณาเห็นว่า แก้วไพฑูรย์นี้งาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรระไนดีแล้ว สุกใส แฉวแวว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียว เหลือง แดง ขาว หรือนวล ร้อยอยู่ในนั้น จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเราแน่แล มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสูกและขมนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพิน มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญานของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องจากอยู่ในกายนี้ ดูกรพราหมณ์ นี่แหละ เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

มโนเมยฺหิธิญาณ

ภิกษุนั้นย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรรูปอันเกิดแต่ใจ คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ดูกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักไส้ออกจากหญาปล้อง เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่หญาปล้อง นี่ไส้ หญาปล้องอย่างหนึ่ง ไส้อย่างหนึ่ง ก็แต่ไส้ชักออกจากหญาปล้องนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักดาบออกจากฝัก เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่ดาบ นี่ฝัก ดาบอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง ก็แต่ดาบชักออกจากฝักนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักกงูออกจากคราบ เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่งู นี่คราบ งูอย่างหนึ่ง คราบอย่างหนึ่ง ก็แต่งูชักออกจากคราบนั่นเอง จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล เธอย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรรูปอันเกิดแต่ใจ คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ดูกรพราหมณ์ นี่แหละเป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

อิทธิวิริยญาณ

ภิกษุนั้นย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออิทธิวิธี เธอบรรลุนิทธิวิธีหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปได้ ทะลุม่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นดั่งแมลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิ์อำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดูกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนช่างหล่อหรือลูกมือของช่างหล่อผู้ฉลาด เมื่อนวดดินดีแล้ว ต้องการภาชนะชนิดใดๆ พึงทำภาชนะชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่งเปรียบเหมือนช่างงาหรือลูกมือของช่างงาผู้ฉลาด เมื่อแต่งงาดีแล้ว ต้องการเครื่องงาชนิดใดๆ พึงทำเครื่องงาชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่งเปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือของช่างทองผู้ฉลาด เมื่อหลอมทองดีแล้ว ต้องการทองรูปพรรณชนิดใดๆ พึงทำทองรูปพรรณชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออิทธิวิธี เธอบรรลุนิทธิวิธีหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏได้ ทำให้หายไปได้ ทะลุม่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นดั่งแมลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดิน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมาก
ด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดุกรพราหมณ์ นี่แหละเป็นยัญซึ่งใช้
ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

ทิพยโสตราฎณ

ภิกษุนั้นย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อทิพยโสตราฎ เธอย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียง
ทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตรอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตรของมนุษย์
ดุกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนบุรุษเดินทางไกล เขาจะฟังได้ยินเสียงกลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง
เสียงสังข์บ้าง เสียงบัณเฑาะว์บ้าง เสียงเปิงมางบ้าง เขาจะฟังเข้าใจว่าเสียงกลองดังนี้บ้าง
เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงสังข์ดังนี้บ้าง เสียงบัณเฑาะว์ดังนี้บ้าง เสียงเปิงมางดังนี้บ้าง
ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อทิพยโสตราฎ เธอย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด
คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตรอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตรของมนุษย์
ดุกรพราหมณ์ นี่แหละ เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผล
มากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

เจโตปริยญาณ

ภิกษุนั้นย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น
ของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ
จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิต
มีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหตฺถุก็รู้ว่าจิตหตฺถุ หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่า
จิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นนหฺรคตก็รู้ว่าจิตเป็นนหฺรคต หรือจิตไม่เป็นนหฺรคตก็รู้ว่าจิตไม่เป็นนหฺรคต
จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิต
หลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดุกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนหญิงสาวขายหนม
ที่ขอมการแต่งตัว เมื่อสองคนหาหน้าของตนในกระจกอันบริสุทธิ์สะอาด หรือในภาชนะน้ำอันใส
หน้ามีไฟก็จะพึงรู้ว่าหน้ามีไฟ หรือหน้าไม่มีไฟก็จะพึงรู้ว่าหน้าไม่มีไฟ ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล
ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ
จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ
หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ
ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหตฺถุก็รู้ว่าจิตหตฺถุ หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นนหฺรคต
ก็รู้ว่าจิตเป็นนหฺรคต หรือจิตไม่เป็นนหฺรคตก็รู้ว่าจิตไม่เป็นนหฺรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิต
มีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ
หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่า
จิตไม่หลุดพ้น ดุกรพราหมณ์ นี่แหละ เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า
และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

ปพเพนิวาสานัสสติญาณ

ภิกษุนั้น ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อปพเพนิวาสานัสสติญาณ เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้
เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง
สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง
พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง
ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ว่าในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุตจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แมในภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุตจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ ดุกรพราหมณ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงจากบ้านตนไปบ้านอื่น
แล้วจากบ้านแม้นั้นไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้นกลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม เขาจะพึงระลึกได้
อย่างนี้ว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านโน้น เราได้ยินอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น
ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น เราได้จากบ้านแม้นั้นไปยังบ้านโน้น แมในบ้านโน้น เราได้ยิน
อย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น แล้วเรากลับจากบ้านนั้นมาสู่บ้าน
ของตนตามเดิม ดังนี้ ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อปพเพนิวาสานัสสติญาณ
เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง
ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็น
อันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ว่าในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุตจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แมในภพนั้น เราก็มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ครันจติจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ ดุรพราหมณ์ นี่แหละ เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการ
ตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

จตุปปาตญาณ

ภิกษุหนึ่ง ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จิตและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่มสัตว์
ที่กำลังจิต กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วย
ทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้
ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการ
กระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต
นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า
เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อม
เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจิต กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์
ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ เปรียบเหมือนปราสาทตั้งอยู่ ณ ทาง
๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่ชนกำลังเข้าไป
สู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง
ท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านี้เข้าไปสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน เหล่านี้สัญจร
เป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่งท่ามกลางพระนคร ฉะนั้นใด ภิกษุก็ฉะนั้นแล
ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จิตและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจิต กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต
วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้
ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจิต กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี
มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัด
ซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดุรพราหมณ์ นี่แหละ เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์
น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า กว่ายัญก่อนๆ .

อาสวักขยญาณ

ภิกษุหนึ่ง ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นีทุกข
นีทุกขสมุทัย นีทุกขนิโรธ นีทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย
นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ
แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า
ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำให้สำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี
ดุรพราหมณ์ เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขาใสสะอาดไม่ขุ่นมัว บุรุษผู้มีจักขุยืนบนขอบสระ
นั้น จะพึงเห็นหอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวดและก้อนหินบ้าง ฟงปลาบ้าง
กำลังว่ายอยู่บ้าง หยดอยู่บ้าง ในสระน้ำนั้น เขาจะพึงคิดอย่างนี้ว่า สระน้ำนี้ใสสะอาด
ไม่ขุ่นมัว หอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวดและก้อนหินบ้าง ฟงปลาบ้าง เหล่านี้
กำลังว่ายอยู่บ้าง กำลังหยดอยู่บ้าง ในสระน้ำนั้น ดังนี้ ฉะนั้นใด ภิกษุก็ฉะนั้นแล ย่อม
โน้มโน้มจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นีทุกข นีทุกขสมุทัย
นีทุกขนิโรธ นีทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ
นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ
แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้น ก็มีญาณว่าหลุดพ้น รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำให้สำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดุรพราหมณ์ นี่แหละ
เป็นยัญซึ่งใช้ทรัพย์น้อยกว่า มีการตระเตรียมน้อยกว่า และมีผลมากกว่า มีอานิสงส์มากกว่า
กว่ายัญก่อนๆ .

ดุรพราหมณ์ ก็ยัญสมบัติอื่นๆ ที่จะดียิ่งกว่า ประณีตยิ่งกว่า กว่ายัญสมบัตินี้
มิได้มี .

กุฏทนต์พราหมณ์แสดงตนเป็นอบาสก

[๒๓๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสพระธรรมเทศนาอย่างนี้แล้ว พราหมณ์กุฏทนต์
ได้กราบทูลคำนี้จะพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก เปรียบเหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของ
ที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า ผู้มีจักขุจักเห็นรูป ดังนี้
ฉันทิ พระองค์ทรงประกาศพระธรรมโดยอเนกปริยาย ฉันทันเหมือนกัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพเจ้านี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ ทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
จทรงจำข้าพเจ้าว่า เป็นอบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ ข้าพเจ้านี้ได้ปล่อยโคผู้ ๗๐๐ ลูกโคผู้ ๗๐๐ ลูกโคเมีย ๗๐๐ แพะ ๗๐๐ แกะ ๗๐๐
ได้ให้ชีวิตแก่สัตว์เหล่านั้น ขอสัตว์เหล่านั้นจงได้กินหญ้าเขียวสด จงได้ดื่มน้ำเย็น ขอลมที่เย็น
จงพัดถูกสัตว์เหล่านั้น .

กฎทันตพราหมณ์บรรลู่สตาปัตติผล

[๒๓๓] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนอุปพิกกาแก่พราหมณ์กฎทันตะ คือ
ทรงประกาศ ทานกถา ศีลกถา สัตตกถา โทษของกามที่ต่ำช้า เสร้าหมอง และอาณิสส
ในการออกจากกาม เมื่อทรงทราบว่าพราหมณ์กฎทันตะ มีจิตควร มีจิตอ่อน มีจิตปราศจากนิวรณ์
มีจิตราเริง มีจิตใส แล้วจึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดง
ด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข สมทัย นิโรธ มรรค โปรดพราหมณ์กฎทันตะ เปรียบเหมือน
ผ้าที่สะอาดปราศจากสีด้า ควรรีบนำย้อมได้เป็นอย่างดี ฉะนั้น พราหมณ์กฎทันตะ ก็ฉนั้น
ได้ดวงตาเห็นธรรมอันปราศจากธุลี ปราศจากมลทินว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา
สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ณ ที่นั้นนั่นเอง ลำดับนั้น พราหมณ์กฎทันตะ
เห็นธรรมแล้ว บรรลธรรมแล้ว รู้ธรรมแล้ว หยั่งทราบถึงธรรมทั่วถึงแล้ว ชำมพื้นความสงสัย
ปราศจากความเคลือบแคลง ถึงความแก่แล้วกล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในสัตตฤคสาสนา ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ขอพระโคตมผู้เจริญกับภิกษุสงฆ์ จงทรงรับภัตตาหารของข้าพระองค์ในวัน
พรุ่งนี้ . พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์โดยศุภนิภาพ . เมื่อพราหมณ์กฎทันตะทราบว่าพระผู้มีพระภาค
ทรงรับนิมนต์แล้ว จึงลุกจากที่นั่งถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณหลีกไป .

[๒๓๔] ครั้นนั้น พอถึงเวลารุ่งเช้า พราหมณ์กฎทันตะ ได้สั่งให้ตบแต่งขาทนีย-

* โภชนียาหารอย่างประณีตในสถานที่บูชาขัตถ์ของตนแล้ว ใช้คนไปกราบทูลเวลาเสด็จแด่พระผู้มี-

* พระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารสำเร็จแล้ว . ลำดับนั้น เป็นเวลาเช้า
พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เสด็จไปสู่สถานที่บูชาขัตถ์
ของพราหมณ์กฎทันตะแล้ว ประทับนั่ง ณ อาสนะที่เขาแต่งตั้งไว้ . ต่อนั้น พราหมณ์กฎทันตะ
ได้อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทเจ้าเป็นประมุขด้วยมือของตนเอง ด้วยขาทนียโภชนียาหารอย่าง
ประณีต เมื่อทราบว่าพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จแล้ว ทรงลดพระหัตถ์ลงจากบาตรแล้ว จึงได้
ถือเอาอาสนะที่ต่ำแห่งหนึ่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . พระผู้มีพระภาค ทรงยังพราหมณ์กฎทันตะ
ผู้นั้น ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งนั้นแล ให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาจหาญ ให้ราเริง ด้วย
ธรรมิกถาแล้ว เสด็จลุกจากอาสนะหลีกไป .

จบกฎทันตสูตร ที่ ๕ .

๖. มหาสิทธ

[๒๓๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาลาในป่ามรวาน เขตเมืองเวสาลี .
สมัยนั้น พราหมณ์ทูตชาวโกศลรัฐและพราหมณ์ทูตชาวอมรรัฐมากด้วยกัน พักอยู่ในเมืองเวสาลี
ด้วยกิจธุระบางประการ . พราหมณ์ทูต ๒ พวกนั้นได้สดับข่าวว่า พระสมณโคตมศากยบุตร
ทรงผนวชจากศากยสกุล ประทับอยู่ ณ ภูเขาคาลาในป่ามรวาน เขตเมืองเวสาลี . ก็ยรดีศัพท
อันงามของท่านพระสมณโคตมพระองค์นั้นขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว
ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้ง
เทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอน
หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามใน
ท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ
บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การได้เห็นพระอรหันต์ทั้งหลายเห็นปานนั้นย่อมเป็นการดีแล ดังนี้ . ครั้นนั้นแล
พราหมณ์ทูต ๒ พวกนั้นจึงเข้าไปยังภูเขาคาลาในป่ามรวาน .

เรื่องของพระนาคิตเถระ พุทธอุปัฏฐาก

[๒๔๐] สมัยนั้นแล ท่านพระนาคิตเถระ เป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค . ลำดับนั้น
พวกพราหมณ์ทูตชาวโกศลรัฐและชาวอมรรัฐเข้าไปหาท่านพระนาคิตเถระ แล้วถามท่านว่า ท่าน
นาคิต เวลานี้ท่านพระสมณโคตมประทับอยู่ ณ ที่ไหน พวกข้าพเจ้าประสงค์จะเฝ้าพระองค์ท่าน .
ท่านพระนาคิตเถระตอบว่า ท่านทั้งหลาย เวลานี้ยังไม่ควรจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพราะพระองค์
ประทับหลีกเร้นอยู่ . ลำดับนั้น พราหมณ์ทูตเหล่านั้นจึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งที่พระวิหารนั้น
ด้วยหวังว่าได้เฝ้าท่านพระสมณโคตมแล้วจึงจะไป .

เรื่องของพระเจ้าลิจจวิ โอรชู้พระ

[๒๔๑] ฝ่ายเจ้าโอรชู้ทลิจจวิ พร้อมด้วยบริษัทธิจจวิหมู่ใหญ่เข้าไปหาท่านนาคิตเถระ
ยังภูเขาคาลาในป่ามรวาน อภิวัตน์ท่านพระนาคิตเถระแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ครั้นแล้วจึงถามท่านพระนาคิตเถระว่า ท่านนาคิต เวลานี้พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
ประทับอยู่ ณ ที่ไหน พวกข้าพเจ้าประสงค์จะเฝ้าพระองค์ท่าน . ท่านพระนาคิตเถระตอบว่า มหาสิ
เวลานี้ยังไม่ควรจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพราะพระองค์ประทับหลีกเร้นอยู่ . เจ้าโฏฐิตธลิจจวิจึงนั่ง
อยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งที่วิหารนั้น ด้วยหวังว่าได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
แล้วจึงจะไป .

เรื่องของสามเณรสีหะ

[๒๔๒] ครั้นนั้น สามเณรสีหะเข้าไปหาท่านพระนาคิต อภิเษกท่านพระนาคิตเถระแล้ว
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . ครั้นแล้วจึงถามท่านว่า ข้าแต่ท่านกัสสปะ พวกพราหมณ์
มากด้วยกัน เข้ามาในที่นี้เพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค . แม่เจ้าโฏฐิตธลิจจวิพร้อมกับบริษัท
ใหญ่ ก็เข้ามาในที่นี้เพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค ได้โปรดเถิดท่านกัสสปะ ขอหมูชนั้นจงได้เฝ้า
พระผู้มีพระภาค . พระเถระตอบว่า สีหะ ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงกราบทูลพระผู้มีพระภาคเกิด
สามเณรสีหะรับคำพระนาคิตแล้วจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกแล้วยืนอยู่
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . ครั้นแล้วจึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พราหมณ์พวกชาวโกศลรัฐ
และพราหมณ์พวกชาวมคธรัฐมากด้วยกัน เข้ามาในที่นี้เพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค แม่เจ้า
โฏฐิตธลิจจวิพร้อมกับบริษัทใหญ่ก็เข้ามาในที่นี้เพื่อจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค ขอประทาน
พระวโรกาสพระเจ้าข้า ขอหมูชนั้นจงได้เฝ้าพระผู้มีพระภาคเกิด พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
ดูกรสีหะ ถ้าเช่นนั้นเธอจงจัดอาสนะในร่มหลังวิหารเถิด . สามเณรสีหะทูลรับพระพุทธอาณัติ
แล้ว ไปจัดอาสนะในร่มหลังพระวิหาร . ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากพระวิหารแล้ว
ไปประทับ ณ อาสนะที่สามเณรสีหะจัดไว้ในร่มหลังพระวิหาร . ลำดับนั้น พวกพราหมณ์
เหล่านั้น จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่าน
การปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

[๒๔๓] ฝ่ายเจ้าโฏฐิตธลิจจวิพร้อมกับบริษัทใหญ่ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-
* พระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิเษกพระผู้มีพระภาคแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . ครั้นแล้ว
จึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันก่อนๆ สุนัขชัตตลิจจวิบุตรเข้าไปหา
ข้าพระองค์แล้วบอกว่า มหาสิ ตลอดเวลาที่เขาอาศัยพระผู้มีพระภาคอยู่ไม่ทันถึง ๓ ปี
ข้าพเจ้าก็ได้เห็นรูปทิพย์อันน่ารักประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด แต่มิได้ยินเสียง
ทิพย์ อันไพเราะประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เสียงทิพย์
อันไพเราะประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ที่สุนัขชัตตลิจจวิบุตรไม่ได้ยินนั้น
มีอยู่หรือไม่ . พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า มิ มหาสิ มิใช่ไม่มี . เจ้าโฏฐิตธลิจจวิทูลถามว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรเล่าเป็นเหตุ เป็นปัจจัยที่มีให้สุนัขชัตตลิจจวิบุตรได้ยินเสียงทิพย์
อันไพเราะ ประกอบด้วยกามเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ที่มีอยู่ มิใช่ว่าไม่มีนั้น .

สมาธิที่บำเพ็ญเฉพาะส่วน

[๒๔๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมหาสิ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เจริญสมาธิเฉพาะส่วน
เพื่อเห็นรูปทิพย์อันน่ารัก ประกอบด้วยกามเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ในทิศตะวันออก
แต่มิได้เจริญเพื่อฟังเสียงทิพย์อันไพเราะ ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด
เพราะเธอเจริญสมาธิเฉพาะส่วน เพื่อเห็นรูปทิพย์อันน่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่ง
ความกำหนัด ในทิศตะวันออก แต่มิได้เจริญเพื่อฟังเสียงทิพย์อันไพเราะ ประกอบด้วยกาม
เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด เธอจึงเห็นแต่รูปทิพย์อันน่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่ง
ความกำหนัด ในทิศตะวันออก มิได้ฟังเสียงทิพย์อันไพเราะ ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่ง
ความกำหนัด ข้อนั้นเพราะเหตุไร ดูกรมหาสิ ทั้งนี้ เพราะภิกษุนั้นเจริญสมาธิเฉพาะส่วน
เพื่อเห็นรูปทิพย์อันน่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ในทิศตะวันออก
แต่มิได้เจริญเพื่อฟังเสียงทิพย์อันไพเราะประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด .

[๒๔๕] ดูกรมหาสิ ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเจริญสมาธิเฉพาะส่วน เพื่อเห็นรูปทิพย์
อันน่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ในทิศใต้ แต่มิได้เจริญเพื่อฟังเสียงทิพย์
อันไพเราะ ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด เพราะเธอเจริญสมาธิเฉพาะส่วน
เพื่อเห็นรูปทิพย์อันน่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ในทิศใต้ แต่มิได้เจริญ
เพื่อฟังเสียงทิพย์อันไพเราะ ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด เธอจึงเห็นแต่รูปทิพย์
อันน่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ในทิศใต้ มิได้ฟังเสียงทิพย์อันไพเราะ
ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ข้อนั้นเพราะเหตุไร ดูกรมหาสิ ข้อนั้นเป็นเพราะ
เธอเจริญสมาธิเฉพาะส่วน เพื่อเห็นรูปทิพย์อันน่ารัก ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความ
กำหนัด ในทิศใต้ แต่มิได้เจริญเพื่อฟังเสียงทิพย์อันไพเราะ ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่ง
ความกำหนัด .

ภิกษุเจริญสมาธิเฉพาะส่วน เพื่อเห็นรูปทิพย์อันน่ารัก ประกอบด้วยกามเป็นที่ตั้งแห่ง
ความกำหนัด ในทิศตะวันตก แต่มิได้เจริญเพื่อฟังเสียงทิพย์อันไพเราะ ประกอบด้วยกาม
เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด เพราะเธอเจริญสมาธิเฉพาะส่วน เพื่อเห็นรูปทิพย์อันน่ารัก ประกอบ
ด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ในทิศตะวันตก แต่มิได้เจริญเพื่อฟังเสียงทิพย์อันไพเราะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
กำหนด ในทิศเบื้องบน ทิศเบื้องต่ำ และทิศเบื้องขวาง ข้อนั้นเพราะเหตุไร ดุกรรมหาสิ
ข้อนั้นเป็นเพราะเธอเจริญสมาธิโดยส่วนสอง เพื่อเห็นรูปที่พยายันนารัก และฟังเสียงที่พยาย
อันไพเราะ ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด ในทิศเบื้องบน ทิศเบื้องต่ำ และ
ทิศเบื้องขวาง ดุกรรมหาสิ เหตุปัจจัยนี้แหละ เป็นเหตุ เป็นปัจจัย สุนัขขัตติจณวิบุตรจึง
มิได้ยินเสียงที่พยายอันไพเราะ ประกอบด้วยกาม เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดที่มีอยู่ มิใช่ไม่มี .

เหตุแห่งการทำให้แจ้งสมาธิภาวนา

[๒๕๐] โอ . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุทั้งหลายเห็นจะประพัตติพรหมจรรย์ใน
พระผู้มีพระภาค เพื่อเหตุจะทำให้แจ้ง ซึ่งสมาธิภาวนาเหล่านั้นเท่านั้น .

ภ . ดุกรรมหาสิ มีใช้ภิกษุทั้งหลายจะประพัตติพรหมจรรย์ในเรา เพื่อเหตุจะทำให้แจ้ง
ซึ่งสมาธิภาวนาเหล่านั้นเท่านั้น ดุกรรมหาสิ ธรรมเหล่านี้ที่ภิกษุประพัตติพรหมจรรย์ในเรา
เพื่อเหตุจะทำให้แจ้ง อันดีกว่าและประณีตกว่ายังมีอยู่ .

โอ . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมทั้งหลายที่ภิกษุประพัตติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค
เพื่อเหตุจะทำให้แจ้ง อันดีกว่าและประณีตกว่านั้น เป็นไหน?

ภ . ดุกรรมหาสิ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นโสดาบัน มีความเป็นผู้ไม่ตกต่ำเป็นธรรม
เป็นผู้เที่ยง มีอันจะตรัสรู้เป็นเบื้องหน้า เพราะสัญญาโยชน ๓ หมดสิ้นไป ดุกรรมหาสิ ธรรมนี้แล
ที่ภิกษุประพัตติพรหมจรรย์ในเรา เพื่อเหตุจะทำให้แจ้ง อันดีกว่าและประณีตกว่า .

[๒๕๑] ดุกรรมหาสิ ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นสกทาคามี มาสู่โลกนี้เพียงอีกครั้งเดียว
จะทำให้สุดแห่งทุกข์ได้ เพราะสัญญาโยชน ๓ หมดสิ้นไป และเพราะระคะ ไทสะ โมหะ
เบาบางไป ดุกรรมหาสิ แม่นี่ก็เป็นธรรมที่ภิกษุประพัตติพรหมจรรย์ในเรา เพื่อเหตุจะทำให้แจ้ง
อันดีกว่าและประณีตกว่า .

[๒๕๒] ดุกรรมหาสิ ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุไปเกิดในภพสูง ปรินิพพานในภพนั้น
ไม่ต้องเวียนกลับมาจากโลกนั้น เพราะสัญญาโยชนส่วนเบื้องต่ำ ๕ ประการหมดสิ้นไป ดุกรรมหาสิ
แม่นี่ก็เป็นธรรมที่ภิกษุประพัตติพรหมจรรย์ในเรา เพื่อเหตุจะทำให้แจ้ง อันดีกว่าและประณีตกว่า .

อริยมรรคมีองค์ ๘

[๒๕๓] ดุกรรมหาสิ ข้ออื่นยังมีอีก ภิกษุทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง บรรลุเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะสิ้นอาสวะอยู่ในปัจจุบัน ดุกรรมหาสิ แม่นี่ก็เป็นธรรมที่
ภิกษุประพัตติพรหมจรรย์ในเรา เพื่อเหตุจะทำให้แจ้ง อันดีกว่าและประณีตกว่า ดุกรรมหาสิ
เหล่านั้นแล ธรรมทั้งหลายที่ภิกษุประพัตติพรหมจรรย์ในเรา เพื่อเหตุจะทำให้แจ้ง อันดีกว่า
และประณีตกว่า .

[๒๕๔] โอ . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มรรคมีอยู่หรือ ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งธรรมเหล่านั้น
มีอยู่หรือ?

ภ . ดุกรรมหาสิ มรรคมีอยู่ ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งธรรมเหล่านั้นมีอยู่ .

โอ . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็มรรคเป็นไหน ปฏิบัติเพื่อทำให้แจ้งธรรมเหล่านั้น
เป็นไหน?

ภ . มรรคมีองค์ ๘ อันประเสริฐนี้แหละ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ เจรจาชอบ
การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ ความเพียรชอบ ความระลึกชอบ ความตั้งใจชอบ ดุกรรมหาสิ
มรรคนี้ปฏิบัติกันแหละ เพื่อทำให้แจ้งธรรมเหล่านั้น .

เรื่องมัทธยปริพาชกและชาลยปริพาชก

[๒๕๕] ดุกรรมหาสิ สมัยหนึ่ง เราอยู่ที่โกลีตารามใกล้เมืองโกสัมพี ครั้งนั้นแล
บรรพชิต ๒ รูป คือ ปริพาชกชื่อมัทธย รูป ๑ ปริพาชกซึ่งเป็นศิษย์ของอุชฌายะ ผู้ถือบาตรไม้
ชื่อชาลยะ รูป ๑ เข้าไปหาเราถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับเรา ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
แล้ว ยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วถามเราว่า พระโคตมผู้มีอายุ ชีพก็อันนั้น สรีระ ก็อันนั้น
หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง . เราตอบว่า ผู้มีอายุ ถ้าเช่นนั้น ท่านทั้งหลายจงฟัง
จงใส่ใจให้ดี เราจักบอก ดูกรผู้มีอายุ พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้เป็นพระอรหันต ตรัสรู้เอง
โดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้ ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก
ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนก
พระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้นทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญานันของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์
เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด
ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง คฤหบดี
บุตรคฤหบดี หรือผู้เกิดในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ได้ศรัทธาใน
พระตถาคต เมื่อได้ศรัทธานั้นแล้วย่อมเห็นตระหนักรู้ว่า ฆราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธลี
บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพัตติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ให้บริสุทธิ์
โดยส่วนเดียวดุจสังข์ขัด ไม่ใช่ว่าทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์
ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาละกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องยานน้อยใหญ่
ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว สำนวมระวัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ในพระปาติโมกข์อยู่ ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วาจากรรมที่เป็นกุศล มีอาชีพรสสุทธิ์
ถึงพร้อมด้วยศีล คมครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะเป็นผู้สันโดษ .

จลศีล

ดูกรผู้มีอายุ อย่างไรก็ตามจึงถือว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล?

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ
วางศาสตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่
ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ต้องการแต่ของ
ที่เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำ
เป็นหลักฐาน ควารถือได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้ว ไม่มาบอกข้างนี้เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้าง
กัน สมานคนที่แตกกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน
ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คน
พร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุขวนให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง
พูดอิงอรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วย
ประโยชน์ โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุตคาม .

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นขาดจากการฟ้อนรำขับร้องประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่
กุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการทัดทรงประดับตกแต่งร่างกาย ด้วยดอกไม้ของหอมและเครื่อง
ประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับเพะและแกะ .

๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .

๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .

๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบทูตกรรมและการรับใช้ .

๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วย
เครื่องตวงวัด .

๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .

๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และการกรโชก
แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง

จบจลศีล .

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุตคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังประกอบการพรากพิชคามและภุตคามเห็นปานนี้
คือพืชเกิดแต่เหง้า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นที่
ครบห้า แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของที่เขาทำการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของที่เขาทำการสะสมไว้

๓. กิจวัตรประจำวันจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุตล เช่นอย่างทีสมถพรหมณ์ ผู้เจริญจำพวกฉันทโกษาที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุการการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุตล เห็นปานนี้ คือ การฟ้อน การขับ การประโคมมหรสพ มีการรำเป็นต้น การเล่นนิยาย การเล่นปรบมือ การเล่นปลุกผี การเล่ตักลอง จากภาพบ้านเมืองที่สวางาม การเล่นของ คนจัณฑาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ขนช้าง ขนม้า ขนกระบือ ขนโค ขนแพะ ขนแกะ ขนไก่ รบนกระทา รำกระบี่กระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัดกระบวนทัพ กองทัพ แม้ข้อนี้ก็เป็ศิลปะของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภัทรวรรณชาดกจากการนั่งนอนบนที่นึ่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่นอย่างทีสมถพรหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังนั่งนอนบนที่นึ่งที่นอนอันสูงใหญ่เห็นปานนี้ คือ เตียมมีเท้าเกินประมาณ เตียมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชวขนยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะอันวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีสีฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและสีโอเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนดั่ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินงามใหม่ เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะงามฟ่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่ออชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีพุดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง แม้ข้อนี้ก็เป็ศิลป์ของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิษะวันชาติจากตริจกานกถา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังประกอบตริจกานกถาเห็นปานนี้ คือ พุดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่ดิน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องทำนน้ำ เรื่องคนที่ล่วงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

๙. ภิกษุวันชาติจากการประกอบพฤติกรรมและการรับใช้ เช่นอย่าง ที่สมณพรหมณ์ผู้เจริญ บางจำพวกฉันทน์โทษที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังชวนขายประกอบพฤติกรรมและการรับใช้ เห็นปานนี้ คือรับเป็นบุตรของพระราชา ราชมหากษัตริย์ กษัตริย์ พรหมณ์ คหบดี และ กุมารว่า ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ในที่โน้น มา ดังนี้ แม้ข้อนี้ก็เป็ นศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบมัชฌิมทีล .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
มหาศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ทายอวิยะ ทายนิมิต ทายอุปบาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า
ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชั้ดเกลบบูชาไฟ ทำพิธีชั้ดราบูชาไฟ ทำพิธี
ชั้ดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ
ทำพลกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวิยะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลุกเสก
เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงปอง
เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ
เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะศาสตรา
ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี
ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี
ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสกะ ทายลักษณะโค
ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย
ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราที่พัว พระราชาจิกยกออก พระราชาจิกไมยกออก พระราชาภายใน
จิกยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจิกถอย พระราชาภายนอกจิกยกเข้าประชิด พระราชาภายใน
จิกถอย พระราชาภายในจิกมีชัย พระราชาภายนอกจิกปราชัย พระราชาภายนอกจิกมีชัย
พระราชาภายในจิกปราชัย พระราชาองค์นี้จิกมีชัย พระราชาองค์นี้จิกปราชัย เพราะเหตุนี้ๆ
แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง
ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวง-
*จันทรดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมัวหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระจ่าง
จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็น
อย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้
มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้
ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตร
มัวหมองจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลเป็นอย่างนี้
แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่น อย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก
จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวณ
นับประมาวล แต่งกาพย์ โลกาตตศาสตร์ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่น อย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวามงคล ฤกษ์วิาามงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง
ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ใ้หยาดจุจรรรภ ร่ายมนต์ให้ลั่นกระด้าง
ร่ายมนต์ให้กางเข้ง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ให้หูไม่ได้ยิน เป็นหมอทรงกระบอก เป็นหมอ
ทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์ฟันไฟ
ทำพิธีเชิญขวัญ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่น อย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยวชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน
ทำกระเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกระเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
พนนํมณตํ รตนํมณตํ ทำพิธิบูชาไฟ ปรงฺยาสาโรก ปรงฺยาถาย ปรงฺยาถายโทเชบิองบน
ปรงฺยาถายโทเชบิองล่าง ปรงฺยาแกปัดศีระะ หงนํมณตํหยอดहु ปรงฺยาตา ปรงฺยานัตถุ
ปรงฺยาทากัด ปรงฺยาทาสมาน ปายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก โสยา ชะแผล แม่ชื่อนี้
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุสมบุรณด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เลย เพราะ
ศีลสังวรนั้น เปรียบเหมือนกษัตริย์ผู้ได้มรธาภิเษก กิจจตราชัตตรูได้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัย
แต่ไหนๆ เพราะราชศัตรูนั้น ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุก็ฉันนั้น สมบุรณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว ย่อม
ไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุสมบุรณด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุข
อันปราศจากโทษในภายใน ดูกรผู้มีอายุ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถึงพร้อม
ด้วยศีล .

จบมหาศีล .

รูปฌาน ๔

ภิกษุฉัน สัตตจากาม สัตตจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มิวิตก มิวิจาร มิปิตติ
และสุขเกิดแต่ริเวกอยู่ ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุฉันควรหรือที่จะกล่าวว่า
ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า
ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุฉันไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น
หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ ชื่อนั้นเรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้
กล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง .

ภิกษุฉันบรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะ
วิตกวิจารสงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มิปิตติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้
เห็นอย่างนี้ ภิกษุฉันควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง
สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุฉัน
ไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ
เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง
สรีระอย่างหนึ่ง .

ภิกษุฉันมโหเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป
บรรลุตติยฌาน ที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้มีอเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข
ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุฉันควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น
หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้
ภิกษุฉันไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง
ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่า
ชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง .

วิชา ๘ วิปัสสนาญาณ

ภิกษุฉันบรรลุตตตถฌาน ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุข ละทุกข์ และดับโสมนัส
โทมนัสก่อนๆ ได้ มโหเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้
ภิกษุฉันควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง
บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุฉันไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น
สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้
เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง .

ภิกษุฉันเมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสนะ เรื่อยอมรู้ชัด
อย่างนี้ว่า กายของเราแต่มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วย
ข้าวสุกและขมนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพื้น มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา
และวิญญาณของเราที่อาศัยอยู่ในกายนี้ เนิ่องอยู่ในกายนี้ ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้
เห็นอย่างนี้ ภิกษุฉันควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง
สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้
ภิกษุฉันไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง
ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่า
ชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง .

มโนมยิทธิญาณ

ภิกษุฉัน เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ
คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง
ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุฉันควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น
หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใด
รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุฉันไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็ฉันนั้น สรีระก็ฉันนั้น หรือว่าชีพอย่างหนึ่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
สรีระอย่างหนึ่ง ดูรผู้มีอายุ เราดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น
สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง .

อิทธิวิธญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออิทธิวิธ เธอบรรลุอิทธิวิธ
หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้
ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงแมลงใน
แผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่ตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือน
นกก็ได้ ลบล้างพระจันทร์พระอาทิตย์ ซึ่งมีฤทธิมีอำนาจมาก ด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจ
ทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดูรผู้มีอายุ ภิกษุใดดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งควรหรือ
ที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสอง
นั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น
สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ดูรผู้มีอายุ เราดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้
เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง .

ทิพยโสตรญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อทิพยโสตรธาตุ เธอย่อม
ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพยโสตร
อันบริสุทธิ์ ล่วงโสตรของมนุษย์ ดูรผู้มีอายุ ภิกษุใดดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งควรหรือ
ที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสอง
นั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น
สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ดูรผู้มีอายุ เราดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้
เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง .

เจโตปริยญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อมกำหนด
รู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ
ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ
จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ก็รู้ว่าจิตหดหู่
หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมรรคก็รู้ว่าจิตเป็นมรรค หรือจิตไม่เป็นมรรคก็รู้ว่า
จิตไม่เป็นมรรค จิตมีจิตอันยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตมีจิตอันยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอันยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิต
ไม่มีจิตอันยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ
จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดูรผู้มีอายุ ภิกษุใดดูอย่างนี้
เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง
สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้
ภิกษุหนึ่งไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง
ดูรผู้มีอายุ เราดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพ
อย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง .

ปพเพนิวาสานุสสติญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อปพเพนิวาสานุสสติญาณ
เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง
ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็น
อันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แมในภพนั้น เราได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ ดูรผู้มีอายุ ภิกษุใดดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งควรหรือ
ที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิต
ทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดดูอย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งไม่ควรจะกล่าวว่า
ชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพก็อย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ดูรผู้มีอายุ เราดูอย่างนี้
เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่าชีพก็อันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง .

จุตูปปาตญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตใจไปเพื่อรู้จัดและอุปบัติของสัตว์
ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจัด กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลวงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม
ว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมีจลาทิกฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมีจลาทิกฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต
ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิกฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิกฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์กำลังจัด กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ลวงจักษุ
ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้ ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้
เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง
สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้น
ไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ
เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง
สรีระอย่างหนึ่ง .

อาสวักขยญาณ

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตใจไปเพื่ออาสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัด
ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทกขสมุทัย นี่ทกขนิโรธ นี่ทกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้
อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้
จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว
ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นควรหรือ
ที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง บรรพชิต
ทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้น ไม่ควรจะกล่าวว่า
ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้
เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง
ดังนี้ .

พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทฺธพจน์นี้แล้ว . เจ้าโฏฐิตถลิจจรี ยินดีชื่นชมภายิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล .

จบมหาสิสุตฺร ที่ ๖ .

-----

๗. ชาลยสูตร

เรื่องของมณฑิยปริพาชกและชาลยปริพาชก

[๒๕๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสิการาม เขตเมืองโกสัมพี ครั้งนั้นแล
บรรพชิต ๒ รูป คือ ปริพาชกชื่อมณฑิยะรูป ๑ เป็นปริพาชก ซึ่งเป็นศิษย์ของอปัชฌาย์ผู้ถือ
บาตรไม้ ชื่อชาลยะรูป ๑ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตมผู้มีอายุ ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง
สรีระอย่างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรผู้มีอายุ ถ้าเช่นนั้น ท่านทั้งหลายจงฟัง
จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว บรรพชิต ๒ รูปนั้น ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาค
จึงได้ตรัสว่า ดูกรผู้มีอายุ พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมด้วยวิเศษและจรรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่น
ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วย
พระปัญญอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์
ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง คหบดี บุตรคหบดี หรือผู้เกิดเฉพาะ
ในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ได้ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้ศรัทธา
แล้ว ย่อมเห็นตระหนักรว่า ฆราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งนริ บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง
การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียวคงจะขัด ไม่
ใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ออกบวชเป็นบรรพชิต
สมัยต่อมา เขาจะกองโภกสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องาติน้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด
นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว สำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่
ถึงพร้อมด้วยมรยาตและโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ทั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วาจกรรม ที่เป็นกุศล มีอาชีพรวิสุทธิ ถึงพร้อมด้วยศีล
คุ้มครองทวาร ในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สิ้นโทษ .

จุลศีล

ดูกรผู้มีอายุ อย่างไรก็ตาม ภิกษุจึงถือว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล .

๑ . ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ
วางศตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่
ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒ . เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของ
ที่เขาให้ ไม่ประพฤติตนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓ . เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔ . เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็น
หลักฐาน ควรเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕ . เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างโน้นแล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนในหมู่นี้
แตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคน
ผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำ
ที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖ . เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขานให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมาก รักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗ . เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ
พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์
โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘ . เธอเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุตคาม .

๙ . เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี จากการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐ . เธอเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึก
แก่กุศล .

๑๑ . เธอเว้นขาดจากการทัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอม และ
เครื่องประเทืองผิวอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒ . เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓ . เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔ . เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕ . เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖ . เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

๑๗ . เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘ . เธอเว้นขาดจากการรับเพะและแกะ .

๑๙ . เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .

๒๐ . เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑ . เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .

๒๒ . เธอเว้นขาดจากการประกอบทูตกรรมและการรับใช้ .

๒๓ . เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔ . เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่อง
ตวงวัด .

๒๕ . เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .

๒๖ . เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และกรรโชก
แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบจุลศีล .

มัชฌิมศีล

๑ . ภิกษุเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุตคาม เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากพิชคามและภุตคาม เห็นปานนี้
คือ พืชเกิดแต่เงา พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นที่ครบบำ
แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒ . ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้ เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้
เห็นปานนี้ คือสะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมของหอม
สะสมเครื่องประเทืองผิว สะสมอำมิส แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังชวนชวายนดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เห็นปานนี้ คือการฟ้อน การขับร้อง การประโคม มหรสพ มีการรำเป็นต้น การเล่านิยาย การเล่นปรมมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง ฉากภาพบ้านเมืองที่สวยงาม การเล่นของคน จันทาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ชนช้าง ชนม้า ชนกระบือ ชนโค ชนแพะ ชนแกะ ชนไก่ รบนกกระทา รำกระบี่กระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัดกระบวนทัพ กองทัพ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง.

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวายนเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังชวนชวายนเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากกรุก แกละแปดตา แกละสิบตา เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่นเป่าใบไม้ เล่นไถน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นตวงทราย เล่นร่อนน้อยๆ เล่นร่อนน้อยๆ เล่นเขียนทายใจ เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง.

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เห็นปานนี้ คือเตียงมีเท้าเก็นประมาณ เตียงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาขนิยาว เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรลาดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีสีนฐานเป็นช่อ ดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดขน เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมใหม่ เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจันทน์พูน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่อชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีพาดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง.

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังชวนชวายนประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวเห็นปานนี้ คืออบตัว ใคโลวียะ อาบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แต่งตา ตัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า ทาปาก ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กลักยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้าประดับวิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัดวาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง.

๗. ภิกษุเว้นขาดจากตริจกานกถา เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังประกอบตริจกานกถาเห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราชชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง.

๘. ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญ บางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังชวนชวายนกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้ เช่นว่าท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่ควร จะกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อที่ท่าน เคยข้าของมาผืนแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว ท่าน จงถอนวาตะเสีย มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง.

๙. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบทศกรรมและการรับใช้ เช่นอย่าง ที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังชวนชวายนประกอบทศกรรมและการรับใช้ เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทศของพระราช ราชมหาอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คหบดี และ กุมารว่า ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ในที่โน้นมา ดังนี้ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง.

๑๐. ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง เช่นอย่าง ที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูด หว่านล้อม พูดและเลื้ม แสวงหาผลด้วยลวง แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง.

จบมัชฌิมสูตร .

มหาศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจกานกถา เช่นอย่าง ที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางจำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยตริจกานกถา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เห็นปานนี้ คือ ทายอวิยะ ทายนิมิต ทายอุปบาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า
ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชั้ดเกลบบูชาไฟ ทำพิธีชั้ดราบูชาไฟ ทำพิธี
ชั้ดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ
ทำพลกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวิยะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปูลกเสก
เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มครองบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอ
แมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอยาเสียงนก เป็นหมอยาเสียงกา เป็นหมอ
ทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอยาเสียงสัตว์ แม้อันนี้ก็เป็ลลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา เชนอย่างทีสมณพราหมณ
ผู้เจริญบางจำพวกจันโกชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะศาสตรา
ทายลักษณะศร ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี
ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี
ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสกะ ทายลักษณะโค
ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย
ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค แม้อันนี้ก็เป็ลลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา เชนอย่างทีสมณพราหมณ
ผู้เจริญบางจำพวกจันโกชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา
เห็นปานนี้ คือ ดูฤชยาตราทีพัว พระราชาจิกยกออก พระราชาจิกไมยกออก พระราชาภายใน
จิกยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจิกถอย พระราชาภายนอกจิกยกเข้าประชิด พระราชาภายใน
จิกถอย พระราชาภายในจิกมีชัย พระราชาภายนอกจิกปราชัย พระราชาภายนอกจิกมีชัย
พระราชาภายในจิกปราชัย พระราชาองค์นี้จิกมีชัย พระราชาองค์นี้จิกปราชัย เพราะเหตุนี้
แม้อันนี้ก็เป็ลลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา เชนอย่างทีสมณพราหมณ
ผู้เจริญบางจำพวกจันโกชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร
ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทรดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง
ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง
ดวงจันทรดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทรดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมีหมอง ดวงจันทรดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทร-

* คราสจักมีผลเป็นอยางนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอยางนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอยางนี้
ดวงจันทรดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอยางนี้ ดวงจันทรดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็น
อยางนี้ ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอยางนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอยางนี้
มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอยางนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอยางนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอยางนี้
ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอยางนี้ ดวงจันทรดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอยางนี้ ดวงจันทร
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอยางนี้ ดวงจันทรดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมอง
จักมีผลเป็นอยางนี้ ดวงจันทรดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลเป็นอยางนี้ แม้อันนี้
ก็เป็ลลของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา เชนอย่างทีสมณพราหมณ
ผู้เจริญบางจำพวกจันโกชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่าจักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก
จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวน
นับประมวล แต่งกาพย์โลกยตคาสตร์ แม้อันนี้ก็เป็ลลของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา เชนอย่างทีสมณพราหมณ
ผู้เจริญบางจำพวกจันโกชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา
เห็นปานนี้ คือ ให้ฤชอาวามงคล ฤชวิวามงคล ดูฤชเรียงหมอน ดูฤชหยาร้าง
ดูฤชเก็บทรัพย์ ดูฤชจ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ใหยาผดุงครภ ร่ายมนต์ให้ล้นกระด้าง
ร่ายมนต์ให้กางเข้ง ร่ายมนต์ให้มือสั้น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็ลลของเธอประการหนึ่ง
เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็ลลของเธอประการหนึ่ง บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม
ร่ายมนต์พนไฟ ทำพิธีเชษฐวิญ แม้อันนี้ก็เป็ลลของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา เชนอย่างทีสมณพราหมณ
ผู้เจริญบางจำพวกจันโกชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจจนวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีรับบาณ ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน
ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่
พน่น้ำมันต์ รดน้ำมันต์ ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสาธอก ประยาถาย ประยาถายโทษเบื้องบน
ประยาถายโทษเบื้องล่าง ประยาถแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาตา ประยานัตถ์
ประยาทาถัก ประยาทาสมาน ปายาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ไลยา ชะแผล แม้อันนี้

ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุสมบุรณด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เลย เพราะศีลสังวรนั้น เปรียบเหมือนกษัตริย์ผู้ได้มรธาภิเษก กาจัตราชศัตรูได้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะราชศัตรูนั้น ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุก็ฉันนั้น สมบุรณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้นภิกษุสมบุรณด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันปราศจากโทษในภายใน ดูกรผู้มีอายุ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล .

จบมหาศีล .

รูปฉาน ๔

[๒๕๓] ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุสังกัดจากกาม สัตว์จากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฉาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่ริเวกอยู่ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง .

ดูกรผู้มีอายุ ชื่อนั้นเรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ภิกษุนั้นบรรลุทุติยฉาน มีความผ่องใสแห่งจิต ในภายในเป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์ สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุข เกิดแต่สมาธิอยู่ .

ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ภิกษุนั้นมีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฉาน ที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฉานนี้เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข .

ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ภิกษุนั้นบรรลุจตตฉาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโสมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ .

[๒๕๔] ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดังนี้ .

วิชา ๘ วิปัสสนาญาณ

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเราเป็นแล มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้น ด้วยข้าวสุกและขมนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพั้น มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญานของเราที่อาศัยอยู่ในกายนี้ เนิ่งอยู่ในกายนี้ ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง .

มโนมยิทธิญาณ

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง .

อิทธิวิธญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออิทธิวิธีย์ เธอบรรลุอิทธิวิธีย์
หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้
ทำให้หายไปก็ได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัด เหมือน ไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงแม้ใน
แผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศ
เหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจ
ทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดูรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งควรหรือที่
จะกล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสอง
นั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น
สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้
เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง .

ทิพยโสถญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อทิพยโสถชาติ เธอย่อม
ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยทิพยโสถอัน
บริสุทธิ์ ล่วงโสถของมนุษย์ ดูรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งควรหรือที่จะ
กล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้น
กล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น
สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้
เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง .

เจโตปริยญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อม
กำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่น ด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจาก
ราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจาก
โทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ก็รู้ว่า
จิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่านก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหรคตก็รู้ว่าจิตเป็นมหรคต หรือจิตไม่เป็น
มหรคตก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมหรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่เป็น
สมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดูรผู้มีอายุ ภิกษุใด
รู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งควรหรือที่จะกล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพอ
อย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้
ภิกษุหนึ่งไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง
ดูรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่า
ชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง .

ปพเพนิวาสานุสสติญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อปพเพนิวาสานุสสติญาณ
เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง
ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็น
อันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แมในภพนั้นเราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ ดูรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งควรหรือ
ที่จะกล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิต
ทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุหนึ่งไม่ควรจะกล่าวว่า ชีพ
ภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้
เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพภิกษุอื่นนั้น สรรีภิกษุอื่นนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรี
อย่างหนึ่ง .

จุตปาตญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จุติและอุปบัติของสัตว์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่วัตถุที่กำลังจืด กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่วัตถุผู้เป็นไปตาม
กรรมว่า สัตว์เหล่านั้นประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้าเป็น
มิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านั้นประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียน
พระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ
กายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่วัตถุที่กำลังจืด กำลังอุปบัติ เลว
ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทรามได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์
ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่วัตถุผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้ ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้
ภิกษุนั้นควรหรือจะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง
บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นไม่ควรจะกล่าวว่า
ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้
เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง .

อาสวักขยญาณ

[๒๕๙] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแกล้งงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ
ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา
เหล่านี้�าสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้
จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว
ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี .

ดูกรผู้มีอายุ ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นควรหรือจะกล่าวว่าชีพก็อันนั้น
สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง บรรพชิตทั้งสองนั้นกล่าวว่า ท่านผู้มีอายุ
ภิกษุใดรู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ ภิกษุนั้นไม่ควรที่จะกล่าวว่า ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่า
ชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดูกรผู้มีอายุ เรารู้อย่างนี้ เห็นอย่างนี้ เราจึงมิได้กล่าวว่า
ชีพก็อันนั้น สรรีก็อันนั้น หรือว่าชีพออย่างหนึ่ง สรรีอย่างหนึ่ง ดังนี้ .

พระผู้มีพระภาคตรัสพระพุทฺธพจน์นี้แล้ว บรรพชิต ๒ รูปนั้นยินดีชื่นชมภาษิตของ
พระผู้มีพระภาคแล้วแล .

จบชาลียสูตร ที่ ๗ .

-----

๘. มหาสีหนาทสูตร

เรื่องอเจลลกัสสป

[๒๖๐] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ถ้ำถ้ำมฤคทายวัน เขตอชฺฌุญญนคร ครั้นนั้น
อเจลลกัฏฐสพ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้ยิน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้สดับมาว่า พระสมณโคตมทรงติดะทุกอย่าง ทรงคัดค้าน
กล่าวโทษบุคคลผู้ประพฤติดะทั้งปวง ผู้มีอาชีพศรัทธาหมองโดยส่วนเดียว ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
สมณพราหมณ์ผู้ที่กล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณโคตมทรงติดะทุกอย่าง ทรงคัดค้านกล่าวโทษ
บุคคลผู้ประพฤติดะทั้งปวง ผู้มีอาชีพศรัทธาหมองโดยส่วนเดียว เป็นผู้กล่าวตามคำที่พระโคตม
ผู้เจริญตรัสไว้ ไม่เชื่อว่ากล่าวตู่พระโคตมผู้เจริญด้วยคำไม่จริง และเชื่อว่าพยากรณ์ธรรมตามสมควร
แก่ธรรม อนึ่ง การกล่าวและกล่าวตามที่ชอบแก่เหตุแม้เพียงหนึ่ง จะไม่ถึงฐานะที่ควรตีเตียน
แลหรือ ความจริงข้าพเจ้ามิได้มีความประสงค์ที่จะกล่าวตู่พระโคตมผู้เจริญ .

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรกัสสป สมณพราหมณ์ผู้ที่กล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณ-

* โคตมทรงติดะทุกอย่าง ทรงคัดค้านกล่าวโทษบุคคลผู้ประพฤติดะทั้งปวง ผู้มีอาชีพศรัทธาหมอง
โดยส่วนเดียว ไม่เป็นอันกล่าวตามเรา และไม่เชื่อว่ากล่าวตู่เราด้วยคำที่ไม่จริง ไม่เป็นจริง
เราเห็นบุคคลผู้ประพฤติดะมีอาชีพศรัทธาหมองบางคนในโลกนี้ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก
เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุมนุษย์ก็มี เราเห็นบุคคล
ผู้ประพฤติดะ มีอาชีพศรัทธาหมองบางคนในโลกนี้ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึง
สุคติ โลกสวรรค์ ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุมนุษย์ก็มี เราเห็นบุคคลผู้ประพฤติดะ
บางคนในโลกนี้ อยู่เป็นทุกข์เพราะบุญน้อย เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เข้าถึงอบาย
ทุกติ วินิบาต นรก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุมนุษย์ก็มี เราเห็นบุคคลผู้ประพฤติดะ
บางคนในโลกนี้ อยู่เป็นทุกข์เพราะบุญน้อย เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติ
โลกสวรรค์ ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุมนุษย์ก็มี เรารู้การมา การไป จุตีและอุบัติ
ของบุคคลผู้ประพฤติดะเหล่านี้ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ เหตุไร เราจักติดะทุกอย่าง
จักคัดค้านกล่าวโทษบุคคลผู้ประพฤติดะทั้งปวง ผู้มีอาชีพศรัทธาหมองโดยส่วนเดียวเล่า?

[๒๖๑] ดุรrakัสสป มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง เป็นบัณฑิต มีปัญญา ละเอียด
ทำการโต้เถียงผู้อื่น มีท่าทางเหมือนคนแมนธู เขาจะเที่ยวทำลายทิฐิทั้งหลายด้วยปัญญา
สมณพราหมณ์พวกนั้นย่อมลงกับเราในฐานะบางอย่าง ไม่ลงกับเราในฐานะบางอย่าง บางอย่าง
ที่เขากล่าววาทิ แม้เราก็ก้าววาทิ บางอย่างที่เขากล่าววาทิไม่ได้ แม้เราก็ก้าววาทิไม่ได้ บางอย่าง
ที่เขากล่าววาทิ เรากล่าววาทิไม่ได้ บางอย่างที่เขากล่าววาทิไม่ได้ เรากล่าววาทิ บางอย่างที่เรากล่าววาทิ
แม้สมณพราหมณ์พวกอื่นก็กล่าววาทิ บางอย่างที่เรากล่าววาทิไม่ได้ แม้สมณพราหมณ์พวกอื่น
ก็กล่าววาทิไม่ได้ บางอย่างที่เรากล่าววาทิ สมณพราหมณ์พวกอื่นก็กล่าววาทิไม่ได้ บางอย่างที่เรากล่าววาทิ
ไม่ได้ สมณพราหมณ์พวกอื่นก็กล่าววาทิ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์พวกนั้นแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า
ดูกรท่านผู้มีอายุ ในฐานะที่เราไม่ลงกันจงงดไว้ ในฐานะทั้งหลายที่ลงกันวิญญูชนจงชักใช้ไล่เลียง
สอบสวน เปรียบเทียบครด้วยคร เปรียบเทียบหมด้วยหม ว่าธรรมของท่านพวกนี้ เหล่าใดเป็น
อกุศล นับว่าเป็นอกุศล มีโทษ นับว่ามีโทษไม่ควรเสพ นับว่าไม่ควรเสพ ไม่เป็นธรรมประเสริฐ
นับว่าไม่เป็นธรรมประเสริฐ และเป็นฝ่ายดำ นับว่าเป็นฝ่ายดำ ใครละ ธรรมเหล่านี้ได้ไม่มีเหลือ
ประพติดอยู่พระสมณโคดมหรือคณาจารย์ผู้เจริญเหล่านี้ .

[๒๖๒] ดุรกัศสพ ก็ข้อนี้เป็นฐานที่จะมีได้ คือ วิทยุชน เมื่อชักไข่ไล่เสียงสอสนวน ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ธรรมของท่านพวกนี้เหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล มีโทษ นับว่ามีโทษ ไม่ควรเสพ นับว่าไม่ควรเสพ ไม่เป็นธรรมประเสริฐ นับว่าไม่เป็นธรรมประเสริฐ และเป็นฝ่ายดำ นับว่าเป็นฝ่ายดำ พระสมณโคดมละธรรมเหล่านี้ได้ไม่มีเหลือ ประพจน์อยู่ หรือว่าท่านคณาจารย์ผู้เจริญเหล่าอื่น ดุรกัศสพ วิทยุชนในโลกนี้ เมื่อชักไข่ไล่เสียงสอสนวน ดังนี้ โดยมากพึงสรรเสริญพวกเราพวกเดียวในข้อนั้น .

[๒๖๓] ดุรกัสนป อีกข้อหนึ่งเล่า วิญญชนจงชักใช้ไล่เลียงสอบสวนพวกเรา เปรียบเทียบครด้วยคร เปรียบเทียบหมด้วยหม ว่าธรรมของท่านพวกนี้เหล่าใดเป็นกุศล นับว่า เป็นกุศล ไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ ควเรสพ นับว่าควเรสพ เป็นธรรมประเสริฐ นับว่า เป็นธรรมประเสริฐ และเป็นฝ่ายขาว นับว่าเป็นฝ่ายขาว ใครสมาทานธรรมเหล่านี้ไม่มีเหลือ ประพตัตถิ พระสมณโคดมหรือคณาจารย์ผู้เจริญเหล่านี้ ดุรกัสนป ก็ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือวิญญชน เมื่อชักใช้ไล่เลียงสอบสวน ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ธรรมของท่านพวกนี้ เหล่าใด เป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ ควเรสพ นับว่าควเรสพ เป็นธรรมประเสริฐ นับว่าเป็นธรรมประเสริฐ และเป็นฝ่ายขาว นับว่าเป็นฝ่ายขาว พระสมณโคดมสมาทานธรรม เหล่านี้ได้ไม่มีเหลือ ประพตัตถิ หรือคณาจารย์ผู้เจริญเหล่านี้ ดุรกัสนป วิญญชนในโลกนี้ เมื่อชักใช้ไล่เลียงสอบสวน ดังนี้ โดยมากพึงสรรเสริญพวกเราพวกเดียวในข้อนั้น .

เปรียบเทียบครด้อยคร เปรียบเทียบหมด้อยหม วาธรรมของท่านพวกนี้ เหล่าใดเป็นอกุศล
นับว่าเป็นอกุศล มิโทษ นับว่ามีโทษ ไม่ควรเสพ นับว่าไม่ควรเสพ ไม่เป็นธรรมประเสริฐ
นับว่าไม่เป็นธรรมประเสริฐ และฝ่ายดำ นับว่าเป็นฝ่ายดำ ใครละธรรมเหล่านี้ได้ไม่มีเหลือ
ประพุดต้อย หมุสวากของพระโคตมหรือหมุสวากของคณาจารย์ผู้เจริญเหล่านี้ ดุรกัสสพ
ก็ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ วิญญูชน เมื่อชักใช้ไล่เลียงสอบสวน ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ธรรม
ของท่านพวกนี้ เหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล มิโทษ นับว่ามีโทษ ไม่ควรเสพ
นับว่าไม่ควรเสพ ไม่เป็นธรรมประเสริฐ นับว่าไม่เป็นธรรมประเสริฐ และเป็นฝ่ายดำ นับว่า
เป็นฝ่ายดำ หมุสวากของพระโคตมละธรรมเหล่านี้ได้ไม่มีเหลือ ประพุดต้อยหรือหมุสวากของ
คณาจารย์ผู้เจริญเหล่านี้ ดุรกัสสพ วิญญูชนทั้งหลายในโลกนี้ เมื่อชักใช้ไล่เลียงสอบสวน
ดังนี้ โดยมากพึงสรรเสริญพวกเราพวกเดียวในข้อนั้น .

เปรียบเทียบครด้วยครุ เปรียบเทียบหมด้วยหมว่า ธรรมทั้งหลายของท่านพวกนี้ เหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ คารเสพนับว่าคารเสพ เป็นธรรมประเสริฐ นับว่า เป็นธรรมประเสริฐ และเป็นฝ่ายขาว นับว่าเป็นฝ่ายขาว ใครสมาทานธรรมเหล่านี้ได้ไม่มีเหลือ ประพฤติอยู่ หมุ่สาวกของพระโคตมหรือหมู่สาวกของคณาจารย์ผู้เจริญเหล่านี้ ดุรกัสนสฺส ก็ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ วิญญฺชน เมื่อชักใช้ไล่เลียงสอบสวน ฟังกล่าวอย่างนี้ว่าธรรม ของท่านพวกนี้ เหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ คารเสพ นับว่า คารเสพ เป็นธรรมประเสริฐ นับว่าเป็นธรรมประเสริฐ และเป็นฝ่ายขาว นับว่าเป็นฝ่ายขาว หมุ่สาวกของพระโคตมสมาทานธรรมเหล่านี้ได้ไม่มีเหลือประพฤติอยู่ หรือหมู่สาวกของคณาจารย์ ผู้เจริญเหล่านี้ ดุรกัสนสฺส วิญญฺชนในโลกนี้ เมื่อชักใช้ไล่เลียงสอบสวน ดังนี้ โดยมากพึง สรรเสริญพวกเราพวกเดียวในข้อนั้น .

Page 96

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

* โศคมกล่าวตามกาล กล่าวจริง กล่าวอรรถ กล่าวธรรม กล่าววินัย มรรคาประกอบด้วยองค์ ๘ อันประเสริฐนี้ คือ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ เจรจาชอบ การงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ พยายามชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ ดูกิริยาสป มรรคานี้แล ปฏิปทานี้แล ที่บุคคลปฏิบัติ ตามแล้ว จักรู้เอง จักเห็นเองว่า พระสมณโคดมกล่าวตามกาล กล่าวจริง กล่าวอรรถ กล่าวธรรม กล่าววินัย .

กล่าวด้วยการหลีกเลี่ยงด้วยตะบะ

[๒๖๖] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อเจลกัสสปได้ทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้มีอายุ การบำเพ็ญตะบะของสมณพราหมณ์เหล่านี้ ซึ่งนับว่าเป็นการงานของสมณะ และของพราหมณ์มิใช่ คือ เป็นคนเปลือย ทอดทิ้งมรรยาต เลี้ยงมือ เขาเชิญให้มารับรักษาก็ไม่มา เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด ไม่รับรักษาที่เขาแบ่งไว้ก่อน ไม่รับรักษาที่เขาทำเฉพาะ ไม่รับรักษาที่เขา นิมนต์ เขาไม่รับรักษาปากหม้อ ไม่รับรักษาจากหม้อข้าว ไม่รับรักษาที่บุคคลยื่นคร่อมธรณีประตู นำมา ไม่รับรักษาที่บุคคลยื่นคร่อมท่อนไฉ่นำมา ไม่รับรักษาที่บุคคลยื่นคร่อมสากนำมา ไม่รับรักษาของคน ๒ คนที่กำลังบริโภคอยู่ ไม่รับรักษาของหญิงมีครรภ์ ไม่รับรักษาของหญิงผู้กำลังให้ลูกดูนม ไม่รับรักษาของหญิงผู้คลอเคลียบุรุษ ไม่รับรักษาที่นัดแนะกันทำไว้ ไม่รับรักษาในที่ซึ่งสุนัขได้รับเลี้ยงดู ไม่รับรักษาในที่ซึ่งมีแมลงวันไต่ตอมเป็นกลุ่ม ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มยาตอง เขารับรักษาที่เรือนหลังเดียว เยียวยาอัตภาพด้วยข้าว คำเดียวบ้าง รับรักษาที่เรือน ๒ หลัง เยียวยาอัตภาพด้วยข้าว ๒ คำบ้าง รับรักษาที่เรือน ๓ หลัง เยียวยาอัตภาพด้วยรักษาในถาดน้อยใบเดียวบ้าง ๒ ใบบ้าง ๓ ใบบ้าง กินอาหารที่เก็บค้างไว้ วันหนึ่งบ้าง ๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง เป็นผู้ประกอบความขวนขวายในการบริโภคภัตที่เวียนมาตั้ง กึ่งเดือนเช่นนี้บ้าง .

ข้าแต่พระโคตมผู้มีอายุ การบำเพ็ญตะบะของสมณพราหมณ์เหล่านี้ ซึ่งนับว่าเป็นการงานของสมณะ และของพราหมณ์มิใช่ คือ อเจลกนั้น เป็นผู้มิฝักต้องเป็นรักษ้าง มีข้าวฟ่างเป็นรักษ้าง มีลูกเดือยเป็นรักษ้าง มีกากข้าวเป็นรักษ้าง มียางเป็นรักษ้าง มีสาหร่ายเป็นรักษ้าง มีรำเป็นรักษ้าง มีข้าวตังเป็นรักษ้าง มีกายนเป็นรักษ้าง มีหญ้าเป็นรักษ้าง มีโคมัยเป็นรักษ้าง มีเหง้าและผลไม้ในป่าเป็นอาหาร บริโภคผลไม้หลนเยียวยาอัตภาพ

ข้าแต่พระโคตมผู้มีอายุ การบำเพ็ญตะบะของสมณพราหมณ์เหล่านี้ ซึ่งนับว่าเป็นการงานของสมณะ และของพราหมณ์มิใช่ คือ อเจลกนั้น ทรงผ้าปานบ้าง ผ้าแถมกันบ้าง ผ้าห่อศพน้าง ผ้าบังสุกุลบ้าง ผ้าเปลือกไม้บ้าง หนังสือบ้าง หนังสือทั้งเล็บบ้าง ผ้าคารองบ้าง ผ้าเปลือก ปอกรองบ้าง ผ้าผลไม้กรองบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยผมคนบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์บ้าง ผ้าทำด้วยขนปีกนกเค้าบ้าง เป็นผู้ถอนผมและหนวด คือ ประกอบความขวนขวายในการถอนผมและหนวดบ้าง เป็นผู้ยืน คือ ห้ามอาสนะบ้าง เป็นผู้กระโหยง คือ ประกอบความเพียรในการกระโหยง (คือ เดินกระโหยงเหยียบพื้นไม่เต็มเท้า) บ้าง เป็นผู้นอนบนหนาม คือ สำเร็จการนอนบนหนามบ้าง สำเร็จการนอนบนแผ่นกระดานบ้าง สำเร็จการนอนบนเนินดินบ้าง เป็นผู้นอนตะแคงข้างเดียวบ้าง เป็นผู้หมักหมมด้วยธูบบ้าง เป็นผู้ยูกกลางแจ้งบ้าง เป็นผู้นั่งบนอาสนะตามทีลาดไว้บ้าง เป็นผู้บริโภคคฤ คือ ประกอบความขวนขวายในการบริโภคคฤบ้าง เป็นผู้ห้ามน้ำเย็น คือ ขวนขวายในการห้ามน้ำเย็นบ้าง เป็นผู้อาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง คือ ประกอบความขวนขวายในการลงน้ำบ้าง .

[๒๖๗] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกัสสป แม้ถ้าเป็นอเจลกผู้ทอดทิ้งมรรยาต เลี้ยงมือ เขาเชิญให้มารับรักษาก็ไม่มา เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด ไม่รับรักษาที่เขาแบ่งไว้ก่อน ไม่รับรักษาที่เขาทำเฉพาะ ไม่รับรักษาที่เขา นิมนต์ เขาไม่รับรักษาปากหม้อ ไม่รับรักษาจากหม้อข้าว ไม่รับรักษาที่บุคคลยื่นคร่อมธรณีประตูนำมา ไม่รับรักษาที่บุคคลยื่นคร่อมท่อนไฉ่นำมา ไม่รับรักษาที่บุคคลยื่นคร่อมสากนำมา ไม่รับรักษาของคน ๒ คนที่กำลังบริโภคอยู่ ไม่รับรักษาของหญิงมีครรภ์ ไม่รับรักษาของหญิงผู้กำลังให้ลูกดูนม ไม่รับรักษาของหญิงผู้คลอเคลียบุรุษ ไม่รับรักษาที่นัดแนะกันทำไว้ ไม่รับรักษาในที่ซึ่งสุนัขได้รับเลี้ยงดู ไม่รับรักษาในที่ซึ่งมีแมลงวันไต่ตอมเป็นกลุ่ม ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มยาตอง เขารับรักษาที่เรือนหลังเดียว เยียวยาอัตภาพด้วยข้าวคำเดียวบ้าง รับรักษาที่เรือน ๒ หลัง เยียวยาอัตภาพด้วยข้าว ๒ คำบ้าง รับรักษาที่เรือน ๓ หลัง เยียวยาอัตภาพด้วยข้าว ๓ คำบ้าง เยียวยาอัตภาพด้วยรักษาในถาดน้อยใบเดียวบ้าง ๒ ใบบ้าง ๓ ใบบ้าง กินอาหารที่เก็บค้างไว้วันหนึ่งบ้าง ๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง เป็นผู้ประกอบความขวนขวายในการบริโภคภัตที่เวียนมาตั้ง กึ่งเดือนเช่นนี้บ้าง สีลสัมปทา จิตตสัมปทา หรือปัญญาสัมปทานี้ ก็ยังไม่ชื่อว่า อันสมณพราหมณ์นั้นอบรมแล้ว กระทำให้แจ้งแล้ว ที่แท้เขายังห่างจากสามัญญคุณ และพรหมัญญคุณ ดูกัสสป ต่อเมื่อภิกษุเจริญเมตตาจิต อันไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ภิกษุนี้เราเรียกว่า สมณะบ้าง พราหมณ์บ้าง .

ดูกัสสป แม้หากว่าสมณพราหมณ์นั้น เป็นผู้มิฝักต้องเป็นรักษ้าง มีข้าวฟ่างเป็นรักษ้าง มีลูกเดือยเป็นรักษ้าง มีกากข้าวเป็นรักษ้าง มียางเป็นรักษ้าง มีสาหร่ายเป็นรักษ้าง มีรำเป็นรักษ้าง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
มีข้าวตั้งเป็นภักขา มีกำยานเป็นภักขา มีหญ้าเป็นภักขา มีโคมัยเป็นภักขา มีเงาและผลไม้ในป่า
เป็นอาหาร บริโภคผลไม้เหล่านั้นเยวยาอัฏฐภาพ สิลสัมปทา จิตตสัมปทา หรือปัญญาสัมปทานี้
ก็ยังไม่ถือว่าอันสมณพราหมณ์นั้นอบรมแล้ว กระทำให้แจ้งแล้ว ที่แท้เขายังห่างจากสามัญคุณ
และพรหมัญคุณ ดุรกัสนป ต่อเมื่อภิกษุเจริญเมตตาจิตอันไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน และ
ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญานันยัง
ด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ภิกษุนี้เราเรียกว่า สมณะบ้าง พราหมณ์บ้าง .

ดุรกัสนป แม้หากว่าสมณพราหมณ์นั้น ทรงผ้าปานบ้าง ผ้าแถมกันบ้าง ผ้าห่อศพบ้าง
ผ้าบังสุกุลบ้าง ผ้าเปลือกไม้บ้าง หนังสือบ้าง หนังสือทั้งเล็บบ้าง ผ้าคารองบ้าง ผ้าเปลือกปอ
กรองบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยผมนคนบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์บ้าง ผ้าทำด้วยขนปิกนกเค้าบ้าง
เป็นผู้ถอนผมและหนวด คือ ประกอบความชวนช่วยในการถอนผมและหนวดบ้าง เป็นผู้ยืม
คือ ห้ามอาสนะบ้าง เป็นผู้กระโหยง คือ ประกอบความเพียรในการกระโหยง (คือ เดินกระโหยง
เหยียบพื้นไม้เต็มเท้า) บ้าง เป็นผู้นอนบนหนาม คือ สำเร็จการนอนบนหนามบ้าง สำเร็จการ
นอนบนแผ่นกระดานบ้าง สำเร็จการนอนบนเนินดินบ้าง เป็นผู้นอนตะแคงข้างเดียวบ้าง เป็นผู้
หมักหมมด้วยอุสึบ้าง เป็นผู้ยู่กลางแจ้งบ้าง เป็นผู้นั่งนอนบนอาสนะตามที่ลาดไว้บ้าง เป็นผู้
บริโภคอุสึ คือ ประกอบความชวนช่วยในการบริโภคอุสึบ้าง เป็นผู้ห้ามน้ำเย็น คือ ชวนช่วย
ในการห้ามน้ำเย็นบ้าง เป็นผู้อาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง คือ ประกอบความชวนช่วยในการลงน้ำบ้าง
สิลสัมปทา จิตตสัมปทา หรือปัญญาสัมปทานี้ ก็ยังไม่ถือว่าอันสมณพราหมณ์นั้นอบรมแล้ว
กระทำให้แจ้งแล้ว ที่แท้เขายังห่างจากสามัญคุณ และพรหมัญคุณ ดุรกัสนป ต่อเมื่อภิกษุ
เจริญเมตตาจิตอันไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน และทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอัน
หาอาสวะมิได้เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญานันยังด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ภิกษุนี้เรียกว่า
สมณะบ้าง พราหมณ์บ้าง .

ว่าด้วยอเจลกวัตร

[๒๖๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อเจลกัสนปได้ทูลว่า ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ สามัญคุณทำได้ยาก พรหมัญคุณทำได้ยาก .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกัสนป ข้อนี้เป็นปกติในโลก ที่สามัญคุณทำได้ยาก
พรหมัญคุณทำได้ยาก ดุรกัสนป แม้หากว่าเป็นอเจลกผู้ทอดทิ้งมรยาท เลียมมือ เขาเชิญให้
มารับภิกษาก็ไม่มา เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด ไม่รับภิกษาที่เขาแบ่งไว้ก่อน ไม่รับภิกษาที่เขาทำ
ไว้เฉพาะ ไม่รับภิกษาที่เขานิมนต์ เขาไม่รับภิกษาปากหม้อ ไม่รับภิกษาจากหม้อข้าว ไม่รับ
ภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมธรณีประตูนำมา ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมท่อนไม้เข้ามา ไม่รับภิกษาที่
บุคคลยื่นคร่อมสากนำมา ไม่รับภิกษาของคน ๒ คนที่กำลังบริโภคอยู่ ไม่รับภิกษาของหญิงมีครรภ์
ไม่รับภิกษาของหญิงผู้กำลังให้ลูกดูนม ไม่รับภิกษาของหญิงผู้คลอดเคลือบรุษ ไม่รับภิกษาที่
นัดแนะกันทำไว้ ไม่รับภิกษาในที่ซึ่งสุนัขได้รับเลี้ยงดู ไม่รับภิกษาในที่ที่มีแมลงวัน ไตตอมเป็นกลุ่ม
ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มยาตอง เขาบริโภคภิกษาที่เรือนหลังเดียว
เยวยาอัฏฐภาพด้วยข้าวคำเดียวบ้าง รับภิกษาที่เรือน ๒ หลัง เยวยาอัฏฐภาพด้วยข้าว ๒ คำบ้าง
รับภิกษาที่เรือน ๓ หลัง เยวยาอัฏฐภาพด้วยข้าว ๓ คำบ้าง เยวยาอัฏฐภาพด้วยภิกษาในถาดน้อย
ใบเดียวบ้าง ๒ ใบบ้าง ๓ ใบบ้าง กินอาหารที่เก็บค้างไว้วันหนึ่งบ้าง ๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง

เป็นผู้ประกอบความชวนช่วยในการบริโภคภัตที่เวียนมาตั้งถึงเดือนเช่นนี้บ้าง ดุรกัสนป สามัญ-

* คุณหรือพรหมัญคุณ จักชื่อว่า เป็นกิจที่กระทำได้ยาก กระทำได้ยากด้วยดี ด้วยการปฏิบัติมี
ประมาณน้อยนี้ และด้วยการบำเพ็ญตบะนี้แล้ว ไม่น่าจะต้องกล่าวว่า สามัญคุณทำได้ยาก
พรหมัญคุณทำได้ยากดังนี้เลย ก็คหบดี หรือบุตรคหบดี โดยที่สดแม่นางกมุทาสี จักอาจทำ
สามัญคุณและพรหมัญคุณนี้ได้ด้วยการกล่าวว่า เอาละ เราจักเป็นอเจลก เป็นผู้ทอดทิ้งมรยาท
เลียมมือ เขาเชิญให้มารับภิกษาก็ไม่มา เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด ไม่รับภิกษาที่เขาแบ่งไว้ก่อน
ไม่รับภิกษาที่เขาทำเฉพาะ ไม่รับภิกษาที่เขานิมนต์ เขาไม่รับภิกษาปากหม้อ ไม่รับภิกษาจาก
หม้อข้าว ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมธรณีประตูนำมา ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมท่อนไม้เข้ามา
ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมสากนำมา ไม่รับภิกษาของคน ๒ คนที่กำลังบริโภคอยู่ ไม่รับภิกษา
ของหญิงมีครรภ์ ไม่รับภิกษาของหญิงผู้กำลังให้ลูกดูนม ไม่รับภิกษาของหญิงผู้คลอดเคลือบรุษ
ไม่รับภิกษาที่นัดแนะกันทำไว้ ไม่รับภิกษาในที่ซึ่งสุนัขได้รับเลี้ยงดู ไม่รับภิกษาในที่ที่มีแมลงวัน
ไตตอมเป็นกลุ่ม ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มยาตอง เขาบริโภคภิกษา
ที่เรือนหลังเดียว เยวยาอัฏฐภาพด้วยข้าวคำเดียวบ้าง รับภิกษาที่เรือน ๒ หลัง เยวยาอัฏฐภาพ
ด้วยข้าว ๒ คำบ้าง รับภิกษาที่เรือน ๓ หลัง เยวยาอัฏฐภาพด้วยข้าว ๓ คำบ้าง เยวยาอัฏฐภาพ
ด้วยภิกษาในถาดน้อยใบเดียวบ้าง ๒ ใบบ้าง ๓ ใบบ้าง กินอาหารที่เก็บค้างไว้วันหนึ่งบ้าง
๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง เป็นผู้ประกอบความชวนช่วยในการบริโภคภัตที่เวียนมาตั้งถึงเดือนเช่นนี้
ดุรกัสนป ก็เพราะสามัญคุณ หรือพรหมัญคุณเป็นกิจที่ทำได้ยาก กระทำได้ยากด้วยดี
เพราะต้องเว้นการปฏิบัติ มีประมาณน้อยนี้ และต้องเว้นการบำเพ็ญตบะนี้ เพราะฉะนั้นการที่
กล่าวว่า สามัญคุณทำได้ยาก พรหมัญคุณทำได้ยาก ดังนี้ สมควรแล้ว ดุรกัสนป ต่อเมื่อ
ภิกษุเจริญเมตตาจิตอันไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน และทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ภิกษุนี้
เราเรียกว่าสมณะบ้าง พรหมณ์บ้าง .

ดูรกัสสพ แม้ถ้าว่าสมณพรหมณ์เป็นผู้มีผัดตองเป็นภักขาบ้าง มีข้าวฟ่างเป็นภักขาบ้าง
มีลูกเดือยเป็นภักขาบ้าง มีกากข้าวเป็นภักขาบ้าง มียางเป็นภักขาบ้าง มีสาหร่ายเป็นภักขาบ้าง
มีรำเป็นภักขาบ้าง มีข้าวตังเป็นภักขาบ้าง มีกายนเป็นภักขาบ้าง มีหญ้าเป็นภักขาบ้าง มีไค้มัย
เป็นภักขาบ้าง มีเหง้าและผลไม้นอกป่าเป็นอาหาร บริโภคผลไม้หล่นเยี่ยวยาอติภาพ ดูรกัสสพ
สามัญคุณหรือพรหมัญคุณ จักเป็นกิจที่ทำได้ยาก กระทำได้ยากด้วยดี ด้วยการปฏิบัติมีประมาณ
น้อยนี้ และด้วยการบำเพ็ญตะบะนี้แล้ว ไม่น่าจักต้องกล่าวว่า สามัญคุณทำได้ยาก พรหมัญคุณ
ทำได้ยาก ดังนี้เลย กิณหบดี หรือบุตรกิณหบดี โดยที่สดแม่นางกุมภทาสี ก็จักอาจทำสามัญคุณ
และพรหมัญคุณนี้ได้ ด้วยการกล่าวว่า เอาเถะ เราจักเป็นอเจลก มีผัดตองเป็นภักขาบ้าง
มีข้าวฟ่างเป็นภักขาบ้าง มีลูกเดือยเป็นภักขาบ้าง มีกากข้าวเป็นภักขาบ้าง มียางเป็นภักขาบ้าง
มีสาหร่ายเป็นภักขาบ้าง มีรำเป็นภักขาบ้าง มีข้าวตังเป็นภักขาบ้าง มีกายนเป็นภักขาบ้าง
มีหญ้าเป็นภักขาบ้าง มีไค้มัยเป็นภักขาบ้าง มีเหง้าและผลไม้นอกป่าเป็นอาหาร บริโภคผลไม้หล่น
เยี่ยวยาอติภาพ ดูรกัสสพ ก็เพราะสามัญคุณ หรือพรหมัญคุณ เป็นกิจที่กระทำได้ยาก
กระทำได้ยากด้วยดี เพราะต้องเว้นการปฏิบัติมีประมาณน้อยนี้ และต้องเว้นการบำเพ็ญตะบะนี้
เพราะฉะนั้น การที่กล่าวว่าสามัญคุณทำได้ยาก พรหมัญคุณทำได้ยาก ดังนี้ สมควรแล้ว
ดูรกัสสพ ต่อเมื่อภิกษุเจริญเมตตาจิตอันไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน และทำให้แจ้งซึ่ง
เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง
ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ภิกษุนี้เราเรียกว่า สมณะบ้าง พรหมณ์บ้าง .

ดูรกัสสพ แม้ถ้าว่าสมณพรหมณ์ ทรงผ้าปานบ้าง ผ้าแถมกันบ้าง ผ้าห่อศพบ้าง
ผ้าบังสุกุลบ้าง ผ้าเปลือกไม้บ้าง หนังสือบ้าง หนังสือทั้งเล็บบ้าง ผ้าคารองบ้าง ผ้าเปลือกปอ
กรองบ้าง ผ้าผลไม้มกรองบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยผมคนบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์บ้าง ผ้าทำด้วย
ขนปิกนกเด้าบ้าง เป็นผู้ถอนผมและหนด คือ ประกอบความชวนชวายุในการถอนผมและหนด
บ้าง เป็นผู้ยืน คือ ห้ามอาสวะบ้าง เป็นผู้กระโหยง คือ ประกอบความเพียรในการกระโหยง
(คือเดินกระโหยงเหยียบพื้นไม่เต็มเท้า) บ้าง เป็นผู้นอนบนหนาม คือ สำเร็จการนอนบนหนาม
บ้าง สำเร็จการนอนบนแผ่นกระดานบ้าง สำเร็จการนอนบนเนินดินบ้าง เป็นผู้นอนตะแคง
ข้างเดียวบ้าง เป็นผู้หมักหมมด้วยธูลีบ้าง เป็นผู้ยู่กลางแจ้งบ้าง เป็นผู้นั่งบนอาสนะตามที่ลาด
ไว้บ้าง เป็นผู้บริโกลคูล คือ ประกอบความชวนชวายุในการบริโกลคูลบ้าง เป็นผู้ห้ามน้ำเย็น
คือ ชวนชวายุในการห้ามน้ำเย็นบ้าง เป็นผู้อาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง คือ ประกอบความชวนชวายุ
ในการลงน้ำบ้าง สามัญคุณ หรือพรหมัญคุณ จักเป็นกิจที่กระทำได้ยาก กระทำได้ยากด้วยดี
ด้วยการปฏิบัติมีประมาณน้อยนี้ และด้วยการบำเพ็ญตะบะนี้แล้ว ไม่น่าจักต้องกล่าวว่า สามัญคุณ
ทำได้ยาก พรหมัญคุณทำได้ยากดังนี้เลย กิณหบดี หรือบุตรกิณหบดี โดยที่สดแม่นางกุมภทาสี
จักอาจทำสามัญคุณ และพรหมัญคุณนี้ได้ ด้วยการกล่าวว่า เอาเถะ เราจักเป็นอเจลก
ทรงผ้าปานบ้าง ทรงผ้าแถมกันบ้าง ผ้าห่อศพบ้าง ผ้าบังสุกุลบ้าง ผ้าเปลือกไม้บ้าง หนังสือบ้าง
หนังสือทั้งเล็บบ้าง ผ้าคารองบ้าง ผ้าเปลือกปอกรองบ้าง ผ้าผลไม้มกรองบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วย
ผมคนบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์บ้าง ผ้าทำด้วยขนปิกนกเด้าบ้าง เป็นผู้ถอนผมและหนด
คือ ประกอบการชวนชวายุในการถอนผมและหนดบ้าง เป็นผู้ยืน คือ ห้ามอาสวะบ้าง เป็นผู้
กระโหยง คือ ประกอบความเพียรในการกระโหยง (คือ เดินกระโหยงเหยียบพื้นไม่เต็มเท้า)
บ้าง เป็นผู้นอนบนหนาม คือ สำเร็จการนอนบนหนามบ้าง สำเร็จการนอนบนแผ่นกระดานบ้าง
สำเร็จการนอนบนเนินดินบ้าง เป็นผู้นอนตะแคงข้างเดียวบ้าง เป็นผู้หมักหมมด้วยธูลีบ้าง
เป็นผู้ยู่กลางแจ้งบ้าง เป็นผู้นั่งบนอาสนะตามที่ลาดไว้บ้าง เป็นผู้บริโกลคูล คือ ประกอบความ
ชวนชวายุในการบริโกลคูลบ้าง เป็นผู้ห้ามน้ำเย็น คือ ชวนชวายุในการห้ามน้ำเย็นบ้าง เป็นผู้
อาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง คือ ประกอบความชวนชวายุในการลงน้ำบ้าง ดูรกัสสพ ก็เพราะสามัญคุณ
หรือพรหมัญคุณ เป็นกิจที่กระทำได้ยาก กระทำได้ยากด้วยดี เพราะต้องเว้นการปฏิบัติมีประมาณ
น้อยนี้ และเพราะต้องเว้นการบำเพ็ญตะบะนี้ เพราะฉะนั้น การที่กล่าวว่า สามัญคุณทำได้ยาก
พรหมัญคุณทำได้ยาก ดังนี้ สมควรแล้ว ดูรกัสสพ ต่อเมื่อภิกษุเจริญเมตตาจิตอันไม่มีเวร
ไม่มีความเบียดเบียน และทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ
อาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ภิกษุนี้เราเรียกว่า สมณะบ้าง
พรหมณ์บ้าง .

[๒๖๙] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อเจลกัสสพได้ทูลว่า ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ สมณะยากที่ใครๆ จะรู้ได้ พรหมณ์ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูรกัสสพ ข้อนี้เป็นปกติในโลก ที่ว่าสมณะยากที่ใครๆ
จะรู้ได้ พรหมณ์ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ แม้หากว่าสมณพรหมณ์เป็นอเจลกผู้ทอดทิ้งมรรยา
เลียมือ เขาเชิญให้มารับภิกษาแล้วก็ไม่มา เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด ไม่รับภิกษาที่เขาแบ่งไว้ก่อน
ไม่รับภิกษาที่เขาทำเฉพาะ ไม่รับภิกษาที่เขาฉันนัต เขาไม่รับภิกษาปากหม้อ ไม่รับภิกษาจาก
หม้อข้าว ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมธรณีประตูนำมา ไม่รับภิกษาที่บุคคลยื่นคร่อมท่อนไม้นำมา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
 ไม่รับภิกษาที่บุคคลยืนคร่อมสากนำมา ไม่รับภิกษาของคน ๒ คนที่กำลังบริโภคอยู่ ไม่รับภิกษา
 ของหญิงมีครรภ์ ไม่รับภิกษาของหญิงที่กำลังให้ลูกดูดนม ไม่รับภิกษาของหญิงผู้คลอเคลียบุรุษ
 ไม่รับภิกษาที่นัดแนะกันทำไว้ ไม่รับภิกษาในที่ซึ่งสุนัขได้รับการเลี้ยงดู ไม่รับภิกษาในที่ที่มีแมลงวัน
 ไต่ตอมเป็นกลุ่ม ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มยาตอง เขารับภิกษา
 ที่เรือนหลังเดียว เขียวยาอัฐภาพด้วยข้าวคำเดียวบ้าง รับภิกษาที่เรือน ๒ หลัง เขียวยาอัฐภาพ
 ด้วยข้าว ๒ คำบ้าง รับภิกษาที่เรือน ๓ หลัง เขียวยาอัฐภาพด้วยข้าว ๓ คำบ้าง เขียวยาอัฐภาพ
 ด้วยภิกษาในถาดน้อยใบเดียวบ้าง ๒ ใบบ้าง ๓ ใบบ้าง กินอาหารที่เก็บค้างไว้วันหนึ่งบ้าง
 ๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง เป็นผู้ประกอบความชวนชวายในการบริโภคภัตที่เรียนมาตั้งถึงเดือนเช่นนี้
 บ้าง สมณะหรือพราหมณ์จักได้เป็นผู้ชื่อว่า ยากที่ใครๆ จักรู้ได้ ยากที่ใครๆ จักรู้ได้ด้วยดี
 ด้วยการปฏิบัติมีประมาณน้อยนี้ และด้วยการบำเพ็ญตบะนี้แล้ว ไม่น่าจะต้องกล่าวว่า สมณะ
 ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ พราหมณ์ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ดังนี้เลยก็คหบดี หรือบุตรคหบดี โดยที่สุด
 แม่นางกุมภทาสี จักอาจรู้สามัญคุณ และพรหมัญคุณนี้ได้ว่า แม่สมณพราหมณ์นี้เป็นอเจล
 ผู้ทอดทิ้งมรยาท เลียมือ เขาเชิญให้มารับภิกษาก็ไม่มา เขาเชิญให้หยุดก็ไม่หยุด ไม่รับภิกษา
 ที่เขาแบ่งไว้ก่อน ไม่รับภิกษาที่เขาทำเฉพาะ ไม่รับภิกษาที่เขานิมนต์ เขาไม่รับภิกษาปากหม้อ
 ไม่รับภิกษาจากหม้อข้าว ไม่รับภิกษาที่บุคคลยืนคร่อมธรณีประตูนำมา ไม่รับภิกษาที่บุคคลยืนคร่อม
 ท่อนไม้นำมา ไม่รับภิกษาที่บุคคลยืนคร่อมสากนำมา ไม่รับภิกษาของคน ๒ คนที่กำลังบริโภคอยู่
 ไม่รับภิกษาของหญิงมีครรภ์ ไม่รับภิกษาของหญิงที่กำลังให้ลูกดูดนม ไม่รับภิกษาของหญิง
 ผู้คลอเคลียบุรุษ ไม่รับภิกษาที่นัดแนะกันทำไว้ ไม่รับภิกษาในที่ซึ่งสุนัขได้รับการเลี้ยงดู ไม่รับ
 ภิกษาในที่ที่มีแมลงวันไต่ตอมเป็นกลุ่ม ไม่กินปลา ไม่กินเนื้อ ไม่ดื่มสุรา ไม่ดื่มเมรัย ไม่ดื่มยาตอง
 เขารับภิกษาที่เรือนหลังเดียว เขียวยาอัฐภาพด้วยข้าวคำเดียวบ้าง รับภิกษาที่เรือน ๒ หลัง เขียวยา
 อัฐภาพด้วยข้าว ๒ คำบ้าง รับภิกษาที่เรือน ๓ หลัง เขียวยาอัฐภาพด้วยข้าว ๓ คำบ้าง เขียวยา
 อัฐภาพด้วยภิกษาในถาดน้อยใบเดียวบ้าง ๒ ใบบ้าง ๓ ใบบ้าง กินอาหารที่เก็บค้างไว้วันหนึ่งบ้าง
 ๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง เป็นผู้ประกอบความชวนชวายในการบริโภคภัตที่เรียนมาตั้งถึงเดือนเช่นนี้
 บ้าง ดูรกัสสปล ก็เพราะสมณะหรือพราหมณ์เป็นผู้ชื่อว่า ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ยากที่ใครๆ จะรู้
 ได้ด้วยดี เพราะต้องเว้นการปฏิบัติมีประมาณน้อยนี้ และต้องเว้นการบำเพ็ญตบะนี้ เพราะฉะนั้น
 การที่กล่าวว่า สมณะยากที่ใครๆ จะรู้ได้ พราหมณ์ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ดังนี้ สมควรแล้ว
 ดูรกัสสปล ต่อเมื่อภิกษุเจริญเมตตาจิตอันไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน และทำให้แจ้งซึ่ง
 เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญานั่นเองด้วยตนเอง
 ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ภิกษุนี้เราเรียกว่า สมณะบ้าง พราหมณ์บ้าง .

ดูรกัสสปล แม่หากว่า สมณพราหมณ์เป็นผู้มีฝักต้องเป็นภิกษุบ้าง มีข้าวฟางเป็นภิกษา
 บ้าง มีลูกเดือยเป็นภิกษุบ้าง มีกากข้าวเป็นภิกษุบ้าง มียางเป็นภิกษุบ้าง มีสาหร่ายเป็นภิกษุ
 บ้าง มีรำเป็นภิกษุบ้าง มีข้าวตั้งเป็นภิกษุบ้าง มีกำยานเป็นภิกษุบ้าง มีหญ้าเป็นภิกษุบ้าง
 มีโคมัยเป็นภิกษุบ้าง มีเหง้าและผลไม้ในป่าเป็นอาหาร บริโภคผลไม้เขียวยาอัฐภาพ ดูรกัสสปล
 สมณะหรือพราหมณ์จักได้เป็นผู้ชื่อว่า ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ด้วยดี ด้วยการ
 ปฏิบัติมีประมาณน้อยนี้ และด้วยการบำเพ็ญตบะนี้แล้ว ไม่น่าจะต้องกล่าวว่า สมณะยากที่ใครๆ
 จะรู้ได้ พราหมณ์ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ดังนี้เลย ก็คหบดีหรือบุตรคหบดี โดยที่สุดแม่นาง
 กุมภทาสี จักอาจรู้ได้ว่า สมณะหรือพราหมณ์เป็นผู้มีฝักต้องเป็นภิกษุบ้าง มีข้าวฟางเป็นภิกษุบ้าง
 มีลูกเดือยเป็นภิกษุบ้าง มีกากข้าวเป็นภิกษุบ้าง มียางเป็นภิกษุบ้าง มีสาหร่ายเป็นภิกษุบ้าง
 มีรำเป็นภิกษุบ้าง มีข้าวตั้งเป็นภิกษุบ้าง มีกำยานเป็นภิกษุบ้าง มีหญ้าเป็นภิกษุบ้าง มีโคมัย
 เป็นภิกษุบ้าง มีเหง้าและผลไม้ในป่าเป็นอาหาร บริโภคผลไม้หล่นเขียวยาอัฐภาพ ดูรกัสสปล
 ก็เพราะสมณะหรือพราหมณ์เป็นผู้ชื่อว่า ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ด้วยดี เพราะ
 ต้องเว้นการปฏิบัติมีประมาณน้อยนี้ และต้องเว้นการบำเพ็ญตบะนี้ เพราะฉะนั้น การที่กล่าวว่า
 สมณะยากที่ใครๆ จะรู้ได้ พราหมณ์ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ดังนี้ สมควรแล้ว ดูรกัสสปล
 ต่อเมื่อภิกษุเจริญเมตตาจิตอันไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน และทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญา
 วิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญานั่นเองด้วยตนเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่
 ภิกษุนี้เราเรียกว่า สมณะบ้าง พราหมณ์บ้าง .

ดูรกัสสปล แม่หากว่า สมณะหรือพราหมณ์ ทรงผ้าปานบ้าง ผ้าแถมกันบ้าง ผ้าห่อศพ
 บ้าง ผ้าบังสุกุลบ้าง ผ้าเปลือกไม้บ้าง หนั่งเสื่อบ้าง หนั่งเสื่อทั้งเล็บบ้าง ผ้าคารองบ้าง
 ผ้าเปลือกปอกรองบ้าง ผ้าผลไม้กรองบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยผมคนบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์บ้าง
 ผ้าทำด้วยขนปิกนกเก้งบ้าง เป็นผู้ถอนผมและหนวด คือ ประกอบความชวนชวายในการถอนผม
 และหนวดบ้าง เป็นผู้ยืน คือ ห้ามอาสนะบ้าง เป็นผู้กระโหยง คือ ประกอบความเพียรในการ
 กระโหยง (คือเดินกระโหยงเหยียบพื้นไม้เต็มเท้า) บ้าง เป็นผู้นอนบนหนาม คือ สำเร็จการนอน
 บนหนามบ้าง สำเร็จการนอนบนแผ่นกระดานบ้าง สำเร็จการนอนบนเนินดินบ้าง เป็นผู้นอน
 ตะแคงข้างเดียวบ้าง เป็นผู้หมักหมมด้วยธุลีบ้าง เป็นผู้ยู่กลางแจ้งบ้าง เป็นผู้นั่งบนอาสนะ
 ตามที่ลาดไว้บ้าง เป็นผู้บริโภคคฤ คือ ประกอบความชวนชวายในการบริโภคคฤบ้าง เป็นผู้ห้าม
 น้ำเย็น คือ ชวนชวายในการห้ามน้ำเย็นบ้าง เป็นผู้อาบน้ำวันละ ๓ ครั้ง คือ ประกอบความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ชวนชวายเป็นการลงน้ำบ้าง ดูรกกัสสป สมณะหรือพราหมณ์จักได้เป็นผู้ชื่อว่า ยากที่ใครๆ จะรู้ได้
ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ด้วยดี ด้วยการปฏิบัติมีประมาณน้อยนี้ และด้วยการบำเพ็ญตบะนี้แล้ว ไม่น่า
จักต้องกล่าวว่า สมณะยากที่ใครๆ จะรู้ได้ พราหมณ์ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ดังนี้เลย ก็อุทเทหิต
หรืออุตรอุทเทหิต โดยที่สดเมื่อนางกมุทาสี ก็จักอาจรู้ได้ว่า สมณพราหมณ์นี้ ทรงผ้าปานบ้าง
ผ้าแถมกันบ้าง ผ้าห่อศพน้าง ผ้าบังสุกุลบ้าง ผ้าเปลือกไม้บ้าง หนังสือบ้าง หนังสือทั้งเล็บ
บ้าง ผ้าคารองบ้าง ผ้าเปลือกปอรองบ้าง ผ้าผลไม้กรองบ้าง ผ้ากัมพลทำด้วยผมคนบ้าง
ผ้ากัมพลทำด้วยขนสัตว์บ้าง ผ้าทำด้วยขนปิกนกเจ้าบ้าง เป็นผู้ถอนผมและหนวด คือ ประกอบ
ความชวนชวายเป็นการถอนผมและหนวดบ้าง เป็นผู้ย่น คือ ห้ามอาสนะบ้าง เป็นผู้กระโหย่ง
คือ ประกอบความเพียรในการกระโหย่ง (คือเดินกระโหย่งเหยียบพื้น ไม่เต็มเท้า) บ้าง เป็นผู้
นอนบนหนาม คือ สำเร็จการนอนบนหนามบ้าง สำเร็จการนอนบนแผ่นกระดานบ้าง สำเร็จ
การนอนบนเนินดินบ้าง เป็นผู้นอนตะแคงข้างเดียวบ้าง เป็นผู้หมกหมมด้วยธูลีบ้าง เป็นผู้อยู่
กลางแจ้งบ้าง เป็นผู้นั่งบนอาสนะตามทีลาดไว้บ้าง เป็นผู้บริโภคนก คือ ประกอบความชวนชวาย
ในการบริโภคนกบ้าง เป็นผู้ห้ามน้ำเย็น คือ ชวนชวายในการห้ามน้ำเย็นบ้าง เป็นผู้อาบน้ำวันละ
๓ ครั้ง คือ ประกอบความชวนชวายในการลงน้ำบ้าง ดูรกกัสสป ก็เพราะสมณะหรือพราหมณ์
เป็นผู้ชื่อว่า ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ด้วยดี เพราะต้องเว้นการปฏิบัติมีประมาณ
น้อยนี้ และต้องเว้นการบำเพ็ญตบะนี้ เพราะฉะนั้น การที่กล่าวว่า สมณะยากที่ใครๆ จะรู้ได้
พราหมณ์ยากที่ใครๆ จะรู้ได้ ดังนี้ สมควรแล้ว ดูรกกัสสป ต่อเมื่อภิกษุเจริญเมตตาจิต
อันไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน และทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ภิกษุนี้เราเรียกว่า
สมณะบ้าง พราหมณ์บ้าง .

สีลสัมปทา

[๒๓๐] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อเจลกัสสปได้ทูลว่า ข้าแต่พระโคตม
ผู้เจริญ ก็สีลสัมปทานั้นเป็นไฉน จิตตสัมปทานั้นเป็นไฉน ปัญญาสัมปทานั้นเป็นไฉน?

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูรกกัสสป พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้เป็นพระอรหันต์
ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถี
ฝึกบรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว
เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์
เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด
ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง อุทเทหิต
อุตรอุทเทหิต หรือผู้เกิดเฉพาะในตระกูลใดตระกูลหนึ่งย่อมพึงธรรมนั้น ครั้นพึงแล้ว ได้ศรัทธา
ในพระตถาคต เมื่อได้ศรัทธาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักรู้ว่า มารวาสคับแคบเป็นทางมาแห่งธูลี
บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือน จะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์โดยส่วน
เดียวดุจสังข์ขัด ไมใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์
ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาจะกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องอุปโภคบริโภค
ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว สำรวมระวัง
ในพระปาติโมกข์อยู่ ถึงพร้อมด้วยมรยาตและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วาจกรรมที่เป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิ์
ถึงพร้อมด้วยศีล คัมภีรทวารในอินทรีทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สิ้นโดย .

จลศีล

ดูรกกัสสป อย่างไร ภิกษุจึงถือว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล .

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ
วางศัตราแล้ว มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่
ข้อนี้เป็นสีลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของ
ที่เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็สีลสัมปทาของเธอประการ
หนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็สีลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็น
หลักฐาน การเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็สีลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้น แล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้
แตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้
พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำ
ที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็สีลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขานให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่พอใจ แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพื่อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพื่อเจ้อ พุดถูกกาล พุดแต่คำที่เป็นจริง พุด
อิงอรถ พุดอิงธรรม พุดอิงวินัย พุดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์
โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นขาดจากการพราภพิชคาม และภุตคาม .

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นขาดจากการพื่อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่น อันเป็นข้าศึก
แก่กุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการทัดทรงประดับและตกแต่งร่างกาย ด้วยดอกไม้ของหอมและ
เครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่ง ที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .

๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .

๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .

๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบทูตกรรม และการรับใช้ .

๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราซึ่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วย
เครื่องตวงวัด .

๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .

๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีซึ่ง การปล้นและการกรรโชก
แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

จบจุลศีล .

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพราภพิชคามและภุตคาม เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบาง
จำพวกฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพราภพิชคามและภุตคามเห็นปานนี้
คือ พืชเกิดแต่เหง้า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นที่ครบบำ
แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้ เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้
เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่อง
ประเทืองผิว สะสมของหอม สะสมอำมิส แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้
เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวยดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล
เห็นปานนี้ คือ การพื่อน การขับร้อง การประโคมมหรสพมีการรำเป็นต้น การเล่านิยาย การ
เล่นปรัมมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตลกอลง ฉากภาพบ้านเมืองที่สวยงาม การเล่นของคนจัญทาล
การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ขนช้าง ขนม้า ขนกระบือ ขนโค ขนแพะ ขนแกะ ขนไก่
รบนกกระทา รำกระบี่กระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัดกระบวนทัพ
กองทัพ แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวยเล่นพนัน อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่นอย่าง
ที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวยเล่นการพนัน
อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากรุกแกละแปดตา แกละสิบตา เล่น
หมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบัว เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่น
เป่าใบไม้ เล่นไถน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นดวงทราย เล่นรถน้อยๆ เล่นร่นน้อยๆ
เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่
เห็นปานนี้ คือ เติงมีเท้าเกินประมาณ เติงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชวขนิยา เครื่องลาด
ที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีลวดลายเป็น
ช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ขัดนูน เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมใหม่
เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะนางพื่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง
เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่อชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม
เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชนิด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง แม้ข้อนี้ก็
เป็นสิลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว
เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนช่วย
ประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวเห็นปานนี้ คือ อบตัว ไคลอวียะ
อาบน้ำหอม นวด สองกระจก แต้มตา ตัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า ทาปาก ประดับข้อมือ
สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กลักยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้าประดับวิจิตร ติด
กรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัดวาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้ก็
เป็นสิลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากตริจจกานกถา เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จัน
โกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบตริจจกานกถาเห็นปานนี้ คือ พุดเรื่องพระราชา เรื่อง
โจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน
เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท
เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้ว เรื่อง
เบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ แม้ข้อนี้ก็
เป็นสิลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๘. ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่น อย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบาง
จำพวก จันโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้ เช่นว่า ท่าน
ไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจกัรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด ข้าพเจ้า
ปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่ควรจะกล่าวก่อน
ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อที่ท่านเคยข้าของมา
ผันแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาตะเสีย
มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้ข้อนี้ก็
เป็นสิลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๙. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบทศกรรมและการรับใช้ เช่นอย่าง
ที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนช่วยประกอบทศกรรมและการรับใช้
เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทศของพระราชา ราชมหาอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี และกมฺมารว่า
ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ในที่โน้นมา ดังนี้
แม้ข้อนี้ก็
เป็นสิลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๑๐. ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง เช่นอย่าง
ที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูด
หวานล่อม พูดและเลื่อม แสวงหาผลด้วยลวง แม้ข้อนี้ก็
เป็นสิลสัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

จบมัชฌิมคิล .

มหาคิล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตริจจกานวิชา เช่นอย่าง
ที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตริจจกานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายอวียะ ทายนิมิต ทายอุปบัต ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนาย
หนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแวงเวียนเทียน ทำพิธีชั้ดเกลบบบูชาไฟ ทำพิธีชั้ดรำ
บูชาไฟ ทำพิธีชั้ดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเปา
บูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวียะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอ
ปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็น
หมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็น
หมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ แม้ข้อนี้ก็
เป็นสิลสัมปทาของเธอ
ประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตริจจกานวิชา เช่นอย่าง
ที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตริจจกานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะศัตรุ
ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะคร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี
ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี
ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสกะ ทายลักษณะโค
ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย
ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค แม้ข้อนี้ก็
เป็นสิลสัมปทาของเธอ
ประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตริจจกานวิชา เช่นอย่าง
ที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโกษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยตริจจกานวิชา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เห็นปานนี้ คือ ดูกุศย์ยาตราที่พาว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชา
ภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย
พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้
แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๔ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจักรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง
ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมีหมอมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระจ่าง จันทร-
* คราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้
ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีอุกกาบาต
จักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผล
เป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมอมองจักมีผลเป็น
อย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจ่างจักมีผลเป็นอย่างนี้ แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทา
ของเธอประการหนึ่ง .

๕ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก
จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวณ
นับประมวล แต่งกาพย์โลภยตคาสตร์ แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๖ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ให้กุศยาวาหมงคล ฤกษ์ยาวาหมงคล ดูกุศย์เรียงหมอน ดูกุศย์หยาร้าง
ดูกุศย์เก็บทรัพย์ ดูกุศย์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้สิ้น
กระดังงา ร่ายมนต์ให้กางเขน ร่ายมนต์ให้มือสิ้น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรง
กระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม
ร่ายมนต์พันไฟ ทำพิธีเชษฐวัตถุ แม้ข้อนี้ก็ป็นลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

๗ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีขับบาป ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน
ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรือน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่
พิน่น้ำมันต์ รดน้ำมันต์ ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสาธอก ประยาธาย ประยาธายโทษเบื้องบน
ประยาธายโทษเบื้องล่าง ประยาธายแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาธายตา ประยานัตถ์
ประยาธากัด ประยาธาสมาน ปายาธายา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ไลยา ชะแผล แม้ข้อนี้ก็ป็น
ลิลลัมปทาของเธอประการหนึ่ง .

ดูการกัสนป ภิกษุสมบรูณด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสบกัสนแต่ไหนๆ เลย เพราะ
ศีลสังวรนั้น เปรียบเหมือนนักษัตรียผู้ได้มรธาภิเษก กำจัดราชศัตรูได้แล้ว ย่อมไม่ประสบกัสน
แต่ไหนๆ เพราะราชศัตรูนั้น ดูการกัสนป ภิกษุก็ฉันทนั้น สมบรูณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว
ย่อมไม่ประสบกัสนแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุสมบรูณด้วยอริยศีลขันธนี้ ย่อมได้เสวยสุข
อันปราศจากโทษในภายใน ดูการกัสนป ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าป็นผู้ถึงพร้อม
ด้วยศีล ดูการกัสนป นี้แลลิลลัมปทานั้น .

จบมหาศีล .

อินทริยสังวร

ดูการกัสนป อย่างไร ภิกษุชื่อว่าป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย ดูการกัสนป
ภิกษุในธรรมวินีนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือินมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เธอยอมปฏิบัติเพื่อ
สำรวมจักขุในทริยที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิขณาและโหมนัส
ครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษากัสนทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุในทริย ภิกษุฟังเสียงด้วยโสต . . .
ดมกลิ่นด้วยฆานะ . . . ลิ้มรสด้วยชีวา . . . ถูกต้องโณภูมิจักด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณด้วยใจ
แล้ว ไม่ถือินมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เธอยอมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว
จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิขณาและโหมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษามโนทริย
ชื่อว่าถึงความสำรวมในมโนทริย ภิกษุประกอบด้วยอินทริยสังวรอันป็นอริยะเช่นนี้ ย่อมได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน ดุรกกัสสพ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่า
เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย .

สติสัมปชัญญะ

ดุรกกัสสพ อย่างไร ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ ดุรกกัสสพ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการเลี้ยว ในการเหี้ยว
ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาฏิ บาตรและจีวร ในการนั่ง การเดิน การเคี้ยว
การลิ้ม ในการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ
การตื่น การพูด การนิ่ง ดุรกกัสสพ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วย
สติสัมปชัญญะ .

สันโดษ

ดุรกกัสสพ อย่างไร ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้สันโดษ ดุรกกัสสพ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทาง
ทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดุรกกัสสพ นกมีปีกจะบินไปทางทิศภาคใดๆ ก็มีแต่ปีกของตัวเอง
เป็นภาระบินไป ฉะนั้นใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วย
บิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดุรกกัสสพ ด้วย
ประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้สันโดษ .

จิตสัมปทา

ภิกษุนั้นประกอบด้วยศีลขันธ์ อินทรียสังวร สติสัมปชัญญะและสันโดษอันเป็นอริยะ
เช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ
ที่แจ้ง ลอมฟาง ในการภายหลังกัต เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง
ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอละความเพ่งเล็งในโลก มีใจปราศจากความเพ่งเล็งอยู่ ย่อมชำระจิต
ให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้ ละความประทุษร้าย คือ พยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา
หวั่นประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้าย คือ พยาบาทได้
ละกัณเฑาะว์แล้ว เป็นผู้ปราศจากกัณเฑาะว์ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะ
อยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกัณเฑาะว์ได้ ละอุทธัจจกุกกักจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ
ในภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจกุกกักจะได้ ละวิจิกิจฉาแล้ว เป็นผู้ข้ามวิจิกิจฉา
ไม่มีความเคลงเคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉาได้ .

ดุรกกัสสพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงกู่หนีไปประกอบการงาน การงานของเขาจะพึง
สำเร็จผล เขาจะพึงใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้น และทรัพย์ที่เป็นกำไรของเขาจะพึงมีเหลือ
อยู่สำหรับเลี้ยงภริยา เขาพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรากู่หนีไปประกอบการงาน บัดนี้
การงานของเราสำเร็จผลแล้ว เราได้ใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้นแล้ว และทรัพย์ที่เป็น
กำไรของเรายังมีเหลืออยู่ สำหรับเลี้ยงภริยา ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความโสมนัส
มีความไม่มีหนี้เป็นเหตุ ฉะนั้น .

ดุรกกัสสพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นผู้มีอาหารถึงความลำบาก เจ็บหนัก บริโภค
อาหารไม่ได้ และไม่มิกำลังกาย สมัยต่อมา เขาจะพึงหายจากอาหารนั้น บริโภคอาหารได้และ
มิกำลังกาย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นผู้มีอาหาร ถึงความลำบากเจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มิกำลังกาย บัดนี้ เราหายจากอาหารนั้นแล้ว บริโภคอาหารได้และ
มิกำลังกายเป็นปกติ ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความโสมนัส มีความไม่มีโรคเป็น
เหตุ ฉะนั้น .

ดุรกกัสสพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงถูกจำ อยู่ในเรือนจำ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจาก
เรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรๆ เลย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน
เราถูกจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้ เราพ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัยแล้ว และเราไม่ต้องเสีย
ทรัพย์อะไรๆ เลย ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความโสมนัส มีการพ้นจากเรือนจำนั้น
เป็นเหตุ ฉะนั้น .

ดุรกกัสสพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นทาส ไม่ได้พึ่งตัวเอง พึ่งผู้อื่น ไปไหนตาม
ความพอใจไม่ได้ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจากความเป็นทาสนั้น พึ่งตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น
เป็นไทแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็น
ทาสพึ่งตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่น ไปไหนตามความพอใจไม่ได้ บัดนี้ เราพ้นจากความเป็นทาส
นั้นแล้ว พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่นเป็นไทแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ ดังนี้ เขาจะพึง
ได้ความปราโมทย์ถึงความโสมนัส มีความเป็นไทแก่ตัวนั้นเป็นเหตุ ฉะนั้น .

ดุรกกัสสพ เปรียบเหมือนบุรุษมีทรัพย์ มีโภคสมบัติพึ่งเดินทางไกลกันดาร หาดอาหาร
ได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า สมัยต่อมา เขาพึงข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ บรรลถึงหมู่บ้านอันเกษม
ปลอดภัยโดยสวัสดิ์ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีทรัพย์ มีโภคสมบัติ เดินทาง
ไกลกันดาร หาดอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า บัดนี้ เราข้ามพ้นทางกันดารนั้น บรรลถึง
หมู่บ้านอันเกษม ปลอดภัยโดยสวัสดิ์แล้ว ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความโสมนัส
มีภูมิลานอันเกษมเป็นเหตุ ฉะนั้น .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

ดูรกัสสป ภิกษุพิจารณาเห็นนิรณ ๕ ประการเหล่านี้ที่ยังละไม่ได้ในตน เหมือนหนึ่ง เหมือนโรค เหมือนเรือนจำ เหมือนความเป็นทาส เหมือนทางไกลกันดาร และเธอพิจารณา เห็นนิรณ ๕ ประการที่ละได้แล้วในตน เหมือนความไม่มีหนี้ เหมือนความไม่มีโรค เหมือน การพ้นจากเรือนจำ เหมือนความเป็นไทแก่ตน เหมือนภูมิลานอันเกษม ฉะนั้นแล .

เมื่อเธอพิจารณาเห็นนิรณ ๕ เหล่านี้ที่ละได้แล้วในตน ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์ แล้วย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น เธอสดจากกาม สดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติและ สุขเกิดแต่เวกอยู่ นี่เป็นจิตตสัมปทาของเธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลจิตตสัมปทา .

ดูรกัสสป อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตติยฌานมีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็น ธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ นี่เป็นจิตตสัมปทาของเธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลจิตตสัมปทา .

ดูรกัสสป อีกประการหนึ่ง ภิกษุมือเบกขา มีสติมีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่าผู้ใดมานั้น เป็นผู้มือเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข นี่เป็นจิตตสัมปทาของเธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลจิตตสัมปทา .

ดูรกัสสป อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุข ละทุกข์ ดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขา เป็นเหตุให้สติบริสุทธิอยู่ นี่เป็นจิตตสัมปทา ของเธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลจิตตสัมปทา .

ปัญญาสัมปทา

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ความสะดวกการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสสะ เธอย่อมรู้ชัด อย่างนี้ว่า กายของเรานี้แล มีรูปประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วย ข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดฟัน มีอันทำลาย และกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญานของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องอยู่ในกายนี้ นี่เป็นปัญญาสัมปทาของเธอประการ หนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลปัญญาสัมปทา .

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ความสะดวกการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง นี่เป็นปัญญาสัมปทาของเธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลปัญญาสัมปทา .

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ความสะดวกการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ เธอย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออิทธิวิธี เธอบรรลุ อิทธิวิธีหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏ ก็ได้ ทำให้หายไปได้ ทะเลผ่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลง ในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่ตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศ เหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจ ทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ นี่เป็นปัญญาสัมปทาของเธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แล ปัญญาสัมปทา .

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ความสะดวกการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อทิพยโสตธาตุ เธอย่อมได้ ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ นี่เป็นปัญญาสัมปทาของเธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลปัญญาสัมปทา .

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ความสะดวกการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อมกำหนด รู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะ ก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ ก็รู้ว่าจิตปราศจาก โทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ ก็รู้ว่าจิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมรรค จิตเป็นมรรค หรือจิต ไม่เป็นมรรค ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมรรค จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิต อื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ ก็รู้ ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น นี่เป็น ปัญญาสัมปทาของเธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลปัญญาสัมปทา .

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ความสะดวกการงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติญาณ เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติ บ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัป เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
อย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุ
เพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพนั้น แม้ในภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น
มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนด
อายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็น
อันมากพร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ นี่เป็นปัญหาสัมปทาของเธอประการ
หนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลปัญหาสัมปทา .

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้ชัดและอุปบัติของสัตว์
ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติแล้ว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตาม
กรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็น
มิจฉาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง
อบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต
ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ
แล้ว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ
ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ นี่เป็นปัญหาสัมปทาของ
เธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลปัญหาสัมปทา .

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออาสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัด
ตามความเป็นจริงว่านี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ
นี้อาสวสมุทัยนี้อาสวนิโรธนี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น
แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้น
แล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี นี่เป็นปัญหาสัมปทาของเธอประการหนึ่ง ดูรกัสสป นี่แลปัญหาสัมปทา .

ดูรกัสสป สีลสัมปทา จิตตสัมปทา ปัญญาสัมปทา ข้ออื่นที่ยิ่งกว่าหรือประณีตยิ่งกว่า
สีลสัมปทา จิตตสัมปทา ปัญญาสัมปทานี้ไม่มีเลย .

[๒๓๑] ดูรกัสสป มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งเป็นผู้กล่าวศีล สมณพราหมณ์พวกนั้น
สรรเสริญคุณแห่งศีลโดยอเนกปริยาย ศีลอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยมมีประมาณเท่าไร เรายังไม่เห็น
บุคคลผู้ทัดเทียมเราในศีลอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยม ผู้ที่ยิ่งกว่าจะมีที่ไหน ที่จริงเราผู้เดียวเป็นผู้ยิ่ง
ในศีลอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยม คือ อริศีล .

ดูรกัสสป มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งเป็นผู้กล่าวตบะอันกีดกันกิเลส สมณพราหมณ์
พวกนั้นสรรเสริญคุณแห่งตบะอันกีดกันกิเลส โดยอเนกปริยาย ตบะอันกีดกันกิเลสอันประเสริฐ
อย่างยอดเยี่ยมมีประมาณเท่าไร เราไม่เห็นบุคคลผู้ทัดเทียมเราในตบะอันกีดกันกิเลสอันประเสริฐอย่าง
ยอดเยี่ยม ผู้ที่ยิ่งกว่าจะมีที่ไหน ที่จริงเราผู้เดียวเป็นผู้ยิ่งในตบะอันกีดกันกิเลสอันประเสริฐ
อย่างยอดเยี่ยม คือ อริจิต .

ดูรกัสสป มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งเป็นผู้กล่าวปัญญา สมณพราหมณ์พวกนั้น
สรรเสริญคุณแห่งปัญญาโดยอเนกปริยาย ปัญญาอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยมมีประมาณเท่าไร เราไม่เห็น
บุคคลผู้ทัดเทียมเรา ในปัญญาอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยม ผู้ที่ยิ่งกว่าจะมีที่ไหน ที่จริงเราผู้เดียว
เป็นผู้ยิ่งในปัญญาอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยม คือ อริปัญญา .

ดูรกัสสป มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งเป็นผู้กล่าววิมุตติ สมณพราหมณ์พวกนั้น
สรรเสริญคุณแห่งวิมุตติโดยอเนกปริยาย วิมุตติอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยมมีประมาณเท่าไร เราไม่เห็น
บุคคลผู้ทัดเทียมเราในวิมุตติอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยม ผู้ที่ยิ่งกว่าจะมีที่ไหน ที่จริงเราผู้เดียว
เป็นผู้ยิ่งในวิมุตติอันประเสริฐอย่างยอดเยี่ยม คือ อริวิมุตติ .

สีหนาท

[๒๓๒] ดูรกัสสป ก็ข้อนี้เป็นฐานที่จะมีได้ คือ พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์
จะฟังกล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณโคดมบันลือสีหนาท แต่บันลือในเรือนว่าง ไม่ใช่ในบริษัท
ท่านพึงบอกปริพาชกพวกนั้นว่า ท่านทั้งหลายอย่าได้กล่าวอย่างนี้ พระสมณโคดมบันลือสีหนาท
และบันลือในบริษัท มีไชยันลือในเรือนว่าง ท่านพึงบอกอย่างนี้ .

ดูรกัสสป ก็ข้อนี้เป็นฐานที่จะมีได้ คือ พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์จะฟังกล่าวอย่างนี้ว่า
พระสมณโคดมบันลือสีหนาท และบันลือในบริษัท แต่มีไชยันลืออย่างองอาจ ท่านพึงบอก
ปริพาชกพวกนั้นว่า ท่านทั้งหลายอย่าได้กล่าวอย่างนี้ พระสมณโคดมบันลือสีหนาท และบันลือ
ในบริษัท ทั้งบันลืออย่างองอาจ ท่านพึงบอกอย่างนี้ .

ดูรกัสสป ก็ข้อนี้เป็นฐานที่จะมีได้ คือ พวกปริพาชกอัญญเดียรถีย์จะฟังกล่าวอย่างนี้ว่า
พระสมณโคดมบันลือสีหนาท และบันลือในบริษัท ทั้งบันลืออย่างองอาจ แต่ทวดาและมนุษย์
มิได้ถามปัญหาเธอ ถึงถาม เธอก็พยากรณ์ไม่ได้ ถึงจะพยากรณ์ได้ ก็ยังจิตของเธอให้ยินดีด้วยการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
พยากรณ์ปัญหาไม่ได้ ถึงให้ยินดีได้ เขาก็ไม่สำคัญจะฟัง ถึงฟัง ก็ไม่เลื่อมใส ถึงเลื่อมใส
ก็ไม่ทำอาการของผู้เลื่อมใส ถึงทำ ก็ไม่ปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างนั้น ถึงปฏิบัติ ก็ไม่ชื่นชม
ท่านจึงบอกพวกเขาว่า พวกท่านอย่าได้กล่าวอย่างนี้ พระสมณโคตมบัณฑิตลีลนาท และบัณฑิต
ในบริษัท ทั้งบัณฑิตอย่างองอาจ เทวดาและมนุษย์ย่อมถามปัญหาพระองค์ พระองค์ถูกถามปัญหา
แล้วย่อมพยากรณ์แก่เทวดาและมนุษย์เหล่านั้นได้ ยังจิตของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้นให้ยินดี
ด้วยการพยากรณ์ปัญหา เทวดาและมนุษย์เหล่านั้นย่อมสำคัญปัญหาพยากรณ์ว่า อันตนั้น การฟัง
ครั้นฟังแล้ว ย่อมเลื่อมใส ครั้นเลื่อมใสแล้ว ย่อมทำอาการของผู้เลื่อมใส ย่อมปฏิบัติ เพื่อ
ความเป็นอย่างนั้น และปฏิบัติแล้ว ย่อมชื่นชม ดุรงกิสสป ท่านจึงบอกอย่างนี้ .

ดุรงกิสสป ครึ่งหนึ่งเราอยู่ที่ภูเขาศิขณภูฏ เขตกรุงราชคฤห์ เพื่อนพรหมจรรย์ของท่าน
คนหนึ่งในกรุงราชคฤห์นั้น ชื่อว่านิโครธปริพาชก ได้ถามปัญหาในตะบะอันกีดกันกิเลสอย่างยิ่ง
เราถูกถามแล้ว ได้พยากรณ์แก่เขา เมื่อเราพยากรณ์แล้วเขาปลื้มใจเหลือเกิน .

[๒๓๓] อเจลกิสสปทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ใครเล่า ฟังธรรมของพระองค์แล้ว
จะไม่ปลื้มใจอย่างเหลือเกิน แม้ข้าพระองค์ผู้ฟังธรรมของพระองค์แล้วก็ยังปลื้มใจเหลือเกิน ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก เปรียบเหมือนนายของท้าว เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือสองประทีป
ในที่มืดด้วยคิดว่าผู้มีจักษุจักเห็นรูป ดังนี้ฉันใด พระผู้มีพระภาคทรงประกาศพระธรรมโดย
อนกปริยาย ฉะนั้นเหมือนกัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค
พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ข้าพระองค์ฟัง ได้บรรพชา ฟังได้อุปสมบทในสำนัก
ของพระองค์ .

ติตถิยปริวาส

[๒๓๔] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรงกิสสป ผู้ใดเคยเป็นอัญญเดียรฉัตร หวังบรรพชา
หวังอุปสมบทในธรรมวินัยนี้ ผู้นั้นจะต้องอยู่ปริวาสสี่เดือน ต่อล่วงสี่เดือน ภิกษุทั้งหลาย
เต็มใจแล้ว จึงให้บรรพชา ให้อุปสมบทเพื่อความเป็นภิกษุ ก็แต่ว่าเรารู้ความต่างแห่งบุคคล
ในข้อนี้ .

อเจลกิสสปทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หากผู้ที่เคยเป็นอัญญเดียรฉัตร หวังบรรพชา
หวังอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ จะต้องอยู่ปริวาสสี่เดือน ต่อล่วงสี่เดือน ภิกษุทั้งหลาย
เต็มใจแล้ว จึงให้บรรพชา ให้อุปสมบทเพื่อความเป็นภิกษุไซ้ ข้าพระองค์จักอยู่ปริวาสสี่ปี
ต่อล่วงสี่ปี ภิกษุทั้งหลายเต็มใจแล้ว จึงให้บรรพชา ให้อุปสมบทเพื่อความเป็นภิกษุ อเจลกิสสป
ได้บรรพชา ได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาคแล้ว . ครั้นท่านกิสสปอุปสมบทแล้วไม่นาน
เป็นผู้ๆ เดียวหลีกออกแล้ว ไม่ประมาณ มีความเพียร มีตนส่งไปแล้ว ไม่นานนัก ก็ทำให้
แจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ซึ่งกลบตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวช เป็นบรรพชิต
โดยชอบต้องการนั้นด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ก็ท่านกิสสป
ได้เป็นพระอรหันต์องค์หนึ่งในจำนวนพระอรหันต์ทั้งหลาย ฉะนั้นแล .

จบมหาสิหนาทสูตร ที่ ๘ .

๙. ปฏฐุปาทสูตร

เรื่องปริพาชกปฏฐุปาทะ

[๒๓๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิก-
* เศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี กัสสิมยนั้น ปฏฐุปาทปริพาชก พร้อมด้วยปริพาชกบริษัทหมู่ใหญ่
ประมาณ ๓,๐๐๐ อาศัยอยู่ในมัลลิการาม ซึ่ง (เมื่อแรก) มีศาลาหลังเดียวเรียงรายด้วยต้นมะพลับ
อันเป็นสถานที่ไถ้ลัทธิ . ครั้นนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร
เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี . พระองค์ทรงดำริว่า เราจะเที่ยวบิณฑบาตไปในกรุง
สาวัตถีก็ยิ่งช้านัก ถ้ากระไร เราควรจะไปหาปฏฐุปาทปริพาชกยังมัลลิการาม ซึ่ง (เมื่อแรก)
มีศาลาหลังเดียวเรียงรายด้วยต้นมะพลับ อันเป็นสถานที่ไถ้ลัทธิ จึงเสด็จไป ณ ที่นั้น .

ติรจฉานกถา

[๒๓๖] สมัยนั้น ปฏฐุปาทปริพาชกนั่งอยู่กับปริพาชกบริษัทหมู่ใหญ่ กำลังสนทนา
ติรจฉานกถาต่างเรื่องด้วยเสียงดังลั่นอีกทีก็ คือ พุทธเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์
เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้
เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี
เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด
เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ พอปฏฐุปาทปริพาชก
ได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จมาแต่ไกล จึงห้ามบริษัทของตนว่า ขอท่านทั้งหลายเบาๆ เสียงหน่อย
อย่าส่งเสียงยิ่งนัก พระสมณโคตมกำลังเสด็จมา พระองค์ท่านโปรดเสียงเบา และกล่าวสรรเสริญ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
คุณของเสียงเบา บางทีพระองค์ท่านทรงทราบว่ามีเสียงเบาแล้ว ฟังสำคัญที่จะเสด็จเข้ามา
ก็ได้ เมื่อไปภูธูปาทปริพาชกกล่าวอย่างนี้แล้ว พวกปริพาชกเหล่านั้นได้พากันนิ่ง .

[๒๓๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปหาไปภูธูปาทปริพาชก ถึงที่อยู่แล้ว . เธอจึง
กราบทูลเชื้อเชิญพระผู้มีพระภาคว่า ขอเชิญเสด็จพระเจ้าข้า พระองค์เสด็จมาดีแล้ว นานๆ
พระองค์จึงจะมีโอกาสเสด็จมาที่นี่ ขอเชิญประทับนั่ง นี้อาสนะเขาแต่งตั้งไว้แล้ว . พระผู้มีพระภาค
ประทับนั่งบนอาสนะซึ่งเขาแต่งตั้งไว้ . ฝ่ายไปภูธูปาทปริพาชกถือเอาอาสนะตำแหน่งหนึ่ง นั่ง ณ ที่
อันสมควรข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาครับสั่งถามเธอว่า ดูกรไปภูธูปาทะ บัดนี้ฉันพวкт่านั่งสนทนา
กันด้วยเรื่องอะไรหนอ และเรื่องอะไรเล่าที่พวक्त่านสนทนาค้างอยู่?

ว่าด้วยอภิสิฏญานีโร

[๒๓๔] เมื่อพระผู้มีพระภาครับสั่งอย่างนี้แล้ว ไปภูธูปาทปริพาชกได้กราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ เรื่องที่พวक्त่านั่งสนทนากันบัดนี้นั้นดังไว้ก่อน เรื่องเช่นนี้พระผู้มีพระภาค
จะทรงสดับต่อภายหลังก็ได้ ไม่ยากนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันก่อนๆ พวกสมณพราหมณ์
ผู้มีลัทธิแตกต่างกัน ประชุมกันในโกตฺหลศาลา ได้สนทนากันในอภิสิฏญานีโรว่า ท่านทั้งหลาย
อภิสิฏญานีโรเป็นไฉน? ในสมณพราหมณ์เหล่านั้นบางพวกกล่าวอย่างนี้ว่า สัญญาของบุรุษ
ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย เกิดขึ้นเอง ดับไปเอง สมัยใดสัญญาเกิดขึ้น สมัยนั้นสัตว์ก็ชื่อว่ามิสัญญา
สมัยใดสัญญาดับไป สมัยนั้นสัตว์ก็ชื่อว่าไม่มีสัญญา พวกหนึ่งบัญญัติอภิสิฏญานีโรไว้
ด้วยประการดังนี้ .

อีกพวกหนึ่งกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ชื่อนี้จักเป็นเช่นนั้นหามิได้ เพราะว่าสัญญาเป็น
อิตตาของบุรุษ และอิตตานั้นเข้ามาก็มี ไปปราศก็มี สมัยใดอิตตาเข้ามา สมัยนั้นสัตว์ก็ชื่อว่า
มิสัญญา สมัยใดอิตตาไปปราศ สมัยนั้นสัตว์ก็ชื่อว่าไม่มีสัญญา พวกหนึ่งบัญญัติอภิสิฏญานีโร
ด้วยประการดังนี้ .

อีกพวกหนึ่งกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ชื่อนี้จักเป็นเช่นนั้นก็หามิได้ เพราะว่า
สมณพราหมณ์ที่มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก มีอยู่ ท่านเหล่านั้นบันดาลให้มีก็ได้ บันดาลให้พวक्त
ก็ได้ ซึ่งสัญญาของบุรุษนี้ สมัยใดบันดาลให้มี สมัยนั้นสัตว์ก็ชื่อว่ามิสัญญา สมัยใดบันดาล
ให้พวक्त สมัยนั้นสัตว์ก็ชื่อว่าไม่มีสัญญา พวกหนึ่งบัญญัติอภิสิฏญานีโรไว้ ด้วยประการดังนี้ .

อีกพวกหนึ่งกล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ชื่อนี้จักเป็นเช่นนั้นก็หามิได้ เพราะว่า
เทวดาที่มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก มีอยู่ เทวดาเหล่านั้นบันดาลให้มีก็ได้ บันดาลให้พวक्त
ก็ได้ ซึ่งสัญญาของบุรุษนี้ สมัยใดบันดาลให้มี สมัยนั้นสัตว์ก็ชื่อว่ามิสัญญา สมัยใด บันดาลให้พวक्त
สมัยนั้นสัตว์ก็ชื่อว่าไม่มีสัญญา พวกหนึ่งบัญญัติอภิสิฏญานีโร ด้วยประการดังนี้ .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มีสติปรากรเฉพาะพระผู้มีพระภาคเกิดขึ้นว่า ท่านผู้ฉลาด
ในธรรมเหล่านี้เป็นอย่างใดนั้น ต้องเป็นพระผู้มีพระภาคแน่แท้ ต้องเป็นพระองค์พระสคตแน่แท้
พระองค์ทรงฉลาด ทรงรู้ข้าของในอภิสิฏญานีโร ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อภิสิฏญานีโร
เป็นไฉน?

[๒๓๕] พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรไปภูธูปาทะ ในสมณพราหมณ์เหล่านั้น
พวกที่กล่าวอย่างนี้ว่า สัญญาของบุรุษ ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย เกิดขึ้นเองดับไปเอง ความเห็น
ของสมณพราหมณ์พวกนั้นผิดแต่ต้นทีเดียว . เพราะเหตุไร เพราะสัญญาของบุรุษมีเหตุ มีปัจจัย
เกิดขึ้นก็มี ดับไปก็มี สัญญาอย่างหนึ่ง ย่อมเกิดขึ้นเพราะการศึกษาก็มี สัญญาอย่างหนึ่งย่อม
ดับไปเพราะการศึกษาก็มี ก็ข้อที่จะพึงศึกษาเป็นไฉน ดูกรไปภูธูปาทะ พระตถาคตเสด็จอุบัติ
ในโลกนี้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้วทรง
รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก
มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง
คฤหบดี บตรคฤหบดี หรือผู้เกิดเฉพาะในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมพึงธรรมนั้น ครั้นพึงแล้ว
ได้ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้ศรัทธาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักรว่า ฆราวาสคับแคบ เป็นทาง
มาแห่งอริ บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์
ให้บริสุทธิ์ โดยส่วนเดียวคงจะข้งขัด ไม่ใช่ว่าทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด
นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาจะกองโกศสมบัติน้อยใหญ่
ละเครื่องอุปโภคบริโภค ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อ
บวชแล้วสำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่ ถึงพร้อมด้วยมรยาตและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษ
เพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรมวจีกรรมที่เป็นกุศล
มีอาชีพรวิสุทธิ ถึงพร้อมด้วยศีล คัมภีรทรงทวารในอินทรีย์ทั้งหลายประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ
เป็นผู้สันโดษ .

จุลศีล

ดูกรไปภูธูปาทะ อย่างไร ก็ข้งจึงชื่อว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศัตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่เขาให้ ไม่ประพฤติตนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลักฐาน ควารถือได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างโน้นแล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นั่นแตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นั่นแตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนพร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนพร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนพร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขวนให้รัก จบใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุตคาม .

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี จงดจากการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกกุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการทัดทรง ประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอมและเครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .

๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .

๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .

๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบทูตกรรมและการรับใช้ .

๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราซึ่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด .

๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .

๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้นและกรโชก แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบจุลศีล .

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุตคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากพิชคามและภุตคามเห็นปานนี้ คือ พืชเกิดแต่เงา พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นที่ครบบ้าง แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคน้ำที่ทำการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคน้ำที่ทำการสะสมไว้เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่องประเทืองผิว สะสมของหอม สะสมอมิส แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศลเห็นปานนี้ คือ การฟ้อน การขับร้อง การประโคมมหรสพ มีการรำเป็นต้น การเล่านิยาย การเล่นปรมมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตลกอลอง ฉากภาพบ้านเมืองที่สวยงาม การเล่นของคนจัญทาล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
การเล่นไม้สว การเล่นหน้าตพ ขนช้าง ขนม้า ขนกระบือ ขนโค ขนแพะ ขนแกะ ขนไก่
รบนกกระทา รำกระบือกระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัดกระบวนทัพ
กองทัพ แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔ . ภิกษุเว้นขาดจากการชวนขวายนการเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่นอย่าง
ที่สมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวก จันโลษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนขวายนการเล่นการพนัน
อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากรุกแกละแปดตา แกละสิบตา เล่น
หมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่น
เปาใบไม้ เล่นโกนน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกึ่งหัน เล่นตวงทราย เล่นรถน้อยๆ เล่น
ร่นน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

๕ . ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่นอย่างที่สมณพราหมณผู้
เจริญบางจำพวก จันโลษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่
เห็นปานนี้ คือ เตี้ยมมีเท้าเก็นประมาณ เตี้ยมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว
เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มี
ลัษฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายที่มีสีหะและ
เสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงิน
แถมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางฟ้า ๑๖ คน เครื่องลาด
หลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดไนรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ขื่อชินะอันมี
ขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง
แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖ . ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว
เช่นอย่างที่สมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวก จันโลษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนขวายน
ประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวเห็นปานนี้ คือ อบตัว ไคลอวัยวะ
อาบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แต้มตา ทัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า ทาปาก ประดับข้อมือ
สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กลัทยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้าประดับวิจิตร
ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัศดาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

๗ . ภิกษุเว้นขาดจากดิรัจฉานกถา เช่นอย่างที่สมณพราหมณผู้เจริญบางจำพวก จัน
โลษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบดิรัจฉานกถาเห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราช เรื่อง
โจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่อง
ที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร
เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้า เรื่องคนที่ลวงลับ
ไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้นๆ
แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘ . ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างที่สมณพราหมณผู้เจริญบาง
จำพวก จันโลษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้ เช่นว่าท่าน
ไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด
ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่ควรจะกล่าว
ก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อที่ท่านเคยซ้ำของ
มาผันแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าข่มท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาตะ
เสีย มิฉะนั้นจะแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๙ . ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบพฤติกรรมและการรับใช้ เช่น อย่างที่สมณพราหมณ
ผู้เจริญบางจำพวก จันโลษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนขวายนประกอบพฤติกรรมและการรับใช้
เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทนต์ของพระราช ราชมหาอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ คฤหบดี
และภมารา ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้
ในที่โน้นมา ดังนี้ แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

๑๐ . ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง เช่นอย่างที่สมณพราหมณ
ผู้เจริญบางจำพวก จันโลษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูด
หวานล่อม พูดและเลืลล แสวงหาลาภด้วยลาภ แม้ข้อนี้ก็เป็ลศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบมัชฌิมศีล

มหาศีล

๑ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ
ผู้เจริญบางจำพวกจันโลษณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิมิต ทายอุปบาศ ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า
ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชัศดเกลบบูชาไฟ ทำพิธีชัศดราบูชาไฟ ทำพิธี
ชัศดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเปาบูชาไฟ ทำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
พลีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูว้ายะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปุลกเสก เป็น
หมอดู เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมอดู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอมะเร็งปอง
เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอยาเสียงนก เป็นหมอยาเสียงกา เป็นหมอยาอายุ
เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอยาเสียงสัตว์ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะศาสตรา
ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทาย
ลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทาย
ลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคสุภะ ทายลักษณะโค ทาย
ลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทาย
ลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราที่พัว พระราชาจกยกออก พระราชาจกไม่ยกออก พระราชาภายใน
จกยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจกถอย พระราชาภายนอกจกยกเข้าประชิด พระราชาภายใน
จกถอย พระราชาภายในจกมีชัย พระราชาภายในจกปราชัย พระราชาภายนอกจกมีชัย พระราชา
ภายนอกจกปราชัย พระราชาองค์นี้จกมีชัย พระราชาองค์นี้จกปราชัย เพราะเหตุนี้ แม่ชื่อนี้ก็
เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จกมีจันทรคราส จกมีสุริยคราส จกมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์จกเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จกเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจกเดินถูกทาง ดาว
นักษัตรจกเดินผิดทาง จกมีอภิกกบาต จกมีดาวหาง จกมีแผ่นดินไหว จกมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจกขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจกตก ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจกมีหมอง ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจกกระเจ่า
จันทรคราสจกมีผลเป็นอย่างไร สุริยคราสจกมีผลเป็นอย่างไร นักษัตรคราสจกมีผลเป็นอย่างไร
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจกมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจกมีผล
เป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินถูกทางจกมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินผิดทางจกมีผลเป็นอย่างไร
อภิกกบาตจกมีผลเป็นอย่างไร มีดาวหางจกมีผลเป็นอย่างไร แผ่นดินไหวจกมีผลเป็นอย่างไร
ฟ้าร้องจกมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจกมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจกมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมอง
จกมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระเจ่าจกมีผลเป็นอย่างไร แม่ชื่อนี้
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จกมีฝนดี จกมีฝนแล้ง จกมีภิกษาหาได้ง่าย จกมีภิกษาหาได้ยาก
จกมีความเกษม จกมีภัย จกเกิดโรค จกมีความสำราญ หาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวน
นับประมวล แต่งกาพย์ โลกาตศาสตร์ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่น อย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือให้ฤกษ์อาวามงคล ให้ฤกษ์วิวาหมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง
ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้นยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้สิ้นกระต้าง
ร่ายมนต์ให้ค้างแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั้น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก
เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์
พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีรับบาป ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน
ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่
พ่นน้ำมัน รดน้ำมัน ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสาธอก ประยาธาย ประยาธายโทษเบื้องบน
ประยาธายโทษเบื้องล่าง ประยาธายแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาธายตา ประยานัตถ์ ประยา
ทาถัด ประยาทาสมาน ปายาธตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีล
ของเธอประการหนึ่ง .

ดูการปฏิรูปพระ ภิกษุสมบุรณ์ด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เลย เพราะ
ศีลสังวรนั้น เปรียบเหมือนนกขีตริยผู้ได้มรธาภิเษก กำจัดราชศัตรูได้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
แต่ไหนๆ เพราะราชศัตรูนั้น ดุกรไปฏฐปาทะ ภิกษุก็ฉันนั้น สมบูรณ์ด้วยศีลอย่างนี้แล้ว
ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุสมบูรณ์ด้วยอริยศีลชั้นอื่น ย่อมได้เสวยสุข
อันปราศจากโทษในภายใน ดุกรไปฏฐปาทะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้
ถึงพร้อมด้วยศีล .

จบมหาศีล .

อินทริยสังวร

ดุกรไปฏฐปาทะ อย่างไรภิกษุชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย .

ดุกรไปฏฐปาทะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ
เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุอินทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ
อกิฆมาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษากุศลอินทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุอินทริย ภิกษุ
พึงเสียด้วยโสต . . . ดมกลิ่นด้วยฆานะ . . . ลิ้มรสด้วยชีวาหา . . . ถูกต้องโณภูมิจิตด้วยกาย . . .
รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนอินทริย
ที่เมื่อไม่สำรวมแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อกิฆมาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่า
รักษามโนอินทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในมโนอินทริย ภิกษุประกอบด้วยอินทริยสังวรอันเป็นอริยะ
เช่นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน ดุกรไปฏฐปาทะ ด้วยประการดังกล่าว
มานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย .

สติสัมปชัญญะ

ดุกรไปฏฐปาทะ อย่างไรภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ?

ดุกรไปฏฐปาทะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย
ในการแล ในการเหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาภิบาตรและจีวร
ในการฉัน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ในการถายอุจจาระ ปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัว
ในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง ดุกรไปฏฐปาทะ ด้วยประการ
ดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ .

สันโดษ

ดุกรไปฏฐปาทะ อย่างไรภิกษุชื่อว่าเป็นผู้สันโดษ?

ดุกรไปฏฐปาทะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย
ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดุกรไปฏฐปาทะ
นกมีปีกจะบินไปทางทิศภาคใดๆ ก็มีแต่ปีกของตัวเป็นภาระบินไป จันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล
เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทาง
ทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดุกรไปฏฐปาทะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้
สันโดษ .

ภิกษุนั้น ประกอบด้วยศีลชั้นอื่น อินทริยสังวร สติสัมปชัญญะและสันโดษอันเป็นอริยะ
เช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ซอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชฎ
ที่แจ้ง ลอมฟาง ในกาลภายหลังภัต เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งกู่บัลลังก์ ตั้งกายตรง
ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอละความเพ่งเล็งในโลก มีใจปราศจากความเพ่งเล็งอยู่ ย่อมชำระจิต
ให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้ ละความประทุษร้ายคือพยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา
หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้าย คือพยาบาทได้
ละกิณมิถะแล้ว เป็นผู้ปราศจากกิณมิถะ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกิณมิถะได้ ละอุทธัจจกุกกุจจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่านมีจิตสงบ ณ
ภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจกุกกุจจะ ได้ละวิจิกิจฉาแล้ว เป็นผู้ข้ามวิจิกิจฉา
ไม่มีความคลางแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉาได้ .

อุปมานิเวศน์ ๕

ดุกรไปฏฐปาทะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงกู่หนึ่ไปประกอบการงาน การงานของเขาจะพึง
สำเร็จผล เขาจะพึงใช้หนึ่ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้น และทรัพย์ที่เป็นกำไรของเขาจะพึงมี
เหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรากู่หนึ่ไปประกอบการงาน
บัดนี้ การงานของเราสำเร็จผลแล้ว เราได้ใช้หนึ่ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้นแล้ว และทรัพย์
ที่เป็นกำไรของเรายังมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความโสมนัส
มีความไม่มีหนึ่นั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดุกรไปฏฐปาทะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นผู้มีอาพาธถึงความลำบากเจ็บหนัก บริโภค
อาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย สมัยต่อมา เขาพึงหายจากอาพาธนั้น บริโภคอาหารได้ และมี
กำลังกาย เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นผู้มีอาพาธถึงความลำบาก เจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย บัดนี้ เราหายจากอาพาธนั้นแล้ว บริโภคอาหารได้
และมีกำลังกายเป็นปกติ ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความโสมนัส มีความไม่มีโรค
นั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดุกรไปฏฐปาทะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงถูกจำอยู่ในเรือนจำ สมัยต่อมา เขาพึงพ้น
จากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรๆ เลย เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เมื่อก่อนเราถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้ เราพ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ ไม่มีภัยแล้ว และเรา
ไม่ต้องเสียทรัพย์สินอะไรเลย ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความโลภนั้น มีการพ้นจาก
เรือนจำนั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรไปฏฐปาทะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นทาส ไม่ได้พึงตัวเอง พึ่งผู้อื่น ไปไหน
ตามความพอใจไม่ได้ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจากความเป็นทาสนั้น พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น
เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นทาส
พึ่งตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่น ไปไหนตามความพอใจไม่ได้ บัดนี้ เราพ้นจากความเป็นทาสนั้นแล้ว
พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ ดังนี้ เขาจะพึงได้ความ
ปราโมทย์ถึงความโลภนั้น มีความเป็นไทยแก่ตัวนั้น เป็นเหตุ จันใด .

ดูกรไปฏฐปาทะ เปรียบเหมือนบุรุษมีทรัพย์ มีโภคสมบัติจะพึงเดินทางไกลกันดาร
หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า สมัยต่อมา เขาพึงข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ บรรลู่ถึงหมู่บ้าน
อันเกษมปลอดภัยโดยสวัสดิ์ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีทรัพย์ มีโภคสมบัติ
เดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า บัดนี้ เราข้ามพ้นทางกันดารนั้น บรรลู่
ถึงหมู่บ้านอันเกษมปลอดภัยโดยสวัสดิ์แล้ว ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความโลภนั้น
มีภูมิลานอันเกษมนี้เป็นเหตุ จันใด .

ดูกรไปฏฐปาทะ ภิกษุพิจารณาเห็นนิรณ ๕ ประการเหล่านี้ที่ยังละไม่ได้ในตน เหมือน
หน้ เหมือนโรค เหมือนเรือนจำ เหมือนความเป็นทาส เป็นทางไกลกันดาร และเธอพิจารณา
เห็นนิรณ ๕ ประการที่ละได้แล้วในตน เหมือนความไม่มีหน้ เหมือนความไม่มีโรค เหมือน
การพ้นจากเรือนจำ เหมือนความเป็นไทยแก่ตน เหมือนภูมิลานอันเกษม จันนั้นแล .

เหตุเกิดและเหตุดับสัญญา

เมื่อเธอพิจารณาเห็นนิรณ ๕ เหล่านี้ที่ละได้แล้วในตน ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์
แล้วย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข
จิตย่อมตั้งมั่น . เธอสังตจากกาม สังตจากอกุศลธรรม บรรลู่ปรุณณมาน มิวติก มิวจาร มปีติ
และสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ สัญญาเกี่ยวกับกามที่มีในก่อนของเธอย่อมดับ สังขสัญญาอันละเอียด
มปีติและสุขเกิดแต่วิเวก ย่อมมีในสมัยนั้น เธอย่อมเป็นผู้มีสังขสัญญาอันละเอียด มปีติและ
สุขเกิดแต่วิเวกในสมัยนั้น สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้น เพราะการศึกษา สัญญาอย่างหนึ่ง
ย่อมดับไปเพราะการศึกษา ด้วยประการอย่างนี้ แม่นักเป็นข้อที่จะพึงศึกษาอย่างหนึ่ง .

[๒๘๐] ดูกรไปฏฐปาทะ อีกข้อหนึ่ง ภิกษุบรรลุตถียณาน มีความผ่องใสแห่งจิต
ในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกริการสงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร มปีติและสุข
เกิดแต่สมาธิอยู่ . สังขสัญญาอันละเอียด มปีติและสุขเกิดแต่สมาธิมีในก่อนของเธอย่อมดับ
สังขสัญญาอันละเอียด มปีติและสุขเกิดแต่สมาธิย่อมมีในสมัยนั้น เธอย่อมเป็นผู้มีสังขสัญญา
อันละเอียด มปีติและสุขเกิดแต่สมาธิในสมัยนั้น สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้นเพราะการศึกษา
สัญญาอย่างหนึ่งย่อมดับไปเพราะการศึกษา ด้วยประการอย่างนี้ แม่นักเป็นข้อที่จะพึงศึกษา
อย่างหนึ่ง .

[๒๘๑] ดูกรไปฏฐปาทะ อีกข้อหนึ่ง ภิกษุมือเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วย
นามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตถียณานที่พระอรหันะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ณานนี้เป็นผู้มี
อุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข สังขสัญญาอันละเอียด มปีติและสุขเกิดแต่สมาธิในก่อนของเธอ
ย่อมดับไป สังขสัญญาอันละเอียด ประกอบด้วยสุขเกิดแต่เบกขาย่อมมีในสมัยนั้น เธอชื่อว่า
เป็นผู้มีสังขสัญญาอันละเอียด ประกอบด้วยสุขเกิดแต่เบกขาในสมัยนั้น สัญญาอย่างหนึ่ง
ย่อมเกิดขึ้นเพราะการศึกษา สัญญาอย่างหนึ่งย่อมดับไปเพราะการศึกษา ด้วยประการอย่างนี้
แม่นักเป็นข้อที่จะพึงศึกษาอย่างหนึ่ง .

[๒๘๒] ดูกรไปฏฐปาทะ อีกข้อหนึ่ง ภิกษุบรรลุตถียณาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์ และดับโลภนั้นสโมสนก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิอยู่
สังขสัญญาอันละเอียด ประกอบด้วยสุขเกิดแต่เบกขามีในก่อนของเธอย่อมดับ สังขสัญญา
อันละเอียด ประกอบด้วยยอกุทขมสุขย่อมมีในสมัยนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้มีสังขสัญญาอันละเอียด
ประกอบด้วยยอกุทขมสุข ในสมัยนั้น สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้นเพราะการศึกษา สัญญาอย่างหนึ่ง
ย่อมดับไปเพราะการศึกษา ด้วยประการอย่างนี้ แม่นักเป็นข้อที่จะพึงศึกษาอย่างหนึ่ง .

[๒๘๓] ดูกรไปฏฐปาทะ อีกข้อหนึ่ง ภิกษุบรรลือกาสานัญญาตนณานซึ่งมีอารมณ์ว่า
อากาศไม่มีที่สุด เพราะล่วงรูปสัญญา เพราะดับปฏิขสัญญา เพราะไม่ใส่ใจซึ่งสัญญาต่างๆ
โดยประการทั้งปวงอยู่ รูปสัญญามีในก่อนของเธอย่อมดับสังขสัญญาอันละเอียด ประกอบด้วย
อากาศานัญญาตนณาย่อมมีในสมัยนั้น เธอย่อมเป็นผู้มีสังขสัญญาอันละเอียด ประกอบด้วย
อากาศานัญญาตนณานในสมัยนั้น สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้นเพราะการศึกษา สัญญาอย่างหนึ่ง
ย่อมดับไปเพราะการศึกษา ด้วยประการอย่างนี้ แม่นักเป็นข้อที่จะพึงศึกษาอย่างหนึ่ง .

[๒๘๔] ดูกรไปฏฐปาทะ อีกข้อหนึ่ง ภิกษุก้าวล่วงอากาศานัญญาตนณานโดยประการ
ทั้งปวง ได้บรรลิวินญาณัญญาตนณานซึ่งมีอารมณ์ว่า วิญญาณไม่มีที่สุดตั้งน้อยอยู่ สังขสัญญา
อันละเอียด ประกอบด้วยอากาศานัญญาตนณานมีในก่อนของเธอย่อมดับ สังขสัญญาอันละเอียด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ประกอบด้วยวิญญูญายตนญาณย่อมมีในสมัยนั้น เธอย่อมเป็นผู้มีสังขสัญญาอันละเอียด
ประกอบด้วยวิญญูญายตนญาณในสมัยนั้น สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้นเพราะการศึกษา
สัญญาอย่างหนึ่งย่อมดับไปเพราะการศึกษา ด้วยประการอย่างนี้ แม่นักเป็นข้อที่จะพึงศึกษา
อย่างหนึ่ง .

[๒๘๕] ดูกุโรโปฏฐปาทะ ภิกษุกล่าววิญญูญายตนญาณโดยประการทั้งปวง ได้บรรลุ
อาภิญญูญายตนญาณซึ่งมีอารมณ์ว่า ไม่มีอะไร สังขสัญญาอันละเอียดประกอบด้วยวิญญูญายตนญาณ—

* ตณณที่มีในก่อนของเธอย่อมดับ สังขสัญญาอันละเอียดประกอบด้วยอาภิญญูญายตนญาณ
ย่อมมีในสมัยนั้น เธอย่อมเป็นผู้มีสังขสัญญาอันละเอียด ประกอบด้วยอาภิญญูญายตนญาณ
ในสมัยนั้น สัญญาอย่างหนึ่งย่อมเกิดขึ้นเพราะการศึกษา สัญญาอย่างหนึ่งย่อมดับไปเพราะ
การศึกษา ด้วยประการอย่างนี้ แม่นักเป็นข้อที่จะพึงศึกษาอย่างหนึ่ง .

การเข้าอภิสิทธิ์ฐานนิโรธ

[๒๘๖] ดูกุโรโปฏฐปาทะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้เป็นผู้มีสกสัญญา เธอพ้นแล้วจากปฐมฌาน
จากทุติยฌานนั้นๆ แล้ว ย่อมได้บรรลุอาภิญญูญายตนญาณโดยลำดับ เมื่อเธอตั้งอยู่ใน
อาภิญญูญายตนญาณแล้ว ย่อมมีความปริวิตกอย่างนี้ว่า เมื่อเราคิดอยู่ก็ยิ่งชั่ว เมื่อเราไม่คิดอยู่
จึงจะดี แต่ถ้าเรายัง ขึ้นคิดขึ้นคำนึง สัญญาของเราเหล่านี้พึงดับ สัญญาอย่างหยาบเหล่านี้
พึงเกิดขึ้น ถ้ากระไร เราไม่พึงคิด ไม่พึงคำนึง . ครั้นเธอปริวิตกอย่างนี้แล้ว เธอก็ไม่คิด ไม่คำนึง
เมื่อเธอไม่คิด ไม่คำนึง สัญญาเหล่านั้นก็ดับไป สัญญาที่หยาบเหล่านี้ก็ไม่เกิดขึ้น เธอก็ได้
บรรลุนิโรธ . ดูกุโรโปฏฐปาทะ การเข้าอภิสิทธิ์ฐานนิโรธแห่งภิกษุผู้มีสัมปชัญญะโดยลำดับ ย่อมมี
ด้วยประการอย่างนี้แล .

พ. ดูกุโรโปฏฐปาทะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเข้าอภิสิทธิ์ฐานนิโรธแห่งภิกษุ
ผู้มีสัมปชัญญะโดยลำดับเช่นนี้ ก่อนแต่นี้เธอเคยได้ยินบ้างหรือ?

ป. หามิได้ พระเจ้าข้า ข้าพระองค์พึงรู้ทั่วถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว
อย่างนี้แล .

ดูกุโรโปฏฐปาทะ เพราะเหตุที่ภิกษุเป็นผู้มีสกสัญญา พ้นจากปฐมฌานเป็นต้นนั้นแล้ว
ย่อมบรรลุอาภิญญูญายตนญาณโดยลำดับ เธอย่อมมีความปริวิตกอย่างนี้ว่า เมื่อเรายังคิดอยู่ก็ยิ่งชั่ว
เมื่อเราไม่คิดอยู่จึงจะดี ถ้าเรายังขึ้นคิด ขึ้นคำนึง สัญญาของเราเหล่านี้พึงดับไป และสัญญา
ที่หยาบเหล่านี้พึงเกิดขึ้น ถ้ากระไร เราไม่พึงคิด ไม่พึงคำนึง ครั้นเธอปริวิตกอย่างนี้แล้ว
เธอก็ไม่คิด ไม่คำนึง เมื่อเธอไม่คิด ไม่คำนึง สัญญาเหล่านั้นก็ดับไป และสัญญาที่หยาบเหล่านี้
ก็ไม่เกิดขึ้น เธอก็ได้บรรลุนิโรธ การเข้าอภิสิทธิ์ฐานนิโรธแห่งภิกษุผู้มีสัมปชัญญะโดยลำดับ
ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล .

[๒๘๗] อย่างนี้แหละ โปฏฐปาทะ .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ทรงบัญญัติอาภิญญูญายตนะไว้อย่างเดียวหรือหลาย
อย่าง .

ดูกุโรโปฏฐปาทะ เราบัญญัติอาภิญญูญายตนญาณอย่างเดียวก็น่า มีหลายอย่างก็มี .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไฉนพระองค์จึงทรงบัญญัติอาภิญญูญายตนญาณไว้อย่างเดียวก็น่า
หลายอย่างก็มี .

ดูกุโรโปฏฐปาทะ พระโยคีย่อมบรรลุนิโรธด้วยประการใดๆ เราก็นับบัญญัติอาภิญญูญายตน—
* ฌานด้วยประการนั้นๆ เราก็นับบัญญัติอาภิญญูญายตนญาณอย่างเดียบบ้าง หลายอย่างบ้าง ด้วย
ประการอย่างนี้แล .

[๒๘๘] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สัญญาเกิดก่อน ญาณเกิดทีหลัง หรือว่าญาณเกิดก่อน
สัญญาเกิดทีหลัง หรือทั้งสัญญาและญาณเกิด ไม่ก่อน ไม่หลังกัน .

ดูกุโรโปฏฐปาทะ สัญญาแลเกิดก่อน ญาณเกิดทีหลัง เพราะสัญญาเกิดขึ้นญาณจึงเกิดขึ้น
เธอย่อมรู้อย่างนี้ว่า ญาณเกิดขึ้นแก่เราเพราะสัญญานี้เป็นปัจจัย ดูกุโรโปฏฐปาทะ เธอพึงทราบ
ความข้อนี้โดยบรรยายว่า สัญญาเกิดก่อน ญาณเกิดทีหลัง เพราะสัญญาเกิดขึ้น ฌานจึง
เกิดขึ้น .

ว่าด้วยสัญญาและอตฺตา

[๒๘๙] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สัญญาเป็นอตฺตาของบุรุษ หรือสัญญาอย่างหนึ่ง
อตฺตาอย่างหนึ่ง?

ดูกุโรโปฏฐปาทะ ท่านต้องการอตฺตาเช่นไร .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ต้องการอตฺตาอย่างหยาบๆ ที่มีรูปประกอบด้วยมหาภูต ๔
บริโลกกาลิงการาหาร

ดูกุโรโปฏฐปาทะ อตฺตาของท่านหยาบ มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ บริโลก
กาลิงการาหาร เมื่อเป็นเช่นนั้น สัญญาของท่านจักเป็นอย่างหนึ่ง อตฺตาก็เป็นอย่างหนึ่ง
ดูกุโรโปฏฐปาทะ ท่านพึงทราบความข้อนี้แม้โดยบรรยายว่า สัญญาจักเป็นอย่างหนึ่ง อตฺตา
จักเป็นอย่างหนึ่ง อตฺตาที่หยาบ มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ บริโลกกาลิงการาหารนี้ ยกไว้
เมื่อเป็นเช่นนั้น สัญญาของบุรุษนี้เกิดขึ้นอย่างหนึ่ง ดับไปอย่างหนึ่ง ดูกุโรโปฏฐปาทะ ท่านพึง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ทราบความข้อนี้โดยบรรยายเห็นว่า สัญญาจักเป็นอย่างหนึ่ง อตตจักเป็นอย่างหนึ่ง .

[๒๙๐] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ต้องการอตตที่สำเร็จด้วยใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่
ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง .

คุรุโฏฐปาทะ อตตาทของท่านก็จักสำเร็จด้วยใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์
ไม่บกพร่อง . เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านจักมีสัญญาอย่างหนึ่ง มีอตตอย่างหนึ่ง ท่านพึงทราบความข้อนี้
โดยบรรยายเห็นว่า สัญญาจักเป็นอย่างหนึ่ง อตตจักเป็นอย่างหนึ่ง อตตสำเร็จด้วยใจ มีอวัยวะ
น้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่องนี้ ยกไว้ เมื่อเป็นเช่นนั้น สัญญาของบุรุษนี้เกิดขึ้น
อย่างหนึ่ง ดับไปอย่างหนึ่ง . ท่านพึงทราบความข้อนี้โดยบรรยายเห็นว่า สัญญาจักเป็นอย่างหนึ่ง
อตตจักเป็นอย่างหนึ่ง .

[๒๙๑] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ต้องการอตตที่ไม่มีรูป สำเร็จด้วยสัญญา .

คุรุโฏฐปาทะ ก็อตตาทของท่านจักไม่มีรูป สำเร็จด้วยสัญญา . เมื่อเป็นเช่นนั้น สัญญา
ของท่านจักเป็นอย่างหนึ่ง อตตจักเป็นอย่างหนึ่ง . ท่านพึงทราบความข้อนี้แม้โดยบรรยายเห็นว่า
สัญญาจักเป็นอย่างหนึ่ง อตตจักเป็นอย่างหนึ่ง . คุรุโฏฐปาทะ อตตที่ไม่มีรูป สำเร็จด้วย
สัญญานี้ ยกไว้ แต่ว่าสัญญาของบุรุษนี้ เกิดขึ้นอย่างหนึ่ง ดับไปอย่างหนึ่ง ท่านพึงทราบความ
ข้อนี้แม้โดยบรรยายเห็นว่า สัญญาจักเป็นอย่างหนึ่ง อตตจักเป็นอย่างหนึ่ง .

[๒๙๒] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์อาจทราบความข้อนี้ได้หรือว่า สัญญาเป็น
อตตาทของบุรุษ หรือว่าสัญญาอย่างหนึ่ง อตตอย่างหนึ่ง .

คุรุโฏฐปาทะ ท่านมีความเห็น ไปทางหนึ่ง มีความพอใจไปทางหนึ่ง มีความชอบใจ
ไปทางหนึ่ง มีความพยายามไปทางหนึ่ง มีลัทธิอาจารย์อย่างหนึ่ง ยากที่จะรู้ความข้อนั้นได้ว่า
สัญญาเป็นอตตาทของบุรุษ หรือว่าสัญญาอย่างหนึ่ง อตตอย่างหนึ่ง .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าข้าพระองค์มีความเห็นไปทางหนึ่ง มีความพอใจไปทางหนึ่ง
มีความชอบใจไปทางหนึ่ง มีความพยายามไปทางหนึ่ง มีลัทธิอาจารย์อย่างหนึ่ง ยากที่จะรู้ความ
ข้อนั้นได้ว่า สัญญาเป็นอตตาทของบุรุษ หรือว่าสัญญาอย่างหนึ่ง อตตอย่างหนึ่ง ก็คำว่าโลกเที่ยง
นี้เท่านั้นเป็นความจริง สิ่งอื่นเปล่ากระนั้นหรือ .

อภยาคติปัญหา

คุรุโฏฐปาทะ แม้คำว่าโลกเที่ยง นี้เท่านั้นเป็นความจริง สิ่งอื่นเปล่า เราไม่พยากรณ์ .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็คำว่าโลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้นเป็นความจริง สิ่งอื่นเปล่ากระนั้น
หรือ .

คุรุโฏฐปาทะ แม้คำว่าโลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้นเป็นความจริง สิ่งอื่นเปล่า เราไม่พยากรณ์ .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็คำว่าโลกมีที่สด . . . โลกไม่มีที่สด . . . ชีพอันนั้น สรีระก็อันนั้น . . .
ชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง . . . สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไปมีอยู่ . . . สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไปไม่มี
อยู่ . . . สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไปมีอยู่ก็มี ไม่มีอยู่ก็มี . . . สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไป มีอยู่ก็มีไซ้
ไม่มีอยู่ก็มีไซ้ นี้เท่านั้นเป็นความจริง สิ่งอื่นเปล่ากระนั้นหรือ .

คุรุโฏฐปาทะ แม้ข้อนี้เราไม่พยากรณ์ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไปมีอยู่ ก็มีไซ้ ไม่มีอยู่
ก็มีไซ้ นี้เท่านั้นเป็นความจริง สิ่งอื่นเปล่า .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุไฉนพระองค์จึงไม่ทรงพยากรณ์ความข้อนั้น .

คุรุโฏฐปาทะ เพราะข้อนั้น ไม่ประกอบด้วยอรก ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่เป็น
เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ
เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพราะเหตุนี้ เราจึงไม่พยากรณ์ .

[๒๙๓] ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ทรงพยากรณ์อย่างไร .

คุรุโฏฐปาทะ เราพยากรณ์ว่า นี่ทุกข นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธ-

*คามินีปฏิปทา .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เหตุไฉนพระองค์จึงทรงพยากรณ์ดังนั้น .

คุรุโฏฐปาทะ เพราะข้อนั้น ประกอบด้วยอรก ประกอบด้วยธรรม เป็นเบื้องต้น
แห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ
เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพราะเหตุนี้ เราจึงพยากรณ์ดังนั้น .

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อนั้นต้องเป็นเช่นนั้น ข้าแต่พระสุคต ข้อนั้นต้องเป็นเช่นนั้น
บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคทรงทราบกาลอันควรเกิด .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจากอาสนะหลีกไปแล้ว .

[๒๙๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปไม่นาน ปริพาชกเหล่านั้นได้พากันรุมต่อว่า
โฏฐปาทปริพาชก ด้วยถ้อยคำตัดพ้อต่างๆ ว่า อย่างนี้ที่เดียว ท่านโฏฐปาทะ พระสมณโคตม
ตรัสใดใด ท่านพลอยอนโมทนาคำนั้นทุกคำ ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อนั้นต้องเป็นเช่นนั้น
ข้าแต่พระสุคต ข้อนั้นต้องเป็นเช่นนั้น ฝ่ายพวกเราได้เข้าใจอรกที่พระสมณโคตมทรงแสดงแล้ว
โดยส่วนเดียว แต่สักกน้อยหนึ่งว่า โลกเที่ยงหรือโลกไม่เที่ยง โลกมีที่สดหรือโลกไม่มีที่สด
ชีพอันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือชีพอย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไป มีอยู่
หรือสัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไป ไม่มีอยู่ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายไป มีอยู่ก็มี ไม่มีอยู่ก็มี หรือสัตว์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิมิไซ ไม่มีมียูกิมิไซ .

[๒๙๕] เมื่อพวกปริพาชกกล่าวอย่างนี้แล้ว ไปภูฏาปะปริพาชกได้บอกปริพาชก
เหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลาย แม้ข้าพเจ้าเองก็ได้เข้าใจธรรมที่พระสมณโคดมทรงแสดงแล้วโดย
ส่วนเดียว แต่สักอย่างหนึ่งว่า โลกเที่ยงหรือโลกไม่เที่ยง โลกมีที่สุดหรือโลกไม่มีที่สุด ชีพอันนั้น
สรีระก็อันนั้น หรือชีพออย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง สัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิ หรือสัตว์
เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป ไม่มีมียูกิ สัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิมิ ไม่มีมียูกิมิ หรือสัตว์เบื้องต้น
แต่ตายไปมียูกิมิไซ ไม่มีมียูกิมิไซ แต่ว่าพระสมณโคดมบัญญัติปฏิบัติปฏิบัติที่จริงแท้แน่นอน เป็น
ธรรมจิติ ธรรมนิยาม ก็เมื่อพระสมณโคดมบัญญัติปฏิบัติปฏิบัติที่จริงแท้แน่นอน เป็นธรรมจิติ ธรรม
นิยาม โฉนแล้ววิญญูชนเช่นเราจะไม่ถอนมโนสาสณัตถของพระสมณโคดมโดยเป็นสภาวะ

จิตตหัตถิสาปริตรและไปภูฏาปะปริพาชก

[๒๙๖] ครั้นล่วงไปได้ ๒-๓ วัน จิตตหัตถิสาปริตรกับไปภูฏาปะปริพาชก พวก
เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจิตตหัตถิสาปริตรถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . ฝ่ายไปภูฏาปะปริพาชกได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัย
พอให้ระลึกถึงกันไปแล้วจึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ในคราวนั้นเมื่อพระองค์เสด็จหลีกไปไม่นาน พวกปริพาชกได้พากันรุมต่อว่าข้าพเจ้าด้วยถ้อยคำ
ตัดพ้อต่างๆ ว่า อย่างนี้ที่เดียวท่านไปภูฏาปะ พระสมณโคดมตรัสคำใด ท่านพลอยถอนมโนสา
สณัตถทุกคำ ว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อนี้ต้องเป็นเช่นนั้น ข้าแต่พระสุคต ข้อนี้ต้องเป็นเช่นนั้น
ฝ่ายพวกเราได้เข้าใจธรรมที่พระสมณโคดมทรงแสดงแล้วโดยส่วนเดียว แต่สักอย่างหนึ่งว่า
โลกเที่ยงหรือโลกไม่เที่ยง โลกมีที่สุดหรือโลกไม่มีที่สุด ชีพอันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือชีพ
อย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง สัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิ หรือสัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป ไม่มีมียูกิ
สัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิมิ ไม่มีมียูกิมิ หรือสัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิมิไซ ไม่มีมียูกิ
กิมิไซ เมื่อพวกปริพาชกกล่าวอย่างนี้แล้ว ข้าพเจ้าได้บอกปริพาชกเหล่านั้นว่า ท่านทั้งหลาย
แม้ข้าพเจ้าเองก็ได้เข้าใจธรรมที่พระสมณโคดมทรงแสดงแล้วโดยส่วนเดียว แต่สักอย่างหนึ่งว่า
โลกเที่ยงหรือโลกไม่เที่ยง โลกมีที่สุดหรือโลกไม่มีที่สุด ชีพอันนั้น สรีระก็อันนั้น หรือชีพ
อย่างหนึ่ง สรีระอย่างหนึ่ง สัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิ หรือสัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป
ไม่มีมียูกิ สัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิมิ ไม่มีมียูกิมิ หรือสัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิมิไซ
ไม่มีมียูกิมิไซ แต่ว่าพระสมณโคดมบัญญัติปฏิบัติปฏิบัติที่จริงแท้แน่นอน เป็นธรรมจิติ ธรรมนิยาม
ก็เมื่อพระสมณโคดมบัญญัติปฏิบัติปฏิบัติที่จริงแท้แน่นอน เป็นธรรมจิติ ธรรมนิยาม โฉนแล้ววิญญูชน
เช่นเราไม่พินิจมโนสาสณัตถของพระสมณโคดมโดยเป็นสภาวะ .

[๒๙๗] พระผู้มีพระภาคจึงมีพระดำรัสว่า ดูกรไปภูฏาปะ ปริพาชกเหล่านั้นทั้งหมด
ล้วนเป็นคนบอดหาจักขุมิได้ ท่านคนเดียวเท่านั้นเป็นคนมีจักขุในขมมนมชนนั้น ดูกรไปภูฏาปะ
ธรรมที่เป็นไปโดยส่วนเดียว เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วก็มี ที่ไม่เป็นไปโดยส่วนเดียว เราแสดง
แล้ว บัญญัติแล้วก็มี ก็ธรรมที่ไม่เป็นไปโดยส่วนเดียว เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว เป็นโฉน
ได้แก่โลกเที่ยง โลกไม่เที่ยง โลกมีที่สุด โลกไม่มีที่สุด ชีพอันนั้น สรีระก็อันนั้น ชีพอย่างหนึ่ง
สรีระอย่างหนึ่ง สัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิ สัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป ไม่มีมียูกิ สัตว์เบื้องต้น
แต่ตายไป มียูกิมิ ไม่มีมียูกิมิ สัตว์เบื้องต้นหน้าแต่ตายไป มียูกิมิไซ ไม่มีมียูกิมิไซ ดูกรไปภูฏาปะ
ธรรมที่ไม่เป็นไปโดยส่วนเดียว เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วอย่างนี้ เหตุไรธรรมที่ไม่เป็นไปโดย
ส่วนเดียว เราจึงแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว เพราะธรรมเหล่านั้นไม่ประกอบด้วยอรรถ ไม่ประกอบด้วย
ด้วยธรรม ไม่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด
เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพราะฉะนั้น
ธรรมที่ไม่เป็นไปโดยส่วนเดียว เราจึงแสดงแล้ว บัญญัติแล้วดังนี้ (คือบัญญัติว่าเป็นอภัยกถาธรรม
ธรรมที่ไม่ควรพยากรณ์) .

เอกังคิธรรม

[๒๙๘] ดูกรไปภูฏาปะ ก็ธรรมที่เป็นไปโดยส่วนเดียว เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว
เป็นโฉน ได้แก่ นีทุกข นีทุกขสมุทัย นีทุกขนิโรธ นีทุกขนิโรธคามินีปฏิบัติ ดูกรไปภูฏาปะ
ธรรมที่เป็นไปโดยส่วนเดียว เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว ดังนี้ เหตุใดโฉนธรรมที่เป็นไปโดยส่วนเดียว
เราจึงแสดงแล้ว บัญญัติแล้วอย่างนั้น เพราะว่าธรรมเหล่านั้นประกอบด้วยอรรถ ประกอบด้วย
ธรรม เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อ
ความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้อย่าง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพราะฉะนั้น ธรรมที่
เป็นไปโดยส่วนเดียว เราจึงแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว ดังนี้ .

[๒๙๙] ดูกรไปภูฏาปะ มีสมณพราหมณ์ผู้มิว่าทอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า เบื้องหน้า
แต่ตายไป อัตตามิสฺสโดยส่วนเดียว หาโรคมิได้ มียูกิ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์พวกนั้นแล้ว
กล่าวอย่างนี้ว่า ได้ยินว่าท่านมิว่าทอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า เบื้องหน้าแต่ตายไป อัตตามิสฺส
โดยส่วนเดียว หาโรคมิได้ มียูกิ จริงหรือ .

ถ้าสมณพราหมณ์พวกนั้นถูกเรากล่าวอย่างนี้แล้ว ปฏิญญาว่าจริง เราจะกล่าวกะเขาว่า
เออ ก็ ท่านยังรู้เห็นโลกมีสุขโดยส่วนเดียวบ้างหรือ เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่าหา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
มิได้ เราจะกล่าวกะเขว่า เออ ก็ ท่านรู้ว่าอิตตามิสฺสขโดยส่วนเดียว ชั่ววันหนึ่ง คินหนึ่ง หรือ
กึ่งวัน กึ่งคิน เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่าหามิได้ เราจะกล่าวกะเขว่า เออ ก็ ท่าน
ยังรู้ว่า นีมรรคา นี้ข้อปฏิบัติ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งโลกมิสฺสขโดยส่วนเดียวบ้างหรือ เมื่อเขาถูกถาม
อย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่าหามิได้ เราจะกล่าวกะเขว่า เออ ก็ ท่านยังได้ยินเสียงพวกเทวดาผู้เข้า
ถึงโลกมิสฺสขโดยส่วนเดียว ผู้กำลังพูดกันว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านปฏิบัติดี ปฏิบัติตรงแล้ว เพื่อ
ทำให้แจ้งซึ่งโลกมิสฺสขโดยส่วนเดียว แม้ถึงข้าพเจ้าก็ปฏิบัติอย่างนี้ จึงเข้าถึงโลกมิสฺสขโดย
ส่วนเดียวแล้วดังนี้บ้างหรือ เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่าหามิได้ .

ดูกรโปฏฐปาทะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิตของ
สมณพราหมณ์เหล่านั้น ถึงความเป็นภาสิต ไม่มีปาฏิหาริย์ มิใช่หรือ .

ถูกแล้ว พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิตของสมณพราหมณ์เหล่านั้น ถึงความ
เป็นภาสิตไม่มีปาฏิหาริย์ .

ว่าด้วยทิวฏฐิของสมณพราหมณ์

[๓๐๐] ดูกรโปฏฐปาทะ เหมือนอย่างว่า บุรุษพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าปรารถนา
รักใคร่นางชนปทกัลยาณิในชนบทนี้ ชนทั้งหลายพึงกล่าวกะเขว่า ดูกรบุรุษผู้เจริญ นางชนปท-

* กัลยาณิที่พอปรารถนารักใคร่นั้น พอรู้จักเขาแล้วหรือว่า เป็นนางกษัตริย์หรือนางพราหมณ์
นางแพศย์หรือนางศูทร เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว พึงตอบว่า หามิได้ ชนทั้งหลายพึงกล่าว
กะเขว่า ดูกรบุรุษผู้เจริญ นางชนปทกัลยาณิที่พอปรารถนารักใคร่นั้น พอรู้จักเขาแล้วหรือว่า
มีชื่ออย่างนี้ มิได้ตร้อย่างนี้ สูงต่ำ หรือสั้นทัด ค่ำคล้ำ หรือสีทอง อยู่ในบ้าน นิคม หรือ
นครโน้น เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาพึงตอบว่า หามิได้ ชนทั้งหลายก็จะพึงกล่าวกะเขว่า
ดูกรบุรุษผู้เจริญ พอปรารถนารักใคร่หญิงที่พอไม่รู้จักไม่เคยเห็นหรือ เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว
เขาก็จะตอบว่า อย่างนั้น ดูกรโปฏฐปาทะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น
ถ้อยคำของบุรุษนั้น ย่อมถึงความเป็นคำไม่มีปาฏิหาริย์ มิใช่หรือ .

ถูกแล้ว พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้อยคำของบุรุษนั้นย่อมถึงความเป็นคำไม่มี
ปาฏิหาริย์ .

ดูกรโปฏฐปาทะ แม้สมณพราหมณ์ที่มีวาตะอย่างนี้ มีทิวฏฐิอย่างนี้ว่า เบื้องหน้าแต่ตายไป
อิตตามิสฺสขโดยส่วนเดียว หาโรคมิได้ มียู อยู่ก็ฉนั้นเหมือนกัน เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์
พวกนั้นแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า ท่านมีวาตะอย่างนี้ มีทิวฏฐิอย่างนี้ว่า เบื้องหน้าแต่ตายไป
อิตตามิสฺสขโดยส่วนเดียว หาโรคมิได้ มียูอยู่จริงหรือ ถ้าสมณพราหมณ์พวกนั้นถูกเรากล่าวอย่างนี้
แล้วปฏิญญาว่าจริง เราจะกล่าวกะเขว่า เออ ก็ท่านยังรู้เห็นโลกมิสฺสขโดยส่วนเดียวบ้างหรือ เมื่อ
เขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่าหามิได้ เราจะกล่าวกะเขว่า เออ ก็ ท่านรู้ว่าอิตตามิสฺสขโดย
ส่วนเดียว ชั่ววันหนึ่ง คินหนึ่ง หรือกึ่งวัน กึ่งคิน เมื่อถูกเขาถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่า
หามิได้ เราจะกล่าวกะเขว่า เออ ก็ ท่านยังรู้ว่า นีมรรคา นี้ข้อปฏิบัติ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งโลกมิสฺสข
โดยส่วนเดียวบ้างหรือ เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่า หามิได้ เราจะกล่าวกะเขว่า
เออ ก็ท่านยังได้ยินเสียงพวกเทวดาผู้เข้าถึงโลกมิสฺสขโดยส่วนเดียว ผู้กำลังพูดกันว่า ท่านผู้นิรทุกข์
ท่านปฏิบัติดีปฏิบัติตรงแล้ว เพื่อทำให้แจ้งซึ่งโลกมิสฺสขโดยส่วนเดียว แม้ถึงข้าพเจ้าก็ปฏิบัติ
อย่างนี้ จึงเข้าถึงโลกมิสฺสขโดยส่วนเดียวแล้ว ดังนี้บ้างหรือ เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะ
ตอบว่า หามิได้ ดูกรโปฏฐปาทะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิต
ของสมณพราหมณ์เหล่านั้น ถึงความเป็นภาสิตไม่มีปาฏิหาริย์มิใช่หรือ .

ถูกแล้ว พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิตของสมณพราหมณ์เหล่านั้น ถึงความ
เป็นภาสิตไม่มีปาฏิหาริย์ .

[๓๐๑] ดูกรโปฏฐปาทะ เหมือนอย่างว่า บุรุษพึงทำพะองที่หนทางสี่แพร่งเพื่อขึ้น
ปราสาท ชนทั้งหลายพึงกล่าวกะเขว่า ดูกรบุรุษผู้เจริญ ท่านจะทำพะองเพื่อขึ้นปราสาท ท่าน
รู้จักปราสาทนั้นแล้วหรือว่า อยู่ทางทิศตะวันออกหรือทิศใต้ ทิศตะวันตกหรือทิศเหนือ ตัว
ปราสาทสูงหรือต่ำหรือพอปานกลาง เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่า หามิได้ ชน
ทั้งหลายก็จะกล่าวกะเขว่า ดูกรบุรุษผู้เจริญ ท่านจะทำพะองขึ้นปราสาทท่านไม่รู้จักไม่เคยเห็น
นั้นหรือ เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาก็จะตอบว่าเออ ดูกรโปฏฐปาทะ ท่านจะสำคัญ
ความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้อยคำของบุรุษนั้นย่อมถึงความเป็นคำไม่มีปาฏิหาริย์
มิใช่หรือ .

ถูกแล้ว พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้อยคำของบุรุษนั้น ย่อมถึงความเป็นคำ
ไม่มีปาฏิหาริย์ .

ดูกรโปฏฐปาทะ แม้สมณพราหมณ์ทั้งหลายที่มีวาตะอย่างนี้ มีทิวฏฐิอย่างนี้ว่า เบื้องหน้า
แต่ตายไป อิตตามิสฺสขโดยส่วนเดียว หาโรคมิได้ มียู อยู่ก็ฉนั้นเหมือนกัน เราเข้าไปหา
สมณพราหมณ์พวกนั้นแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า ได้ยินว่าท่านมีวาตะอย่างนี้ มีทิวฏฐิอย่างนี้ว่า
เบื้องหน้าแต่ตายไป อิตตามิสฺสขโดยส่วนเดียว หาโรคมิได้ มียูอยู่จริงหรือ ถ้าสมณพราหมณ์
พวกนั้นถูกเรากล่าวอย่างนี้แล้ว ปฏิญญาว่าจริง เราจะกล่าวกะเขว่า เออ ก็ ท่านยังรู้เห็นว่าโลกม
ิสฺสขโดยส่วนเดียวบ้างหรือ เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่า หามิได้ เราจะกล่าวกะเขว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เอือกี้ ท่านรู้ว่าอิตตมัสสโดยส่วนเดียว ชั่ววันหนึ่ง คืนหนึ่ง หรือทั้งวัน ทั้งคืน เมื่อเขาถูกถาม
อย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่า หามิได้ เราจะกล่าวกะเขาว่า เออ ก็ท่านยังรู้ว่า นิมมรคา นี้ข้อปฏิบัติ
เพื่อให้แจ้งซึ่งโลกมัสสโดยส่วนเดียวบ้างหรือ เมื่อเขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่า หามิได้
เราจะกล่าวกะเขาว่า เอือกี้ ท่านยังได้ยินเสียงพวกเทวดาผู้เข้าถึงโลกมัสสโดยส่วนเดียว ผู้กำลังพูด
กันว่า ท่านผู้นิรทุกข์ ท่านปฏิบัติดีปฏิบัติตรงแล้ว เพื่อให้แจ้งซึ่งโลกมัสสโดยส่วนเดียว
แม้ถึงข้าพเจ้าก็ปฏิบัติอย่างนี้ จึงเข้าถึงโลกมัสสโดยส่วนเดียวแล้ว ดังนี้บ้างหรือ เมื่อ
เขาถูกถามอย่างนี้แล้ว เขาจะตอบว่า หามิได้ ดุรไปฏฐปาทะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้น
เป็น โฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาษิตของสมณพราหมณ์เหล่านั้น ถึงความเป็นภาษิตไม่มีปาฏิหาริย์
มิใช่หรือ .

ถูกแล้ว พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาษิตของสมณพราหมณ์เหล่านั้น ถึงความเป็น
ภาษิตไม่มีปาฏิหาริย์ .

การได้อัตตา ๓ ประการ

[๓๐๒] ดุรไปฏฐปาทะ ความได้อัตตา ๓ เหล่านี้ คือ ได้อัตตาที่หยาบ ๑ ได้อัตตา
ที่สำเร็จด้วยใจ ๑ ได้อัตตาที่หรูปมิได้ ๑ ความได้อัตตาที่หยาบเป็น โฉน คือ อัตตาที่มีรูป
ประกอบด้วยมหาภูต ๔ บริโภคกลังการาหาร นี้ความได้อัตตาที่หยาบ ความได้อัตตาที่สำเร็จ
ด้วยใจเป็น โฉน คือ อัตตาที่มีรูปสำเร็จด้วยใจ มีอริยะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง
นี้ความ ได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ ความได้อัตตาที่หรูปมิได้เป็น โฉน คือ อัตตาอันหรูปมิได้ สำเร็จ
ด้วยสัญญา นี้ความได้อัตตาที่หรูปมิได้ .

[๓๐๓] ดุรไปฏฐปาทะ เราจะแสดงธรรมเพื่อละความได้อัตตาที่หยาบว่า พวกท่าน
ปฏิบัติอย่างไรจึงจะละสังกิเลสธรรมได้ ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น พวกท่านจักทำความบริบูรณ์
และความไพบลุย์แห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ .

ดุรไปฏฐปาทะ บางคราวท่านจะพึงมีความเห็นอย่างนี้ว่า สังกิเลสธรรมเราจักละได้
ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้นได้ ผู้มีความเพียรจักทำให้แจ้งซึ่งความบริบูรณ์ และความไพบลุย์แห่ง
ปัญญาด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ได้ แต่ความอยู่ไม่สบาย .

ดุรไปฏฐปาทะ แต่เรื่องนั้นท่านไม่พึงเห็นอย่างนั้น ที่แท้สังกิเลสธรรมพวกท่านจักละได้
ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้นได้ ผู้มีความเพียรจักทำให้แจ้งซึ่งความบริบูรณ์ และความไพบลุย์แห่ง
ปัญญาด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ได้ ความปราโมทย์ ปิติ ปัสสัทธิ
สติสัมปชัญญะ และความอยู่สบายจักมีได้ .

[๓๐๔] ดุรไปฏฐปาทะ เราจะแสดงธรรมเพื่อละความได้อัตตาแม้ที่สำเร็จด้วยใจว่า
พวกท่านปฏิบัติอย่างไร จึงจักละสังกิเลสธรรมได้ ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น พวกท่านจัก
ทำความบริบูรณ์ และความไพบลุย์แห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ .

ดุรไปฏฐปาทะ บางคราวท่านจะพึงมีความเห็นอย่างนี้ว่า สังกิเลสธรรมเราจักละได้
ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น ผู้มีความเพียรจักทำให้แจ้งซึ่งความบริบูรณ์ และความไพบลุย์แห่ง
ปัญญาด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ แต่ความอยู่ไม่สบาย .

ดุรไปฏฐปาทะ แต่เรื่องนั้นท่านไม่พึงเห็นอย่างนั้น ที่แท้สังกิเลสธรรมพวกท่านจักละได้
ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น ผู้มีความเพียรจักทำให้แจ้งซึ่งความบริบูรณ์ และความไพบลุย์แห่ง
ปัญญาด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ได้ ความปราโมทย์ ปิติ ปัสสัทธิ
สติสัมปชัญญะ และความอยู่สบายจักมีได้ .

[๓๐๕] ดุรไปฏฐปาทะ เราจะแสดงธรรมเพื่อละความได้อัตตาแม้ที่หรูปมิได้ว่า พวกท่าน
ปฏิบัติอย่างไร จึงจักละสังกิเลสธรรมได้ ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น พวกท่านจักทำความ
บริบูรณ์ และความไพบลุย์แห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ .

ดุรไปฏฐปาทะ บางคราวท่านจะพึงมีความเห็นอย่างนี้ว่า สังกิเลสธรรมเราจักละได้
ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น ผู้มีความเพียรจักทำให้แจ้งซึ่งความบริบูรณ์ และความไพบลุย์แห่ง
ปัญญา ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ แต่ความอยู่ไม่สบาย .

ดุรไปฏฐปาทะ แต่เรื่องนั้นท่านไม่พึงเห็นอย่างนั้น ที่แท้สังกิเลสธรรมพวกท่านจักละได้
ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้นได้ ผู้มีความเพียรจะทำให้แจ้งซึ่งความบริบูรณ์ และความไพบลุย์แห่ง
ปัญญาด้วยปัญญาอันยิ่ง ด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ได้ ความปราโมทย์ ปิติ ปัสสัทธิ
สติสัมปชัญญะ และความอยู่สบายจักมีได้ .

[๓๐๖] ดุรไปฏฐปาทะ หากคนเหล่านี้จะพึงถามเราอย่างนี้ว่า ท่าน ความได้อัตตา
ที่หยาบ ซึ่งท่านแสดงธรรมเพื่อละเสีย นั้น ว่าพวกท่านปฏิบัติอย่างไรจึงจักละสังกิเลสธรรมได้
ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น พวกท่านจักทำความบริบูรณ์และความไพบลุย์แห่งปัญญาให้แจ้ง
ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่เป็น โฉน เมื่อเราถูกถามอย่างนี้แล้ว เราจะพึง
พยากรณ์แก่เขาว่า ท่าน นี้แหละ ความได้อัตตาที่หยาบ ซึ่งเราแสดงธรรมเพื่อให้ละเสีย นั้นว่า .
พวกท่านปฏิบัติอย่างไรจึงจักละสังกิเลสธรรมได้ ไวยาธยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น . พวกท่านจักทำ
ความบริบูรณ์ และความไพบลุย์แห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้า

ถึงอยู่ .

[๓๐๓] ดุรโฏฐปาทะ หากคนเหล่านี้จะถามเราว่า ท่าน ความได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ ซึ่งท่านแสดงธรรมเพื่อละเลืงนั้นว่า พวกท่านปฏิบัติอย่างไร จึงจักละสังกิเลสธรรมได้ ไวทานิยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น พวกท่านจักทำความบริบูรณ์และความไพบลุยแห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ เป็นไฉน เมื่อเราถูกถามอย่างนี้แล้ว เราจะพึงพยากรณ์แก่เขาว่า ท่าน นี้แหละ ความได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ ซึ่งเราแสดงธรรมเพื่อให้ละเลืงนั้นว่า พวกท่านปฏิบัติอย่างไร จึงจักละสังกิเลสธรรมได้ ไวทานิยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น . พวกท่านจักทำความบริบูรณ์และความไพบลุยแห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ .

ดุรโฏฐปาทะ หากคนเหล่านี้จะฟังถามเราว่า ท่าน ความได้อัตตาที่หารูปมิได้ ซึ่งท่านแสดงธรรมเพื่อละเลืงนั้นว่า พวกท่านปฏิบัติอย่างไร จึงจักละสังกิเลสธรรมได้ ไวทานิยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น พวกท่านจักทำความบริบูรณ์และความไพบลุยแห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ เป็นไฉน เมื่อเราถูกถามอย่างนี้แล้ว เราจะพึงพยากรณ์แก่เขาว่า ท่าน นี้แหละความได้อัตตาที่หารูปมิได้ ซึ่งเราแสดงธรรมเพื่อให้ละเลืงนั้นว่า พวกท่านปฏิบัติอย่างไร จึงจักละสังกิเลสธรรมได้ ไวทานิยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น พวกท่านจักทำความบริบูรณ์ และความไพบลุยแห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ .

ดุรโฏฐปาทะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาษิตย่อมถึงความเป็นภาษิตมีปาฏิหาริย์ มิใช่หรือ .

ถูกแล้ว พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาษิตย่อมถึงความเป็นภาษิตมีปาฏิหาริย์ .

[๓๐๔] ดุรโฏฐปาทะ เหมือนอย่างว่า บุรุษทำพะองเพื่อขึ้นปราสาทที่ภายใต้ปราสาท นั้น ชนทั้งหลายพึงกล่าวแก่เขาว่า ดุรบุรุษผู้เจริญ ท่านจะทำพะองเพื่อขึ้นปราสาท ท่านรู้จักปราสาทนั้นว่า อยู่ทิศตะวันออกหรือทิศใต้ ทิศตะวันตกหรือทิศเหนือ สูงหรือต่ำหรือพอปานกลางละหรือ . ถ้าเขาตอบว่า นี่แหละ ปราสาทที่ข้าพเจ้ากำลังพะองเพื่อจะขึ้นอยู่ภายใต้ปราสาทนั้นเอง . ดุรโฏฐปาทะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้อยคำของบุรุษนั้นย่อมถึงความเป็นคำที่มีปาฏิหาริย์ มิใช่หรือ .

ถูกแล้ว พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ถ้อยคำของบุรุษนั้นย่อมถึงความเป็นคำที่มีปาฏิหาริย์ .

ดุรโฏฐปาทะ ฉะนั้นเหมือนกัน หากว่าคนเหล่านี้ฟังถามเราว่า ความได้อัตตาที่หยาบ ความได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ ความได้อัตตาที่หารูปมิได้ ซึ่งท่านแสดงธรรมเพื่อให้ละเลืงนั้นว่า พวกท่านปฏิบัติอย่างไร จึงจักละสังกิเลสธรรมได้ ไวทานิยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น พวกท่านจักทำความบริบูรณ์ และความไพบลุยแห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ เป็นไฉน เมื่อเราถูกถามอย่างนี้แล้ว เราจะพึงพยากรณ์แก่เขาว่า ท่าน นี้แหละความได้อัตตาที่หยาบ ความได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ ความได้อัตตาที่หารูปมิได้ ซึ่งเราแสดงธรรมเพื่อละเลืงนั้นว่า ท่านปฏิบัติอย่างไร จึงจักละสังกิเลสธรรมได้ ไวทานิยธรรมจักเจริญยิ่งขึ้น พวกท่านจักทำความบริบูรณ์ และความไพบลุยแห่งปัญญาให้แจ้งด้วยปัญญอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ . ดุรโฏฐปาทะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาษิตย่อมถึงความเป็นภาษิตมีปาฏิหาริย์ มิใช่หรือ .

ถูกแล้ว พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาษิตย่อมถึงความเป็นภาษิตมีปาฏิหาริย์ .

[๓๐๕] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว จิตตหัตถิสาปริตรได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สมัยใดมีการได้อัตตาที่หยาบ สมัยนั้น ความได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ ความได้อัตตาที่หารูปมิได้ เป็นโมฆะ มีแต่การได้อัตตาที่หยาบเป็นเพียงแท้ สมัยใด มีการได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ สมัยนั้น ความได้อัตตาที่หยาบ ความได้อัตตาที่หารูปมิได้ เป็นโมฆะ มีแต่การได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจเป็นเพียงแท้ สมัยใด มีการได้อัตตาที่หารูปมิได้ สมัยนั้น ความได้อัตตาที่หยาบ ความได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ เป็นโมฆะ มีแต่การได้อัตตาที่หารูปมิได้เป็นเพียงแท้ .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรจิตตะ สมัยใด มีการได้อัตตาที่หยาบ สมัยนั้น ไม่นับว่าได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ ไม่นับว่าได้อัตตาที่หารูปมิได้ นับว่าได้อัตตาที่หยาบอย่างเดียว ดุรจิตตะ สมัยใด มีการได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ สมัยนั้น ไม่นับว่าได้อัตตาที่หยาบ ไม่นับว่าได้อัตตาที่หารูปมิได้ นับว่าได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจอย่างเดียว ดุรจิตตะ สมัยใด มีการได้อัตตาที่หารูปมิได้ สมัยนั้น ไม่นับว่าได้อัตตาที่หยาบ ไม่นับว่าได้อัตตาที่สำเร็จด้วยใจ นับว่าได้อัตตาที่หารูปมิได้อย่างเดียว .

[๓๐๖] ดุรจิตตะ ถ้าชนทั้งหลายฟังถามท่านว่า เธอได้มีในอดีตกาล มิใช่ว่าเธอไม่ได้มี ก็หาไม่ เธอจักมีในอนาคตกาล มิใช่ว่าเธอจักไม่มีก็หาไม่ เธอมีอยู่ในบัดนี้ มิใช่ว่าเธอไม่มีอยู่ ก็หาไม่ได้ เช่นนั้นหรือ เมื่อท่านถูกถามอย่างนี้ ท่านจะพึงพยากรณ์ว่าอย่างไร .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าเขาถามข้าพระองค์อย่างนั้น ข้าพระองค์พึงพยากรณ์ว่า ข้าพเจ้าได้มีแล้วในอดีตกาล มิใช่ว่าไม่มีก็หาไม่ได้ ข้าพเจ้าจักมีในอนาคตกาล มิใช่ว่าจักไม่มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธ์วรรค
กัททกัมมได้ ข้าพเจ้ามีอยู่ในบัดนี้ มิใช่ว่าไม่มีอยู่กัททกัมมได้ .

[๓๑๑] ดูกุรจิตตะ ถ้าเขาฟังถามท่านว่า เธอได้อัตตภาพที่เป็นอดีตแล้ว การที่เธอได้
อัตตภาพเช่นนั้นนั้นแหละ เป็นของเที่ยงแท้ การได้อัตตภาพเป็นอนาคต เป็นปัจจุบัน เป็นโมฆะ
เธอก็ได้อัตตภาพเป็นอนาคต การได้อัตตภาพเช่นนั้น ท่านนั้น เป็นของเที่ยงแท้ การได้
อัตตภาพเป็นอดีต เป็นปัจจุบัน เป็นโมฆะ เธอได้อัตตภาพเป็นปัจจุบันในบัดนี้ การได้อัตตภาพ
เช่นนั้นท่านนั้น เป็นของเที่ยงแท้ การได้อัตตภาพเป็นอดีต เป็นอนาคต เป็นโมฆะ อย่างนั้น
หรือ เมื่อท่านถูกถามอย่างนี้ จะพึงพยากรณ์ว่าอย่างไร .

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าเขาถามข้าพระองค์อย่างนั้น ข้าพระองค์พึงพยากรณ์ว่า
ข้าพเจ้าได้อัตตภาพเป็นอดีตแล้ว การได้อัตตภาพเช่นนั้นท่านนั้น เป็นของเที่ยงแท้ในสมัยนั้น
การได้อัตตภาพเป็นอนาคต เป็นปัจจุบัน เป็นโมฆะ ข้าพเจ้าจักได้อัตตภาพเป็นอนาคต การได้
อัตตภาพเช่นนั้นท่านนั้นเป็นของเที่ยงแท้ในสมัยนั้น การได้อัตตภาพเป็นอดีต เป็นปัจจุบัน เป็น
โมฆะ ข้าพเจ้าได้อัตตภาพเป็นปัจจุบันบัดนี้ การได้อัตตภาพเช่นนั้นท่านนั้นเป็นของเที่ยงแท้ใน
สมัยนี้ การได้อัตตภาพเป็นอดีต เป็นอนาคต เป็นโมฆะ .

[๓๑๒] ดูกุรจิตตะ อย่างนั้นแหละ สมัยใด มีการได้อัตตภาพที่หายาบ สมัยนั้น ไม่นับว่า
ได้อัตตภาพที่สำเร็จด้วยใจ ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่หยาบมีได้ นับว่าได้อัตตภาพที่หายาบอย่างเดียว .

ดูกุรจิตตะ สมัยใด มีการได้อัตตภาพที่สำเร็จด้วยใจ สมัยนั้น ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่หายาบ
ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่หยาบมีได้ นับว่าได้อัตตภาพที่สำเร็จด้วยใจอย่างเดียว .

ดูกุรจิตตะ สมัยใด มีการได้อัตตภาพที่หยาบมีได้ สมัยนั้น ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่หายาบ
ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่สำเร็จด้วยใจ นับว่าได้อัตตภาพที่หยาบมีได้อย่างเดียว .

ดูกุรจิตตะ เหมือนอย่างว่า นมสดจากแม่โค นมส้มจากนมสด เนยข้นจากนมส้ม
เนยใสจากเนยข้น หัวเนยใสจากเนยใส สมัยใดเป็นนมสด สมัยนั้น ไม่นับว่านมส้ม เนยข้น
เนยใส หัวเนยใส นับว่านมสดอย่างเดียวเท่านั้น สมัยใดเป็นนมส้ม สมัยนั้น ไม่นับว่านมสด
เนยข้น เนยใส หัวเนยใส นับว่าเป็นนมส้มอย่างเดียวเท่านั้น สมัยใดเป็นเนยข้น สมัยนั้น
ไม่นับว่านมสด นมส้ม เนยใส หัวเนยใส นับว่าเป็นเนยข้นอย่างเดียวเท่านั้น สมัยใดเป็น
เนยใส สมัยนั้น ไม่นับว่านมสด นมส้ม เนยข้น หัวเนยใส นับว่าเป็นเนยใสอย่างเดียวเท่านั้น
สมัยใดเป็นหัวเนยใส สมัยนั้น ไม่นับว่านมสด นมส้ม เนยข้น เนยใส นับว่าเป็นหัวเนยใส
อย่างเดียวเท่านั้น ฉะนั้น ดูกุรจิตตะ ฉะนั้นเหมือนกัน สมัยใดมีการได้อัตตภาพที่หายาบ สมัยนั้น
ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่สำเร็จด้วยใจ ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่หยาบมีได้ นับว่าได้อัตตภาพที่หายาบอย่างเดียว
เท่านั้น สมัยใดมีการได้อัตตภาพที่สำเร็จด้วยใจ สมัยนั้น ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่หายาบ ไม่นับว่าได้
อัตตภาพที่หยาบมีได้ นับว่าได้อัตตภาพที่สำเร็จด้วยใจอย่างเดียวเท่านั้น สมัยใดมีการได้อัตตภาพที่หยาบ
มีได้ สมัยนั้น ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่หายาบ ไม่นับว่าได้อัตตภาพที่สำเร็จด้วยใจ นับว่าได้อัตตภาพที่หยาบ
มีได้อย่างเดียวเท่านั้น .

ดูกุรจิตตะ เหล่านี้แลเป็นชื่อตามโลก เป็นภาษาของโลก เป็นโวหารของโลก เป็นบัญญัติ
ของโลก ที่ติดากตกล่าอยู่ มิได้ยึดถือ .

[๓๑๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ไปภูฏปาทปริพาชกได้กราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีกว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีป
ในที่มืด ด้วยคิดว่า ผู้มีจักษุจักเห็นรูป ดังนี้ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงประกาศพระธรรม
โดยอเนกปริยาย ฉะนั้นเหมือนกัน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับทั้ง
พระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก
ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป .

จิตตหัตถิสาปริบตรบรรลพพระอรหันต์ผล

ฝ่ายจิตตหัตถิสาปริบตรก็ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีกว่า
เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยคิดว่า ผู้มีจักษุจักเห็นรูป
ดังนี้ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงประกาศพระธรรมโดยอเนกปริยาย ฉะนั้นเหมือนกัน ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ
ข้าพระองค์พึงได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาค เมื่อจิตตหัตถิสาปริบตรได้บรรพชา
อุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาคแล้ว ท่านอุปสมบทแล้วไม่นานหลีกออกไปอยู่แต่ผู้เดียว
เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีตนส่งไปแล้ว ไม่ช้านานเท่าไร ก็ทำให้แจ้งซึ่งที่สุดพระบรมจรรย์
ไม่มีธรรมอันยิ่งกว่าที่กุลบุตรทั้งหลายผู้มีความต้องการ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ
ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิเลสเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ท่านจิตตหัตถิสาปริบตรได้เป็นพระ
อรหันตรูปหนึ่ง ในพระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนี้แล .

จบไปภูฏปาทสูตร ที่ ๙ .

๑๐. สุกสูต

เรื่องสุกมาณพ

[๓๑๔] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จปรินิพพานแล้วไม่นาน ท่านพระอานนทอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี .

[๓๑๕] ก็สมัยนั้น สุกมาณพโตเถยบุตร พักอยู่ในพระนครสาวัตถี ด้วยกรณียกิจบางอย่าง ครั้นนั้น สุกมาณพโตเถยบุตร เรียกมาณพน้อยคนหนึ่งมาว่า มานีแน พ่อมมาณพ พ่อจงเข้าไปหาพระอานนทที่ถึงที่อยู่แล้ว เรียนถามพระสมณอานนทผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่า มีกำลัง อยู่สำราญ ตามคำของเราว่า สุกมาณพโตเถยบุตร เรียนถามถึงท่าน และจงกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าขอโอกาส ขอท่านพระอานนท จงอนุเคราะห์เข้าไปยังนิเวศน์ของสุกมาณพโตเถยบุตรเถิด มาณพน้อยนั้นรับคำสุกมาณพโตเถยบุตรแล้ว เข้าไปหาท่านพระอานนทที่ถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระอานนท ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง จึงเรียนว่า สุกมาณพโตเถยบุตรถามถึงท่าน และเขาสิ่งมาอย่างนี้ว่า ขอท่านพระอานนท จงอนุเคราะห์เข้าไปยังนิเวศน์ของสุกมาณพโตเถยบุตรเถิด .

[๓๑๖] เมื่อมาณพน้อยกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนทได้กล่าวกะเขาวา มีไข้กาลเสียแล้วพ่อมมาณพ เผอियวันนี ฉันทิมยาถาย ถ้ากระไรไว้พรงนี้เถิด ได้เวลาและสมัยแล้ว เราจึงจะเข้าไปหา .

ขอรับคำท่านพระอานนทแล้วลุกจากที่นั่ง เข้าไปหาสุกมาณพโตเถยบุตร แล้วบอกว่า ข้าพเจ้าได้บอกพระอานนทตามคำของท่านแล้ว เมื่อข้าพเจ้าบอกอย่างนั้นแล้ว ท่านพระสมณอานนทได้กล่าวกะข้าพเจ้าว่า มีไข้กาลเสียแล้วพ่อมมาณพ เผอियวันนี ฉันทิมยาถาย ถ้ากระไรไว้พรงนี้เถิด ได้เวลาและสมัยแล้ว ฉันทิมยาถาย เราจึงจะเข้าไป ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าทำกิจที่เป็นเหตุให้ท่านพระอานนททำโอกาสเพื่อเข้ามาฉันในวันพรงนี้แล้ว .

สุกสูต อริยขันธ ๓ - อริยศีลขันธ

[๓๑๗] พอล่วงราตรีนั้นไป เวลาเช้าท่านพระอานนทครองอันตราวาสก แล้วถือบาตรจีวร มีพระเจตภิกษุเป็นปัจฉาสมณะ เข้าไปยังนิเวศน์ของสุกมาณพโตเถยบุตรแล้ว นั่งบนอาสนะที่เขาปลาดไว้ .

ครั้นนั้น สุกมาณพโตเถยบุตร เข้าไปหาท่านพระอานนท แล้วปราศรัยกับท่าน ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กล่าวว่า ท่านพระอานนท เป็นอภิกุฎฏกอยู่ในสำนักใกล้ชิดท่านพระโคตมมมานัน ท่านพระโคตมได้ตรัสสรรเสริญคุณแห่งธรรมเหล่าใด และทรงยังประชุมชนนี้ ให้สมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่ในธรรมเหล่าใด ท่านพระอานนทควรจะรู้ธรรมนั้น ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ท่านพระโคตม ได้ตรัสสรรเสริญคุณแห่งธรรมเหล่าไหน และทรงยังประชุมชนนี้ ให้สมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่ในธรรมเหล่าไหน .

อริยขันธ ๓

อริยศีลขันธ

ท่านพระอานนทตอบว่า ดูกมาณพ พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสสรรเสริญขันธ ๓ และทรงยังประชุมชนนี้ ให้สมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่ในขันธ ๓ นี้ ขันธ ๓ เป็นไฉน? คือ สิลขันธอันเป็นอริยะ สมาริขันธอันเป็นอริยะ ปัญญาขันธเป็นอริยะ ดูกมาณพ พระผู้มีพระภาค ได้ตรัสสรรเสริญขันธ ๓ นี้ และทรงยังประชุมชนนี้ ให้สมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่ในขันธ ๓ นี้ .

[๓๑๘] ข้าแต่ท่านพระอานนท สิลขันธอันเป็นอริยะ ที่ท่านพระโคตมได้ตรัสสรรเสริญ และทรงยังประชุมชนนี้ ให้สมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่เป็นไฉน?

ดูกมาณพ พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ถกหบัติ บตรกถหบัติ หรือผู้เกิดเฉพาะในตระกูลใด ตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ได้ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้ศรัทธาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักรว่า ขรवासคับแคบ เป็นทางมาแห่งลึ บรพพาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียวดุจสังข์ขัด ไม่ใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรพชิต สมัยต่อมา เขาจะกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครือญาติน้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรพชิต . เมื่อบวชแล้ว สำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่ ถึงพร้อมด้วยมรยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรมวจีกรรมที่เป็นกุศล มีอาชีพรบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีล คัมภีร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ทวารในอินทรีทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สิ้นโดยะ .

จุลศีล

[๓๑๙] ดูรมาณพ อย่างไร ภิกษุจึงชื่อว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล .

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ
วางศตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์ แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่
ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของ
ที่เขาให้ ไม่ประพฤติตนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำ
เป็นหลักฐาน ควารถือได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างโน้นแล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้าง
กัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้
พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำ
ที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขวนให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง
พูดอิงอรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วย
ประโยชน์ โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุตคาม .

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึก
แก่กุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการทัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอมและ
เครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .

๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .

๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .

๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบทูตกรรมและการรับใช้ .

๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราซึ่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่อง
ตวงวัด .

๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .

๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และกรรโชก
แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบจุลศีล .

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุตคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากพิชคามและภุตคามเห็นปานนี้
คือ พืชเกิดแต่เหง้า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ด
เป็นที่ครบห้า แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคน้ำที่ทำการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคน้ำที่ทำการสะสมไว้
เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่อง
ประเทืองผิว สะสมของหอม สะสมอมิส แม้ข้อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่
กุศลเห็นปานนี้ คือ การฟ้อน การขับร้อง การประโคมมหรสพมีการรำเป็นต้น การเล่านิยาย
การเล่นปรบมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตลกกลอง ฉากภาพบ้านเมืองที่สวยงาม การเล่น
ของคนฉันทาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ชนช้าง ชนม้า ชนกระบือ ชนโค ชนแพะ
ชนแกะ ชนไก่ รบนกกระทา รำกระบือกระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล
การจัดกระบวนทัพ กองทัพ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง .

๔ . ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวายุคการเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น
อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุค
การเล่นอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากรุกแถวละแปดตา แถวละ
สิบตา เล่นหมากรุกสิบตา เล่นดวด เล่นหมากรุกไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้เหิง เล่นกำทาย เล่นสะกา
เล่นเป่าใบไม้ เล่นไถน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นดวงทราย เล่นรถน้อยๆ เล่น
รถน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอ
ประการหนึ่ง .

๕ . ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่
เห็นปานนี้ คือ เตี้ยมมีเท้าเก็นประมาณ เตี้ยมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว
เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มีลวดลายเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดขน
เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะ และเสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง
เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินเกมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทอง
และเงิน เครื่องลาดขนแกะจนางพ่อน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า
เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่อชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดี
ทำด้วยหนังขมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้างแม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอ
ประการหนึ่ง .

๖ . ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว
เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุค
ประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวเห็นปานนี้ คือ อบตัว โคล-

* อวัยวะ อาบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แต่งตัว ตัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า
ทาปาก ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กลักยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้า
ประดับวิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พัดวาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้
ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง .

๗ . ภิกษุเว้นขาดจากตริจจณกถา เช่น อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก
จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบตริจจณกถา เห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราช
เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า
เรื่องที่นั่ง เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร
เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำนน้ำ เรื่องคนที่ลวงลับ
ไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ
แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง .

๘ . ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้
เช่น ว่าท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่าน
ปฏิบัติผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์
คำที่ควรจะกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน
ข้อที่ท่านเคยฆ่าของมาผั้นแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าข่มท่านได้แล้ว
ท่านจงถอนวาตะเสีย มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง .

๙ . ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบพฤติกรรมและการรับใช้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคประกอบพฤติกรรมและการรับใช้
เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทาสของพระราช ราชมหาอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี
และภรรมาว่า ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้
ในที่โน้นมา ดังนี้ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง .

๑๐ . ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวง และการพูดเลียบเคียง เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูดหวาน-
* ล้อม พูดและเล็ม แสวงหาลาภด้วยลาภ แม้ข้อนี้ก็เป็นที่ลืมนึกของเธอประการหนึ่ง .

จบมัชฌิมสูตร .

มหาศีล

[๓๒๐] ๑ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลียงชีพ โดยทางผิดด้วยตริจจณวิชา เช่นอย่าง
สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลียงชีพโดยทางผิดด้วย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ติรัจฉานวิชา เห็นปานนี้ คือ ทายอวียะ ทายนิมิต ทายอุปบาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ
ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชดเชกบบบูชาไฟ ทำพิธีชด
ร่าบูชาไฟ ทำพิธีชดเชกบบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเปา
บูชาไฟ ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวียะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอ
ปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ
เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอยาเสียงนก เป็นหมอยาเสียงกา
เป็นหมอยาอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอยาเสียงสัตว์ แม่นี่ก็เป็นศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพ โดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโคชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะศัตราร
ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะครุ ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี
ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทาย
ลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคสุภะ ทายลักษณะโค
ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย
ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค แม่นี่ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโคชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราที่พัว พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายใน
จักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชา
ภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ๆ แม่นี่
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโคชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจักรพรรดาส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาว
นักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์ และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมีหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระเจ่าง จันทร-
* คราสจักมีผลเป็นอย่างไร สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างไร นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร
ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร มือกกาบาต
จักมีผลเป็นอย่างไร มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างไร แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างไร ฟ้าร้องจักมีผล
เป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมองจักมีผลเป็น
อย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระเจ่างจักมีผลเป็นอย่างไร แม่นี่ก็เป็นศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโคชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก
จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรครมิได้ หรือนับคะแนน คำนวณ
นับประมวล แต่งกาพย์ โลกยตศาตร์ แม่นี่ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโคชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวามงคล ให้ฤกษ์วิรามงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หยาร้าง
ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้สิ้นกระดัง ร่ายมนต์ให้
ค้างแข็ง ร่ายมนต์ให้มื่อสัน ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอยาทรงกระจก เป็นหมอยา
หญิงสาว เป็นหมอยาทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ
ทำพิธีเชิญขวัญ แม่นี่ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโคชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีรับบาป ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน
ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรือน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่
พ่นน้ำมัน รดน้ำมัน ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสาธอก ประยาถาย ประยาถายโทษเบื้องบน
ประยาถายโทษเบื้องล่าง ประยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยานัตถ์ ประยาทาแก้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ปรุญหาสมมาน ปายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใสยา ชะแผล แม่ชื่อนี้ก็เป็นพี่ของเธอ
ประการหนึ่ง .

ดูกรมาณพ ภิกษุสมบุรณด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เลย เพราะศีลสังวร
นั้น เปรียบเหมือนนกขีตริย์ผู้ได้มรธาภิเษก กาจัตราชัตตรุได้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ
เพราะราชัตตุนั้น ดูกรมาณพ ภิกษุก็ฉันนั้น สมบุรณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัย
แต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุสมบุรณด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันปราศจากโทษ
ในภายใน ดูกรมาณพ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล .

จบมหาศีล .

ดูกรมาณพ ศีลชั้นอื่นเป็นอริยะนี้แล ที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสรรเสริญ และทรงยัง
ประชุมชนนี้ ให้สมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่ อยู่นี้ ในพระธรรมวินัยนี้ ยังมีภิกษุที่ยัง
ยิ่งขึ้น ไปอยู่อีก .

ส. ข้าแต่ท่านพระอานนท์ น้าอัศจรรย์นัก ไม่เคยมีมาแล้ว ศีลชั้นอื่นเป็นอริยะนี้
บริบูรณ์แล้ว มิใช่ไม่บริบูรณ์ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นศีลชั้นอื่นเป็นอริยะที่บริบูรณ์อย่างนี้ ในสมณะ-

*พราหมณ์เหล่าอื่นภายนอกพระศาสนานี้เลย ท่านพระอานนท์ สมณพราหมณ์เหล่าอื่นภายนอก
พระศาสนานี้ พึงเห็นศีลชั้นอื่นเป็นอริยะที่บริบูรณ์แล้วอย่างนี้ในตน เขาเหล่านั้นจะพึงพอใจ
เพราะเหตุเพียงเท่านั้นแล ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นเป็นอันพอแล้ว ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นเป็นอันทำเสร็จ
แล้ว สำคัญตนว่า เราได้บรรลุถึงประโยชน์แห่งสามัญญคุณแล้วโดยลำดับ ไม่มีภิกษุภิกษุจะ
จะยิ่งขึ้นไปอีก แต่ท่านพระอานนท์ก็ยกกล่าวอย่างนี้ว่า ในพระธรรมวินัยนี้ ยังมีภิกษุที่ยัง
ยิ่งขึ้นไปอยู่อีก .

อริยสมาธิขั้น

[๓๒๑] ส. ข้าแต่ท่านพระอานนท์ สมาธิขั้นอื่นเป็นอริยะที่ท่านพระโคตมได้ตรัส
สรรเสริญ และทรงยังประชุมชนนี้ให้สมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่นั้น เป็นไฉน .

อ. ดูกรมาณพ อย่างไร ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย? ดูกรมาณพ
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เรื่อย่อมปฏิบัติเพื่อ
สำรวมจักขุทวาร ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คืออกิขณาและ
โทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาจักขุทวาร ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุทวาร ภิกษุพึงเสี่ยง
ด้วยโสต . . . ตมกลืนด้วยฆานะ . . . ลิ้มรสด้วยชีวหา . . . ถูกต้องโงฐรู้พพะด้วยกาย . . . รู้แจ้ง
ธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เรื่อย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทวาร
ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามกคืออกิขณาและโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่า
รักษามโนทวาร ชื่อว่าถึงความสำรวมในมโนทวาร ภิกษุประกอบด้วยอินทรีสังวรอันเป็นอริยะ
เช่นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน ดูกรมาณพ ด้วยประการดังกล่าวมานี้
แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย .

[๓๒๒] ดูกรมาณพ อย่างไร ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ? ดูกร
มาณพ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการเล ในการ
เหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาฏิ บาตรและจีวร ในการฉัน
การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ในการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน
การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง ดูกรมาณพ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อ
ว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ .

[๓๒๓] ดูกรมาณพ อย่างไรภิกษุชื่อว่า เป็นผู้สันโดษ? ดูกรมาณพ ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทาง
ทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดูกรมาณพ นกมีปีก จะบินไปทางทิศภาคใดๆ ก็มีแต่ปีกของตัวเอง
เป็นการบินไปฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วย
บิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดูกรมาณพ ด้วย
ประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้สันโดษ .

[๓๒๔] ภิกษุนั้น ประกอบด้วยศีลขั้น อินทรีสังวร สติสัมปชัญญะและสันโดษ
อันเป็นอริยะเช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า
ป่าขลุ่ย ที่แจ้ง ลอมฟาง ในกาลภายหลังภัต เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกาย
ตรง ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอละความเพ่งเล็ง มีใจปราศจากความเพ่งอยู่ ย่อมชำระจิตให้
บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้ ละความประทุษร้าย คือ พยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณาหวัง
ประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้ายคือพยาบาทได้ ละ
ถีนมิทระแล้ว เป็นผู้ปราศจากถีนมิทระ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะ
อยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากถีนมิทระได้ ละอุทธัจจกุกกุจจะ เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ ณ
ภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจกุกกุจจะได้ ละวิจิกิจฉา เป็นผู้ข้ามวิจิกิจฉา
ไม่มีความคลางแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉาได้ .

อุปมานิเวศน์

[๓๒๕] ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงกุ่มนี้ไปประกอบภารงาน การงานของเขา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค จะพึงสำเร็จผล เขาจะพึงใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้น และทรัพย์ที่เป็นกำไรของเขาจะพึงมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราก่อนนี้ไปประกอบ การงาน บัดนี้ การงานของเราสำเร็จผลแล้ว เราได้ใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้นแล้ว และ ทรัพย์ที่เป็นกำไรของเราจะมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา ดังนี้ เขาจะพึง ได้รับความปราโมทย์ ถึงความ โสมนัส มีความ ไม่มีหนี้เป็นเหตุ จันใด .

ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นผู้มีอาพาร ถึงความลำบาก เจ็บหนัก บริโภค อาหารไม่ได้ และไม่มีการล้างกาย สมัยต่อมา เขาจะพึงหายจากอาพารนั้น บริโภคอาหารได้ และมีการล้างกาย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นผู้มีอาพารถึงความลำบาก เจ็บหนัก บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีการล้างกาย บัดนี้ เราหายจากอาพารนั้นแล้ว บริโภคอาหารได้ และมีการล้างกายเป็นปกติ ดังนี้ เขาจะพึง ได้รับความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความ ไม่มีโรคเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงถูกจำอยู่ในเรือนจำ สมัยต่อมา เขาจะพ้นจาก เรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรเลย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน เราถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้ เราพ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัยแล้ว และเราไม่ต้อง เสียทรัพย์อะไรเลย ดังนี้ เขาจะพึง ได้รับความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีการพ้นจากเรือนจำ นั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นทาส ไม่ได้พึงตัวเอง พึ่งผู้อื่น ไปไหน ตามความพอใจไม่ได้ สมัยต่อมา เขาจะพ้นจากความความเป็นทาสนั้น พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นทาส พึ่งตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่น ไปไหนตามความพอใจไม่ได้ บัดนี้ เราพ้นจากความความเป็นทาสนั้น แล้ว พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ ดังนี้ เขาจะพึงได้ ได้รับความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความเป็นไทยแก่ตัวนั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนบุรุษ มีทรัพย์ มีโภคสมบัติ พึ่งเดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า สมัยต่อมา เขาจะข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ บรรลุถึงหมู่บ้าน อันเกษมปลอดภัยโดยสวัสดิ์ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีทรัพย์ มีโภคสมบัติ เดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า บัดนี้ เราข้ามพ้นทางกันดารนั้น บรรลุ ถึงหมู่บ้านอันเกษม ปลอดภัยโดยสวัสดิ์แล้ว ดังนี้ เขาจะพึง ได้รับความปราโมทย์ ถึงความ โสมนัส มีภูมิสถานอันเกษมนี้เป็นเหตุ จันใด .

ดูกรมาณพ ภิกษุพิจารณาเห็นนิรโรค ๕ ประการเหล่านี้ ก็ยังละไม่ได้ในตนเหมือนหนึ่ง เหมือนโรค เหมือนเรือนจำ เหมือนความเป็นทาส เหมือนทางไกลกันดาร และเธอพิจารณา เห็นนิรโรค ๕ ประการที่ละได้แล้วในตน เหมือนความไม่มีหนี้ เหมือนความไม่มีโรค เหมือน การพ้นจากเรือนจำ เหมือนความเป็นไทยแก่ตน เหมือนภูมิสถานอันเกษม จันนั้นแล .

รูปฌาน ๔

เมื่อเธอพิจารณาเห็นนิรโรค ๕ เหล่านี้ ที่ละแล้วในตน ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อ ปราโมทย์แล้วย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้วย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น เธอสังจจากกาม สังจจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เธอทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอัมชาบชานด้วยปีติและสุขเกิดแต่ วิเวก ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกจะไม่ถูกต้อง ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนพนักงานสรงสนาน หรือลูกมือพนักงานสรงสนานผู้ฉลาด จะพึง ใส่จรรณสีตัวลงในภาชนะสำริด แล้วพรมด้วยน้ำ หมักไว้ ตกเวลาเย็นก่อนจรรณสีตัวซึ่งยางขีมิ ไปจับติดกันทั่วทั้งหมัด ย่อมไม่กระจ่ายออก จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้น เอิบอัมชาบชานด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวกจะไม่ถูกต้อง ข้อนี้เป็นสมาธิของเธอประการหนึ่ง .

[๓๒๖] ดูกรมาณพ อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตใน ภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุข เกิดแต่สมาธิอยู่ เธอทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอัมชาบชาน ด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิจะไม่ถูกต้อง ดูกร มาณพ เปรียบเหมือนห้วงน้ำลึก มีน้ำป็นปวน ไม่มีทางที่น้ำจะไหลมาได้ ทั้งในด้านตะวันออก ด้านใต้ ด้านตะวันตก ด้านเหนือ ทั้งฝนก็ไม่ตกเพิ่มตามฤดูกาล แต่สายน้ำเย็นพุดขึ้นจากห้วง น้ำนั้นแล้ว จะพึงทำห้วงน้ำนั้นแหละให้ชุ่มชื้นเอิบอัมชาบชานด้วยน้ำเย็น ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งห้วงน้ำนั้นทั้งหมด ที่น้ำเย็นจะไม่พึงถูกต้องจันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ย่อมทำกายนี้แหละ ให้ชุ่มชื้นเอิบอัมชาบชานด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธิ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอ ทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่สมาธิจะไม่ถูกต้อง แม้ข้อนี้ก็เป็นสมาธิของเธอประการหนึ่ง .

[๓๒๗] ดูกรมาณพ อีกประการหนึ่ง ภิกษุมีอุเบกขา มีสติมีสัมปชัญญะ เสวยสุข ด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌาน ที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่าผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มื่อเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข เธอทำกายนี้ให้ชุ่มชื้นเอิบอัมชาบชานด้วยสุขอันปราศจากปีติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัวที่สุขปราศจากปิตีจะไม่ถูกต้อง ดุรมาณพ เปรียบ
เหมือนในกอบัวขาว ในกอบัวหลวง หรือในกอบัวขาว ดอกบัวขาว ดอกบัวหลวง หรือ
ดอกบัวขาว บางเหล่าซึ่งเกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ น้ำหล่อเลี้ยงไว้
ดอกบัวเหล่านั้น ชุ่มชื้นเอิบอาบซาบซึมด้วยน้ำเย็นตลอดยอด ตลอดเงา ไม่มีเอกเทศไหนๆ
แห่งดอกบัวขาว ดอกบัวหลวง หรือดอกบัวขาวทั่วทุกส่วน ที่น้ำเย็นจะไม่พึงถูกต้อง ฉันท
ภิกษุก็ฉันทนั้นแล ย่อมทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอาบซาบซึมด้วยสุขปราศจากปิตี ไม่มีเอกเทศ
ไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่สุขปราศจากปิตีจะไม่ถูกต้อง แม้ข้อนี้ก็ประสารของเธ
ประการหนึ่ง .

[๓๒๘] ดุรมาณพ อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตถกถมาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสขละทุกข์ และดับโสมนัสโหมนัสก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิอยู่
เธอนั่งแผ่ไปทั่วกายนี้แหละ ด้วยใจอันบริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอ
ทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิผ่องแผ้วจะไม่ถูกต้อง ดุรมาณพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงนั่งคลุมตัว
ตลอดศีรษะด้วยผ้าขาว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายทุกๆ ส่วนของเขาที่ผ้าขาวจะไม่ถูกต้อง
ฉันท ภิกษุก็ฉันทนั้นแล เธอนั่งแผ่ไปทั่วกายนี้แหละด้วยใจอันบริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีเอกเทศ
ไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัวที่ใจอันบริสุทธิผ่องแผ้วจะไม่ถูกต้อง แม้ข้อนี้ก็ประสารของเธ
ประการหนึ่ง .

ดุรมาณพ สมาริขันธอันเป็นอริยะนี้แล ที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสรรเสริญและทรงยัง
ประชุมชนนี้ให้สมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่ อนึ่ง ในพระธรรมวินัยนี้ ยังมีกรณียกิจที่ยิ่งขึ้น
ไปอยู่อีก .

ส. ข้าแต่ท่านพระอานนท์ นาคัจจรายันิก ไม่เคยมีมาแล้ว สมาริขันธอันเป็นอริยะนี้
บริบูรณ์แล้ว มิใช่ไม่บริบูรณ์ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นสมาริขันธอันเป็นอริยะของท่านพระอานนท์ ที่
บริบูรณ์แล้วอย่างนี้ในสมณพราหมณ์เหล่าอื่น ภายนอกพระศาสนานี้เลย ข้าแต่ท่านพระอานนท์
ก็สมณพราหมณ์เหล่าอื่น ภายนอกพระศาสนานี้พึงเห็นสมาริขันธอันเป็นอริยะที่บริบูรณ์แล้ว
อย่างนี้ในตน เขาเหล่านั้นจะพึงพอใจด้วยสมาริขันธเพียงเท่านี้ พอแล้วด้วยสมาริขันธเพียง
เท่านั้นว่า เราได้ทำสมาริขันธเสร็จแล้ว สำคัญตนว่า เราได้บรรลุถึงประโยชน์แห่งสามัญคุณ ไม่
มีการณียกิจอะไรๆ ที่ยิ่งขึ้นไปอีก . แต่ท่านพระอานนท์ก็ยกกล่าวอย่างนี้ว่า อนึ่งในธรรมวินัยนี้ยัง
มีการณียกิจที่ยิ่งขึ้นไปอยู่อีก .

อริยปัญญาขันธ

[๓๒๙] ส. ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ปัญญาขันธอันเป็นอริยะที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัส
สรรเสริญและยังทรงประชุมชนนี้ ในสมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่นั้น เป็นโจน .

วิชา ๘

วิปัสสนาญาณ

อ. ภิกษุหนึ่งเมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ตังมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสนะ . เธอ
ย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรานี้แล มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโต
ขึ้นด้วยข้าวสุกและขมมสดี ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพั้น มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็น
ธรรมดา และวิญญานของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องจากอยู่ในกายนี้ . ดุรมาณพ เปรียบเหมือน
แก้วไพฑูรย์อันงามเกิดเองอย่างบริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรไนดีแล้ว สุกใส แวววาว
สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียวเหลืองแดงขาวหรือนวลร้อยอยู่ในนั้น บุรุษมีจักขุจะพึงหยิบ
แก้วไพฑูรย์นั้นวางไว้ในมือแล้วพิจารณาเห็นว่า แก้วไพฑูรย์นั้นงาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์
แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรไนดีแล้ว สุกใส แวววาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียวเหลืองแดง
ขาวหรือนวลร้อยอยู่ในแก้วไพฑูรย์นั้น ฉันท ภิกษุก็ฉันทนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตังมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้ม
โน้มจิตไปเพื่อญาณทัสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรานี้แล มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔
เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตด้วยข้าวสุกและขมมสดี ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพั้น มีอันทำลาย
กระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญานของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องจากอยู่ในกายนี้
ข้อนี้เป็นปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

มโนเมยิทธิญาณ

[๓๓๐] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ตังมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ
คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง .
ดุรมาณพ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักไส้ออกจากหญาปล้อง เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า
นี้หญาปล้อง นี้ไส้ หญาปล้องอย่างหนึ่ง ไส้อย่างหนึ่ง ก็แต่ไส้ชักออกจากหญาปล้องนั่นเอง
อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักดาบออกจากฝัก เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่ดาบ นี่ฝัก
ดาบอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง ก็แต่ดาบชักออกจากฝักนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษ
จะพึงชักงูออกจากคราบ เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่งู นี่คราบ งูอย่างหนึ่ง คราบอย่างหนึ่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ก็แต่งชกออกจากคราบน้ำอง ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ เธอยอม
โน้มโน้มมจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะ
น้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง แม้ข้อนี้ก็เป็นปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

อิทธิวิธญาณ

[๓๓๑] ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มมจิตไปเพื่ออิทธิวิธ เธอบรรลุ
อิทธิวิธหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏ
ก็ได้ ทำให้หายไปได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลง
แม้ในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศ
เหมือนนกก็ได้ ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจ
ทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ . ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนช่างหล่อหรือลูกมือของช่างหล่อ
ผู้ฉลาด เมื่อนวดดินดีแล้ว ต้องการภาชนะชนิดใดๆ พึงทำภาชนะชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้
อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างงาหรือลูกมือของช่างงาผู้ฉลาด เมื่อแต่งงาดีแล้ว ต้องการเครื่องงา
ชนิดใดๆ พึงทำเครื่องงาชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือ
ของช่างทองผู้ฉลาด เมื่อหลอมทองดีแล้ว ต้องการทองรูปพรรณชนิดใดๆ พึงทำทองรูปพรรณ
ชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มมจิตไป
เพื่ออิทธิวิธ เธอบรรลุอิทธิวิธหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียว
ก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้
ผุดขึ้นต่ำลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไป
ในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ ซึ่งมฤทธิมีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้
ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ แม้ข้อนี้ก็เป็นปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

ทิพยโสตญาณ

[๓๓๒] ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มมจิตไปเพื่อทิพยโสตธาตุ . เธอยอม
ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตธาตุอัน
บริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ . ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนบุรุษเดินทางไกล เขาจะฟังได้ยินเสียง
กลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง เสียงสังข์บ้าง เสียงบัณเฑาะว์บ้าง เสียงเปิงมางบ้าง เขาจะฟัง
เข้าใจว่า เสียงกลองดังนี้บ้าง เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงสังข์ดังนี้บ้าง เสียงบัณเฑาะว์ดังนี้บ้าง
เสียงเปิงมางดังนี้บ้าง ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มมจิตไป
เพื่อทิพยโสตธาตุ เธอยอมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกล
และใกล้ด้วยทิพยโสตธาตุอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตของมนุษย์ แม้ข้อนี้ก็เป็นปัญญาของเธอประการ
หนึ่ง .

เจโตปริยญาณ

[๓๓๓] ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มมจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ .
เธอยอมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือจิตมีราคะ ก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิต
ปราศจากราคะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ
ก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้ว่าจิตปราศจาก
โมหะ จิตหลุด ก็รู้ว่าจิตหลุด หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมรรค ก็รู้ว่าจิตเป็น
มรรค หรือจิตไม่เป็นมรรค จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่น
ยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ
ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น .
ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนหญิงสาวชายหนุ่มที่ชอบการแต่งตัว เมื่อส่องดูเงาหน้าของตนใน
กระจกอันบริสุทธิ์สะอาด หรือในภาชนะน้ำอันใส หน้ามีไฟ ก็จะพึงรู้ว่าหน้ามีไฟ หรือหน้า
ไม่มีไฟ ก็จะพึงรู้ว่าหน้าไม่มีไฟ ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มม
จิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอยอมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือจิตมีราคะ
ก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ
หรือจิตปราศจากโทสะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจาก
โมหะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหลุด ก็รู้ว่าจิตหลุด หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน
จิตเป็นมรรค ก็รู้ว่าจิตเป็นมรรค หรือจิตไม่เป็นมรรค ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมรรค จิตมีจิตอื่น
ยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ
ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น แม่ชื่อนี้ก็เป็นปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ

[๓๓๔] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติญาณ .
เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบ
ชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอด
วัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น
มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนด
อายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แม่ในภพนั้น เราก็คือมีชื่ออย่างนั้น
มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนด
อายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอัน
มากพร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรมลพ เปรียบเหมือนบุรุษจะฟังจาก
บ้านตนไปบ้านอื่น แล้วจากบ้านนั้นไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้นกลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม
เขาจะฟังระลึกได้อย่างนี้ว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านนั้น เราได้ยินอย่างนั้น
ได้เห็นอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น เราได้จากบ้านเมื่อนั้นไปยังบ้านโน้น แม่ในบ้าน
นั้นเราก็คือได้ยินอย่างนั้น ได้เห็นอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น แล้วเรากลับจากบ้านนั้น
มาสู่บ้านของตนตามเดิม ดังนี้ จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้ม
จิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติญาณ เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้
หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง
สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง
ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมาก
บ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น
เสวยสุขทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น
แม่ในภพนั้นเราก็คือมีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวย
สุขทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อม
ระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ แม่ชื่อนี้ก็เป็น
ปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

จุตูปปาตญาณ

[๓๓๕] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จติและอุปบัติของ
สัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณ
ทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วง จักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์
ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า
เป็นมิถิลาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิถิลาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อม
เข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต
ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ
ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัด ซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมด้วยประการฉะนี้ เปรียบเหมือนปราสาทตั้ง
อยู่ ณ ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่ชน
กำลังเข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง
๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านี้เข้าสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน
เหล่านี้สัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร จันใด ภิกษุ
ก็จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่
การงาน ต้มมัน ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จติและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย
เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี
ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม
ว่า สัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็น
มิถิลาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิถิลาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้า
ถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต
ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์กำลังจติ กำลัง
อุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ แม่ชื่อนี้ก็เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

อาสวัชชญาณ

[๓๓๖] ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออาสวัชชญาณ
ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา
เหล่านี้ อาสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้
จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มี
ญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี . ดูกรมาณพ เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขาใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว
บุรุษผู้มีจิตขุ่นอยู่บนขอบสระนั้น จะพึงเห็นหอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก่อนกรวดและ
ก่อนหินบ้าง ฟุ้งปลาบ้าง กำลังว่ายอยู่บ้าง หยตอยู่บ้าง ในสระน้ำนั้น เขาจะพึงคิดอย่างนี้ว่า
สระน้ำนี้ใสสะอาด ไม่ขุ่นมัว หอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก่อนกรวดและก่อนหินบ้าง
ฟุ้งปลาบ้าง เหล่านี้กำลังว่ายอยู่บ้าง กำลังหยตอยู่บ้าง ในสระน้ำนั้น ดังนี้ จันใด ภิกษุก็จันนั้น
แล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน
ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออาสวัชชญาณ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า
นี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้ อาสวะ นี้อาสวสมุทัย
นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ
แม้จากภवासวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติ
สิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี
แม้ข้อนี้ก็ปัญญาของเธอประการหนึ่ง .

สุกขมาณพแสดงตนเป็นอุบาสก

[๓๓๗] ดูกรมาณพ ปัญญาชั้นธัมมเป็นอริยะนี้แล ที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสรรเสริญ
และทรงยังประชชนนี้ให้สมทาน ให้ตั้งอยู่ ให้ดำรงอยู่ และในพระธรรมวินัยนี้ มิได้มี
กรณียกิจที่ยิ่งขึ้นไปอีก .

ส. ข้าแต่ท่านพระอานนท์ นาอัศจรรย์นัก ไม่เคยมีมาแล้ว ปัญญาชั้นธัมมเป็นอริยะนี้
บริบูรณ์แล้ว มิใช่ไม่บริบูรณ์ ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นปัญญาชั้นธัมมเป็นอริยะที่บริบูรณ์แล้วอย่างนี้
ในสมณพราหมณ์พวกอื่นภายนอกพระศาสนานี้เลย และในธรรมวินัยนี้ ไม่มีการณียกิจอะไรที่
ยิ่งขึ้นไปอีก .

ข้าแต่ท่านพระอานนท์ผู้เจริญ ภาษิตของท่านแจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่านพระอานนท์ผู้เจริญ
ภาษิตของท่านแจ่มแจ้งนัก เปรียบเหมือนบุคคผลหายของทีดว่า เปิดช่องที่ปิด บอกทางเกตุ
หลงทาง หรือสองประตูในที่มืด ด้วยคิดว่าผู้มีจิตจักเห็นรูป ดังนี้ จันใด พระอานนท์ประกาศ
พระธรรมโดยอเนกปริยาย จันนั้นเหมือนกัน ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ข้าพเจ้านี้ขอถึงท่านพระ-

* โคตม พระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอท่านพระอานนท์ จงจำข้าพเจ้าว่าเป็นอุบาสก
ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฉะนี้แล .

จบสุกขสูตร ที่ ๑๐

-----

๑๑. เกวัฏฐสูตร

เรื่องนายเกวัฏฐ (ชาวประมง)

[๓๓๘] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ประทับอยู่ ณ สวนมะม่วงของปาวาริกเศรษฐี เขตเมือง
นาลันทา. ครั้นนั้น เกวัฏฐ ฤๅหบดีบุตร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท
แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง. ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ เมืองนาลันทานี้ เป็นเมืองมั่งคั่งสมบูรณ์ มีผู้คนมาก คับคั่งไปด้วยมนุษย์
ล้วนแต่เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเป็นอย่างยิ่ง ขอประทานโอกาสเกิดพระเจ้าข้า ขอพระผู้มี-

* พระภาคทรงชี้ภิกษุรูปหนึ่ง ที่จักกระทำอิทธิปาฏิหาริย์อันเป็นธรรมที่ยังขาดของมนุษย์ได้ เมื่อ
เป็นเช่นนั้น ชาวเมืองนาลันทานี้จักเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเป็นอย่างยิ่ง สุดท้ายจะประมาท เมื่อ
เกวัฏฐ ฤๅหบดีบุตรกราบทูลดังนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า ดูกรเกวัฏฐ เรามิได้แสดง
ธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า มาเกิดภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงกระทำอิทธิปาฏิหาริย์อันเป็น
ธรรมที่ยังขาดของมนุษย์ แก่ฤๅหบดี ผู้นั่งชาวห่มขาวดังนี้. เกวัฏฐ ฤๅหบดีบุตร ได้กราบทูล
เป็นคำรบสองว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มิได้จำกัด พระผู้มีพระภาค
เพียงแต่กราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมืองนาลันทานี้ เป็นเมืองมั่งคั่งสมบูรณ์ มีผู้
คนมาก คับคั่งไปด้วยมนุษย์ ล้วนแต่เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเป็นอย่างยิ่ง ขอประทานโอกาส
เกิดพระเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคทรงชี้ภิกษุรูปหนึ่ง ที่จักกระทำอิทธิปาฏิหาริย์อันเป็นธรรมที่
ยังขาดของมนุษย์ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ชาวเมืองนาลันทานี้จักเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคเป็นอย่างยิ่ง
สุดท้ายจะประมาท แม้ครั้งที่ ๓ เกวัฏฐ ฤๅหบดีบุตรก็ได้กราบทูลอย่างนั้น .

ปาฏิหาริย์ ๓ ประการ-อิทธิปาฏิหาริย์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค

[๓๓๙] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรเกวัญ ปาฏิหาริย์ ๓ อย่างนี้ เราทำให้แจ้งด้วยปัญญา อันยังด้วยตนเองแล้ว จึงได้ประกาศให้รู้ ปาฏิหาริย์ ๓ อย่างนี้เป็นไหน? คือ อิทธิปาฏิหาริย์ ๑ อาเทศนาปาฏิหาริย์ ๑ อนุสาสนีปาฏิหาริย์ ๑ ก็อิทธิปาฏิหาริย์เป็นไหน? ดูกรเกวัญ ภิษในธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือคนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปได้ ทะลฝ่า กำแพง ภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงเหมือนแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอานุภาพมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจด้วยกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ เพราะเหตุดังนี้ นั้น บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งที่มีศรัทธาเลื่อมใส เห็นภิกษุรูปนั้นแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง . . . ครั้นแล้วเขาจะบอกแก่คนผู้ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส คนใดคนหนึ่งว่า อัจฉรย์จริงหนอ ท่านไม่เคยมีมาเลย ท่าน ความที่สมณะมีฤทธิ์มาก ความที่สมณะมีอานุภาพมาก ข้าพเจ้าได้เห็นภิกษุรูปนี้แสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง . . . เมื่อเป็นเช่นนั้น คนผู้ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส นั้น จะฟังกล่าวกะคนผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใสอย่างนี้ว่า ท่าน มีวิชาอย่างหนึ่งชื่อว่า คันธาริ ภิษุรูปนั้นแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง . . . ได้ด้วยวิชาชื่อว่า คันธาริ นั้น ดูกรเกวัญ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไหน? คนผู้ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส นั้น จะฟังกล่าวอย่างนั้นกะคนผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใส นั้นบ้างไหม ฟังกล่าวพระเจ้าข้า ดูกรเกวัญ เราเล็งเห็นโทษในอิทธิปาฏิหาริย์อย่างนี้แล จึงอึดอัด ระอา เกลียดอิทธิปาฏิหาริย์ .

อาเทศนาปาฏิหาริย์

[๓๔๐] ดูกรเกวัญ ก็อาเทศนาปาฏิหาริย์เป็นไหน? ภิษในธรรมวินัยนี้ ย่อมทลายใจ ทลายความรู้สึกในใจ ทลายความนึกคิด ทลายความตรองของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นได้ว่า ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปโดยอาการนี้ จิตของท่านเป็นดังนี้ เพราะเหตุดังนี้ นั้น บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งที่มีศรัทธาเลื่อมใส เห็นภิกษุรูปนั้นทลายใจ ทลายความรู้สึกในใจ ทลายความนึกคิด ทลายความตรองของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นได้ว่า ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปโดยอาการนี้ จิตของท่านเป็นดังนี้ . . . ครั้นแล้วเขาบอกแก่คนที่ยังไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส คนใดคนหนึ่งว่า อัจฉรย์จริงหนอ ท่าน ไม่เคยมีมาเลย ท่าน ความที่สมณะมีฤทธิ์มาก ความที่สมณะมีอานุภาพมาก ข้าพเจ้าได้เห็นภิกษุรูปนี้ทลายใจ ทลายความรู้สึกในใจ ทลายความนึกคิด ทลายความตรองของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นได้ . . . เมื่อเป็นเช่นนั้น คนผู้ไม่มีศรัทธาเลื่อมใส นั้น ฟังกล่าวกะเขาว่า ท่าน มีวิชาอย่างหนึ่งชื่อว่า มณิกา ภิษุรูปนั้นทลายใจ ทลายความรู้สึกในใจ ทลายความนึกคิด ทลายความตรองของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นได้ . . . ด้วยวิชาชื่อว่า มณิกานั้น ดูกรเกวัญ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไหน? คนผู้ไม่มีศรัทธาเลื่อมใส นั้น ฟังกล่าวอย่างนั้นกะคนผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใส กันบ้างไหม? ฟังกล่าวพระเจ้าข้า ดูกรเกวัญ เราเล็งเห็นโทษในอาเทศนาปาฏิหาริย์อย่างนี้แล จึงอึดอัด ระอา เกลียดอาเทศนาปาฏิหาริย์ .

อนุสาสนีปาฏิหาริย์

[๓๔๑] ดูกรเกวัญ ก็อนุสาสนีปาฏิหาริย์เป็นไหน? ภิษในธรรมวินัยนี้ ย่อมพร่ำสอนอย่างนี้ว่า ท่านจงตรึกอย่างนี้ อย่ำตรึกอย่างนั้น จงทำในใจอย่างนี้ อย่ำทำในใจอย่างนั้น จงละสิ่งนี้ จงเข้าถึงสิ่งนี้อยู่เกิด นี้เรียกอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

[๓๔๒] ดูกรเกวัญ อีกข้อหนึ่ง พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระองค์นั้นทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลกให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรม กามในเบื้องต้น กามในท่ามกลาง กามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง คฤหบดี บุตรคฤหบดี หรือผู้เกิดเฉพาะในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ได้ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้ศรัทธาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักรู้ว่า ขวาวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ให้บริสุทธิ์โดยส่วนเดียว ดุจสังข์ขัด ไม่ใช่ว่าได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาจะกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องยาน้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว สำราญระวังในพระปาติ-

* ไม่กขอยู่ ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วาจากรรมที่เป็นกุศล มีอาชีพรบิสุทธิ ถึงพร้อมด้วยศีล คฤมครองทวารในอินทริยทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ .

จุลศีล

๑. ภิษในธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศัตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ข้อนี้ก็เรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เขาให้ ไม่ประพடுத்தนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม่ชื่อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพடுத்தพรหมจรรย์ ประพடுத்தห่างไกล
เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม่ชื่อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำ
เป็นหลักฐาน ควารถือได้ ไม่พูดลวงโลก แม่ชื่อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตก
ร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อม
เพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม่ชื่อนี้
ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขวนให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม่ชื่อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิง
อรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์
โดยกาลอันควร แม่ชื่อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

๘. เธอเว้นจากการพราภพิชคามและภุตคาม .

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรีดังจากการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึก
แก่กุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการตัดทรงประดับ ตกแต่งร่างกาย ด้วยดอกไม้ของหอม และ
เครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .

๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .

๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไร่นาและที่ดิน .

๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบทูตกรรมและการรับใช้ .

๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราซึ่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วย
เครื่องตวงวัด .

๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .

๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีซึ่ง การปล้น และกรรโชก
แม่ชื่อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

มัชฌิมสูตร

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพราภพิชคามและภุตคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพราภพิชคามและภุตคามเห็น
ปานนี้ คือ พืชเกิดแต่เหง้า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ด
เป็นที่ครบห้า แม่ชื่อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคน้ำของการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคน้ำของการสะสมไว้
เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่อง
ประเทืองผิว สะสมของหอม สะสมอมิส แม่ชื่อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล
เห็นปานนี้ คือ การฟ้อน การขับร้อง การประโคมมหรสพ มีการรำเป็นต้น การเล่านิยาย
การเล่นปรบมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตลกอลังการ ภาพบ้านเมืองที่สวยงาม การเล่นของคน
จัญทาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ขนช้าง ขนม้า ขนกระบือ ขนโค ขนแพะ
ขนแกะ ขนไก่ ขนนกกระทา รำกระบือกระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล
การจัดกระบวนทัพ กองทัพ แม่ชื่อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหารีย์ .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวายุเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น
อย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุเล่น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
การพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากกรุก แถวละแปดตา แถวละสิบตา
เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสกา
เล่นเป่าใบไม้ เล่นไถน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกึ่งหัน เล่นตวงทราย เล่นร่อนน้อยๆ
เล่นร่อนน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนี-
*ปาฏิหาริย์.

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จ้นโทษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่
เห็นปานนี้ คือ เตี้ยมมีเท้าเกินประมาณ เตี้ยมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว
เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มี
สีฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและ
เสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและ
เงินแกมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจุนางพ่อน ๑๖ คน เครื่องลาด
หลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์หรือขนอื่นมีขน
อ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง
แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์.

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว
เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จ้นโทษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวาย
ประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวเห็นปานนี้ คือ อบตัว ไคลอวัยวะ
อาบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แด้มตา ตัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า ทาปาก ประดับ
ข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กลัฏกยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้าประดับวิจิตร
ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พิศดาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนี-
*ปาฏิหาริย์.

๗. ภิกษุเว้นขาดจากดิรัจฉานกถา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวกจ้นโทษนะ
ที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบดิรัจฉานกถา เห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราชา เรื่องมหา-
*อำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้
เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ
เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้า เรื่องคนที่ลวงลี้บไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่อง
ทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์.

๘. ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบาง
จำพวกจ้นโทษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้ เช่นว่า ท่าน
ไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติผิด
ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่ควรจะกล่าว
ก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อที่ท่านเคยซ้ำของ
มาฉันแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาตะ
เสีย มิฉะนั้นจะแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์.

๙. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบพฤติกรรมและการรับใช้ เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวกจ้นโทษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายประกอบพฤติกรรมและการรับใช้
เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทาสของพระราชา ราชมหอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คฤหบดี และกุมารว่า
ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ในที่โน้นมา ดังนี้
แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์.

๑๐. ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจ้นโทษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูดหวาน
ล่อม พูดและเล็ม แสวงหาผลด้วยลวง แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์.

มหาศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจ้นโทษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชาเห็น
ปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิมิตร ทายอุปาท ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า
ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีบิภักแวนเวียนเทียน ทำพิธีชัศดเกลบบูชาไฟ ทำพิธีชัศดราบูชาไฟ ทำพิธี
ชัศดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเปาบูชาไฟ
ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปูลกเสก
เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง
เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ
เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์.

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จ้นโทษนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดิรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะศาตรา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
หทยลักษณะดาบ หทยลักษณะศร หทยลักษณะธนู หทยลักษณะอาวุธ หทยลักษณะสตรี
หทยลักษณะบุรุษ หทยลักษณะกุมาร หทยลักษณะกุมารี หทยลักษณะทาส หทยลักษณะช้าง
หทยลักษณะม้า หทยลักษณะกระบือ หทยลักษณะโคสกละ หทยลักษณะโค หทยลักษณะแพะ
หทยลักษณะแกะ หทยลักษณะไก่ หทยลักษณะนกกระทา หทยลักษณะเหี้ย หทยลักษณะตุ่น
หทยลักษณะเต่า หทยลักษณะมฤค แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ดูกุชยาตราที่พาว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชา
ภายในจักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชา
ภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย
พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้
แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาว
นักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมีหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระเจ่าง จันทร-
*คราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้
ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหาง
จักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักมีผล
เป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมองจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
และดาวนักษัตรกระเจ่างจักมีผลเป็นอย่างนี้ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชาเห็น
ปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก
จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวณ
นับประมวล แต่งกาย โลกายตศาสตร์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวามงคล ให้ฤกษ์วิวามงคล ดูกุชเรียมอน ดูกุชหยาร้าง
ดูกุชเก็บทรัพย์ ดูกุชจ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้สิ้นกระต้าง
ร่ายมนต์ให้คงแข็ง ร่ายมนต์ให้มีสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้ได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก
เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์
พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกจันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติริจจณาวีชา
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกระเทย
ให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนต์
รดน้ำมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสาธอก ประยาถายโทษเบื้องบน ประยาถายโทษเบื้องล่าง ประยา
แก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาตา ประยานัดถ์ ประยาทากัด ประยาทาสมาน ปายาตา
ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

ดูการแก้วกัญ ภิกษุสมบุรณ์ด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวร
นั้น เปรียบเหมือนนักษัตรผู้ได้มรรคาภิเชกกำลังราชศัตรูได้แล้วย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะ
ราชศัตรูนั้น ดูการแก้วกัญ ภิกษุก็จันนั้นสมบุรณ์ด้วยศีลอย่างนี้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ
เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุสมบุรณ์ด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันปราศจากโทษในภายใน
ดูการแก้วกัญ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

อินทริยสังวร

ดูการแก้วกัญ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ
เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุจนทริยที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ
อกิฆเณ และโทมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาจักขุจนทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุจนทริย
ภิกษุฟังเสียงด้วยโสต . . . ตมกลิ่นด้วยฆานะ . . . ลิ่นรสด้วยชีวาหา . . . ถูกต้องโงฐฐัพพะด้วยกาย . . .
รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนทริย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ อภิชฌา และ โทมนัสครอบงำนั้น
ชื่อว่า รัักษามนินทริย ชื่อว่า ถึงความสำรวมในมนินทริย ภิกษุประกอบด้วยอินทริยสังวรอันเป็น
อริยะเช่นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันบริสุทธิ ไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน ดุรเกวัญญ์ แม้ข้อนี้
ก็เรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

ดุรเกวัญญ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการเล
ในการเหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาภิบาตรและจีวร ในการฉน
การติม การเคี้ยว การดื่ม ในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน
การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง ดุรเกวัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่า
อนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

ดุรเกวัญญ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วย
บิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดุรเกวัญญ์ นกมีปีก
จะบินไปทางทิศภาคใดๆ ก็มีแต่ปีกของตัวเป็นภาระบินไปฉนั้นได้ ภิกษุก็ฉนั้นแล เป็นผู้สันโดษ
ด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ
ก็ถือไปได้เอง ดุรเกวัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

ภิกษุนั้น ประกอบด้วยศีลชั้นร ออินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษอันเป็น
อริยะเช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสัจ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า
ป่าชุก ที่แจ้ง ลอมฟาง ในกาลภายหลังกัต เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง
ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอละความเพ่งเล็งในโลก มีใจปราศจากความเพ่งเล็งอยู่ ย่อมชำระจิต
ให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้ ละความประทุษร้ายคือพยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา
หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้าย คือพยาบาทได้
ละกัณนิหะแล้ว เป็นผู้ปราศจากกัณนิหะ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกัณนิหะได้ ละอุทธัจจกุกกักจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ
ภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์หรืออุทธัจจกุกกักจะได้ ละวิจิกิจฉาแล้ว เป็นผู้ขามวิจิกิจฉา
ไม่มีความคลางแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉาได้ .

อุปมานิเวศน์

ดุรเกวัญญ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงกัณฑ์ไปประกอบการงาน การงานของเขาจะพึง
สำเร็จผล เขาจะพึงใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้น และทรัพย์สินที่เป็นกำไรของเขา จะพึงมี
เหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา เขาพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรากัณฑ์ไปประกอบการงาน
บัดนี้ การงานของเราสำเร็จผลแล้ว เราได้ใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้นแล้ว และทรัพย์สิน
ที่เป็นกำไรของเรา ยังมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความ
โสมนัส มีความไม่มีหนี้เป็นเหตุ ฉนั้นได้ .

ดุรเกวัญญ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นผู้มีอาพาร ถึงความลำบาก เจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีการล้างกาย สมัยต่อมา เขาพึงหายจากอาพารนั้น บริโภคอาหารได้ และ
มีการล้างกาย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นผู้มีอาพาร ถึงความลำบาก เจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้และไม่มีการล้างกาย บัดนี้ เราหายจากอาพารนั้นแล้ว บริโภคอาหารได้ และมี
การล้างกายเป็นปกติ ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความไม่โรคเป็นเหตุ
ฉนั้นได้ .

ดุรเกวัญญ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงถูกจำอยู่ในเรือนจำ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจาก
เรือนจำนั้นโดยสวัสดิไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์สินอะไรเลย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน
เราถูกจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้ เราพ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิไม่มีภัยแล้ว และเราไม่ต้อง
เสียทรัพย์สินอะไรเลย ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีการพ้นจาก
เรือนจำเป็นเหตุ ฉนั้นได้ .

ดุรเกวัญญ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นทาส ไม่ได้พึ่งตัวเอง พึ่งผู้อื่น ไปไหน
ตามความพอใจไม่ได้ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจากความเป็นทาสนั้น พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น
เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ เขาจะพึงมีความพอใจ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า
เมื่อก่อนเราเป็นทาส พึ่งตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่น ไปไหนตามความพอใจไม่ได้ บัดนี้ เราพ้น
จากความเป็นทาสนั้นแล้ว พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ
ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความเป็นไทยแก่ตัวนั้นเป็นเหตุ ฉนั้นได้ .

ดุรเกวัญญ์ เปรียบเหมือนบุรุษ มีทรัพย์ มีโภคสมบัติ พึ่งเดินทางไกลกันดาร
หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า สมัยต่อมา เขาพึงข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ บรรลุถึงหมู่บ้าน
อันเกษมปลอดภัยโดยสวัสดิ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีทรัพย์ มีโภคสมบัติ
พึ่งเดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า บัดนี้ เราข้ามพ้นทางกันดารนั้น บรรลุ
ถึงหมู่บ้านอันเกษมปลอดภัยโดยสวัสดิแล้ว ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส
มีภูมิลานอันเกษมเป็นเหตุ ฉนั้นได้ .

ดุรเกวัญญ์ ภิกษุพิจารณาเห็นนิเวศน์ ๕ ประการเหล่านี้ที่ยังจะไม่ได้ในตน เหมือนหนี้
เหมือนโรค เหมือนเรือนจำ เหมือนความเป็นทาส เหมือนทางไกลกันดาร และเธอพิจารณา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เห็นนิรณ ๕ ประการที่ละได้แล้วในตน เหมือนความไม่มีหนี้ เหมือนความไม่มีโรค เหมือน
การพ้นจากเรือนจำ เหมือนความเป็นไทยแก่นั่น เหมือนภูมิสถานอันเกษม จันทันแล .

รูปฌาน ๔

เมื่อเธอพิจารณาเห็นนิรณ ๕ เหล่านี้ ที่ละได้แล้วในตนย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์
แล้วย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้วย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข
จิตย่อมตั้งมั่น เธอสดจากกาม สดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติ
และสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เธอทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยปีติและสุขเกิดแต่วิเวก
ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่วิเวกจะ ไม่ถูกต้อง .

คุณครูวิญญู เปรียบเหมือนพนักงานสงฆ์สรสนาน หรือลูกมือพนักงานสงฆ์สรสนานผู้ฉลาด
จะพึงใส่จรรณีสัตว์ลงในภาชนะสำริด แล้วพรมด้วยน้ำหมักไว้ตกเวลาเย็นก่อนจรรณีสัตว์ซึ่งยาง
ซึมไปจับติดกันทั่วทั้งหมัด ย่อมไม่กระจ่ายออก จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ทำกายนี้แหละ
ให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยปีติและสุขเกิดแต่วิเวก ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่ว
ทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่วิเวกจะ ไม่ถูกต้อง คุณครูวิญญู แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

คุณครูวิญญู อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่
เธอทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยปีติและสุขเกิดแต่สมาธิ ไม่มีเอกเทศไหนๆ
แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่สมาธิจะ ไม่ถูกต้อง คุณครูวิญญู เปรียบเหมือน
ห้วงน้ำลึก มีน้ำป็นป่วน ไม่มีทางที่น้ำจะ ไหลมาได้ ทั้งในด้านตะวันออก ด้านใต้ ด้านตะวันตก
ด้านเหนือ ทั้งฝั่งก็ไม่ตกเพิ่มตามฤดูกาล แต่สายน้ำเย็นพุขึ้นจากห้วงน้ำนั้นแล้ว จะพึงทำห้วงน้ำ
นั้นแหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยน้ำเย็น ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งห้วงน้ำนั้นทั้งหมดที่
น้ำเย็นจะไม่พึงถูกต้อง จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล ย่อมทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชาน
ด้วยปีติและสุขเกิดแต่สมาธิ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ปีติและสุขเกิดแต่
สมาธิจะ ไม่ถูกต้อง คุณครูวิญญู แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

คุณครูวิญญู อีกประการหนึ่ง ภิกษุมือเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย
เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌาน ที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ใดมานั้น เป็นผู้มือเบกขา
มีสติ อยู่เป็นสุข เธอทำกายนี้ให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยสุขอันปราศจากปีติ ไม่มีเอกเทศ
ไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่สุขปราศจากปีติจะ ไม่ถูกต้อง . คุณครูวิญญู เปรียบเหมือน
ในกอบัวขาว ในกอบัวหลวง หรือในกอบัวขาว ดอกบัวขาว ดอกบัวหลวง หรือดอกบัวขาว
บางเหล่าซึ่งเกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ น้ำหล่อเลี้ยงไว้ ดอกบัวเหล่านั้น
ชุ่มแช่เอิบอิมชาบชานด้วยน้ำเย็นตลอดยอดตลอดเหง้า ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งดอกบัวขาว
ดอกบัวหลวง หรือดอกบัวขาวทั่วทุกส่วน ที่น้ำเย็นจะไม่พึงถูกต้อง จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล
ย่อมทำกายนี้แหละให้ชุ่มชื้นเอิบอิมชาบชานด้วยสุขปราศจากปีติ ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกาย
ของเธอทั่วทั้งตัว ที่สุขปราศจากปีติจะ ไม่ถูกต้อง คุณครูวิญญู แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

คุณครูวิญญู อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตตตฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุข
ละทุกข์ และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เธอนิ่งแผ่
ไปทั่วกายนี้แหละด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจ
อันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจะ ไม่ถูกต้อง คุณครูวิญญู เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงนั่งคลุมตัวตลอดศีรษะ
ด้วยผ้าขาว ไม่มีเอกเทศไหนๆ แห่งกายทุกๆ แห่งของเขาที่ผ้าขาวจะ ไม่ถูกต้อง จันใด ภิกษุ
ก็จันนั้นแล เธอนิ่งแผ่ไปทั่วกายนี้แหละ ด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีเอกเทศไหนๆ
แห่งกายของเธอทั่วทั้งตัว ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วจะ ไม่ถูกต้อง คุณครูวิญญู แม้ข้อนี้ก็เรียกว่า
อนุสาสนีปาฏิหาริย์ .

วิชา ๘

วิปัสสนาญาณ

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธอย่อมรู้ชัด
อย่างนี้ว่า กายของเราเนิ่นแล้ว มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วย
ข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพิน มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา
และวิญญาณของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนิ่งอยู่ในกายนี้ . คุณครูวิญญู เปรียบเหมือนแก้ว
ไพฑูรย์อันงาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์แปดเหลี่ยม นายช่างเจียรไนดีแล้ว สุกใส แววาว
สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียว เหลือง แดง ขาว หรือนวลร้อยอยู่ในนั้น บุรุษมีจักจะพึง
หยิบแก้วไพฑูรย์นั้นวางไว้ในมือแล้วพิจารณาเห็นว่า แก้วไพฑูรย์นั้นงาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์
แปดเหลี่ยม นายช่างเจียรไนดีแล้ว สุกใส แววาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียว เหลือง แดง
ขาวหรือนวลร้อยอยู่ในแก้วไพฑูรย์นั้น จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์
ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้
ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธอย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรา เนิ่นแล้ว มีรูป ประกอบด้วย
มหาภูต ๔ เกิด แต่มารดาบิดา เติบโตขึ้นด้วยข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพิน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็นธรรมดา และวิญญาณของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนื่องจากอยู่
ในกายนี้ ดุรเกวัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนาสสนิปาฏิหารีย์ .

มโนมยิทธิญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือ
นิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง
ดุรเกวัญญ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักไส้ออกจากหญาปล้อง เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่
หญาปล้อง นี่ไส้ หญาปล้อง อย่างหนึ่ง ไส้อย่างหนึ่ง ก็แต่ไส้ออกจากหญาปล้องนั่นเอง
อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักตาบออกจากฝัก เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่ตาบ นี่ฝัก
ตาบอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง ก็แต่ตาบชักออกจากฝักนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษ
จะพึงชักงูออกจากคราบ เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี่งู นี่คราบ งูอย่างหนึ่ง คราบอย่างหนึ่ง
ก็แต่งูชักออกจากคราบนั่นเอง ฉะนั้นใด ภิกษุก็ฉันทันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้ม
จิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่
ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง ดุรเกวัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนาสสนิปาฏิหารีย์ .

อิทธิวิริยญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพ้ออิทธิวิริย เรอบรรลอิทธิวิริย
หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้
ทำให้หายไปได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงแมลงใน
แผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือน
นกก็ได้ ลุบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกาย
ไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดุรเกวัญญ์ เปรียบเหมือนช่างหม้อหรือลูกมือของช่างหม้อผู้ฉลาด
เมื่อนวดดินดีแล้ว ต้องการภาชนะชนิดใดๆ พึงทำภาชนะชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง
เปรียบเหมือนช่างงาหรือลูกมือของช่างงาผู้ฉลาด เมื่อแตงงาดิแล้ว ต้องการเครื่องงาชนิดใดๆ
พึงทำเครื่องงาชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือของช่างทอง
ผู้ฉลาด เมื่อหลอมทองดีแล้ว ต้องการทองรูปพรรณชนิดใดๆ พึงทำทองรูปพรรณชนิดนั้นๆ ให้
สำเร็จได้ ฉะนั้นใด ภิกษุก็ฉันทันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจาก
อุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพ้ออิทธิวิริย
เรอบรรลอิทธิวิริยหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้
ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปได้ ทะลุฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้
ผุดขึ้นต่ำลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไป
ในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลุบลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกาย
ไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดุรเกวัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนาสสนิปาฏิหารีย์ .

ทิพพโสถญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพ้อทิพพโสถธาตุ เธอย่อม
ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพพโสถอันบริสุทธิ์
ล่วงโสถของมนุษย์ ดุรเกวัญญ์ เปรียบเหมือนบุรุษเดินทางไกล เขาจะพึงได้ยินเสียงกลองบ้าง
เสียงตะโพนบ้าง เสียงสังข์บ้าง เสียงบัณเฑาะว์บ้าง เสียงเปิงมางบ้าง เขาพึงเข้าใจว่า
เสียงกลองดังนี้บ้าง เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงสังข์ดังนี้บ้าง เสียงบัณเฑาะว์ดังนี้บ้าง เสียง
เปิงมางดังนี้บ้าง ฉะนั้นใด ภิกษุก็ฉันทันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพ้อ
ทิพพโสถธาตุ เธอย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้
ด้วยทิพพโสถอันบริสุทธิ์ ล่วงโสถของมนุษย์ ดุรเกวัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนาสสนิปาฏิหารีย์ .

เจโตปริยญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพ้อเจโตปริยญาณ เธอย่อม
กำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ขอบคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะ ก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ
ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ
จิตมีโมหะ ก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ ก็รู้ว่า
จิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมรรค ก็รู้ว่าจิตเป็นมรรค หรือจิตไม่เป็น
มรรค ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมรรค จิตมีจิตอันยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอันยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอัน
ยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอันยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ ก็รู้ว่า
จิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดุรเกวัญญ์
เปรียบเหมือนหญิงสาวชายหนุ่มที่ชอบการแต่งตัว เมื่อส่องดูเงาหน้าของตนในกระจกอันบริสุทธิ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
สะอาด หรือในภาษาชนน้าอันโส หน้ามีไฟ ก็จะพึงรู้ว่าหน้ามีไฟ หรือหน้าไม่มีไฟ ก็จะพึงรู้ว่า
หน้าไม่มีไฟ ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจาก
อุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ
เจตปริญญาน เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่นด้วยใจ คือจิตมีราคะ ก็รู้ว่าจิตมีราคะ
หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ
ก็รู้ว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ
จิตหดหู่ ก็รู้ว่าจิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้ว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหรคต ก็รู้ว่าจิตเป็นมหรคต
หรือจิต ไม่เป็นมหรคต ก็รู้ว่าจิต ไม่เป็นมหรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิต
ไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ว่าจิต ไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ
ก็รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น
ดูกรเกวัญญ์ แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนาสสนิปาฏิหาริย์ .

ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อปุพเพนิวาสานุสสติญาณ
เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง
ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็น
อันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แมในภพนั้น เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรเกวัญญ์ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงจากบ้านตนไปบ้านอื่น
แล้วจากบ้านนั้นไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้นกลับมาสู่บ้านของตนตามเดิม เขาจะพึงระลึกได้
อย่างนี้ว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านนั้นเราได้ยินอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น
ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น เราได้จากบ้านแม้นั้นไปยังบ้านโน้น แมในบ้านนั้น เราได้ยิน
อย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นั่งอย่างนั้น แล้วเรากลับจากบ้านนั้นมาสู่บ้าน
ของตนตามเดิม ดังนี้ ฉนใด ภิกษุก็ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อ
ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง
สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง
สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัป
เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพ
โน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์
อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แมในภพนั้น
เราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์
อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอระลึกถึง
ชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรเกวัญญ์
แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอนาสสนิปาฏิหาริย์ .

จุตูปาตญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อรู้จติและอุปบัติของสัตว์
ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วง จักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตาม
กรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วิจิตรจิต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็น
มิจจาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจจาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง
อบาย ทุกติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วิจิตรจิต มโนสุจริต
ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฏฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจติ กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุ
ของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ เปรียบเหมือนปราสาทตั้ง
อยู่ ณ ทาง ๓ แพร่ ท้ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาทนั้น จะพึงเห็นหมู่ชนกำลัง
เข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถวอยู่ในถนนบ้าง นั่งอยู่ที่ทาง
๓ แพร่ ท้ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านี้เข้าสู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน
เหล่านี้สัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้นั่งอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ ท้ามกลางพระนคร ฉนใด ภิกษุ
ฉนนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตใจไปเพื่อรู้จัดและอุปบัติของสัตว์
ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่มืดดำที่กำลังจัด กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มืดดำผู้เป็นไป
ตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็น
มิจจาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจจาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึง
อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วยกายสุจริต วาสุจริต มโนสุจริต
ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ดังนี้ เธอย่อมเห็นหมู่มืดดำที่กำลังจัด กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มืดดำผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดูกรเกวัณ्ह
แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอุนาสสนิปาฏิหาริย์ .

อาสวักขยญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตใจไปเพื่ออาสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัด
ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อาสวะ
เหล่านี้อาสวสมุทัย นี่อาสวนิโรธ นี่อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อม
หลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณ
ว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่น
เพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกรเกวัณ्ह เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขา ไสสะอาดไม่ขุ่นมัว
บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนขอบสระนั้น จะพึงเห็นหอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวด และ
ก้อนหินบ้าง ฟองปลาบ้าง กำลังว่ายอยู่บ้าง หยตอยู่บ้าง ในสระน้ำนั้น เขาจะพึงคิดเห็น
อย่างนี้ว่า สระน้ำนี้ใสสะอาดไม่ขุ่นมัว หอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก้อนกรวดและก้อนหิน
บ้าง ฟองปลาบ้าง เหล่านี้กำลังว่ายอยู่บ้าง กำลังหยตอยู่บ้าง ในสระนั้น ดังนี้ จันใด
ภิกษุก็จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตใจไปเพื่ออาสวักขยญาณ
ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา
เหล่านี้อสวะ นี่อาสวสมุทัย นี่อาสวนิโรธ นี่อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้
จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว
ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกรเกวัณ्ह แม้ข้อนี้ก็เรียกว่าอุนาสสนิปาฏิหาริย์ .

ดูกรเกวัณ्ह ปาฏิหาริย์ ๓ เหล่านี้แล เราทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองแล้ว
จึงประกาศให้รู้ .

เรื่องภิกษุแสวงหามหากุต

[๓๔๓] ดูกรเกวัณ्ह เรื่องเคยมีมาแล้ว ภิกษุรูปหนึ่งในหมู่มิถิชนั้นเอง ได้เกิดความ
ปริวิตกอย่างนี้ว่า มหากุตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ เหล่านี้
ย่อมดับไม่มีเหลือ ในที่ไหนหนอ . ลำดับนั้น เธอได้เข้าสมาธิขณิกที่เมื่อจิตตั้งมั่นแล้ว ทางไปสู่
เทวโลกปรากฏได้ . ครั้นแล้วเธอได้เข้าไปหาพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชซึ่งที่อยู่ แล้วถามว่า
ท่านทั้งหลาย มหากุตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ เหล่านี้ย่อมดับ
ไม่มีเหลือในที่ไหน? เมื่อเธอถามอย่างนี้แล้ว เทวดาชั้นจาตุมหาราชจึงตอบว่า แม้พวกข้าพเจ้า
ก็ไม่ทราบที่ดับไม่มีเหลือ แห่งมหากุตรูปทั้ง ๔ เหล่านี้เหมือนกัน แต่ยังมีท้าวมหาหาราชอยู่ ๔ องค์
ซึ่งดีกว่า ประณีตกว่าพวกข้าพเจ้า ท้าวเธอคงจะทราบ . ลำดับนั้นภิกษุหนึ่งจึงไปหาท้าวมหาหาราช
ทั้ง ๔ แล้วถามว่า ท่านทั้งหลาย มหากุตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ
เหล่านี้ ย่อมดับไม่มีเหลือในที่ไหน? เมื่อเธอถามอย่างนี้แล้ว ท้าวมหาหาราชทั้ง ๔ องค์จึงตอบว่า
แม้พวกข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ แต่ยังมีพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ ซึ่งดีกว่า ประณีตกว่าพวกข้าพเจ้าอยู่อีก
เทวดาเหล่านั้นคงจะทราบ ภิกษุหนึ่งจึงเข้าไปหาเทวดาชั้นดาวดึงส์ แล้วถามว่า ท่านทั้งหลาย
มหากุตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ เหล่านี้ย่อมดับไม่มีเหลือในที่ไหน?
เมื่อเธอถามอย่างนี้แล้ว เทวดาชั้นดาวดึงส์จึงตอบว่า แม้พวกข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ แต่ยังมีท้าวสักกะ
จอมเทพซึ่งดีกว่า ประณีตกว่าพวกข้าพเจ้าอยู่อีก ท้าวเธอคงจะทราบ . ลำดับนั้น ภิกษุหนึ่งได้
ไปหาท้าวสักกะจอมเทพแล้วถามว่า ท่าน มหากุตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ
วาโยธาตุ เหล่านี้ ย่อมดับไม่มีเหลือในที่ไหน? ดูกรเกวัณ्ह เมื่อภิกษุหนึ่งกล่าวอย่างนี้แล้ว
ท้าวสักกะจอมเทพได้ตรัสตอบว่า แม้ข้าพเจ้าก็ไม่รู้จักที่ดับไม่มีเหลือแห่งมหากุตรูปทั้ง ๔ นั้น
แต่ยังมีเทวดาชั้น ยามะ . . . ท้าวสุยามะ . . . เทวดาชั้นดุสิต . . . ท้าวสันดุสิต . . . เทวดาชั้นนิมมานรดี . . .
ท้าวสุณิมิต . . . เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ . . . ท้าวปรนิมมิตวสวัตติ ซึ่งดีกว่า ประณีตกว่าข้าพเจ้า
อยู่อีก ท้าวเธอคงทราบที่ดับไม่มีเหลือแห่งมหากุตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ
วาโยธาตุ เหล่านี้ได้ .

[๓๔๔] ดูกรเกวัณ्ह ลำดับนั้นแล เธอได้เข้าไปหาท้าวสุทัสสแล้วถามว่า ท่าน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
มหาภูตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ เหล่านี้ ย่อมดับ ไม่มีเหลือใน
ที่ไหน เมื่อเรากล่าวอย่างนี้แล้ว วสดีเทวบุตรตอบว่า แม้ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ แต่ยังมีเทวดา
ผู้นับเนื่องในหมู่พรหม ซึ่งดีกว่า ประณีตกว่าพวกเรายู่อีก เทวดาเหล่านั้นคงจะทราบ ลำดับนั้น
ภิกษุได้เข้าสมาธิชนิดที่จิตตั้งมั่นแล้ว ทางไปสู่พรหมโลกปรากฏได้ .

[๓๔๕] ดุรเกวัญญ์ ต่อขึ้น เธอได้เข้าไปหาเทวดาผู้นับเนื่องในหมู่พรหมโลกแล้วถามว่า
ท่านทั้งหลาย มหาภูตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ เหล่านี้ ย่อมดับ
ไม่มีเหลือในที่ไหน? เมื่อเธอถามอย่างนี้ เทวดาผู้นับเนื่องในหมู่พรหมจึงตอบว่า แม้พวกข้าพเจ้า
ก็ไม่ทราบ แต่ยังมีพรหมผู้เป็นมหาพรหมเป็นใหญ่ ไม่มีใครยิ่งกว่า รู้เห็นเหตุการณ์โดยต้องแท้
ผู้ใช้อำนาจเป็นอิศวร เป็นผู้สร้าง เป็นผู้ निर्मित เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้บงการ เป็นผู้ทรงอำนาจ
เป็นบิดาของหมู่สัตว์ผู้เกิดแล้วและยังจะเกิดต่อไป ซึ่งดีกว่า ประณีตกว่าพวกข้าพเจ้า ท้าว
มหาพรหมนั้นแล คงจะทราบ ก็บัดนี้ท้าวมหาพรหมนั้นอยู่ที่ไหน แม้พวกเราไม่รู้ที่อยู่ของพรหม
หรือทิศทางที่พรหมอยู่ แต่ว่ามีจิตทั้งหลายย่อมเห็น ได้ แสงสว่างย่อมเกิดเอง โอกาสย่อมปรากฏ
เมื่อใด พรหมจักปรากฏองค์เมื่อนั้น การที่แสงสว่างเกิดเอง โอกาสปรากฏนั้นแล เป็นบุพพนิมิต
สำหรับความปรากฏแห่งพรหม ดุรเกวัญญ์ ต่อมาไม่นาน มหาพรหมนั้นได้ปรากฏแล้ว .

[๓๔๖] ดุรเกวัญญ์ ลำดับนั้น เธอได้เข้าไปหามหาพรหมแล้วถามว่า ท่าน มหาภูตรูป
ทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ เหล่านี้ ย่อมดับ ไม่มีเหลือในที่ไหน?
เมื่อเรากล่าวอย่างนี้แล้ว ท้าวมหาพรหมนั้นได้ตอบว่า ข้าพเจ้าเป็นพรหม เป็นมหาพรหม
เป็นใหญ่ ไม่มีใครยิ่งกว่า รู้เห็นเหตุการณ์โดยต้องแท้ เป็นผู้ใช้อำนาจ เป็นอิศวร เป็นผู้สร้าง
เป็นผู้ निर्मित เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้บงการ เป็นผู้ทรงอำนาจ เป็นบิดาของหมู่สัตว์ผู้เกิดแล้ว
และยังจะเกิดต่อไป แม้ครั้งที่ ๒ เล่า ภิกษุนั้นก็ได้กล่าวกะท้าวมหาพรหมนั้น ดังนี้ว่า ข้าพเจ้า
มิได้ถามท่านอย่างนั้น แต่ข้าพเจ้าถามท่านว่า มหาภูตรูปทั้ง ๔ ย่อมดับ ไม่มีเหลือในที่ไหน ดังนี้
ต่างหาก แม้ครั้งที่ ๒ เล่า ท้าวมหาพรหมก็ได้ตอบเธออย่างนั้นเหมือนกัน แม้ครั้งที่ ๓ เล่า
ภิกษุนั้นก็ได้กล่าวกะท้าวมหาพรหมนั้นดังนี้ว่า ข้าพเจ้ามิได้ถามท่านอย่างนั้น แต่ข้าพเจ้าถามท่านว่า
มหาภูตรูปทั้ง ๔ ย่อมดับ ไม่มีเหลือในที่ไหน ดังนี้ต่างหาก .

[๓๔๗] ดุรเกวัญญ์ ลำดับนั้น ท้าวมหาพรหมนั้น จับแขนภิกษุนั้นนำไป ณ ที่ควร
ข้างหนึ่ง แล้วได้กล่าวว่า ดุรภิกษุ พวกเทวดาผู้นับเนื่องในหมู่พรหมเหล่านี้เข้าใจเราว่า อะไรๆ
ที่พรหมไม่รู้ ไม่เห็น ไม่แจ่มแจ้ง ไม่ประจักษ์ ไม่มี ดังนี้ เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงตอบต่อหน้า
เทวดาเหล่านั้นไม่ได้ว่า แม้ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบที่ดับไม่มีเหลือแห่งมหาภูตรูปทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ
อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ เหล่านี้เหมือนกัน เพราะฉะนั้นแล การที่ท่านละพระผู้มีพระภาค
เสีย แล้วมาเสาะหาการพยากรณ์ปัญหานี้ในภายนอกนั้น เป็นอันท่านทำผิดพลาดแล้ว นิมนต์กลับ
เกิด ท่านจงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทูลถามปัญหานี้ พระองค์ทรงพยากรณ์แก่ท่านฉันใด ท่าน
พึงทรงจำช้อนั้นไว้ จันเ็น .

อุปมาด้วยนกตีสลีส

[๓๔๘] ดุรเกวัญญ์ ลำดับนั้น ภิกษุนั้นได้หายไปทีพรหมโลก มาปรากฏข้างหน้าเรา
เปรียบเหมือนบุรุษผู้มิกล้าลงเหยียดแขนที่คู้ยู่ออกไป หรือคู้แขนที่เหยียดไว้เข้ามา ฉะนั้น . ต่อนั้น
เธอไหว้เราแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้ถามเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มหาภูตรูป
ทั้ง ๔ คือ ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ เหล่านี้ ย่อมดับ ไม่มีเหลือในที่ไหน
เมื่อเรากล่าวอย่างนี้แล้ว เราได้ตอบว่า ดุรภิกษุ เรื่องเคยมีมาแล้ว พวกพ่อค้าเดินเรือทะเล
ย่อมจับนกตีสลีส (นกคู้) ลงเรือไปด้วย เมื่อไม่เห็นฝั่ง เขาย่อมปล่อยนกตีสลีส
มันบินไปยังทิศบูรพา ทิศทักษิณ ทิศปัจจิม ทิศอุดร ทิศเบื้องบน ทิศน้อย ถ้ามันแลเห็นฝั่ง
โดยรอบมันก็บินเลยไป ถ้ามันแลไม่เห็นฝั่งโดยรอบ มันก็จะกลับมายังเรือนั้นอีก ดุรภิกษุ
เธอก็ฉันนั้นแล เทียวแสวงหาจนถึงพรหมโลก ก็ไม่ได้รับพยากรณ์ปัญหานี้ ในที่สุดก็ต้องกลับ
มาหาอย่างสำนักเรานั้นเอง ปัญหาข้อนี้เธอมีความถามอย่างนั้น แต่ควรถามอย่างนี้ .

แถลงปัญหาหมาภกต

[๓๔๙] ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ และวาโยธาตุ ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ในที่ไหน
อุปาทายรูปที่ยาวและสั้น ละเอียดยและหยาบ ที่งามและไม่งาม ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ในที่ไหน
นามและรูปย่อมดับ ไม่มีเหลือในที่ไหน ดังนี้ .

ในปัญหานี้มีพยากรณ์ดังต่อไปนี้

[๓๕๐] ธรรมชาติที่รู้แจ้ง ไม่มีใครชี้ได้ ไม่มีที่สุด แจ่มใส โดยประการทั้งปวง
ปฐวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ และวาโยธาตุ ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ในธรรมชาตินี้ .

อุปาทายรูปที่ยาวและสั้น ละเอียดยและหยาบ ที่งามและไม่งาม ย่อมตั้งอยู่ไม่ได้ใน
ธรรมชาตินี้ .

นามและรูปย่อมดับ ไม่มีเหลือในธรรมชาตินี้ .

เพราะวิญญูณดับ นามและรูปนั้นย่อมดับ ไม่มีเหลือในธรรมชาตินี้ ดังนี้ .

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว . เกวัญญ์ ฤทธาธิบดีตรัสมีโอชชนม เพลิดเพลิน
ภายิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
จบแก้วสุตตร ที่ ๑๑ .

๑๒. โลหิจจสูตร
เรื่องโลหิจจพราหมณ์

[๓๔๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป เสด็จถึงบ้านสาละติกา ก็สมัยนั้น โลหิจจพราหมณ์ครองบ้านสาละติกา ซึ่งคับคั่งด้วยประชาชนและหมูสัตว์ อุดมด้วยหญ้า ด้วยไม้ ด้วยน้ำ สมบูรณ์ด้วยธัญญาหาร ซึ่งเป็นราชสมบัติอันพระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชทานปูนบำเหน็จให้เป็นส่วนพรหมไท .

ว่าด้วยพระพุทฺธคุณ

[๓๔๒] ครั้นนั้น โลหิจจพราหมณ์เกิดมีทิฏฐิอันลามกเห็นปานนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์ในโลกนี้ ควรบรรลุคุณธรรม ครั้นบรรลุแล้ว ไม่ควรบอกผู้อื่น เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ บุคคลตัดเครื่องจองจำเก่าได้แล้ว ไม่ควรสร้างเครื่องจองจำขึ้นใหม่ ฉะนั้น ข้าพเจ้าก็ฉันนั้น เรากล่าวธรรมคือความโลภ ว่าเป็นธรรมลามก เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ ดังนี้ โลหิจจพราหมณ์ได้ยินข่าวว่า พระสมณโคดม ศากยบุตร ทรงผนวชจากศากยสกุล เสด็จจาริกมาในโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป เสด็จถึงบ้านสาละติกาโดยลำดับ และเกียรติศัพท์อันงามของท่านพระโคตมพระองค์นั้น ชจรไปแล้วยังนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันตตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระองค์ทรงกระทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลกให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง แล้วทรงสอนหมู่มสัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดามนุษย์ให้รู้ตาม พระองค์ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง ก็การได้เห็นพระอรหันต์เห็นปานนั้น ย่อมเป็นการดีแล้ว .

[๓๔๓] ครั้นนั้น โลหิจจพราหมณ์ เรียกโรลิกะช่างกลบกมาว่า มานีแนะ เพื่อนโรลิกะ ท่านจงเข้าไปเฝ้าพระสมณโคตมถึงที่ประทับ แล้วกราบทูลถามพระสมณโคตมผู้มีอาพาธน้อย พระโรคเบาบาง ทรงกระปรีกระเปร่า ทรงพระกำลังอยู่สำราญ ตามคำของเราว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ โลหิจจพราหมณ์ถามถึงพระองค์ผู้มีอาพาธน้อย พระโรคเบาบาง ทรงกระปรีกระเปร่า ทรงพระกำลังอยู่สำราญ อนึ่ง จงทูลอย่างนี้ว่า ขอพระโคตมผู้เจริญพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ โปรดรับภัตตาหารของโลหิจจพราหมณ์ เพื่อเสวยในวันพรุ่งนี้ . โรลิกะช่างกลบก็นำโลหิจจพราหมณ์แล้ว ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่สมควรข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โลหิจจพราหมณ์ถามถึงพระองค์ผู้มีอาพาธน้อย พระโรคเบาบาง ทรงกระปรีกระเปร่า ทรงพระกำลังอยู่สำราญ และให้กราบทูลว่า ขอพระผู้มี-
*พระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ โปรดรับภัตตาหารของโลหิจจพราหมณ์ เพื่อเสวยในวันพรุ่งนี้ .
พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์แล้วด้วยดุษณีภาพ .

[๓๔๔] ครั้นนั้น โรลิกะช่างกลบกกราบทูลว่า พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์แล้ว จึงลุกจากอาสนะถวายอภิวาททำปัทมกนิมแล้ว เข้าไปหาโลหิจจพราหมณ์ถึงที่อยู่แล้วกล่าวว่า ข้าพเจ้าได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคตามคำของท่านแล้ว และพระผู้มีพระภาคก็ทรงรับนิมนต์แล้ว . ลำดับนั้น โลหิจจพราหมณ์ได้ตกแต่งหาหนียโคชนียะอันประณีตไว้ในเนวศน์ของตน โดยลวงไปแห่งราตรีนั้น แล้วเรียกโรลิกะช่างกลบกมาว่า มานีแนะ เพื่อนโรลิกะ ท่านจงไปเฝ้าพระสมณโคตมถึงที่ประทับแล้วกราบทูลเวลาแดพระสมณโคตมว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารสำเร็จแล้ว . โรลิกะช่างกลบก็นำโลหิจจพราหมณ์แล้ว ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารสำเร็จแล้ว .

ทรงโปรดโลหิจจพราหมณ์

[๓๔๕] ครั้นนั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก แล้วทรงถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปยังบ้านสาละติกาพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ . เวลานั้น โรลิกะช่างกลบ ตามเสด็จพระผู้มีพระภาคไป ณ เมืองพระปัญจางค์ ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โลหิจจพราหมณ์เกิดมีทิฏฐิอันลามกเห็นปานนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์ในโลกนี้ ควรบรรลุคุณธรรม ครั้นบรรลุแล้ว ไม่ควรบอกผู้อื่น เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ บุคคลตัดเครื่องจองจำเก่าได้แล้ว ไม่ควรสร้างเครื่องจองจำขึ้นใหม่ ฉะนั้น ข้าพเจ้านี้ก็ฉันนั้น เรากล่าวธรรมคือความโลภ ว่าเป็นธรรมลามก เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ ดังนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานโอกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงเปลื้องโลหิจจพราหมณ์เสียจากทิฏฐิอันลามกนั้น . พระผู้มี-
*พระภาคตรัสว่า ไม่เป็นไร โรลิกะ ไม่เป็นไร โรลิกะ เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
นิเวศนเขณวลโหิจพราหมณ์แล้ว ประทับเหนืออาสนะอันเขาปลาดไว้. ลำดับนั้น โลหิจพราหมณ์
จึงอ้างคาสภิกขุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาทนียโภชนียาหารอันประณีตด้วยมือของตน
ให้อิ่มหนำแล้ว.

[๓๕๖] ลำดับนั้น โลหิจพราหมณ์ทราบบว่า พระผู้มีพระภาคเสวยแล้ว ทรงนำพระหัตถ์
ออกจากบาตรแล้ว จึงถืออาสนะอันหนึ่งซึ่งต่ำกว่า นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง. พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสกะโลหิจพราหมณ์ว่า จริงหรือ โลหิจจะ ได้ยินว่า ท่านเกิดมีบุญวิบากมากเห็นปานนี้ว่า
สมณะหรือพราหมณ์ในโลกนี้ ควรบรรลุลกฺขณธรรม ครั้นบรรลแล้วไม่ควรบอกผู้อื่น เพราะผู้อื่น
จักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ บุคคลตัดเครื่องจองจำเก่าได้แล้ว ไม่ควรสร้างเครื่องจองจำอันขึ้นใหม่
ฉันใด ข้ออุปมัยนี้ก็ฉันนั้น เรากล่าวธรรมคือความโลภว่าเป็นธรรมลามก เพราะผู้อื่นจักทำอะไร
ให้แก่ผู้อื่นได้ ดังนี้.

โลหิจพราหมณ์ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญเป็นเช่นนั้น.

ภ. ดูกรโลหิจจะ เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ท่านครองบ้านสาละวติกานี้มิใช่
หรือ.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เป็นเช่นนั้น.

ดูกรโลหิจจะ เราขอถามท่าน ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า โลหิจพราหมณ์ครองบ้านสาละวติกา
อยู่ โลหิจพราหมณ์ควรใช้สอยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในบ้านสาละวติกานี้แต่ผู้เดียว ไม่ควร
ให้ผู้อื่น ดังนี้ ผู้ที่กล่าวอย่างนั้น จะชื่อว่าทำอันตรายแก่ชนที่อาศัยท่านเลี้ยงชีพอยู่ได้หรือไม่?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชื่อว่าทำอันตรายได้.

เมื่อทำอันตราย จะชื่อว่าหวังประโยชน์ต่อชนเหล่านั้นหรือไม่หวัง.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชื่อว่าไม่หวังประโยชน์.

ผู้ที่ไม่หวังประโยชน์ต่อ จะชื่อว่าเข้าไปตั้งจิตเมตตาไว้ในชนเหล่านั้น หรือจะชื่อว่าเข้าไป
ตั้งจิตเป็นศัตรู.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชื่อว่าเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรู.

เมื่อเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรูแล้ว จะชื่อว่าปมิจฉาทิฏฐิหรือปมสัมมาทิฏฐิ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชื่อว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิ.

ดูกรโลหิจจะ ผู้เป็นมิจฉาทิฏฐิ เรากล่าวว่ามีคติเป็น ๒ คือ นรหรือก่าเนตเตยรรณ
อย่างใดอย่างหนึ่ง.

[๓๕๗] ดูกรโลหิจจะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรง
ปกครองแคว้นกาสิและโกศลมิใช่หรือ.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เป็นเช่นนั้น.

ดูกรโลหิจจะเราขอถามท่าน ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงปกครอง
แคว้นกาสิและโกศลอยู่ พระองค์ควรทรงใช้สอยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในแคว้นทั้ง ๒ นั้นแต่
พระองค์เดียว ไม่ควรพระราชทานแก่ผู้อื่น ผู้ที่กล่าวอย่างนั้น ชื่อว่าทำอันตรายแก่พวกท่านและ
คนอื่นๆ ซึ่งได้พึ่งพระบารมีพระเจ้าปเสนทิโกศลเลี้ยงชีพอยู่ได้หรือไม่?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชื่อว่าทำอันตรายได้.

เมื่อทำอันตราย จะชื่อว่าหวังประโยชน์ต่อชนเหล่านั้นหรือไม่หวัง.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชื่อว่าไม่หวังประโยชน์.

ผู้ที่ไม่หวังประโยชน์ จะชื่อว่าเข้าไปตั้งจิตเมตตาไว้ในชนเหล่านั้น หรือจะชื่อว่าเข้าไป
ตั้งจิตเป็นศัตรู.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชื่อว่าเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรู.

เมื่อเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรูแล้ว จะชื่อว่าปมิจฉาทิฏฐิหรือปมสัมมาทิฏฐิ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชื่อว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิ.

ดูกรโลหิจจะ ผู้ที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ เรากล่าวว่ามีคติเป็น ๒ คือ นรหรือก่าเนตเตยรรณ
อย่างใดอย่างหนึ่ง.

[๓๕๘] ดูกรโลหิจจะ ด้วยประการฉะนี้ เป็นอันฟังได้ว่า ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า
โลหิจพราหมณ์ครองบ้านสาละวติกา ควรใช้สอยผลประโยชน์อันเกิดในบ้านสาละวติกาแต่ผู้เดียว
ไม่ควรให้ผู้อื่น ผู้ที่กล่าวอย่างนั้น ชื่อว่าทำอันตรายแก่ชนที่อาศัยท่านเลี้ยงชีพอยู่ เมื่อทำ
อันตราย ย่อมชื่อว่าไม่หวังประโยชน์ต่อ เมื่อไม่หวังประโยชน์ต่อ ย่อมชื่อว่าเข้าไปตั้งจิตเป็น
ศัตรู เมื่อเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรูแล้ว ย่อมชื่อว่าปมิจฉาทิฏฐิ ฉะนั้นนั่นแล ดูกรโลหิจจะ ผู้ใด
ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์ในโลกนี้ควรบรรลุลกฺขณธรรม ครั้นบรรลแล้วไม่ควรบอก
ผู้อื่น เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้. บุคคลตัดเครื่องจองจำเก่าได้แล้ว ไม่ควรสร้างเครื่อง
จองจำอันขึ้นใหม่ ฉะนั้น ข้ออุปมัยนี้ก็ฉันนั้น เรากล่าวธรรมคือความโลภว่าเป็นธรรมอันลามก
เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ ผู้ที่กล่าวอย่างนั้น ชื่อว่าทำอันตรายแก่กุลบุตรผู้ที่ได้อาศัย
พระธรรมวินัยอันตถาคตแสดงไว้แล้ว จึงบรรลธรรมวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ คือทำให้แจ้ง
โสดาปัตติผลบ้าง สกทาคามีผลบ้าง อนาคามีผลบ้าง อรหัตผลบ้าง และแก่กุลบุตรผู้ทอบรมคารก
อันเป็นทิพย์ เพื่อบังเกิดในภพอันเป็นทิพย์ เมื่อทำอันตราย ย่อมชื่อว่าไม่หวังประโยชน์ต่อ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เมื่อไม่หวังประโยชน์ต่อ ย่อมชื่อว่าเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรู เมื่อเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรูแล้ว ย่อมชื่อว่า
เป็นมิจฉาทิฎฐิ ดูกรโฬหิจะ ผู้ที่เป็นมิจฉาทิฎฐิเรากล่าวว่ามีคติเป็น ๒ คือ นรหรือกำเนิด
เดียรรณ อย่างใดอย่างหนึ่ง .

[๓๕๙] ดูกรโฬหิจะ ด้วยประการฉะนี้ เป็นอันฟังได้ว่า ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า พระ-
*เจ้าปเสนทิโกศลทรงปกครองแคว้นกาสีและโกศล พระองค์ควรใช้สอยผลประโยชน์อันเกิดขึ้นใน
แคว้นทั้ง ๒ นั้นแต่พระองค์เดียว ไม่ควรพระราชทานแก่ผู้อื่น ผู้ที่กล่าวอย่างนี้ขึ้น ชื่อว่าทำ
อันตรายแก่ชนทั้งหลาย คือตัวท่านและคนอื่น ๆ ผู้ที่ได้ฟังบารมีพระเจ้าปเสนทิโกศลเลี้ยงชีพ เมื่อ
ทำอันตราย ย่อมชื่อว่าไม่หวังประโยชน์ต่อ เมื่อไม่หวังประโยชน์ต่อ ย่อมชื่อว่าเข้าไปตั้งจิตเป็น
ศัตรู เมื่อเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรูแล้ว ย่อมชื่อว่าปมิจฉาทิฎฐิ ฉะนั้นแล ดูกรโฬหิจะ ผู้ใด
ฟังกล่าวอย่างนี้ว่า สมณะหรือพราหมณ์ในโลกนี้ การบรรลุลกคุณธรรม ครั้นบรรลุแล้ว ไม่ควร
บอกแก่ผู้อื่น เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ บุคคลตัดเครื่องจองจำเก่าได้แล้ว ไม่ควร
สร้างเครื่องจองจำขึ้นใหม่ ฉะนั้น ข้ออุปมัยนี้ก็ฉะนั้น เรากล่าวธรรมคือความโลภว่าเป็นธรรม
ลามก เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ ผู้กล่าวอย่างนี้ขึ้น ย่อมชื่อว่าทำอันตรายแก่กุลบุตรผู้
ที่ได้อาศัยพระธรรมวินัยอันตถาคตแสดงไว้แล้ว จึงบรรลุธรรมวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ คือ
ทำให้แจ้งโสดาปัตติผลบ้าง สกทาคามีผลบ้าง อนาคามีผลบ้าง อรหัตผลบ้าง และกุลบุตรผู้
อบรมกรรมอันเป็นทิพย์ เพื่อบังเกิดในภพอันเป็นทิพย์ เมื่อทำอันตราย ย่อมชื่อว่าไม่หวัง
ประโยชน์ต่อ เมื่อไม่หวังประโยชน์ต่อ ย่อมชื่อว่าเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรู เมื่อเข้าไปตั้งจิตเป็นศัตรู
แล้ว ย่อมชื่อว่าปมิจฉาทิฎฐิ ดูกรโฬหิจะ ผู้ที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ เรากล่าวว่ามีคติเป็น ๒ คือ
นรหรือกำเนิดเดียรรณ อย่างใดอย่างหนึ่ง .

ศาสนาคถาการท้วง ๓ จำพวก

[๓๖๐] ดูกรโฬหิจะ ศาสนา ๓ จำพวกนี้ ควรท้วงในโลก และทั้งการท้วงของผู้ที่
ท้วงศาสนาเห็นปานนี้ ก็จริงแท้ เป็นธรรม ไม่มีโทษ ศาสนา ๓ จำพวกนั้นเป็นไฉน? ดูกร
โฬหิจะ ศาสดาบางคนในโลกนี้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์
ที่เป็นของสมณะนั้น เขาไม่ได้บรรลุแล้ว เขาไม่ได้บรรลุประโยชน์ที่เป็นของสมณะนั้น . แต่
แสดงธรรมสอนสาวก ว่า นี่เพื่อประโยชน์ของท่านทั้งหลาย นี่เพื่อสุขของท่านทั้งหลาย . สาวก
ของเขายอมไม่ตั้งใจฟัง ไม่เจียโสดสดับ ไม่ตั้งจิตเพื่อบรรลุทั่วถึงและหลีกเลี่ยงประพฤติกาลาสน
ของศาสดา . เขาจะพึงถูกท้วงว่า ท่านผู้มีอายุ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เพื่อประโยชน์ใด
ประโยชน์ที่เป็นของสมณะนั้น ท่านไม่ได้บรรลุแล้ว ท่านไม่ได้บรรลุประโยชน์ของสมณะนั้น
แต่แสดงธรรมสอนสาวก ว่า นี่เพื่อประโยชน์ของท่านทั้งหลาย นี่เพื่อความสุขของท่านทั้งหลาย
สาวกของท่านนั้นยอมไม่ตั้งใจฟัง ไม่เจียโสดสดับ ไม่ตั้งจิตเพื่อบรรลุทั่วถึงและยอมหลีกเลี่ยง
ประพฤติกาลาสนของศาสดา เหมือนบุรุษที่รุกเข้าไปหาสตรีที่กำลังถอยหลังหนี หรือจุมพฐ
พึงกอดสตรีที่หันหลังให้ ฉะนั้น ข้ออุปมัยนี้ก็ฉะนั้น เรากล่าวธรรมคือความโลภว่าเป็นธรรมอัน
ลามก เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ ดูกรโฬหิจะ นี่แลศาสนาคถาที่ ๑ ซึ่งควรท้วงในโลก
และทั้งการท้วงของผู้ที่ท้วงศาสนาเห็นปานนี้ ก็จริงแท้ เป็นธรรม ไม่มีโทษ .

[๓๖๑] ดูกรโฬหิจะ อีกข้อหนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้ ออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิตเพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์ที่เป็นของสมณะนั้น เขาไม่ได้บรรลุแล้ว เขาไม่ได้บรรลุ
ประโยชน์ของสมณะนั้น แต่แสดงธรรมสอนสาวก ว่า นี่เพื่อประโยชน์ของท่านทั้งหลาย นี่เพื่อ
ความสุขของท่านทั้งหลาย สาวกของเขายอมตั้งใจฟัง เจียโสดสดับ ตั้งจิตเพื่อบรรลุทั่วถึง และไม่หลีกเลี่ยง
ประพฤติกาลาสนของศาสดา เขาจะพึงถูกท้วงว่า ท่านผู้มีอายุ ออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิตเพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์ที่เป็นของสมณะนั้น ท่านไม่ได้บรรลุแล้ว ท่านไม่ได้บรรลุ
ประโยชน์ของสมณะนั้น แต่แสดงธรรมสอนสาวก ว่า นี่เพื่อประโยชน์ของท่านทั้งหลาย นี่เพื่อ
ความสุขของท่านทั้งหลาย สาวกของท่านนั้น ย่อมตั้งใจฟัง เจียโสดสดับ ตั้งจิตเพื่อบรรลุทั่วถึง
และไม่หลีกเลี่ยงประพฤติกาลาสนของศาสดาเหมือนบุคคลละเลงนาของตนแล้ว สำคัญเห็น
นาของผู้อื่นว่าเป็นที่อันตนควรบำรุง ฉะนั้น ข้ออุปมัยนี้ก็ฉะนั้น เรากล่าวธรรมคือความโลภว่า
เป็นธรรมอันลามก เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ . ดูกรโฬหิจะ นี่แลศาสนาคถาที่ ๒ ซึ่งควร
ท้วงในโลก และทั้งการท้วงของผู้ที่ท้วงศาสนาเห็นปานนั้น ก็จริงแท้ เป็นธรรม ไม่มีโทษ .

[๓๖๒] ดูกรโฬหิจะ อีกข้อหนึ่ง ศาสดาบางคนในโลกนี้ ออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิต เพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์ที่เป็นของสมณะนั้น เขาได้บรรลุแล้ว เขาได้บรรลุ
ประโยชน์ของสมณะนั้นแล้ว จึงแสดงธรรมสอนสาวก ว่า นี่เพื่อประโยชน์ของท่านทั้งหลาย นี่
เพื่อความสุขของท่านทั้งหลาย แต่สาวกของเขาไม่ตั้งใจฟัง ไม่เจียโสดสดับ ไม่ตั้งจิตเพื่อบรรลุ
ทั่วถึงและหลีกเลี่ยงประพฤติกาลาสนของศาสดา เขาจะพึงถูกท้วงว่า ท่านผู้มีอายุ ออกจากเรือน
บวชเป็นบรรพชิต เพื่อประโยชน์ใด ประโยชน์ที่เป็นของสมณะนั้น ท่านได้บรรลุแล้ว ท่าน
เองได้บรรลุประโยชน์ของสมณะนั้นแล้ว จึงแสดงธรรมสอนสาวก ว่า นี่เพื่อประโยชน์ของท่าน
ทั้งหลาย นี่เพื่อความสุขของท่านทั้งหลาย แต่สาวกของท่านนั้น ไม่ตั้งใจฟัง ไม่เจียโสดสดับ
ไม่ตั้งจิตเพื่อบรรลุทั่วถึง และหลีกเลี่ยงประพฤติกาลาสนของศาสดา เหมือนบุคคลตัดเครื่องจองจำ
เก่าได้แล้ว ไม่ควรสร้างเครื่องจองจำขึ้นใหม่ ฉะนั้น ข้ออุปมัยนี้ก็ฉะนั้น เรากล่าวธรรมคือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ความโลภว่าเป็นธรรมอันลามก เพราะผู้อื่นจักทำอะไรให้แก่ผู้อื่นได้ ดุริยโหจจะ นี้แลศาสนา
ที่ ๓ ซึ่งควรท้วงในโลก และทั้งการท้วงของผู้ที่ท้วงศาสนาเห็นปานนั้น ก็จริงแท้เป็นธรรม
ไม่มีโทษ ดุริยโหจจะ ศาสนา ๓ จำพวกเหล่านี้แล ควรท้วงได้ในโลก และทั้งการท้วงของ
ผู้ที่ท้วงศาสนาทั้งหลายเห็นปานนั้น ก็จริงแท้ เป็นธรรม ไม่มีโทษ .

ศาสนาที่ไม่ควรท้วง

[๓๖๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้วโหจจะพราหมณ์ได้กราบทูลว่า ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ ก็ศาสนาบางคนซึ่งไม่ควรท้วงในโลกมีบ้างหรือ .

พ. ดุริยโหจจะ ศาสนาที่ไม่ควรท้วงในโลกมีอยู่ .

ล. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ก็ศาสนาที่ไม่ควรท้วงในโลก เป็นไหน .

ดุริยโหจจะ พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ
ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษผู้ควรฝึก ไม่มี
ผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม
พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลกให้แจ้งชัดด้วย
ด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและ
มนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง คฤหบดี บุตรคฤหบดี หรือผู้เกิด
เฉพาะในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น ครั้นฟังแล้ว ได้ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้
ศรัทธาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักรู้ว่าขมาราสลืบเคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง
การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์ ให้บริบูรณ์ ให้บริสุทธิ์ โดยส่วนเดียวดุจสังข์ขัด
ไม่มีขี้ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและหนวด งดผ้ากาสาฬหสูตร ออกบวชเป็นบรรพชิต
สมัยต่อมา เขาจะกองโกศสมบัติน้อยใหญ่ ละเครื่องยานน้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด
งดผ้ากาสาฬหสูตร ออกบวชเป็นบรรพชิต เมื่อบวชแล้ว สำรวมระวังในพระปาติโมกข์อยู่
ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบท
ทั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วจีกรรมที่เป็นกุศล มีอาชีพรบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีล
คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ .

จุลศีล

ดุริยโหจจะ อย่างไร ภิกษุจึงถือว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล .

๑. ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ
วางศัตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่
ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับแต่ของที่เขาให้ ต้องการแต่ของ
ที่เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็น
หลักฐาน ควรเชื่อได้ ไม่พุดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างนี้แล้ว ไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้ว ไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนในหมู่นี้
แตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคน
ผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำ
ที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะเหตุ ขวนให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมาก รักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ
พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์
โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นขาดจากการพราหมณ์พิกษามและภุตคาม .

๙. เธอฉันทนเดียว เว้นการฉันทนในราตรี งดจากการฉันทนในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึก
แก่กุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการตัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอม และ
เครื่องประเทืองผิวอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับอัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .
  ๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .
  ๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับแพะและแกะ .
  ๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .
  ๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .
  ๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไรนาและที่ดิน .
  ๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบทุตกรรมและการรับใช้ .
  ๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อและการขาย .
  ๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราซึ่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วยเครื่องตวงวัด .
  ๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .
  ๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และการกรรโชก
- แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบจุลศีล .

มัชฌิมศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการพราภพิชคามและภุตคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ บางจำพวก จันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพราภพิชคามและภุตคามเห็นปานนี้ คือ พืชเกิดแต่เหง้า พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นทีคำรบห้า แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของทีทำการสะสมไว้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ บางจำพวก จันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของทีทำการสะสมไว้เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมของหอม สะสมเครื่องประเทืองผิว สะสมอมิส แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศลเห็นปานนี้ คือ การฟ้อน การขับร้อง การประโคม มหรสพมีการรำเป็นต้น การเล่านิยาย การเล่นปรมมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง จากภาพบ้านเมืองทีสวยงาม การเล่นของคนจันทาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ชนช้าง ชนม้า ชนกระบือ ชนโค ชนแพะ ชนแกะ ชนไก่ รบนกระทา ร้ากระบี่กระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัดกระบวนทัพ กองทัพ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวายุคการเล่นอันเป็นทีตั้งแห่งความประมาท เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคการเล่นอันเป็นทีตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากรุก แกละแปดตา แกละสิบตา เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา เล่นเป่าใบไม้ เล่นโก๋น้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นตวงทราย เล่นร่อนน้อยๆ เล่นร่อนน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนทีนั่งทีนอนอันสูงใหญ่ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนทีนั่งทีนอนอันสูงใหญ่เห็นปานนี้ คือเตียงมีเท้าเก็นประมาณ เตียงมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาว์ขนยาว เครื่องลาดทีทำด้วยขนแกะวิจิตรลาดลาย เครื่องลาดทีทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดทีมีลิ้นฐานเป็นช่อ ดอกไม้ เครื่องลาดทียัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะและเสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทองและเงินแกมใหม่ เครื่องลาดใหม่และขลิบทองเงิน เครื่องลาดขนแกะจางพอน ๑๖ คน เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดทีทำด้วยหนังสัตว์ชื้ออชินะอันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังขะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวเห็นปานนี้ คืออบตัว ไคลอวัยวะ อาบน้ำหอม นวด ส่องกระจก แต่งตา ทัดดอกไม้ ประเทืองผิว ผัดหน้า ทาปาก ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ใช้ไม้เท้า ใช้กลักยา ใช้ดาบ ใช้ขรรค์ ใช้ร่ม สวมรองเท้าประดับวิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ใช้พิศดาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากติรัจจานกถา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวก จันโภชนะทีเขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบติรัจจานกถาเห็นปานนี้ คือ พุดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข่าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท
เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำน้ำ เรื่องคนที่ลวงลับไปแล้ว
เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ แม่ขื่อนี้
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘ . ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวากกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้
เช่นว่า ท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยข้อนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจิกฐ์ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่าน
ปฏิบัติผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ ถ้าที่ควร
จะกล่าวก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง ถ้าที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อที่ท่าน
เคยฆ่าของมาผืนแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าชมท่านได้แล้ว ท่าน
จงถอนวาตะเสีย มิฉะนั้นจงแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๙ . ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบทนต์กรรมและการรับใช้ เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์ผู้
เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวากประกอบทนต์กรรมและการรับใช้
เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทนต์ของพระราชา ราชมหากษัตริย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คหบดี และ
กุมารว่า ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ในที่โน้นมา
ดังนี้ แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๑๐ . ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง พูด
หวานล่อม พูดและเลื่อม แสงหาลากด้วยลาก แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบมัชฌิมศีล .

มหาศีล

๑ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิมิต ทายอุปบาศ ทานายผืน ทานายลักษณะ ทานายหนูกัดผ้า
ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชัศตเกลบบูชาไฟ ทำพิธีชัศตราบูชาไฟ ทำพิธี
ชัศตข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ
ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอบลุกเสก
เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง
เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอยาเสียงนก เป็นหมอยาเสียงกา เป็นหมอยาอายุ
เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอยาเสียงสัตว์ แม่ขื่อนี้ก็เป็น ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะศาสตรา
ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะ
บุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง
ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสกะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ
ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น
ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายใน
จักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย
พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ๆ
แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔ . ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างทีสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่าจักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง ดาวนักษัตรจัก
เดินผิดทาง จักมีอกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และ
ดาวนักษัตรจักมีหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระเจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็น
อย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์
เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตร
เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีอกกาบาตจักมีผลเป็น
อย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจกมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตร
ตกจกมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมัวหมองจกมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระจางจกมีผลเป็นอย่างไร แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕ . ภิกษุเ็นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่าง ที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก
จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน จำนวน
นับประมาด แต่งกาพย์โกลายตศาตร์ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖ . ภิกษุเ็นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่าง ที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวหมงคล ฤกษ์วิาหมงคล ดุฤกษ์เรียงหมอน ดุฤกษ์หยาร้าง
ดุฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลั่นกระดัง ร่ายมนต์ให้
ค้างแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรง
หญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ
ทำพิธีเชิญขวัญ แม้ข้อนี้ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗ . ภิกษุเ็นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่าง ที่สมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน
ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่
พ่นน้ำมันต์ รดน้ำมันต์ ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสาธอก ประยาถาย ประยาถายโทษเบื้องบน
ประยาถายโทษเบื้องล่าง ประยาถแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาตา ประยานัตถ์
ประยาทาเกิด ประยาทาสมาน ปายาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใสยา ชะแผล แม้ข้อนี้
ก็เป็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

ดูกรโฬหิจจะ ภิกษุสมบุรณด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสบกภัยแต่ไหนๆ เลย เพราะ
ศีลสังวรนั้น เปรียบเหมือนนักษัตรยผู้ได้มรธาภิเษก กัจจตราชัตตรุได้แล้ว ย่อมไม่ประสบกภัยแต่
ไหนๆ เพราะราชัตตรุนั้น จันใด ดูกรโฬหิจจะ ภิกษุก็จันนั้น สมบุรณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว
ย่อม ไม่ประสบกภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้น ภิกษุสมบุรณด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุข
อันปราศจากโทษในภายใน ดูกรโฬหิจจะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่า ถึงพร้อม
ด้วยศีล .

จบมหาศีล .

อินทริยสังวร

ดูกรโฬหิจจะ อย่างไร ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย .

ดูกรโฬหิจจะ ภิกษุในธรรมนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ
เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุณทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้วจะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คือ
อกิขณาและโหมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่ารักษาจักขุณทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในจักขุณทริย ภิกษุ
พึงเลี้ยงด้วยโสธ . . . ดมกลืนด้วยฆานะ . . . ลิ้มรสด้วยชีวาหา . . . ถูกต้องโณภูรู้พะด้วยกาย . . . รู้แจ้ง
ธรรมารมณด้วยใจแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมมณินทริย ที่เมื่อ
ไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามก คืออกิขณาและโหมนัสครอบงำนั้น ชื่อว่า
รักษามณินทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในมณินทริย ภิกษุประกอบด้วยอินทริยสังวรอันเป็นอริยะ
เช่นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน ดูกรโฬหิจจะ ด้วยประการดังกล่าวมา
นี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย .

สติสัมปชัญญะ

ดูกรโฬหิจจะ อย่างไร ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ .

ดูกรโฬหิจจะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ในการเล
ในการเหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาฏิ บาตร และจีวร ในการฉน
การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ในการถายอจจาละปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน
การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง ดูกรโฬหิจจะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุ
ชื่อว่า เป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ .

สันโดษ

ดูกรโฬหิจจะ อย่างไร ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้สันโดษ .

ดูกรโฬหิจจะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วย
บิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดูกรโฬหิจจะ นกมีปีก
จะบินไปทางทิศภาคใดๆ ก็มีแต่ปีกของตัวเป็นภาระบินไป จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล เป็นผู้
สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศ
ภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดูกรโฬหิจจะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่า เป็นผู้สันโดษ .

ภิกษุเ็นนี้ ประกอบด้วยศีลชั้นนี้ อินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษอันเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
อริยะเช่นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสัจ คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า
ป่าชุก ที่แจ้ง ลอมฟาง ในกาลภายหลังกัฏ เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง
ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอละความเพ่งเล็งในโลก มีใจปราศจากความเพ่งเล็งอยู่ ย่อมชำระจิต
ให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้ ละความประทุษร้ายคือพยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา
หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้ายคือพยาบาทได้ ละ
กิเลสมีหิระแล้ว เป็นผู้ปราศจากกิเลสมีหิระ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะอยู่
ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกิเลสมีหิระได้ ละอุทธัจจกุกกุจจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ
ณ ภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจกุกกุจจะได้ ละวิจิกิจฉาแล้ว เป็นผู้ข้ามวิจิกิจฉา
ไม่มีความคลงแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉา .

อุปมานิเวศน์ ๕

ดูกรโฬหิจะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงกู่หนีไปประกอบการทำงาน การงานของเขาจะพึง
สำเร็จผล เขาจะพึงใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้น และทรัพย์สินที่เป็นกำไรของเขาจะพึงมีเหลือ
อยู่สำหรับเลี้ยงภริยา เขาพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรากู่หนีไปประกอบการทำงาน บัดนี้
การงานของเราสำเร็จผลแล้ว เราได้ใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้นแล้ว และทรัพย์สินที่เป็น
กำไรของเรายังมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส
มีความ ไม่มีหนี้เป็นเหตุ จันใด .

ดูกรโฬหิจะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นผู้อาพาธ ถึงความลำบาก เจ็บหนัก บริโภค
อาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย สมัยต่อมา เขาพึงหายจากอาพาธนั้น บริโภคอาหารได้และมี
กำลังกาย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นผู้อาพาธ ถึงความลำบาก เจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย บัดนี้เราหายจากอาพาธนั้นแล้ว บริโภคอาหารได้ และมี
กำลังกายเป็นปกติ ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความ ไม่มีโรคเป็น
เหตุ จันใด .

ดูกรโฬหิจะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงถูกจำอยู่ในเรือนจำ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจาก
เรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์สินอะไรเลย เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อน
เราถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้ เราพ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัยแล้ว และเราไม่ต้อง
เสียทรัพย์สินอะไรเลย ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีการพ้นจากเรือนจำ
นั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรโฬหิจะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นทาส ไม่ได้พึงตัวเอง พึ่งผู้อื่น ไปไหน
ตามความพอใจไม่ได้ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจากความเป็นทาสนั้น พึ่งตัวเองได้ ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น
เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นทาส
พึ่งตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่น ไปไหนตามความพอใจไม่ได้ บัดนี้ เราพ้นจากความเป็นทาสนั้นแล้ว
พึ่งตัวเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น เป็นไทยแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ ดังนี้ เขาจะพึงได้ความ
ปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความเป็นไทยแก่ตัวนั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรโฬหิจะ เปรียบเหมือนบุรุษมีทรัพย์สิน มีโภคสมบัติ จะพึงเดินทางไกลกันดาร
หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า สมัยต่อมา เขาพึงข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ บรรลุถึงหมู่บ้าน
อันเกษม ปลอดภัยโดยสวัสดิ์ เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีทรัพย์สิน มีโภคสมบัติ
เดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า บัดนี้ เราข้ามพ้นทางกันดารนั้น บรรลุถึง
หมู่บ้านอันเกษม ปลอดภัยโดยสวัสดิ์แล้ว ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส
มีภูมิลานอันเกษมเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรโฬหิจะ ภิกษุพิจารณาเห็นนิเวศน์ ๕ ประการเหล่านี้ที่ยังละไม่ได้ในตน เหมือนหนี้
เหมือนโรค เหมือนเรือนจำ เหมือนความเป็นทาส เหมือนทางไกลกันดาร และเธอพิจารณา
เห็นนิเวศน์ ๕ ประการที่ละได้แล้วในตน เหมือนความไม่มีหนี้ เหมือนความไม่มีโรค เหมือนการ
พ้นจากเรือนจำ เหมือนความเป็นไทยแก่ตน เหมือนภูมิลานอันเกษม จันนั้นแล .

รูปฌาน ๔

เมื่อเธอพิจารณาเห็นนิเวศน์ ๕ เหล่านี้ ที่ละได้แล้วในตน ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อปราโมทย์
แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้วย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข
จิตย่อมตั้งมั่น เธอสังตจากกาม สังตจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตก มีวิจารณ์ มีปีติ
และสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ .

ดูกรโฬหิจะ สาวกได้บรรลุคุณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ ในศาสนาดิ ศาสดาอันแล
ไม่ควรท้วงในโลก อนึ่ง การท้วงศาสดาเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม
ประกอบด้วยโทษ .

ดูกรโฬหิจะ อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน
เป็นธรรมเอกผุดขึ้น เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่
ดูกรโฬหิจะ สาวกได้บรรลุคุณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ ในศาสนาดิ ศาสดาอันแล ไม่ควร
ท้วงในโลก อนึ่ง การท้วงศาสดาเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ .

ดูกรโฬหิจะ อีกประการหนึ่ง ภิกษุมีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
เพราะปิตุสสันไป บรรลุตตยนิทาน ที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่าผู้ได้มานี้ เป็นผู้มีอุเบกขา
มีสติอยู่เป็นสุข ดุรโลหิจจะ สวากได้บรรลุลุคณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ ในศาสนาดิ ศาสตานี้แล
ไม่ควรท้วงในโลก อนึ่ง การท้วงศาสนาดิเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม
ประกอบด้วยโทษ .

ดุรโลหิจจะ อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตตยนิทาน ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุข
ละทุกข์ และดับสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์ ดุรโลหิจจะ
สวากได้บรรลุลุคณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ ในศาสนาดิ ศาสตานี้แล ไม่ควรท้วงในโลก
อนึ่ง การท้วงศาสนาดิเห็นปานนี้ นั้นก็จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ .

วิชา ๘

วิปัสสนาญาณ

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธอย่อมรู้
ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรานี้แล มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโตขึ้น
ด้วยข้าวสุกและขมมสดี ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพิน มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็น
ธรรมดา และวิญญาณของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนิ่องอยู่ในกายนี้ ดุรโลหิจจะ เปรียบ
เหมือนแก้วไพฑูรย์อันงาม เกิดเองอย่างบริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรระไนดีแล้ว สุกใส
แวววาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้ายเขียว เหลือง แดง ขาว หรือนวลร้อยอยู่ในนั้น บุรุษมี
จักษุจะพึงหยิบแก้วไพฑูรย์นั้นวางไว้ในมือแล้วพิจารณาเห็นว่า แก้วไพฑูรย์นี้งาม เกิดเองอย่าง
บริสุทธิ์ แปรเปลี่ยน นายช่างเจียรระไนดีแล้ว สุกใส แวววาว สมส่วนทุกอย่าง มีด้าย
เขียว เหลือง แดง ขาว หรือนวลร้อยอยู่ในนั้น จันใด .

ภิกษุก็จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ เธอ
ย่อมรู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรานี้แล มีรูป ประกอบด้วยมหาภูต ๔ เกิดแต่มารดาบิดา เติบโต
ขึ้นด้วยข้าวสุกและขมมสดี ไม่เที่ยง ต้องอบ ต้องนวดพิน มีอันทำลายและกระจัดกระจายเป็น
ธรรมดา และวิญญาณของเรานี้ก็อาศัยอยู่ในกายนี้ เนิ่องอยู่ในกายนี้ ดุรโลหิจจะ สวากได้
บรรลุลุคณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ ในศาสนาดิ ศาสตานี้แล ไม่ควรท้วงในโลก อนึ่ง การท้วง
ศาสนาดิเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ .

มโนยวิธิญาณ

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ
คือ นิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง
ดุรโลหิจจะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักไม้เท้าออกจากหญาปล้อง เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี้
หญาปล้อง นี้ไม้ หญาปล้องอย่างหนึ่ง ไม้อย่างหนึ่ง ก็แต่ไม้ชักออกจากหญาปล้องนั่นเอง อีก
นัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงชักดาบออกจากฝัก เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี้ดาบ นี้ฝัก
ดาบอย่างหนึ่ง ฝักอย่างหนึ่ง ก็แต่ดาบชักออกจากฝักนั่นเอง อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนบุรุษ
จะพึงชักงูออกจากคราบ เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า นี้ งู นี้คราบ งูอย่างหนึ่ง คราบอย่างหนึ่ง
ก็แต่งูชักออกจากคราบนั่นเอง จันใด .

ภิกษุก็จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ เธอย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อนิรมิตรูปอันเกิดแต่ใจ
คือนิรมิตกายอื่นจากกายนี้ มีรูปเกิดแต่ใจ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่อง
ดุรโลหิจจะ สวากได้บรรลุลุคณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ ในศาสนาดิ ศาสตานี้แล ไม่ควร
ท้วงในโลก อนึ่ง การท้วงศาสนาดิเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบ
ด้วยโทษ .

อิทธิวิธิญาณ

ภิกษุนั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
ควรแก่การงาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออิทธิวิธี เธอบรรลุนิธิวิธี
หลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้
ทำให้หายไปได้ ทะลุกำแพงภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงแมลงใน
แผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่ตกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศ
เหมือนนกก็ได้ ลูบคลำพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจมากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทาง
กายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดุรโลหิจจะ เปรียบเหมือนช่างหม้อหรือลูกมือของช่างหม้อผู้ฉลาด
เมื่อนวดดินดีแล้ว ต้องการภาชนะชนิดใดๆ พึงทำภาชนะชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง
เปรียบเหมือนช่างงาหรือลูกมือของช่างงาผู้ฉลาด เมื่อแต่งงาดีแล้ว ต้องการเครื่องงาชนิดใดๆ
พึงทำเครื่องงาชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จได้ อีกนัยหนึ่ง เปรียบเหมือนช่างทองหรือลูกมือของช่าง
ทองผู้ฉลาด เมื่อหลอมทองดีแล้ว ต้องการทองรูปพรรณชนิดใดๆ พึงทำทองรูปพรรณ
ชนิดนั้นๆ ให้สำเร็จ จันใด ภิกษุก็จันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้มนั้ ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไป
เพื่ออิทธิวิธี เรอบรรลอิทธิวิธีหลายประการ คือ คนเดียวเป็นหลายคนก็ได้ หลายคนเป็น
คนเดียวก็ได้ ทำให้ปรากฏก็ได้ ทำให้หายไปได้ ทะลฝ่ากำแพงภูเขาไปได้ ไม่ติดขัดเหมือน
ไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นต่ำลงในแผ่นดินเหมือนในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำไม่แตกเหมือนเดินบน
แผ่นดินก็ได้ เหาะไปในอากาศเหมือนนกก็ได้ ลุบลคล้าพระจันทร์พระอาทิตย์ซึ่งมีฤทธิ์มีอำนาจ
มากด้วยฝ่ามือก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ ดุกรโลหิจจะ สวากได้บรรลคุณ
วิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ ในศาสนาใด ศาสดานี้แล ไม่ควรท้วงในโลก อนึ่ง การท้วง
ศาสดาเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ .

ทิพยโสตาญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ตั้มนั้ ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อทิพยโสตาธาตุ เธอย่อม
ได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตาธ
บริสุทธิ์ ล่วงโสตาของมนุษย์ ดุกรโลหิจจะ เปรียบเหมือนบุรุษเดินทางไกล เขาจะฟังได้ยิน
เสียงกลองบ้าง เสียงตะโพนบ้าง เสียงสังข์บ้าง เสียงบัณเฑาะว์บ้าง เสียงเปิงมางบ้าง เขา
จะฟังเข้าใจว่าเสียงกลองดังนี้บ้าง เสียงตะโพนดังนี้บ้าง เสียงสังข์ดังนี้บ้าง เสียงบัณเฑาะว์
ดังนี้บ้าง เสียงเปิงมางดังนี้บ้าง ฉะนั้น ภิกษุก็ฉันทันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว
ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตั้มนั้ ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อม
จิตไปเพื่อทิพยโสตาธาตุ เธอย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิดคือ เสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ ทั้งที่
อยู่ไกลและใกล้ด้วยทิพยโสตาธาธอันบริสุทธิ์ ล่วงโสตาของมนุษย์ ดุกรโลหิจจะ สวากได้บรรล
คุณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ ในศาสนาใด ศาสดานี้แล ไม่ควรท้วงในโลก อนึ่ง การท้วง
ศาสดาเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ .

เจโตปริยญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ตั้มนั้ ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ เธอย่อม
กำหนดรู้ใจของสัตว์อื่น ของบุคคลอื่น ด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจาก
ราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิตปราศจาก
โทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหลุดรู้
จิตหลุดรู้ หรือจิตฟังชานก็รู้ว่าจิตฟังชาน จิตเป็นมหรคตก็รู้ว่าจิตเป็นมหรคต หรือจิตไม่
เป็นมหรคตก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมหรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า
ก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตไม่เป็น
สมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดุกรโลหิจจะ เปรียบ
เหมือนหญิงสาวชายหนุ่มที่ชอบการแต่งตัว เมื่อส่องดูเงาหน้าของตนในกระจกอันบริสุทธิ์สะอาด
หรือในภาชนะใสอันใส หน้ามีไฟก็จะฟังรู้ว่าหน้ามีไฟ หรือหน้าไม่มีไฟก็จะฟังรู้ว่าหน้าไม่มีไฟ
ฉะนั้น ภิกษุก็ฉันทันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ตั้มนั้ ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อเจโตปริยญาณ
เธอย่อมกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิตมีราคะก็รู้ว่าจิตมีราคะ หรือจิต
ปราศจากราคะก็รู้ว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะก็รู้ว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็รู้ว่าจิต
ปราศจากโทสะ จิตมีโมหะก็รู้ว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็รู้ว่าจิตปราศจากโมหะ จิต
หลุดรู้จิตหลุดรู้ หรือจิตฟังชานก็รู้ว่าจิตฟังชาน จิตเป็นมหรคตก็รู้ว่าจิตเป็นมหรคต หรือ
จิตไม่เป็นมหรคตก็รู้ว่าจิตไม่เป็นมหรคต จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มี
จิตอื่นยิ่งกว่าก็รู้ว่าจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิก็รู้ว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็
รู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็รู้ว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็รู้ว่าจิตไม่หลุดพ้น ดุกรโลหิจจะ
สวากได้บรรลคุณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้ ในศาสนาใด ศาสดานี้แล ไม่ควรท้วงในโลก
อนึ่ง การท้วงศาสดาเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ .

ปพเพนิวาสานุสสติญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ตั้มนั้ ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มน้อมจิตไปเพื่อปพเพนิวาสานุสสติญาณ
เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง
สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง
ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง
ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เรามีชื่อ
อย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ
มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้น เราก็ได้มี
ชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ
มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้วได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อน
ได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ดุกรโลหิจจะ เปรียบเหมือน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
บุรุษจะพึงจากบ้านตนไปบ้านอื่น แล้วจากบ้านนั้นไปยังบ้านอื่นอีก จากบ้านนั้นกลับมาสู่
บ้านของตนตามเดิม เขาจะพึงระลึกได้อย่างนี้ว่า เราได้จากบ้านของเราไปบ้านโน้น ในบ้านนั้น
เราได้ยินอย่างนั้น ได้เห็นอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น เราได้จากบ้านนั้น
ไปยังบ้านโน้น แม้ในบ้านนั้นเราก็ได้ยินอย่างนั้น ได้เห็นอย่างนั้น ได้พูดอย่างนั้น ได้นิ่งอย่างนั้น
เรากลับจากบ้านนั้นมาสู่บ้านของตนตามเดิม ดังนี้ จันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ
บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตัณห์ ไม่หวั่นไหว
อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออุปเพนิวาสานุสสติญาณ เธอย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก
คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง
ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง
แสนชาติบ้าง ตลอดสังขารูปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิภวูปเป็นอันมากบ้าง ตลอด
สังขารวิภวูปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณ
อย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจติจากภพนั้นแล้วได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้นเราก็มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น
ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ
พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรโกลีหะจะ สวากได้บรรลุคุณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้
ในศาสนาใด ศาสดาใด ไม่ควรท้วงในโลก อนึ่ง การท้วงศาสดาเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง
ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ .

จุตูปปาตญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ตัณห์ ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่อรู้จิตและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย
เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี
ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า
สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วิจจริต มโนทุจริต ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ
ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย
ทุกติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต วิจสุจริต มโนสุจริต
ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้ เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ
เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์
ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดูกรโกลีหะจะ
เปรียบเหมือนปราสาทตั้งอยู่ ณ ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนคร บุรุษผู้มีจักขุยืนอยู่บนปราสาท
นั้น จะพึงเห็นหมู่มคนกำลังเข้าไปสู่เรือนบ้าง กำลังออกจากเรือนบ้าง กำลังสัญจรเป็นแถว
อยู่ในถนนบ้าง น้อยที่ทาง ๓ แพร่ง ท่ามกลางพระนครบ้าง เขาจะพึงรู้ว่า คนเหล่านั้นเข้าไป
สู่เรือน เหล่านี้ออกจากเรือน เหล่านี้สัญจรเป็นแถวอยู่ในถนน เหล่านี้ยืนอยู่ที่ทาง ๓ แพร่ง
ท่ามกลางพระนคร จันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตัณห์ ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิต
ไปเพื่อรู้จิตและอุปบัติของสัตว์ทั้งหลาย เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์
ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วิจจริต มโนทุจริต
ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตาย
เพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วย
กายสุจริต วิจสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตียนพระอริยเจ้า เป็นสัมมาทิฎฐิ ยึดถือการกระทำ
ด้วยอำนาจสัมมาทิฎฐิ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก เขาย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ดังนี้
เธอเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม
ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไป
ตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดูกรโกลีหะจะ สวากได้บรรลุคุณวิเศษอันโอฬารเห็นปานนี้
ในศาสนาใด ศาสดาใด ไม่ควรท้วงในโลก อนึ่ง การท้วงศาสดาเห็นปานนี้ นั้น ก็ไม่จริง
ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ .

อัสวักขยญาณ

ภิกษุหนึ่ง เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อน
การแก่การงาน ตัณห์ ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไปเพื่ออัสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัด
ตามความเป็นจริงว่า นีทุกข นีทุกขสมทัย นีทุกขนิโรธ นีทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา
เหล่านี้าสวะ นีอาสวสมทัย นีอาสวนิโรธ นีอาสวนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้
จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว
ก็มีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกรโกลีหะจะ เปรียบเหมือนสระน้ำบนยอดเขา ไสยะอาด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ไม่ชนมัว บุรุษผู้มีจักษุยืนอยู่บนขอบสระนั้น จะพึงเห็นหอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง
ก่อนกรวดและก่อนหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง กำลังว่ายอยู่บ้าง หยดย้อยบ้าง ในสระนั้น
เขาจะพึงคิดอย่างนี้ว่า สระน้ำนี้ใสสะอาดไม่ชนมัว หอยโข่งและหอยกาบต่างๆ บ้าง ก่อนกรวด
และก่อนหินต่างๆ บ้าง ฝูงปลาบ้าง เหล่านี้กำลังว่ายอยู่บ้าง กำลังหยดย้อยบ้าง ใน
สระนั้น ดังนี้ จันใด ภิกษุก็ฉันนั้นแล เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส
ปราศจากอุปกิเลส อ่อน กรวดแก่การงาน ตัณห์ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ย่อมโน้มโน้มจิตไป
เพื่ออัสวักขยญาณ ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ
นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้อัสวะ นี้อาสวสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา
เมื่อเธอรู้เห็นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แม้จากกามาสวะ แม้จากภวาสวะ แม้จากอวิชชาสวะ
เมื่อจิตหลุดพ้น ก็มีญาณว่าหลุดพ้น รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ
ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกรโสดิจะ สวากได้บรรลุคุณวิเศษอันโอฬาร
เห็นปานนี้ ในกาลสดาใด ศาสตานี้แล ไม่ควรท้วงในโลก อนึ่ง การท้วงศาสดาเห็นปานนี้
นั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ .

โลหิจจพราหมณ์แสดงตนเป็นอุบาสก

[๓๖๔] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว โลหิจจพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ บุรุษผู้หนึ่งพึงฉวยผมบุรุษอีกผู้หนึ่งซึ่งกำลังจะตกไปสู่เหว คือ
นรกไว้ จดขึ้นให้ยืนอยู่บนบก จันใด ข้าพระองค์กำลังจะตกไปสู่เหว คือ นรก พระโคตมผู้เจริญ
ได้ยกขึ้นให้ยืนอยู่บนบก จันนั้นเหมือนกัน ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้ง
นัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่ดีว่า
เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ด้วยคิดว่าคนมีจักษุจักเห็นรูป
ดังนี้ จันใด พระโคตมผู้เจริญ ทรงประกาศพระธรรมโดยอเนกปริยาย จันนั้นเหมือนกัน
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญ พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ว่า
เป็นสรณะ ขอพระโคตมผู้เจริญจงทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต
ตั้งแต่นั้นนี้เป็นต้นไป ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ โทษได้ถึงข้าพระองค์ผู้เป็นพาล ผู้หลง ผู้ไม่รู้เท่า
ถึงการณ ข้าพระองค์ใด ได้ท้วงพระผู้มีพระภาคผู้เป็นศาสดา อันสวากไม่ควรท้วงในโลก
และการท้วงพระผู้มีพระภาคนั้น ก็ไม่จริง ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ ขอ
พระผู้มีพระภาคจงทรงรับโทษนั้นโดยความเป็นโทษแก่ข้าพระองค์นั้น เพื่อสำรวมต่อไป พระผู้มี-
*พระภาคตรัสว่า เอาเถะ โลหิจจะ โทษได้ถึงท่านผู้เป็นพาล ผู้หลง ผู้ไม่รู้เท่าถึงการณ
ท่านได้ท้วงเราผู้เป็นศาสดาอันสวากไม่ควรท้วงในโลก และการท้วงเราผู้เป็นศาสดานั้น ก็ไม่จริง
ไม่แท้ ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วยโทษ เพราะเหตุนี้แล เธอเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้ว
จงกระทำคตินตามธรรม เราได้รับโทษนั้น นี่เป็นความเจริญในอริยวินัย ผู้เห็นโทษโดยความ
เป็นโทษ ย่อมกระทำคตินตามธรรม ย่อมถึงความสำรวมต่อไป .

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว โลหิจจพราหมณ์ได้ชื่นชมภาษิตของพระผู้มีพระภาค
ลุดจากอาสนะหลีกไป ดังนี้แล .

จบโลหิจจสูตรที่ ๑๒ .

๑๓ . เติริชสูตร

[๓๖๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบทพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่
ประมาณ ๕๐๐ รูป เสด็จถึงพราหมณคามของชาวโกศลชื่อว่ามนสาคตะ ได้ยินว่า ในเวลานั้น
พระผู้มีพระภาคประทับ ณ อัมพวันใกล้ฝั่งแม่น้ำอจิรวดี ทิศเหนือแห่งมนสาคตะคาม เขต
พราหมณคามชื่อว่ามนสาคตะ .

วาเสฏฐะและการทวาทษมาณพเข้าเฝ้า

[๓๖๖] สมัยนั้น พราหมณ์มหาศาลผู้มีชื่อเสียงอาศัยอยู่ในมนสาคตะคามมากด้วยกัน
คือ วังกีพราหมณ์ ตารุกขพราหมณ์ ไปกขรสาตีพราหมณ์ ชาณุโสณพราหมณ์ ไตเทยพราหมณ์
และพราหมณ์มหาศาลผู้มีชื่อเสียงอื่นๆ อีก . ครั้นนั้น วาเสฏฐะมาณพกับการทวาทษมาณพเดิน
เที่ยวเล่นตามกันไป ได้พูดกันขึ้นถึงเรื่องทางและมีไช้ทาง วาเสฏฐะมาณพพูดอย่างนี้ว่า ทางที่
ท่านไปกขรสาตีพราหมณ์บอกไว้นี้เท่านั้น เป็นมรรคาตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก นำผู้
ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้ . ฝ่ายการทวาทษมาณพพูดอย่างนี้ว่า ทางที่ท่าน
ตารุกขพราหมณ์บอกไว้นี้เท่านั้น เป็นมรรคาตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนินไป
ตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้ . วาเสฏฐะมาณพไม่อาจให้การทวาทษมาณพยินยอมได้ ฝ่าย
การทวาทษมาณพก็ไม่อาจให้วาเสฏฐะมาณพยินยอมได้ .

[๓๖๗] ครั้นนั้น เวสสัฏฐะมาณพบอกการทวาทษมาณพว่า ดูกรการทวาทษะ ก็พระสมณโคตม
นี้แล เป็นโอริสของเจ้าตากยะ ทรงผนวชจากศากยสกุล ประทับอยู่ ณ อัมพวันใกล้ฝั่งแม่น้ำ
อจิรวดีเขตพราหมณคามชื่อมนสาคตะทางทิศเหนือ และเกียรติศัพท์อันงามของท่านสมณโคตมนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
ขจรไปอย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เอง
โดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษ
ที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว
เป็นผู้จำแนกพระธรรม มา ไปกั้นเกิดการทวาทะ เราจักเข้าไปเฝ้าพระสมณโคดมถึงที่ประทับ
ครั้นแล้วจักกราบทูลถามความข้อนี้กะพระสมณโคดม พระสมณโคดมจักทรงพยากรณ์แก่เราทั้งสอง
อย่างใด เราจักทรงจำข้อความนั้นไว้อย่างนั้น การทวาทะมาณพริบคำว่าเสฏฐมาณพแล้วพากันไป .

[๓๖๘] ครั้นนั้น วาเสฏฐมาณพกับการทวาทะมาณพ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอเป็นที่ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง . เวเสฏฐมาณพได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ขอประทานโอกาส
เมื่อข้าพระองค์ทั้งสองเดินเล่นตามกันไป ได้พูดกันขึ้นถึงเรื่องทางและมีไชทาง ข้าพระองค์พูด
อย่างนี้ว่า ทางที่ท่านไปกขรสาติพราหมณ์บอกไว้นี้เท่านั้น เป็นมรรคาคตรง เป็นทางตรง เป็นทาง
นำออก นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้ การทวาทะมาณพพูดอย่างนี้ว่า
หนทางที่ท่านตารกขพราหมณ์บอกไว้นี้เท่านั้น เป็นมรรคาคตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก
นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้ .

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ในเรื่องทางและมีไชทางนี้ ยังมีการถกเถียงกันอยู่หรือ ยังมีการ
กล่าวผิดกันอยู่หรือ ยังมีการพูดต่างกันอยู่หรือ . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรวาเสฏฐะ ได้ยินว่า
ท่านพูดว่า หนทางที่ท่านไปกขรสาติพราหมณ์บอกไว้นี้เท่านั้น เป็นมรรคาคตรง เป็นทางตรง
เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้ การทวาทะมาณพพูดว่า
หนทางที่ท่านตารกขพราหมณ์บอกไว้นี้เท่านั้น เป็นมรรคาคตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก
นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้ ดูกรวาเสฏฐะ ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกท่าน
จะถกเถียงกันในข้อไหน จะกล่าวผิดกันในข้อไหน จะพูดต่างกันในข้อไหน .

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ในเรื่องทางและมีไชทาง พราหมณ์ทั้งหลาย คือ พราหมณ์
พวกอหฺริยะ พราหมณ์พวกตติยิยะ พราหมณ์พวกฉินโทกะ พราหมณ์พวกพัหฺริย ย่อม
บัญญัติหนทางต่างๆ กันก็จริง ถึงอย่างนั้น ทางเหล่านั้นทั้งมวล เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนิน
ไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้ เปรียบเหมือนในที่ใกล้บ้านหรือนิคม แม้หากจะมี
ทางต่างกันมากสาย ที่แท้ทางเหล่านั้นทั้งมวลล้วนมารวมลงในบ้าน ฉะนั้น .

พ. ดูกรวาเสฏฐะ เธอพูดว่า ทางเหล่านั้นนำออกหรือ?

ว. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์พูด .

ดูกรวาเสฏฐะ เธอพูดว่า ทางเหล่านั้นนำออกหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์พูด .

ดูกรวาเสฏฐะ เธอพูดว่า ทางเหล่านั้นนำออกหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์พูด .

ทรงชักวาเสฏฐมาณพ

[๓๖๙] ดูกรวาเสฏฐะ บรรดาพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา พราหมณ์แม่คนหนึ่งที่เห็นพรหม
มีเป็นพะยานอยู่หรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย .

ดูกรวาเสฏฐะ อาจารย์แม่คนหนึ่งของพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาที่เห็นพรหม มีเป็นพะยาน
อยู่หรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย .

ดูกรวาเสฏฐะ ปาจารย์ของอาจารย์แห่งพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาที่เห็นพรหม มีเป็นพะยาน
อยู่หรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย .

ดูกรวาเสฏฐะ อาจารย์ที่สืบมาเจ็ดชั่วอาจารย์ของพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาที่เห็นพรหม
มีเป็นพะยานอยู่หรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย .

ดูกรวาเสฏฐะ พวกฤาษีผู้เป็นบรรพจารย์ของพวกพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา คือ ฤาษีอัฐกะ
ฤาษีวามกะ ฤาษีวามเทวะ ฤาษีเวสสามิตร ฤาษียมตคคิ ฤาษีอังคิรส ฤาษีการทวาทะ
ฤาษีวาเสฏฐะ ฤาษีกัสสปะ ฤาษีภค ซึ่งเป็นผู้ผูกมนต์ บอคมนต์ ที่ในปัจจุบันนี้พวกพราหมณ์
ผู้ได้ไตรวิชา ขับตาม กล่าวตาม ซึ่งบทมนต์เก่านี้ที่ท่านขับมาแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว
กล่าวได้ถูกต้อง บอกได้ถูกต้องตามที่ได้อ่านไว้ บอกไว้ ผู้ที่กล่าวอย่างนี้ว่า พวกเรารู้ พวกเราเห็น
พรหมนั้นว่า พรหมอยู่ในที่ใด อยู่โดยที่ใด หรืออยู่ในภพใด ดังนี้ มีอยู่หรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย .

[๓๗๐] ดูกรวาเสฏฐะ ได้ยินว่า บรรดาพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา แม้พราหมณ์สักคนหนึ่งที่
เห็นพรหมเป็นพะยาน ไม่มีเลยหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย .

ดูกรวาเสฏฐะ เมื่ออาจารย์สักคนหนึ่งของพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ที่เห็นพรหมเป็นพะยาน

ไม่มีเลยหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย.

ดูกรวาเสฏฐะ แม้ปาจารย์ของอาจารย์แห่งพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ที่เห็นพรหมเป็นพะยาน ไม่มีเลยหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย.

ดูกรวาเสฏฐะ อาจารย์ที่สืบมาแต่เจ็ดชั่วอาจารย์ของพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ที่เห็นพรหมเป็นพะยาน ไม่มีเลยหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย.

ดูกรวาเสฏฐะ ได้ยินว่า พวกฤาษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพวกพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา คือ ฤาษีอัฐฐกะ ฤาษีวามกะ ฤาษีวามเทวะ ฤาษีเวสสามิตร ฤาษียมตคคิ ฤาษีอังคิรส ฤาษีภารทวาชะ ฤาษีวาเสฏฐะ ฤาษีกัสสปะ ฤาษีภค ซึ่งเป็นผู้ผูกมนต์ บอคมนต์ ที่ในปัจจุบันนี้พวกพรหมณ์ที่ได้ไตรวิชา ขับตาม กล่าวตาม ซึ่งบทมนต์เก่านั้นที่ท่านขับมาแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว กล่าวได้ถูกต้อง บอกได้ถูกต้องตามที่ได้อ่านไว้ บอกไว้ ผู้ที่กล่าวอย่างนี้ว่า พวกเราผู้ พวกเราเห็นพรหมนั้นว่า พรหมอยู่ในที่ใด อยู่โดยที่ใด หรืออยู่ในภพใด ดังนี้ มีอยู่หรือ?

พรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาเหล่านั้น กล่าวอย่างนี้ว่า พวกเราไม่รู้ พวกเราไม่เห็น แต่พวกเราแสดงหนทางเพื่อความเป็นสหายแห่งพรหมนั้นว่า หนทางนี้แหละ เป็นมรรคาตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้.

[๓๗๑] ดูกรวาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิตของพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ย่อมถึงความเป็นภาสิต ไม่มีปาฏิหาริย์มิใช่หรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิตของพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ย่อมถึงความเป็นภาสิต ไม่มีปาฏิหาริย์แน่นอน.

ดีละ วาเสฏฐะ พวกพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ไม่รู้จักพรหม ไม่เห็นพรหม จักแสดงหนทางเพื่อความเป็นสหายแห่งพรหมว่า หนทางนี้แหละ เป็นมรรคาตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรวาเสฏฐะ เหมือนแถวคนตาบอดเกาะหลังกันและกัน คนต้นก็ไม่เห็น คนกลางก็ไม่เห็น แม้คนท้ายก็ไม่เห็น จันใด ภาสิตของพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา มือปมเหมือนแถวคนตาบอด จันนั้นเหมือนกัน คนต้นก็ไม่เห็น คนกลางก็ไม่เห็น แม้คนท้ายก็ไม่เห็น ภาสิตของพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาเหล่านั้น ถึงความเป็นคำนำหิวระเหที่เดียว ถึงความเป็นคำต่ำซ้ำอย่างเดียว ถึงความเป็นคำเปล่า ถึงความเป็นคำเหลวไหลแท้ๆ ดูกรวาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน พรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา เห็นพระจันทร์และพระอาทิตย์ แม้ชนอื่นเป็นอันมากก็เห็นพระจันทร์และพระอาทิตย์ขึ้นไปเมื่อใด ตกไปเมื่อใด พรหมณ์ทั้งหลายย่อมอ่อนวอน ชมเชย ประนมมือ นอบน้อม เดินเวียนรอบ.

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เป็นอย่างนั้น.

[๓๗๒] ดูกรวาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน พรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา เห็นพระจันทร์และพระอาทิตย์ แม้ชนอื่นเป็นอันมากก็เห็น ก็พระจันทร์และพระอาทิตย์ขึ้นไปเมื่อใด ตกไปเมื่อใด พรหมณ์ทั้งหลาย ย่อมอ่อนวอน ชมเชย ประนมมือ นอบน้อม เดินเวียนรอบ พรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา สามารถแสดงทางเพื่อไปอยู่ร่วมกับพระจันทร์และพระอาทิตย์ แม้เหล่านั้นว่า ทางนี้แหละเป็นมรรคาตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพระจันทร์และพระอาทิตย์ ดังนี้ ได้หรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่ได้.

ดูกรวาเสฏฐะ ได้ยินว่า พรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา เห็นพระจันทร์และพระอาทิตย์ แม้ชนอื่นเป็นอันมากก็เห็น พระจันทร์และพระอาทิตย์ขึ้นไปเมื่อใด ตกไปเมื่อใด พรหมณ์ทั้งหลาย ย่อมอ่อนวอน ชมเชย ประนมมือ นอบน้อม เดินเวียนรอบ พรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ไม่สามารถแสดงทางเพื่อไปอยู่ร่วมกับพระจันทร์และพระอาทิตย์แม้เหล่านั้นว่า หนทางนี้แหละ เป็นมรรคาตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพระจันทร์และพระอาทิตย์ ก็จะกล่าวกันทำไม พรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชามิได้เห็นพรหมเป็นพะยาน แม้พวกอาจารย์ของพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาก็มีได้เห็น แม้พวกปาจารย์ของอาจารย์แห่งพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาก็มีได้เห็น แม้พวกอาจารย์ที่สืบมาเจ็ดชั่วอาจารย์ก็มีได้เห็น แม้พวกฤาษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพวกพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา คือ ฤาษีอัฐฐกะ ฤาษีวามกะ ฤาษีวามเทวะ ฤาษีเวสสามิตร ฤาษียมตคคิ ฤาษีอังคิรส ฤาษีภารทวาชะ ฤาษีวาเสฏฐะ ฤาษีกัสสปะ ฤาษีภค ซึ่งเป็นผู้ผูกมนต์ บอคมนต์ ที่ในปัจจุบันนี้ พวกพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ขับตาม กล่าวตาม ซึ่งบทมนต์เก่านั้นที่ท่านขับมาแล้ว บอกแล้ว รวบรวมไว้แล้ว กล่าวได้ถูกต้อง บอกได้ถูกต้องตามที่ได้อ่านไว้ บอกไว้ ผู้ที่กล่าวอย่างนี้ว่า พวกเราไม่รู้ พวกเราไม่เห็นพรหมอยู่ในที่ใด อยู่โดยที่ใด หรืออยู่ในภพใด พวกพรหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาเหล่านั้นแหละพากันกล่าวอย่างนี้ว่า พวกเราแสดงหนทางเพื่อความเป็นสหายแห่งพรหมที่พวกเราไม่รู้ ที่พวกเราไม่เห็นนั้นว่า หนทางนี้แหละ เป็นมรรคาตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหมได้.

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค

[๓๓๓] ดุรวาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิตของพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชา ย่อมถึงความเป็นภาสิต ไม่มีปาฏิหาริย์ มีไชหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิตของพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชา ย่อมถึงความเป็นภาสิต ไม่มีปาฏิหาริย์ แนนอน .

ติละ วาเสฏฐะ ก็พราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชา ไม่รู้จักพรหม ไม่เห็นพรหม จักแสดงหนทางเพื่อความเป็นสหายแห่งพรหมนั้นว่า ทางนี้แหละ เป็นมรรคาตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหม ข้อนี้ ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ .

อุปมาด้วยนางงามในชนบท

[๓๓๔] ดุรวาเสฏฐะ เหมือนอย่างว่า บุรุษพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราปรารถนารักใคร่ นางชนบทกัลยาณีในชนบทนี้ ชนทั้งหลายพึงถามเขาอย่างนี้ว่า ดุรบุรุษผู้เจริญ นางชนบทกัลยาณีที่ท่านปรารถนารักใคร่นั้น ท่านรู้จักหรือว่าเป็นนางกษัตริย์ นางพราหมณ์ นางแพทย์ หรือนางศูทร เมื่อเขาถูกถามดังนี้แล้ว เขาพึงตอบว่า หามิได้ ชนทั้งหลายพึงถามเขาว่า ดุรบุรุษผู้เจริญ นางชนบทกัลยาณีที่ท่านปรารถนารักใคร่นั้น ท่านรู้จักหรือว่ามีชื่ออย่างนี้ มีโคตรอย่างนี้ สูงต่ำ หรือพอสันทัด ต่ำ คล้ำ หรือมีผิวสีทอง อยู่ในบ้าน นิคม หรือนครโน้น เมื่อเขาถูกถามดังนี้แล้ว เขาพึงตอบว่า หามิได้ ชนทั้งหลายพึงกล่าวกะเขาว่า ท่านปรารถนารักใคร่หญิงที่ท่านไม่รู้จัก ไม่เคยเห็นนั้นหรือ เมื่อเขาถูกถามดังนี้แล้ว เขาพึงตอบว่า ถูกแล้ว ดุรวาเสฏฐะ ท่านจักสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น คำกล่าวของบุรุษนั้น ย่อมถึงความเป็นคำไม่มีปาฏิหาริย์ มีไชหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น คำกล่าวของบุรุษนั้น ย่อมถึงความเป็นคำไม่มีปาฏิหาริย์ .

ดุรวาเสฏฐะ ฉะนั้นเหมือนกัน ได้ยินว่า พวกพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชา กิตติ อาจารย์ของพราหมณ์พวกนั้นก็ติ ปาจารย์ของอาจารย์แห่งพราหมณ์พวกนั้นก็ติ อาจารย์ที่สืบมาเจ็ดชั่วอาจารย์ของพราหมณ์พวกนั้นก็ติ เหล่าฤาษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพราหมณ์พวกนั้นก็ติ ต่างก็มีได้เห็นพรหมเป็นพยาน . . .

อุปมาด้วยพะองขึ้นปราสาท

[๓๓๕] ดุรวาเสฏฐะ เหมือนอย่างว่า บุรุษพึงทำพะองขึ้นปราสาทในหนทางใหญ่ สี่แพร่ง ชนทั้งหลายพึงกล่าวกะเขาอย่างนี้ว่า ดุรบุรุษผู้เจริญ ท่านทำพะองขึ้นปราสาทใด ท่านรู้จักปราสาทนั้นหรือว่าอยู่ในทิศตะวันออก ทิศใต้ ทิศตะวันตก หรือทิศเหนือ สูง ต่ำ หรือพอปานกลาง เมื่อเขาถูกถามดังนี้แล้ว เขาพึงตอบว่า หามิได้ ชนทั้งหลายพึงกล่าวกะเขาว่า ท่านจะทำพะองขึ้นปราสาทที่ท่านไม่รู้จัก ไม่เคยเห็นหรือ เมื่อเขาถูกถามดังนี้แล้ว เขาพึงตอบว่า ถูกแล้ว ดุรวาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นเช่นนั้น คำกล่าวของบุรุษนั้น ย่อมถึงความเป็นคำไม่มีปาฏิหาริย์ มีไชหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น คำกล่าวของบุรุษนั้นย่อมถึงความเป็นคำไม่มีปาฏิหาริย์ .

ดุรวาเสฏฐะ ฉะนั้นเหมือนกัน ได้ยินว่า พวกพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชา กิตติ อาจารย์ของพวกพราหมณ์นั้นก็ติ ปาจารย์ของอาจารย์แห่งพวกพราหมณ์นั้นก็ติ อาจารย์ที่สืบมาเจ็ดชั่วอาจารย์ของพราหมณ์พวกนั้นก็ติ เหล่าฤาษีผู้เป็นบูรพาจารย์ของพราหมณ์พวกนั้นก็ติ ต่างก็มีได้เห็นพรหมเป็นพยาน เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิตของพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชา ย่อมถึงความเป็นภาสิต ไม่มีปาฏิหาริย์ มีไชหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภาสิตของพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชา ย่อมถึงความเป็นภาสิต ไม่มีปาฏิหาริย์ แนนอน .

ติละ วาเสฏฐะ พราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชาเหล่านั้น ไม่รู้จักพรหม ไม่เห็นพรหม จักแสดงหนทางเพื่อความเป็นสหายแห่งพรหมนั้นว่า ทางนี้แหละเป็นมรรคาตรง เป็นทางตรง เป็นทางนำออก นำผู้ดำเนินไปตามทางนั้นให้เป็นสหายแห่งพรหม ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ .

อุปมาด้วยแม่น้ำอจิรวดี

[๓๓๖] ดุรวาเสฏฐะ เปรียบเหมือนแม่น้ำอจิรวดีนี้ น้ำเต็มเปี่ยมเสมอฝั่ง กาคุ่มกินได้ ครั้งนั้น บุรุษผู้ต้องการฝั่ง แสงหาฝั่ง ไปยังฝั่ง ประสงค์จะข้ามฝั่งไป เขายืนที่ฝั่งนี้ ร้องเรียกฝั่งโน้นว่า ฝั่งโน้นจงมาฝั่งนี้ ฝั่งโน้นจงมาฝั่งนี้ ดุรวาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ฝั่งโน้นของแม่น้ำอจิรวดีจะพึงมาสู่ฝั่งนี้ เพราะเหตุร้องเรียก เพราะเหตุอ้อนวอน เพราะเหตุปรารถนา หรือเพราะเหตุยินดีของบุรุษนั้นหรือหนอ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย .

ดุรวาเสฏฐะ ฉะนั้นเหมือนกัน พราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชา ละธรรมที่ทาบুদ্ধให้ เป็นพราหมณ์เสีย สมาทานธรรมที่มีไช้ทาบুদ্ধให้ เป็นพราหมณ์ประพฤติดู้อยู่ กล่าวอย่างนี้ว่า พวกเรา ร้องเรียกพระอินทร์ พระจันทร์ พระวรุณ พระอิศวร พระประชาบดี พระพรหม พระมหินทร์ ก็พราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชชาอย่างนั้น ละธรรมที่ทาบুদ্ধให้ เป็นพราหมณ์เสีย สมาทานธรรมที่มีไช้ทาบুদ্ধให้ เป็นพราหมณ์ประพฤติดูอยู่ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงความเป็นสหาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
แห่งพรหม เพราะเหตุร้องเรียก เพราะเหตุอ่อนนอน เพราะเหตุปรารถนา หรือเพราะยินดี ชื่อนี้
ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ .

[๓๓๓] ดุจราเสฏฐะ เปรียบเหมือนแม่น้ำอจิรวดี น้ำเต็มเปี่ยมเสมอฝั่ง กาคิมกินได้
ครั้งนั้น บุรุษผู้ต้องการฝั่ง แสงหาฝั่ง ไปยังฝั่ง ประสงค์จะข้ามฝั่ง ไป เขามัดแขนไพร่หลัง
อย่างแน่น ด้วยเชือกอย่างเหนียวที่ริมฝั่งนี้ ดุจราเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
บุรุษนั้นพึงไปสู่ฝั่งโน้นจากฝั่งนี้แห่งแม่น้ำอจิรวดีได้แลหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่ได้ .

ดุจราเสฏฐะ ฉะนั้นเหมือนกัน กามคุณ ๕ เหล่านี้ ในวินัยของพระอริยเจ้า เรียกว่า
ชื้อคาบ้าง เรียกว่าเครื่องจองจำบ้าง กามคุณ ๕ เป็นไฉน? คือ รูปที่พึงรู้ด้วยจักขุ เสียงที่พึงรู้
ด้วยโสต กลิ่นที่พึงรู้ด้วยฆานะ รสที่พึงรู้ด้วยชีวา โผฏฐัพพะที่พึงรู้ด้วยกาย นำปรารถนา
นำใคร นำพอใจ นำรัก เกี่ยวด้วยกามเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด กามคุณ ๕ เหล่านี้ ในวินัย
ของพระอริยเจ้า เรียกว่าชื้อคาบ้าง เรียกว่าเครื่องจองจำบ้าง พราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา กำหนด
สยบ หมกมฺน ไม่แลเห็นโทษ ไม่มีปัญญาคิดสลัดออก บริโศกคามคุณ ๕ เหล่านี้ ก็พราหมณ์
ผู้ได้ไตรวิชาเหล่านั้น ละธรรมที่ทำบุคคลให้เป็นพราหมณ์เสีย สมาทานธรรมที่มีโทษทำบุคคล
ให้เป็นพราหมณ์ประพฤติดูอยู่ กำหนด สยบ หมกมฺน ไม่แลเห็นโทษ ไม่มีปัญญาคิดสลัดออก
บริโศกคามคุณ ๕ พัวพันในกามฉันทอยู่ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงความเป็น
สหายแห่งพรหม ชื่อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ .

[๓๓๔] ดุจราเสฏฐะ เปรียบเหมือนแม่น้ำอจิรวดี น้ำเต็มเปี่ยมเสมอฝั่ง กาคิมกินได้
ครั้งนั้น บุรุษผู้ต้องการฝั่ง แสงหาฝั่ง ไปยังฝั่ง ประสงค์จะข้ามฝั่ง ไป เขากลับนอนคลุมตลอด
ศีรษะเสียที่ฝั่ง ดุจราเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษนั้นพึงไปสู่ฝั่งโน้นจากฝั่งนี้
แห่งแม่น้ำอจิรวดีได้หรือหนอ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่ได้ .

ดุจราเสฏฐะ ฉะนั้นเหมือนกัน นิ वर्ณ ๕ อย่างเหล่านี้ ในวินัยของพระอริยเจ้า
เรียกว่า เครื่องหน่วงเหนี่ยวบ้าง เครื่องกางกั้นบ้าง เครื่องรัดรั้งบ้าง เครื่องตรึงตราบ้าง นิ वर्ณ ๕
เป็นไฉน? คือ กามฉันทนิ वर्ณ พยาบาทนิ वर्ณ ถีนมิทรนิ वर्ณ อุทธัจจกุกกจนิ वर्ณ นิ वर्ณ ๕
เหล่านี้แล ในวินัยของพระอริยเจ้า เรียกว่าเครื่องหน่วงเหนี่ยวบ้าง เครื่องกางกั้นบ้าง เครื่อง
รัดรั้งบ้าง เครื่องตรึงตราบ้าง .

[๓๓๕] ดุจราเสฏฐะ พวกพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ถูกนิ वर्ณ ๕ เหล่านี้ ปกคลุม
หุ้มห่อ รัดรั้ง ตรึงตราแล้ว ก็พราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาเหล่านั้น ละธรรมที่ทำบุคคลให้เป็นพราหมณ์
เสีย สมาทานธรรมที่มีโทษทำบุคคลให้เป็นพราหมณ์ประพฤติดูอยู่ ถูกนิ वर्ณ ๕ ปกคลุม หุ้มห่อ
รัดรั้ง ตรึงตราแล้ว เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหม ชื่อนี้
ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ .

[๓๔๐] ดุจราเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ท่านเคยได้ยินพราหมณ์
ผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นอาจารย์และปราชญ์กล่าววาทะไรบ้าง พรหมมีเครื่องเกาะคือสตริหรือไม่มี?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มี .

มีจิตจองเวรหรือไม่มี?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มี .

มีจิตเบียดเบียนหรือไม่มี?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มี .

มีจิตเศร้าหมองหรือไม่มี?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มี .

ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้หรือไม่ได้?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ได้ .

ดุจราเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน พราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา มีเครื่องเกาะ
คือสตริหรือไม่มี .

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ มี .

มีจิตจองเวรหรือไม่มี?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ มี .

มีจิตเบียดเบียนหรือไม่มี?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ มี .

มีจิตเศร้าหมองหรือไม่มี?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ มี .

ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้หรือไม่ได้?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่ได้ .

[๓๔๑] ดุจราเสฏฐะ ด้วยประการฉะนี้ เป็นอันว่า พราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชาเหล่านั้น
ยังมีเครื่องเกาะคือสตริ แต่พรหม ไม่มี จะมาเปรียบเทียบกับพราหมณ์ผู้ได้ไตรวิชา ซึ่งยังมีเครื่องเกาะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
คือสตรี กับพรหมผู้ไม่มีเครื่องเกาะคือสตรี ได้แลหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่ได้.

ดีละ วาเสฏฐะ พรหมมณฺเฐได้ไตรวิชาเหล่านั้น ยังมีเครื่องเกาะคือสตรี เบื้องหน้า
แต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหมผู้ไม่มีเครื่องเกาะคือสตรี ข้อนี้ไม่เป็น
ฐานะที่จะมีได้ ดูกรวาเสฏฐะ พรหมมณฺเฐได้ไตรวิชาเหล่านั้น ยังมีจิตจองเวร แต่พรหม ไม่มี
จะมาเปรียบเทียบกับพรหมมณฺเฐได้ไตรวิชาซึ่งยังมีจิตจองเวรกับพรหมผู้ไม่มีจิตจองเวรได้แลหรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่ได้.

ดูกรวาเสฏฐะ พรหมมณฺเฐได้ไตรวิชาเหล่านั้น ยังมีจิตเบียดเบียน แต่พรหม ไม่มี
จะมาเปรียบเทียบกับพรหมมณฺเฐได้ไตรวิชา ซึ่งยังมีจิตเบียดเบียนกับพรหมผู้ไม่มีจิตเบียดเบียนได้แล
หรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่ได้.

ดูกรวาเสฏฐะ พรหมมณฺเฐได้ไตรวิชาเหล่านั้น ยังมีจิตเศร้าหมอง แต่พรหม ไม่มี
จะมาเปรียบเทียบกับพรหมมณฺเฐได้ไตรวิชา ซึ่งยังมีจิตเศร้าหมอง กับพรหมผู้ไม่มีจิตเศร้าหมอง
ได้แลหรือ?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไม่ได้.

ดูกรวาเสฏฐะ พรหมมณฺเฐได้ไตรวิชาเหล่านั้น ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจไม่ได้ แต่
พรหมยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้ จะมาเปรียบเทียบกับพรหมมณฺเฐได้ไตรวิชา ซึ่งยังจิตให้เป็นไป
ในอำนาจไม่ได้ กับพรหมผู้ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้ ได้แลหรือ?

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไม่ได้.

ถูกละ วาเสฏฐะ พรหมมณฺเฐได้ไตรวิชาเหล่านั้น ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจไม่ได้
เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก จักเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหมผู้ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจ
ได้ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรวาเสฏฐะ พรหมมณฺเฐได้ไตรวิชาเหล่านั้นในโลกนี้จมลง
แล้ว ยังจมอยู่ ครั้นจมลงแล้วย่อมถึงความย่อยยับ สำคัญว่าข้ามได้ง่าย เพราะฉะนั้น ไตรวิชานี้
เราเรียกว่า ปาใหญ่คือไตรวิชาบ้าง ว่าตักกาคารคือไตรวิชาบ้าง ว่าความพินาศคือไตรวิชา
บ้าง ของพรหมมณฺเฐได้ไตรวิชา.

[๓๘๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว วาเสฏฐมาณพได้กราบทูลว่า ข้าแต่
พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินมาว่า พระสมณโคตมทรงทราบทางเพื่อความเป็นสหาย
แห่งพรหม.

ดูกรวาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน มนสาคตคามอยู่ในที่ใกล้แค่นี้ ไม่ไกล
จากนี้มิใช่หรือ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ มนสาคตคามอยู่ในที่ใกล้แค่นี้ ไม่ไกลจากนี้ พระเจ้าข้า.

ดูกรวาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุรุษผู้เกิดแล้ว เติบโตแล้วใน
มนสาคตคามนี้ ออกไปจากมนสาคตคามในทันใด พึงถูกถามหนทางแห่งมนสาคตคาม ดูกร
วาเสฏฐะ จะพึงมีหรือที่บุรุษนั้นผู้เกิดแล้ว เติบโตแล้วในมนสาคตคาม ถูกถามถึงหนทางแห่ง
มนสาคตคามแล้ว จะชักช้าหรืออ้อ?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มีเลย ข้อนั้น เพราะเหตุไร เพราะบุรุษนั้นเกิดแล้ว เติบโต
แล้วในมนสาคตคาม เขาต้องทราบหนทางแห่งมนสาคตคามทั้งหมดได้เป็นอย่างดี.

ดูกรวาเสฏฐะ เมื่อบุรุษนั้นเกิดแล้ว เติบโตแล้วในมนสาคตคาม ถูกถามถึงทางแห่ง
มนสาคตคาม จะพึงมีความชักช้าหรืออ้อบ้าง ตถาคตถูกถามถึงพรหมโลก หรือปฏิบัติทางอันจะ
ยังสัตว์ให้ถึงพรหมโลก ไม่มีความชักช้าหรืออ้อเลย เรารู้จักพรหม รู้จักพรหมโลก รู้ปฏิบัติทาง
อันจะยังสัตว์ให้ถึงพรหมโลก และรู้ถึงว่าพรหมปฏิบัติอย่างไร จึงเข้าถึงพรหมโลกด้วย.

[๓๘๓] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว วาเสฏฐมาณพได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระ-

*โคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ยินมาว่า พระสมณโคตมย่อมแสดงทางเพื่อความเป็นสหายแห่งพรหม
ตั้งข้าพระองค์ขอโอกาส ขอพระองค์จงแสดงทางเพื่อความเป็นสหายแห่งพรหม ขอพระองค์จง
อุมฺชูปราหมณปรชชา.

ดูกรวาเสฏฐะ ถ้าอย่างนั้น ท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดีเกิด เราจักกล่าววาเสฏฐมาณพทูล
รับพระผู้มีพระภาคแล้ว.

ทางไปพรหมโลก

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรวาเสฏฐะ พระตถาคตเสด็จอุบัติในโลกนี้
เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก
เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้
เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม พระตถาคตพระองค์นั้น ทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก
มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญานันของพระองค์เองแล้วอยู่ ทรงสอนหมู่มสัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสทธิ์ บริบูรณ์
สิ้นเชิง ถกฺกหติ บุตรถกฺกหติ หรือผู้เกิดเฉพาะในตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ย่อมฟังธรรมนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ครั้นฟังแล้วได้ศรัทธาในพระตถาคต เมื่อได้ศรัทธาแล้ว ย่อมเห็นตระหนักรู้ว่า ฆราวาสคับแคบ
เป็นทางมาแห่งฉลิ บรรพชาเป็นทางปลอดโปร่ง การที่บุคคลผู้ครองเรือนจะประพฤติพรหมจรรย์
ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยส่วนเดียวดุจสังข์ขัด ไม่ใช่ทำได้ง่าย ถ้ากระไร เราพึงปลงผมและ
หนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬหสีตร ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยต่อมา เขาจะกองโกศสมบัติน้อย
ใหญ่ ละเครื่องญาติน้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาฬหสีตร ออกบวชเป็นบรรพชิต
เมื่อบวชแล้ว สारวมะรังในพระปาดิโมกข์อยู่ ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปกติเห็นภัย
ในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบด้วยกายกรรม วาจากรรมที่
เป็นกุศล มีอาชีพรสสุทธี ถึงพร้อมด้วยศีล คຸມครองทวารในอินทริยทั้งหลาย ประกอบด้วย
สติสัมปชัญญะ เป็นผู้สันโดษ .

จุลศีล

ดูกรวาเสฏฐะ อย่างไร ก็ขงจึงชื่อว่า เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล?

๑. ก็ขงในพระธรรมวินัยนี้ ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ
วางศาดธา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณา หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่
ข้อนี้เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. เธอละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ รับผิดชอบต่อที่ที่เขาให้ ต้องการแต่ของ
ที่เขาให้ ไม่ประพฤติดนเป็นขโมย เป็นผู้สะอาดอยู่ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. เธอละกรรมเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล
เว้นขาดจากเมถุนอันเป็นกิจของชาวบ้าน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. เธอละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำ
เป็นหลักฐาน ควารถือได้ ไม่พูดลวงโลก แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. เธอละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ฟังจากข้างโน้นแล้วไม่ไปบอกข้างโน้น
เพื่อให้คนหมู่นั้นแตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้นแล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นั้นแตกร้าง
กัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียง
กัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวคำที่ทำให้คน
พร้อมเพรียงกัน แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. เธอละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษ เพราะหุ ขวณให้รัก
จับใจ เป็นของชาวเมือง คนส่วนมากรักใคร่ พอใจ แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. เธอละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำที่เป็นจริง พูดอิงอรรถ
พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐาน มีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์
โดยกาลอันควร แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. เธอเว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุคคาม .

๙. เธอฉันหนเดียว เว้นการฉันในราตรี งดจากการฉันในเวลาวิกาล .

๑๐. เธอเว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึก
แก่กุศล .

๑๑. เธอเว้นขาดจากการตัดทรงประดับ และตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอม และ
เครื่องประเทืองผิว อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว .

๑๒. เธอเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ .

๑๓. เธอเว้นขาดจากการรับทองและเงิน .

๑๔. เธอเว้นขาดจากการรับธัญญาหารดิบ .

๑๕. เธอเว้นขาดจากการรับเนื้อดิบ .

๑๖. เธอเว้นขาดจากการรับสตรีและกุมารี .

๑๗. เธอเว้นขาดจากการรับทาสีและทาส .

๑๘. เธอเว้นขาดจากการรับเพะและแกะ .

๑๙. เธอเว้นขาดจากการรับไก่และสุกร .

๒๐. เธอเว้นขาดจากการรับช้าง โค ม้า และลา .

๒๑. เธอเว้นขาดจากการรับไรนาและที่ดิน .

๒๒. เธอเว้นขาดจากการประกอบหุตกรรมและการรับใช้ .

๒๓. เธอเว้นขาดจากการซื้อการขาย .

๒๔. เธอเว้นขาดจากการโกงด้วยตราชั่ง การโกงด้วยของปลอม และการโกงด้วย
เครื่องตวงวัด .

๒๕. เธอเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง .

๒๖. เธอเว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชั่ง การปล้น และกรรโชก
แม้ข้อนี้ก็ศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบจุลศีล

มัชฌิมศีล

๑. ก็ขงผู้เว้นขาดจากการพรากพิชคามและภุคคาม เช่นอย่างทีสมณพราหมณผู้เจริญ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
บางจำพวกจันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการพรากพืชคามและภุตคามเห็นปานนี้
คือ พืชเกิดแต่เงา พืชเกิดแต่ลำต้น พืชเกิดแต่ผล พืชเกิดแต่ยอด พืชเกิดแต่เมล็ดเป็นที่ครบบำ
แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้ เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบการบริโภคของที่ทำการสะสมไว้
เห็นปานนี้ คือ สะสมข้าว สะสมน้ำ สะสมผ้า สะสมยาน สะสมที่นอน สะสมเครื่อง
ประทีปผิว สะสมของหอม สะสมอมิส แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล
เห็นปานนี้ คือ การพ้อน การขับร้อง การประโคมมหรสพมีการรำเป็นต้น การเล่านิยาย
การเล่นปรบมือ การเล่นปลุกผี การเล่นตีกลอง ฉากภาพบ้านเมืองที่สวยงาม การเล่นของคน
จันทาล การเล่นไม้สูง การเล่นหน้าศพ ชนช้าง ชนม้า ชนกระบือ ชนโค ชนแพะ ชนแกะ
ชนไก่ รบนกกระทา รำกระบี่กระบอง มวยชก มวยปล้ำ การรบ การตรวจพล การจัด
กระบวนทัพ กองทัพ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการชวนชวายุคการเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เช่น
อย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุค
การเล่นอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเห็นปานนี้ คือ เล่นหมากกรุกแฉะและแปดตา แฉะและสิบตา
เล่นหมากเก็บ เล่นดวด เล่นหมากไหว เล่นโยนบ่วง เล่นไม้หึ่ง เล่นกำทาย เล่นสะกา
เล่นเป่าใบไม้ เล่นไถน้อยๆ เล่นหกคะเมน เล่นกั้งหัน เล่นตวงทราย เล่นรถน้อยๆ
เล่นรถน้อยๆ เล่นเขียนทายกัน เล่นทายใจ เล่นเลียนคนพิการ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอ
ประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่
เห็นปานนี้ คือ เตี้ยมมีเท้าเก็นประมาณ เตี้ยมมีเท้าทำเป็นรูปสัตว์ร้าย ผ้าโกเชาวขนยาว
เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะวิจิตรด้วยลวดลาย เครื่องลาดที่ทำด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดที่มี
สีฐานเป็นช่อดอกไม้ เครื่องลาดที่ยัดนุ่น เครื่องลาดขนแกะวิจิตรด้วยรูปสัตว์ร้ายมีสีหะ
และเสือเป็นต้น เครื่องลาดขนแกะมีขนตั้ง เครื่องลาดขนแกะมีขนข้างเดียว เครื่องลาดทอง
และเงินแถมไหม เครื่องลาดไหมขลิบทองและเงิน เครื่องลาดขนแกะจนางพ่อน ๑๖ คน
เครื่องลาดหลังช้าง เครื่องลาดหลังม้า เครื่องลาดในรถ เครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์ชื่อชินะ
อันมีขนอ่อนนุ่ม เครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด เครื่องลาดมีเพดาน เครื่องลาดมีหมอนข้าง
แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบการประดับตกแต่งร่างกาย อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว
เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุค
ประกอบการประดับตกแต่งร่างกายอันเป็นฐานแห่งการแต่งตัวเห็นปานนี้ คือ อบตัว
โคลอวัยวะ อบน้ำหอม นวด สองกระจก แต้มตา ทัดดอกไม้ ประทีปผิว ผัดหน้า ทาปาก
ประดับข้อมือ สวมเกี้ยว ไข่มุกเท้า ไข่มุกขี้ยา ไข่มุกดาบ ไข่มุกรศ ไข่มุกรม สวมรองเท้าประดับ
วิจิตร ติดกรอบหน้า ปักปิ่น ไข่มุกดาลวิชนี นุ่งห่มผ้าขาว นุ่งห่มผ้ามีชาย แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีล
ของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากตริจฉานกถา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญบางจำพวก จัน
โฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังประกอบตริจฉานกถาเห็นปานนี้ คือ พุดเรื่องพระราช
เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า
เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยาน เรื่องบ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร
เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตลก เรื่องทำนน้ำ เรื่องคนที่ลวงลับไป
แล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อมด้วยประการนั้นๆ
แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๘. ภิกษุเว้นขาดจากการกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกัน เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคกล่าวถ้อยคำแก่งแย่งกันเห็นปานนี้
เช่นว่าท่านไม่รู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ ข้าพเจ้ารู้ทั่วถึง ท่านจักรู้ทั่วถึงธรรมวินัยนี้ได้อย่างไร ท่านปฏิบัติ
ผิด ข้าพเจ้าปฏิบัติถูก ถ้อยคำของข้าพเจ้าเป็นประโยชน์ ของท่านไม่เป็นประโยชน์ คำที่ควรกล่าว
ก่อน ท่านกลับกล่าวภายหลัง คำที่ควรจะกล่าวภายหลัง ท่านกลับกล่าวก่อน ข้อที่ท่านเคยซ้ำของ
มาผันแปรไปแล้ว ข้าพเจ้าจับผิดวาตะของท่านได้แล้ว ข้าพเจ้าข่มท่านได้แล้ว ท่านจงถอนวาตะ
เสีย มิฉะนั้นจะแก้ไขเสีย ถ้าสามารถ แม่ชื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๙. ภิกษุเว้นขาดจากการประกอบทศกรรมและการใช้ เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์ผู้เจริญ
บางจำพวก จันโฆณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังชวนชวายุคประกอบทศกรรมและการรับใช้
เห็นปานนี้ คือ รับเป็นทศของพระราช ราชมหาอำมาตย์ กษัตริย์ พราหมณ์ คหบดี และกमारว่า
ท่านจงไปในที่นี้ ท่านจงไปในที่โน้น ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ไป ท่านจงนำเอาสิ่งนี้ในที่โน้นมา ดังนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๑๐. ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวงและการพูดเลียบเคียง เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโทษขณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังพูดหลอกลวง พูดเลียบเคียง
พูดหวานล่อม พูดและเลื่อม แสงสวาทลวงด้วยลาก แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

จบมัชฌิมศีล

มหาศีล

๑. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโทษขณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายอวัยวะ ทายนิมิต ทายอุปบัต ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า
ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีชัฏเกลบบูชาไฟ ทำพิธีชัฏรับบูชาไฟ ทำพิธี
ชัฏข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ
ทำพิธีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปูลกเสก
เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอ
แมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอยาเสียงนก เป็นหมอยาเสียงกา เป็นหมอ
ทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอยาเสียงสัตว์ แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๒. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโทษขณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะศัตร่า
ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะครุ ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี
ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี
ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค
ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย
ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๓. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโทษขณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยามตราพิพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน
จักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายใน
จักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย
พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาองค์นี้จักมีชัย พระราชาองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้
แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๔. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวก ฉันทโทษขณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์จักเดินถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักเดินผิดทาง ดาวนักษัตรจักเดินถูกทาง
ดาวนักษัตรจักเดินผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักขึ้น ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักตก ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักมีหมอง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรจักกระเจ่าง จันทร-

* คราสจักมีผลเป็นอย่างไร สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างไร นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างไร
ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เดินผิดทางจักมีผลเป็น
อย่างไร ดาวนักษัตรเดินถูกทางจักมีผลเป็นอย่างไร ดาวนักษัตรเดินผิดทางจักมีผลเป็นอย่างไร
มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างไร มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างไร แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างไร
ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้นจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์
ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรตกจักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรมีหมอง
จักมีผลเป็นอย่างไร ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรกระเจ่างจักมีผลเป็นอย่างไร แม่ขื่อนี้
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๕. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันทโทษขณะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ พยากรณ์ว่าจักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีภิกษาหาได้ง่าย จักมีภิกษาหาได้ยาก
จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือนับคะแนน คำนวณ
นับประมาล แต่งกายพิโลภยศศาสตร์ แม่ขื่อนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๖. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันทโทษขณะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยติรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวามงคล ฤกษ์วิฆนมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง
ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลิ้นกระด้าง
ร่ายมนต์ให้คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มีส้น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก
เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าว महाพรหม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค
ร่ายมนต์พนไฟ ทำพิธีเชษฐาญ แม่น้องนี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

๗. ภิกษุเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดีรัจฉานวิชา เช่นอย่างที่ยสมณพราหมณ์
ผู้เจริญบางจำพวกฉันทาโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธา แล้วยังเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยดีรัจฉานวิชา
เห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน
ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่
พนมมนต์ รดน้ำมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ประยาสาธอก ประยาถาย ประยาถายโทษเบื้องบน
ประยาถายโทษเบื้องล่าง ประยาถแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ประยาตา ประยานัตถ์
ประยาทาถัก ประยาทาสมาน ปายาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล แม่น้องนี้
ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง .

ดูกรวาเสฏฐะ ภิกษุสมบูรณ์ด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสพภัยแต่ไหนๆ เลย เพราะ
ศีลสังวรนั้น เปรียบเหมือนกะตริยผู้ได้มรธาภิเษก กัจจราชศัตรูได้แล้ว ย่อมไม่ประสพภัย
แต่ไหนๆ เพราะราชศัตรูนั้น ดูกรวาเสฏฐะ ภิกษุก็ฉันทา โสภณด้วยศีลอย่างนี้แล้ว ย่อมไม่
ประสพภัยแต่ไหนๆ เพราะศีลสังวรนั้นภิกษุสมบูรณ์ด้วยอริยศีลชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอัน
ปราศจากโทษในภายใน ดูกรวาเสฏฐะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถึงพร้อม
ด้วยศีล .

จบมหาศีล .

อินทริยสังวร-สติสัมปชัญญะ-สันโดษ

ดูกรวาเสฏฐะ อย่างไร ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย .

ดูกรวาเสฏฐะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เห็นรูปด้วยจักขุแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุ-

* พยัญชนะ เธอย่อมปฏิบัติเพื่อสำรวมจักขุอินทริย ที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรม
อันลามก คืออกุศลและโหม่นสครอปรงานั้น ชื่อว่ารักษาจักขุอินทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมใน
จักขุอินทริย ภิกษุพึงเลี้ยงด้วยโสธ . . . ดมกลืนด้วยฆานะ . . . ลิ้มรสด้วยชีวา . . . ถูกต้อง
โผฏฐัพพะด้วยกาย . . . รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจแล้ว ไม่ถือนิมิต ไม่ถืออนุพยัญชนะ เธอย่อม
ปฏิบัติเพื่อสำรวมมโนอินทริยที่เมื่อไม่สำรวมแล้ว จะเป็นเหตุให้อกุศลธรรมอันลามกคืออกุศลและ
โหม่นสครอปรงานั้น ชื่อว่ารักษามโนอินทริย ชื่อว่าถึงความสำรวมในมโนอินทริย ภิกษุประกอบด้วย
อินทริยสังวรอันเป็นอริยะชั้นนี้ ย่อมได้เสวยสุขอันไม่ระคนด้วยกิเลสในภายใน ดูกรวาเสฏฐะ
ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย

ดูกรวาเสฏฐะ อย่างไร ภิกษุชื่อว่าผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ?

ดูกรวาเสฏฐะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการก้าว ในการถอย ใน
การเล ในการเหยี้ยว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังฆาฏิ บาตร และจีวร ใน
การฉัน การดื่ม การเคี้ยว การลิ้ม ในการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน
การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง ดูกรวาเสฏฐะ ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล
ภิกษุชื่อว่าผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ .

ดูกรวาเสฏฐะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร เป็นเครื่องบริหารกาย ด้วย
บิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดูกรวาเสฏฐะ นกมี
ปีกของตัวเป็นภาระบินไป ฉันทาใด ภิกษุก็ฉันทาใด เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรเป็นเครื่องบริหารกาย
ด้วยบิณฑบาตเป็นเครื่องบริหารท้อง เธอจะไปทางทิศภาคใดๆ ก็ถือไปได้เอง ดูกรวาเสฏฐะ ด้วย
ประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่าผู้สันโดษ .

ภิกษุนี้ ประกอบด้วยศีลชั้นนี้ อินทริยสังวร สติสัมปชัญญะ และสันโดษอันเป็น
อริยะชั้นนี้แล้ว ย่อมเสพเสนาสนะอันสงัด คือ ป่า โคนไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า ป่าชัฏ
ที่แจ้ง ลอมฟาง ในกาลภายหลังกัต เธอกลับจากบิณฑบาตแล้ว นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งกายตรง
ดำรงสติไว้เฉพาะหน้า เธอละความเพ่งเล็งในโลก มีใจปราศจากความเพ่งเล็งอยู่ ย่อมชำระจิต
ให้บริสุทธิ์จากความเพ่งเล็งได้ ละความประทุษร้ายคือพยาบาท ไม่คิดพยาบาท มีความกรุณา
หวังประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากความประทุษร้าย คือ พยาบาทได้
ละกัณมิหระแล้ว เป็นผู้ปราศจากกัณมิหระ มีความกำหนดหมายอยู่ที่แสงสว่าง มีสติสัมปชัญญะ
อยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกัณมิหระได้ ละอุทธัจจะแล้ว เป็นผู้ไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตสงบ ณ
ภายในอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากอุทธัจจะจนทุกกจะ ได้ ละวิจิกิจฉาแล้ว เป็นผู้ขำมิวิจิกิจฉา
ไม่มีความคลางแคลงในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ย่อมชำระจิตให้บริสุทธิ์จากวิจิกิจฉาได้ .

อุปมานิเวศน์ ๕

ดูกรวาเสฏฐะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงกำหนดนี้ไปประกอบการงาน การงานของเขาจะพึง
สำเร็จผล เขาจะพึงใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้น และทรัพย์ที่เป็นกำไรของเขา จะพึงมี
เหลืออยู่ สำหรับเลี้ยงภริยา เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรากำหนดนี้ไปประกอบ
การงาน บัดนี้ การงานของเราสำเร็จผลแล้ว เราได้ใช้หนี้ที่เป็นต้นทุนเดิมให้หมดสิ้นแล้ว และ
ทรัพย์ที่เป็นกำไรของเรายังมีเหลืออยู่สำหรับเลี้ยงภริยา ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความ
โสมนัส มีความไม่มีหนี้เป็นเหตุ ฉันทาใด .

ดูกรวาเสฏฐะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงเป็นผู้มีอาพารถึงความลำบากเจ็บหนัก บริโภค

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สิลขันธวรรค
อาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย สมัยต่อมา เขาพึงหายจากอาพาธนั้น บริโภคอาหารได้และมี
กำลังกาย เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นผู้มีอาพาธ ถึงความลำบาก เจ็บหนัก
บริโภคอาหารไม่ได้ และไม่มีกำลังกาย บัดนี้ เราหายจากอาพาธนั้นแล้ว บริโภคอาหารได้และ
มีกำลังกายเป็นปกติ ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความไม่มีโรคนั้น
เป็นเหตุ จันใด .

ดูกรวาเสฏฐะ เปรียบเหมือนบุรุษจะพึงถูกจำอยู่ในเรือนจำ สมัยต่อมา เขาจะพึงพ้น
จากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัย ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรๆ เลย เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า
เมื่อก่อนเราถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ บัดนี้ เราพ้นจากเรือนจำนั้นโดยสวัสดิ์ไม่มีภัยแล้ว และเรา
ไม่ต้องเสียทรัพย์อะไรๆ เลยดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีการพ้นจาก
เรือนจำนั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรวาเสฏฐะ เปรียบเหมือนบุรุษพึงเป็นทาส ไม่ได้ฟังตัวเอง ฟังผู้อื่น ไปไหนตาม
ความพอใจไม่ได้ สมัยต่อมา เขาพึงพ้นจากความเป็นทาสนั้น ฟังตัวเองได้ ไม่ต้องฟังผู้อื่น
เป็นไทแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเราเป็นทาส
ฟังตัวเองไม่ได้ ต้องฟังผู้อื่น ไปไหนตามความพอใจไม่ได้ บัดนี้ เราพ้นจากความเป็นทาสนั้น
แล้ว ฟังตัวเอง ไม่ต้องฟังผู้อื่น เป็นไทแก่ตัว ไปไหนได้ตามความพอใจ ดังนี้ เขาจะพึงได้
ความปราโมทย์ ถึงความโสมนัส มีความเป็นไทแก่ตัวนั้นเป็นเหตุ จันใด .

ดูกรวาเสฏฐะ เปรียบเหมือนบุรุษมีทรัพย์ มีโภคสมบัติ จะพึงเดินทางไกลกันดาร
หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า สมัยต่อมา เขาจะพึงข้ามพ้นทางกันดารนั้นได้ บรรลุถึงหมู่บ้าน
อันเกษมปลอดภัยโดยสวัสดิ์ เขาจะพึงมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เมื่อก่อนเรามีทรัพย์ มีโภค
สมบัติ เดินทางไกลกันดาร หาอาหารได้ยาก มีภัยเฉพาะหน้า บัดนี้ เราข้ามพ้นทางกันดารนั้น
บรรลุถึงหมู่บ้านอันเกษม ปลอดภัยโดยสวัสดิ์แล้ว ดังนี้ เขาจะพึงได้ความปราโมทย์ถึงความ
โสมนัส มีภูมิสถานอันเกษมนี้เป็นเหตุ จันใด .

ดูกรวาเสฏฐะ ภิกษุพิจารณาเห็นนิรโรค ๕ ประการเหล่านี้ที่ยังละไม่ได้ในตน เหมือนหน้
เหมือนโรค เหมือนเรือนจำ เหมือนความเป็นทาส เหมือนทางไกลกันดาร และเธอพิจารณา
เห็นนิรโรค ๕ ประการที่ละได้แล้วในตน เหมือนความไม่มีหน้ เหมือนความไม่มีโรค เหมือน
การพ้นจากเรือนจำ เหมือนความเป็นไทแก่ตน เหมือนภูมิสถานอันเกษม จันนั้นแล .

เมื่อเธอพิจารณาเห็นนิรโรค ๕ เหล่านี้ ที่ละได้แล้วในตน ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อ
ปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อมีปีติในใจ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบแล้วย่อมได้เสวยสุข
เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น เธอมีใจประกอบด้วยเมตตา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่สอง ทิศสาม
ทิศสี่ ก็เหมือนกัน ตามนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอดโลก ทิวสัตรี
ทุกเหล่าในทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอันไพศาล ถึงความเป็นใหญ่ หาประมาณมิได้
ไม่มีเวร ไม่มีกรรมเบียดเบียนอยู่ คนเป่าสังข์ผู้มีกำลัง พึงยังบุคคลให้รู้แจ้งทั้งสี่ทิศ โดยไม่
ยากเลย จันใด กรรมที่ทำพอประมาณอันใดในเมตตาเจโตวิมุตติ ที่บุคคลอบรมแล้วอย่างนี้
กรรมนั้นจะไม่เหลือ ไม่ตั้งอยู่ในรูปาพจรและอรุปาพจรนั้นจันนั้นเหมือนกัน ดูกรวาเสฏฐะ
แม้นี้แล ก็เป็นทางเพื่อความเป็นสหายแห่งพรหม .

อัปปัญญา ๔

[๓๘๔] ดูกรวาเสฏฐะ อีกข้อหนึ่ง ภิกษุมิใช่ประกอบด้วยกรุณา . . . ประกอบด้วย
มฤตา . . . ประกอบด้วยอุเบกขา . . . ดูกรวาเสฏฐะ นี่แล เป็นทางเพื่อความเป็นสหายแห่งพรหม
ดูกรวาเสฏฐะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้นั้นเป็นไฉน ภิกษุผู้ผูกต้อยอย่างนี้ มีเครื่องเกาะคือ
สตรีหรือไม่?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มี .

มีจิตจองเวรหรือไม่?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มี .

มีจิตเบียดเบียนหรือไม่?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มี .

มีจิตเศร้าหมองหรือไม่?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ไม่มี .

ยังจิตให้ไปในอำนาจได้หรือไม่?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ได้ .

ดูกรวาเสฏฐะ ได้ยี่สิบว่า ภิกษุไม่มีเครื่องเกาะคือสตรี พรหมก็ไม่ มี จะเปรียบเทียบ
ภิกษุผู้ไม่มีเครื่องเกาะคือสตรีกับพรหมผู้ไม่มีเครื่องเกาะคือสตรีได้หรือไม่?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ได้ .

ดูกรวาเสฏฐะ ดิละ ภิกษุนั้น ไม่มีเครื่องเกาะคือสตรี เบื้องหน้าแต่ตายไปเพราะกายแตก
จักเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหมผู้ไม่มีเครื่องเกาะคือสตรี ข้อนี้นั้นฐานะที่มีได้ .

ดูกรวาเสฏฐะ ภิกษุมิใช่ไม่จองเวร พรหมก็มีจิตไม่จองเวร . . . ภิกษุมิใช่ไม่เบียดเบียน
พรหมก็มีจิตไม่เบียดเบียน . . . ภิกษุมิใช่ไม่เศร้าหมอง พรหมก็มีจิตไม่เศร้าหมอง . . . ภิกษุยังจิต

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๙ สุตตันตปิฎกที่ ๑ ทีฆนิกาย สลขัณวรรค
ให้เป็นไปในอำนาจได้ พรหมก็ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้ จะเปรียบเทียบภิกษุผู้ยังจิตให้เป็น
ไปในอำนาจได้กับพรหมผู้ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้ ได้หรือไม่?

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ได้.

ดูกรวาเสฏฐะ ดิละ ภิกษุผู้ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้นั้น เบื้องหน้าแต่ตายเพราะ
กายแตก จักเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหมผู้ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้ ข้อนี้เป็นฐานะ
ที่มีได้.

วาเสฏฐมาณพและการทวาทมาณพแสดงตนเป็นอุบาสก

[๓๘๕] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว วาเสฏฐมาณพและการทวาทมาณพได้
กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ
ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก เปรียบเหมือนบุคคฺลหงายของทีคว่า เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่
คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยคิดว่า ผู้มีจักขุจักเห็นรูป ดังนี้ ฉนฺได พระผู้มีพระภาค
ทรงประกาศพระธรรมโดยอเนกปริยาย ก็ฉนฺนนั้นเหมือนกัน ข้าพระองค์ทั้งสองนี้ ขอถึงพระองค์
กับทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำข้าพระองค์ทั้งสองว่าเป็นอุบาสก
ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิตตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป.

จบเตวิชขสูตร ที่ ๑๓.

รวมพระสูตรในวรรคนี้มี ๑๓ สูตร คือ

๑. พรหมชาลสูตร ๒. สามัญญผลสูตร ๓. อัมพภูตสูตร ๔. โสณทัณฑสูตร
๕. ภูฏันทตสูตร ๖. มหาสิสูตร ๗. ชาลียสูตร ๘. มหาสิหนาทสูตร ๙. ไปฏฐปาหสูตร
๑๐. สุกสูตร ๑๑. เกวัณฺณสูตร ๑๒. โลหิจจสูตร ๑๓. เตวิชขสูตร.

จบสลขัณวรรค.
